

U. G.
1304

1999

Ա. Ե.
1304

ՀՐԱՏԱՐԱԿՆԹԻՒՆ Զ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՆԵՐ «ԳՈՎԱԿԱՆՆԵՐ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅՑ»

Ս Ի Բ Ա Ջ Ա Ն

Գ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ Ի Ն Կ Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն Ի

Հ Ա Յ Տ Ղ Ա Յ Ո Յ Ե Ի Ա Ղ Ջ Կ Ա Ն Յ Հ Ա Մ Ա Ր

ԱՅՈՒ ԵՅՅԻ ԱԼԿ ԵՆՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅՑ
ՈՒՄ Կ ԳՐԱ ԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅՑ
ՎԵՑ ԵՐՈՐԴ ՑՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատատեղի Գ. Ս. . . . Եանց

Հ Ա Տ Ո Ր Ա.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՏՊԱՐԱՆ ՄՈՒՍ. ՎԱՐՎԱՆԵԱՆԵ ԵՆ ԸՆԿ.
1883

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Պ Ա Տ Մ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ԳԼՈՒԽ Ա.

Աշխարհի արարչագործութիւնը:

Սկզբում ստեղծեց Աստուած երկինքն և երկիրը. բայց երկիրն էր անպարտաւ, ճածկած խաւարով և ջրով և Աստուածոյ Հոգին շրջում էր ջրերի վերայ:

Աստուած ասաց. «Թող լինի լոյս» և երևեցաւ լոյսը: Աստուած անուանեց լոյսը օր և խաւարը գիշեր: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ՝ առաջին օրը:

Աստուած ասաց. «Թող լինի Հաստատութիւնը» և երևեցաւ Հաստատութիւնը կամ երկինքը, որ տեսնում ենք: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ՝ օր երկրորդ: Ասաց Աստուած. «Թող Հաւարքին ջրերը միասին և երևի ցամաքը», և ջրերը բաժանվեցան ցամաքից, կազմեցին լրճեր, գետեր և աղբիւրներ, որոնք վաղում են և թափվում ջրերի մեծ ժողովի մէջ: Աստուած անուանեց ջրերի այս մեծ ժողովը ծով և ցամաքը գետին կամ երկիր: Աստուած Հրամայեց երկրին տալ իրենից

Доз. Цензурою. Тифлисъ, 6-го Уляя 1883 года.
Тип. М. Вартамянца и К.-, на Тройц. пер. д. № 11

28-1312

1304-81

տունկեր և նա ծածկվեցաւ խոտով, ծաղիկներով, թփերով
և ծառերով, որոնք տալիս են պտուղներ, ամէնը իւր կեր-
պով: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ՝ օր երրորդ:

Ասաց Աստուած- «Թող երեին լուսաւորները երկնային
Հաստատութեան վերայ, նորա պէտք է լուսաւորեն և տա-
քացնեն երկիրը, բաժանեն օրը գիշերից և ցոյց տան ժամա-
նակը՝ օրերը և տարիները»: Եւ փայլեցաւ արեգակը՝ օրուան
լուսաւորը և գիշերը երեւցան լուսինն և աստղերի անթիւ-

բազմութիւնը: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ առաւօտ օր չորրորդ:
Սեռ չկար երկրիս վերայ ոչ մի կենդանի. որ զուարճա-
նար Աստուծոյ այս գեղեցիկ արարածներով: Այն ժամանակ
ասաց Աստուած, «Թող լքուեն ջրերը ձկներով և օդը թռու-
չուններով, որոնք թռչում են Հաստատութեան տակ»: Եւ
ջուրը լքուեցաւ զանազան մեծ և փոքր ձկներով և թռու-
չունները սկսան թռչել օդում: Աստուած օրհնեց նրանց,
ասելով, «ամեցէք և բազմացէք, լքորէք ջրերը և թռչուննե-
րը թող բազմանան երկրիս երեսին»: Եւ եղաւ երեկոյ և ե-
ղաւ առաւօտ՝ օր հինգերորդ:

Ասաց Աստուած. «Թող լինին երկրիս վերայ կենդանիք»,
և զանազան անասուններ, գետուներ և զազաններ երեւե-
ցան երկրիս վերայ: Սարերի ծայրին և ձորերի մէջ, ամեն
տեղ յարմուեցան կեանք և ուրախութիւն: Աստուած ասաց,
եկ ստեղծենք մարդուն մեր պատկերով և նմանութեամբ և
թող տիրէ նա ծովային ձկներին, երկնային թռչուններին
և ամեն արարածներին, որոնք կենում են երկրիս երեսին»,
և ստեղծեց Աստուած մարդուն: Եւ եղաւ երեկոյ և եղաւ
առաւօտ՝ օր վեցերորդ:

Այսպէս ստեղծեց Աստուած աշխարհս ոչնչից, միայն
իւր ամենախաբող խօսքով:

ԳԼՈՒԹ Բ.

Մարդու ստեղծադործութիւնը:

Նրբ երկինք և երկիրը ամեն իր զարգերով պարտաստ
էին, Աստուած առաւ գետնից հող, ստեղծեց նրանից մար-
դուն, կենդանացրեց նրան իւր Հոգւով՝ տուեց նրան Հոգի
անմահ և անուանեց նրան Ազաւ: Աստուած գրաւ իւր ստեղ-
ծած մարդուն ամենազեղեցիկ Սգեմայ դրախտի մէջ, ժողովեց

նորա մօտ ամեն կենդանիներուն և Ադամը տուեց նրանց անուն, ամենին Համեմատ իր բնաւորութեան: Բայց բոլոր արարածների մէջ չկայ արարած նրան նման: Աստուած ասաց. «մարդուն Համար լաւ չէ մէնակ լինելը, եկ ստեղծենք նրան օգնական, իր նման: Աստուած գցեց Ադամի վերայ խորը քուն, առաւ նորա կողերից մէկը և ստեղծեց նրանից կին: Սրան տեսնելով Ադամ ասաց. «Սա է ոսկր իմ ոսկրներիցս և մարմին իմ մարմնիցս»: Նա անուանեց կնոջը Եւա, որ նշանակում է կենդանիների մայր: Աստուած օրհնեց նրանց ասելով. «ածեցէք, բազմացէք, լքցրէք երկիրը, իշխեցէք նրան. տիրեցէք ծովի ձկներին, երկնքի թռչուններին՝ երկրիս ամեն անասուններին, գազաններին և զեռուններին»:

Այսպէս Աստուած առաջին երկու մարդոց ձեռքով օրհնեց բոլոր մարդկութիւնը Հայրական սիրով և կարգեց ամուսնութեան սուրբ կապը:

Վեց օրում վերջացնելով Աստուած իւր արարչագործութիւնը, տեսաւ որ ամեն բան բարի էր: Եօթներորդ օրը Հանգստացաւ Աստուած իւր գործերից և սրբեց այս օրը: Այս ժամանակից դրած է պատուիրան, վեց օր աշխատել և եօթներորդ օրը նուիրել բարեգործութեան և մանաւանդ Աստուծոյ պաշտոնին:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Առաջին մարդոց անմեղ կեանքը դրախտի մէջ:

Ադամ և Եւան էին անմեղ և ազատ ցաւերից և մահից: Նոքա բնակվում էին գեղեցիկ պարտիզի մէջ, որ նոցա համար Աստուած ինքը տնկել էր և ոռոգանում էին նրան չորս մեծ գետեր: Ամեն կենդանիները Հպատակում էին մարդուն և նա չունէր պատճառ. նոցա զազանութիւնից վախեճալուս

Չգիտենալով մեղք, Ադամ և Եւան շուրերի կարօտութիւն էլ չունէին և չէին ամաչում բոլորովին իրենց մերկութիւնից, անմեղ երեխաների նման: Նոքա չէին զգում և տրտմութիւն: Վերջապէս երես երեսի խօսակցում էին նոքա իրենց արարչի և նորա հրեշտակների հետ, որ երջանկութեան կատարելութիւնն է: Եղեմի՝ երկրային դրախտի մէջ կային ամենակերպ ծառեր, որ գուրալի էին աչքի Համար և տալիս էին քաղցքահամ պտուղներ. դրախտի մէջ տեղում էին երկու հրաշալի ծառեր՝ այն է կենաց ծառն և բարւոյ ու չարի գիտութեան ծառը: Աստուած ասաց Ադամին. «Կեր այս պարտիզի ամեն ծառերի պտուղներից. միայն մի ուտեր բարւոյ և չարի գիտութեան ծառի պտղից. երբ կ'ուտէք այս ծառի պտղիցը, իսկոյն անպատճառ կ'մեռնիք»: Այս պատուիրանքով կամեցաւ Աստուած փորձել Ադամին և Եւային, որովհետև միայն տեսչայման խոնարհութեամբ և երեխայական Հնազանդութեամբ նոքա կարող էին ցոյց տալ թէ իրենց կատարեալ Հպատակութիւնը, թէ ճշմարիտ սէրն և թէ Հաւատարմութիւնը դէպի երկնային Հայրը:

ԳԼՈՒԽ Գ.

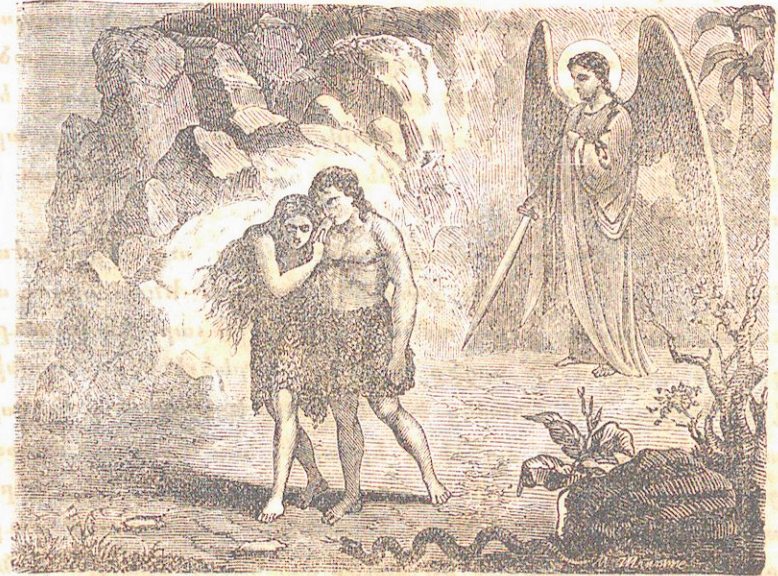
Նախահարց մեղքի մէջ ընկնիլը:

Սատանան երկրիս կենդանիներից ամենից խորամանկի՝ օձի կերպարանքով յայտնուեցաւ Եւային և ասաց նորան. «Ի՞նչու Աստուած արգելեց ձեզ ուտել դրախտի ամեն ծառերի պտուղներից»: Եւան պատասխանեց. «Աստուած Հրամայեց մեզ այս պարտիզի ամեն պտուղները ուտել և միայն այն ծառի համար, որ դրախտի մէջտեղումն է, ասաց. «Մի ուտէք նորա պտուղներից և մի մօտենաք նրանց, որ չմեռնիք»: — Դուք չէք մեռնիլ, ասաց օձը. Աստուած գիտէ, որ եթէ

գուք ուտէք այդ պտղից, ձեր աչքերը կ'բացուեն և դուք կը լինէք ինչպէս աստուածներ, կը ճանաչէք բարին և չարը»:

Եւան նայեցաւ ծառին ցանկութեամբ ուտելու նորա պտղից և այսպէս մեղքը արդէն գործած էր նորա սրտում: Ով որ շարժվում է փորձութեան ժամանակը, գայթակղվում է և նայում է ցանկութեամբ և յօժարութեամբ արգելած բանի վերայ, նա արդէն մեղանշում է սրտում: Այսպէս արաւ Եւան էլ: Արհամարհելով Աստուծոյ պատուիրանը, նա կերաւ արգելած պտղիցը և տուեց նրանից իւր մարդուն էլ, որ նմանապէս կերաւ: Այն ժամանակ տեսան նոքա որ մեղանշեցին, գրկուեցան իրանց անմեղութիւնից և նորա Հետ միասին գրախտի երջանկութիւնից և ամօթից թագնուեցան թփերի մէջ: Աստուած ասաց. «Ո՛ր ես Ադամ»:— «Ես լսեցի Բո ձայնդ պարտիզում»: պատասխանեց Ադամ, և թագնուեցայ, որովհետեւ մերկ էի»:— «Ով կ'լայտնէր քեզ քո մերկութիւնդ, թէ դու չէիր կերել արգելած ծառի պտղից», ասաց Աստուած. ինչու անցար դու իմ պատուիրանիցս»:— Ադամ պատասխանեց. «Կինն, որ դու ինձ տուիր, տուեց ինձ պտուղն և ես կերայ»: Կինն ասաց. «օձը ինձ խաբեց»: Յանցանքին հետեւեց պատիժն: Աստուած ասաց օձին. «Դու անիծածն ես երկրիս ամեն կենդանիներից, դու կ'սողաս երկրիս երեսին և ես կ'դնեմ թշնամութիւն քո և կ'նոջ ծնունդների մէջ. դու կ'խայթես նորա դարշապարը. բայց կ'նոջ ծնունդը կ'ջախջախէ քու գլուխդ»: Կնոջը ասաց Աստուած «կ'շատացնեմ քո վշտերըդ: Յաւով կ'ծնես որդիներ և ամենայն բանում պէտք է Հպատակես մարդուդ»: Վերջապէս Ադամին էլ ասաց Աստուած. «որովհետեւ լսեցիր քո կ'նոջդ և չպահեցիր իմ տուած պատուիրանս, չարչարանքով կ'գործես երկիրը, որ անիծած է քո պատճառով. նա դուրս կ'բերէ քեզ տատակ և փուշ և դու քո երեսիդ քրտինքով կ'ստանաս նրանից քո Հացդ, մինչև որ կրկին Հող կ'գառնաս, ընչից որ առած ես: Ի՞նչ Հող ես և Հող կ'գառնաս»: Աստուած տուեց Ադամին և Ե-

ւային կաշէ շորեր և արտաքսեց դրախտից: Աստուած դրեց դրախտում Քէրութին, որ պահէ Հրեղէն թրով կենաց ծառի ճանապարհը: Ադամ, աքսորած դրախտից, սկսաւ գործել երկիր, որից ինքը առած էր: Այսպէս ճանաչելով մեղքը, առաջին մարդիկ կորցրին իրենց առաջվան երջանկութիւնը: Միակ ուրախութիւնը նոցա լոյսն էր Աստուծոյ խոստումն, թէ կ'նոջ սերմը կ'ջախջախէ օձի գլուխն, այսինքն Կոյսի որդին կ'ջնջէ սատանայի իշխանութիւնը:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Ադամի որդիք:

Ադամ և Եւա ունէին երկու որդի Կայէն և Աբել: Կայէնն էր երկրագործ և էր խիստ բնութեան տէր. ընհակառակն Աբել, հեզ երիտասարդ, էր Հովիւ: Երկու եղբայրներն էլ բերին Աստուան մատաղ. Կայենը երկրի պտուղներից, իսկ

Աբէլ իւր խաշների անդրանիկներից: Մատաղ բերելիս Կայէն նկատեց, որ իր մատաղը Հաճելի չէ Աստծու, բարեպաշտ Աբէլի մատաղը ընդունելի եղաւ Աստծուն Կայէն շատ տրտմեցաւ: Բայց Աստուած ասաց նորան. Ինչո՞ւ Համար տրտմեցար: Թէ բարի կ'գործես, ուրախ կլինես, թէ չէ, զգոյշ կաց մեղքից. նա արդէն զրան մօտ է». բայց Կայէն, ուղղվելու տեղ, կանչեց իր եղբօրը դաշտը և սպանեց նրան: Այն ժամանակ Տէր Աստուած ասաց Կայէնին. «Ո՞ւր է Աբէլ եղբայրը»: Կայէնը պատասխանեց. «չգիտեմ. մի՞թէ ես նորա պահպանն եմ»:—«Այս ի՞նչ գործեցիր, ասաց նրան Աստուած. քո եղբօրդ արիւնի ձայնը գոչում է ինձ: Դու անիծած ես այս երկրիս երեսին, որ քո ձեռովդ ծածկեցաւ եղբօրդ արիւնով. դու կ'տատանես. չգտնելով ոչ մի տեղ Հանգիստ և ապաստան:

Սրանից յետ Կայէն զնաց Նայիգ երկիրը, ուր մի քանի ժամանակից շինեց առաջին քաղաքն, որ նորա Նոք որդու անունով կոչվեցաւ: Նորա ամեն յետագաները չար էին և սուրբ գրքում կոչվում են որդիք մարդկան: Երևելիները նոցանից էին Յովբալ, որ Հնարեց երգ և քնար և Թոբել որ էր ճարտարագետ դարբին պղնձի և երկաթի: Տէր Աստուած մեղքացաւ Ադամին և Եւային և տուեց նրանց, Աբէլի տեղ, ուրիշ որդի՝ Սէթ անունով: Սորա որդիքն էին բարեպաշտ և սուրբ գրքի մէջ անունավում են որդիք Աստուծոյ: Երևելիները նոցանից էին Նոք, որ միշտ Աստուծոյ կամքին էր Հետևում և կենդանի փոխուեցաւ երկինք ու Մաթուսաղայ, որ ամեն մարդիկներից աւելի երկար կեանք ունեցաւ՝ այսինքն ինն Հարիւր վաթսուներկն տարի:

Բացի Սէթից Ադամ ունէր էլի շատ որդիք և աղջիկներ: Նա կեցաւ իննը Հարիւր երեսուն տարի և մեռաւ, զատուալով Հոդ, որից առած էր:

ՉրՏեղեղ:

Սէթի որդիներից մէկը, Նոյ անունով, կենում էր այն ժամանակ, երբ մարդիկ, բազմամալով երկրիս երեսին, բոլորին զեղխեցան: Նոքա չէին մտածում Աստուծոյ վերայ, որ ամեն օր անում էր նրանց բարեբարութիւն. մոռացան նորա պատուիրաններն և մտածում էին միայն, որ ոչ թէ իւրեանց պարտաւորութիւններն կատարեն, այլ իրենց սրտի ցանկու-

թիւնները: Մինչև Սէթի բարեպաշտ յետագաներն անգամ, իրենց անմիտ կապակցութեամբ Կայէնի յետագաների Հետ, զեղխեցան և մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն: Այս ամեն չար մարդոց մէջ արդար էր միայն Նոյ: Սա բարեպաշտութեամբ մեծացրեց իւր բոլոր որդոց և ուշխատում էր նրանց Հեռա-

ցնել ամեն շար օրինակից, որով նոքա պատած էին: Աստուած վճռեց ջնջել մարդկային ցեղը ջրհեղեղով և պահել ընդհանուր մահից միայն բարեպաշտ Նոյին, իր ընտանիքով:

Աստուած հրամայեց Նոյին շինել տապան, այսինքն մի մեծ նաւ անփոյտ փայտից և ծեփել այն նաւթով, որ կարողանայ կենալ ջրի երեսին: Այս տապանը երեք դասիկոն էր որոնց ամեն մէկը շատ մասեր էր բաժանած: Պատուհանն էր վերեւից և դուռը կողքից: Նոյ, Աստուծոյ հրամանով, առաւ տապանի մէջ մի մի զոյգ ամեն կենդանիներից և մի քանիսից, որ առաւել օգտաւէտ էին մարդոց, և որ չէին կարող կենալ ջրում, մինչև անգամ եօթն եօթն, որ պահպանվի նոցա ցեղը մահից և առաւ նոցա համար մի տարուան կերակուր էլ: Աերջպէս Աստուած հրամայեց Նոյին մտնել տապանը իւր երեք՝ Սեմ, Քամ և Յաբէթ որդիներով և նոցա կանանցով: Ամենը միասին ութը հոգի էին: Աստուած վաղեց նրանց տապանի մէջ, սրանից լեռ երկինքը ծածկվեցաւ ամպերով, որոնցից եկաւ սաստիկ անձրև քառասուն օր և քառասուն գիշեր շարունակ. բացի սրանից ծովերն և գետերը բարձրացան իրենց ափերից և ջուրը այնքան շատացաւ, որ դաշտերը, ծառերը և մարդոց բնակութիւնները ծածկվեցան ջրով և տապանը ըսկաւ լողալ: Մարդիկ և գազաններ փառչում էին դաշտերից բլուրների գագաթը, միայն ջուրը հասաւ նրանց այնտեղ էլ: Բլուրների վերայ էլ շրտնելով ապաստան վեր ելան ամենաբարձր սարերի գագաթները, միայն այնտեղ էլ հասաւ նրանց ջուրը: Ջուրը բարձրացաւ ամենից բարձր սարերից էլի տասնուհինգ կանգուն աւելի: Ամեն բան ոչնչացաւ միայն տապանն ապահով ջրջում էր ջրի երեսին: Նորա մէջն էին երկրագործիս բոլոր բնակիչներն՝ ութը հոգիք, սրանք Աստուծոյ ամենակարող պաշտպանութեան տակ էին:

Հարիւր լիսուն օր ջուրը ամենեկին չէր փոքրանում երկրիս երեսից: Սրանից լեռոյ փչեց հողմ, ցրվեց ամպերն և

փոքր առ փոքր ջուրը սկսաւ նստել: Տապանն, որ ջրջում էր ջրի երեսին, կանգնեցաւ Մասիսի գլխին: Նոյ, կամենալով դիտենալ, որ արդեօք ցամաքել է երկիրը, թէ չէ, բաց թողեց ագուսին, որ էլ լեռ չգարձաւ և չբերաւ համբաւ երկրի դուրթեան վերայ: Փոքր ժամանակից լեռ թողեց ագուսուն, որ երկրիս վերայ ցամաք տեղ չբզանելով, որ հանդստանալ փոքր ինչ, լեռ դարձաւ և Նոյ ձգելով իր ձեռքը առաւ նրան էլի ներս տապանի մէջ: Եօթը օրից լեռ Նոյ միւս անգամ բաց թողեց ագուսուն, որ երկրցեան դարձաւ տապան, կայում ձիթեմու ձիւղ բռնած: Ինչպէս ուրախացած տապանի բնակիչները, երբ այսպէս իմացան, որ ծառերը էլ ջրի տակ չեն: Եօթը օրից լեռոյ Նոյ կրկին բաց թողեց ագուսուն, որ էլ լեռ չգարձաւ, որովհետև երկիրը արդէն ցամաք էր: Նոյ վեց հարիւր տարեկան էր, երբ Աստուած ասաց նրան. «Դուրս եկ տապանից բոլոր ընտանիքովդ և ամեն կենդանիներով, որոնք քեզ հետ միասին փակուած էին այն տեղ: Աճեցէք և բազմացէք երկրիս վերայ»:

Տապանից դուրս գալից լեռոյ, Նոյ շինեց սեղան և բերաւ Աստուծոյ շնորհակալութեան մատաղ, որ այնպէս հաճոյ եղաւ Աստուծուն, որ այս երախտագիտութեան համար նա օրհնեց երկիրը և մարդկութիւնը ասելով. «մինչև երկիրըս կայ, անպակաս կ'լինի նորա երեսից ցանքն և հունձը. ամառը կ'հետեւէ ձմեռին և գիշերին կ'հետեւէ ցերեկը և այսպիսի ջրհեղեղ էլ չի լինիլ երկրիս վերայ»: Նոյ նայեցաւ երկինք և տեսաւ ամպերի մէջ փայլուն աղեղը. «Այս աղեղը ամպերի մէջ, ասաց Աստուած, է նշան և գրաւական իմ սգորմութեանս մարդոց. երբ կը հաւաքուեն երկնքում ամպերն և իմ աղեղս կ'երևի նոցա մէջ, թող մարդիկ շնորհակալութեամբ լիշեն իմ ուխտս՝ թէ էլ չեմ խրկիլ ջրհեղեղ»: Այսպէս աղեղը երևելով երկնքում միտերս է բերում մեզ մեր արարչի ողորմածութիւնն և մարդասիրութիւնը:

ԳԼՈՒԽ Է.

Նոյի որդիքը:

Նոյ Արարատից ցած գալից լետ սկսաւ գործել երկիրն և տնկեց խաղողի ծառ: Երբ պտուղը հասաւ, քամեց նորա ծուծն և որովհետեւ երբէք չէր փորձած նորա զօրութիւնը, խմեց անչափ շատ նրանից, այնպէս որ հարբեցաւ: Թուլացած գինուց թմրեցաւ և պառկեցաւ տան մէջ ամենեկին մերկ: Քամ, տեսնելով իւր հօրը այսպիսի անվայել դրութեան մէջ, սկսաւ ծիծաղել նորա վերայ և լալտնեց այն իւր եղբայրներին էլ: Բայց Սէմ և Յաբէթ մտան վրանն և քամակով գէպի հայրը դարձած առան շորերն և ծածկեցին նրան, առանց տեսնելու նորա մերկութիւնը: Նոյ երբ զարթեցաւ, իմանալով Քամի անպատիւ վարմունքը, ասաց. «Անիծած դու, քո յետագաներդ, Քանանու որդիք, կլինեն քո եղբայրների որդւոց ստրուկները. բայց Սէմին և Յաբէթին, որոնք պատուեցին իրենց հօր մինչև անվայել դրութեան մէջն էլ և ծածկեցին նորա վարմունքը, ասաց. «օրհնում եմ ձեզ, ձեր որդիքը կը բազմանան երկրիս երեսին և կիշխեն Քամի յետագաների վերայ: Նոյի գուշակակութիւնն իր որդւոց յետագաների վերայ կատարուեցաւ:

Նոյի երեք որդիներէից, Սէմից, Քամից և Յաբէթից, ծագեցան աշխարհիս ամեն մասերի բնակիչները: Ինքը Նոյ ջրհեղեղից լետոյ էլի երեք հարիւր յիսուն տարի ապրեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Բաբելոնի աշտարակաշինութիւնը:

Նոյի որդիքը բազմացան և ամենքը իբրև մի ազգ լսուում էին մի լեզուով: Բազմանալով սկսան նոքա ցրվել երկրիս երեսին. բայց բոլորովին ցրվելից և մէկ մէկից հեռանալից

առաջ վճռեցին շինել բնդարձակ քաղաք և բարձր աշտարակ, որի գլուխը հասնէր մինչև երկինք և երևէր հեռուից: Բացի սրանից նոքա ուզում էին, որ այս շինուածքը լինի նոցա յետագաների համար նշան իրենց զօրութեան և իմաստութեան: Բայց Աստուած ջնջեց նոցա այս հպարտ ձեռնարկութիւնը: Նա խառնեց նոցա մտքում բառերն և մտքերը. ուստի և աշտարակի շինողները չհասկանալով մէկ մէկու, չկարողացան շարունակել իրենց շինութիւնն և ստիպվեցան ցրվելու զանգան կողմեր. իսկ սկսած և անկատար մնացած աշտարակը և քաղաքը մնացին լիշատակ մարդոց անմտութեան, որոնք ձեռք խփեցին մի գործքի առանց Աստուծոյ օրհնութեան: Այս քաղաքը անուանվեցաւ Բաբելոն. որ եբրայեցերէն նշանակում է խառնակութիւն որովհետև նորա շինութեան ժամանակ Աստուած խառնեց մարդոց լեզուն:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Աբրահամ:

Մարդիկ ցրուելով երկրիս վերայ բաժանեցան զանազան ազգեր և մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն, նոքա սկսան պաշտել իրանց շինած կուռքերը, զանազան կենդանիներուն, արեգակը, լուսինը և այս պատճառով կոչվեցան կռապաշտներ: Այս կռապաշտների մէջ էր Սէթի ցեղից մի բարեպաշտ մարդ Աբրահամ անուանով: Աստուած, ճշմարիտ հաւատը հաստատ պահելու համար երկրիս վերայ, բնտրեց նրան և նորա ցեղը:

Աբրահամ Թարալի որդին էր և ունէր երկու եղբայր, Նաբովը և Առան անուանով: Այս վերջինը իր հօր Թարալից առաջ՝ մեռաւ, թողնելով իրանից լետոյ մի որդի Աովտ անուանով, որին Աբրահամ իր մօտ առաւ: Բայց որովհետև կռապաշտութիւնը տարածվեցաւ ոչ միայն Աբրահամի հայրե-

նիքում այլ և նորա հօր ընտանիքի մէջ էլ, Աստուած ասաց Աբրահամին. «Հեռացիր քո հայրենիքիցդ և ազգականներիցդ և գնա՛ այն երկիրը, որ ես քեզ ցոյց կ'տամ. դու կ'լինիս մեծ ազգի հայր: Ես օրհնում եմ քեզ և քեզմով կ'օրհնուին երկրիս բոլոր ազգերը:

Թէև յոյժ ցաւալի էր Աբրահամի համար իւր հայրենիքը թողնել. բայց նորա հաւատն Աստուծոյ վերայ այնպէս հաստատ էր որ ոչ մի բոպէ շատտանեցաւ նա, այլ առաւ իր Սարա կնոջ, Ղովտ եղբօրորդուն, իր ծառաներուն և ազատիներուն, հաւաքեց իր խաշները և ամեն իր ստացուածներով հեռացաւ հայրենիքից:

Աբրահամ գնաց Քանան անուանված զեղեցիկ և բերրի երկիրն և երբ հասաւ Սիքեմի պողոտքը հովիտը, Աստուած ասաց նրան. «ահա այն երկիրն, որ տալիս եմ քեզ և քո որդոցդ»: Աբրահամ շնորհակալութիւնից, կանգնեց Աստուծուն սեղան այնտեղ, ուր նա երևեցաւ իրեն:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Աբրահամ և Ղովտ

Աբրահամ և Ղովտ բնակում էին միասին և երկուսն էլ ունէին բազմամիւլ խաշներ: Բայց Աբրահամ տէր էր շատ մեծազին գանձերի, որոնք իր առաքինութիւններն էին: Նա էր Աստուածամէ երկնչող մարդ, արդար, մեծահոգի, ցաւակից խեղճերին, հիւրասէր, լիքը կենդանի հաւատով զեպի Աստուած, հպատակ՝ Նորա կամքին և հաւատարիմ իր ձիաւորներին: Ինքը միշտ ճշտութեամբ վարվելով կամենում էր ուրիշների մէջ էլ միշտ ճշտութիւն տեսնել: Իր հօգուդ այն զեղեցիկ որպիսութիւնների համար հաճոյ էր նա Աստուծուն, սիրելի մարդոց և բաւական ինքր իրմով: Քանանու բնակիչ-

ները խիստ սիրով ընդունեցին նրան: Բարեպաշտ մարդիկ ամեն տեղ Աստուծոյ պաշտպանութեան տակն են լինում: Աբրահամի և Ղովտի խաշները այնպէս բազմամիւլ էին, որ արածելու տեղը, ուր նոքա կենում էին, չէր բաւական: Նոցա հովիւների մէջ յաճախ ծագում էր վէճ. այս պատճառով Աբրահամ ստիպվեցաւ իր եղբօրորդուն ասելու. «մենք ազգականներ ենք և չպէտք է վիճենք մէկ մէկու հետ ծառաներիս համար, աւելի լաւ է իբրև բարեկամներ հեռանալ

մէկ մէկից: Տես ահա բոլոր երկիրն առջևդ է, ընտրիր. ուր կամենում ես կենալ. թէ դու կ'երթաս աջ, ես ձախ կ'երթամ»: Աբրահամը, թէև Ղովտից առաւել մեծ էր և զօրեղ, բայց ընտրութիւնը տուեց Ղովտին, որովհետև ամեն իր վարմունքի մէջ էր միշտ մեծահոգի: Ղովտ իր խաշների համար բնարեց բերրի հովիտն, որ ստուգանում էր Յորդանան գետն և ուր էին շինած հարստատ Սոգոմ և Գոմոր քա-

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1304-8/

դաքնները: Եւ նա ինքը բնակեցաւ Սողոմ քաղաքում: Իսկ Աբրահամ խփեց իր վրանները Մամբրէի մայրի մօտ, որ Քէլբոնի մօտ էր:

Բայց Ղովտի ընտրութիւնը յաջողակ չէր. Սողոմի բընակիչները չար մարդիկ էին:

Երջակայ երկիրները բաժանած էին փոքրիկ տէրութիւնների, որոնց ամեն մէկը իր առանձին թագաւորն ունէր: Այս թագաւորների մէջ սկսաւ պատերազմ, որին մասնակից էր Սողոմի թագաւորն էլ: Սրան թշնամի կողմը յաղթեց և Ղովտ իր ընտանիքով, ծառաներով, աղախիներով, բազմաթիւ խաչներով, Սողոմ և Գոմոր քաղաքների միւս բնակիչների հետ միասին գերի ընկաւ:

Մէկ գերութիւնից ազատված մարդ գնաց և պատմեց Աբրահամին, ինչոր նորա եղբորորդույ գլխին եկել էր: Աբրահամ շուտով ժողովեց իր ամեն ծառաներուն, որոնք ողջը երեք հարիւր տասն և ութ հոգի էին: Նորա գաշակիցներն Էսքոզ, Աւնան, Մամբրէ միացան նմանապէս նորա հետ իրենց մարդիկներով և շտապով գնացին գերիների ետեւից: Սոքա հասան թշնամիների ետեւից գիշերով, ջարդեցին նրանց և քշեցին, ազատեցին Ղովտին և ամեն միւս գերիներուն և խլեցին թշնամիների տարած բոլոր աւարը: Աբրահամ Ղովտի, նորա ընտանիքի, բոլոր նորա մարդիկների և Սողոմի բնակիչների հետ միասին լետ գարձաւ:

Այս յաղթութիւնից լետ դառնալիս Աբրահամ անց էր կենում Կազէմ քաղաքի մօտով, ուր այն ժամանակ թագաւորում էր բարեպաշտ Մէլքիսեղէկն, որ ճշմարիտ Աստուծոյ քահանայ էլ էր: Սա Աբրահամի առաջը դուրս եկաւ և ասաց. «օրհնուած է Աբրահամ Բարձրեալ Աստուծմէն, որ երկինքն և երկիրս ստեղծեց, և օրհնուած է Աստուած, որ մասնեց թշնամիներուդ քո ձեռքը:» Այս ասելով տուեց նրան հաց և զինի: Աբրահամ պատուելով Մէլքիսեղէկի քահանայութիւնն և Աստուծոյ հոգւով նորա մէջ յաւիտենա-

կան քահանայապետի (Յիսուս Քրիստոսի) օրինակը տեսնելով, տուեց նրան առած աւարի տասանորդը:

Սողոմի թագաւորն էլ դուրս եկաւ Աբրահամի առաջն և ասաց նրան «լետ տուր ինձ միայն մարդիկս, որոնց դու գերութիւնից ազատեցիր, իսկ մնացած Սողոմից թալանած հարստութիւնները թող քեզ մօտ»: Սողոմի թագաւորը չէր կարծում, որ Աբրահամը իրեն մէկ բան լետ կ'գարձնէ. բայց Աբրահամ պատասխանեց. «Աստուած չանէ, որ ես ուրիշի ստացուածքից շահվել կամենամ: Ես լետ եմ գարձնում քեզ ամենը, բացի նրանից, ինչ որ կերան մարդիկս և բացի գաշակիցներին բաժնից: «Այս ասելով լետ տուեց թագաւորին ամենը, ինչ որ թշնամին նորա տէրութեան մէջ յափշտակել էր:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Հրեշտակների այցելութիւնը Աբրահամի մօտ:

Աբրահամ, չնայելով իր հարստութեան, տուն չունէր. այլ բնակվում էր վրանում, որ տեղափոխում էր իր հետ միասին այնտեղ, ուր արածում էին նորա խաչները: Մէկ անգամ կէսօրին նա նստած էր իր վրանի դռան մօտ և տեսաւ իր առջև երեք անցւորականներու: Նա նոցա առաջ դուրս եկաւ և մինչև գետին երկրպագութիւն տալով ասաց. «Նիժե կամենում էք իմ բարիս, մի անցնէք իմ վրանիս մօտով: Հանգստացէք փոքր ինչ այս ծառիս տակ, ես կ'ըրեմ ջուր ոտներդ լուանալու և կը պատրաստեմ ձեզ ճաշ»: «Արն, ինչպէս ասում ես». պատասխանեցին նոքա»: Այն ժամանակ Աբրահամ շուտով մտաւ վրանը, հրամայեց իր կնկան լաւ նաշիկից թխել նկաններ, լետոյ գնաց խաչների մօտ, ընտրեց ամենից լաւ հորթը և հրամայեց ծառաներին պատրաստել նրան հիւսիքի համար, բերեց նոցա համար նմանապէս կա-

Ղովա դուրս գալով ժողովրդի առաջ, փակեց դուռը իր ետևից և խնդրում էր, որ վնաս չտան օտարականներին: Բայց Սողոմի բնակիչները գոռում էին նրան ասելով. «գու ինքք մեր մէջ պանդուխտ եկած ես և դեռ մեր դատաւորն էլ կամենում ես լինել»: Այս խօսքերով յարձակվեցան Ղովտի վրայ. միայն հրեշտակները մտցրին նրան ներս և դուռը փակեցին վրայից: Այսպէս Ղովտ ազատվեցաւ Սողոմի բնակիչների կատաղութիւնից. որոնք կուրացած չկարողացան նորա տուն մտնելու ճամապարհը գտնել:

Միւսնոյն գիշեր հրեշտակները տասցին Ղովտին. «մենք ղրկած ենք Աստուծոյ այս քաղաքը քանդելու, նորա բնակիչների անօրէնութիւնը բարձրացաւ մինչև երկինք»: Երբ սրկասաւ առաւօտանայլ, հրեշտակները աւին Ղովտին, նորա կնոջ և երկու աղջիկներուն և հանեցին քաղաքից դուրս: «Այժմ ազատվեցէք, ասաց հրեշտակը. «մի մնաք այս հովտում. այլ գնացէք սարը և յետ մի նայէք»: «Տէր», ասաց Ղովտը, ես չունիմ զօրութիւն, մինչև սարը գնալու. բայց ահա մօտումս փոքրիկ քաղաք կայ, արգեօք չեմ կարող այնտեղ ազատուել: «Այս բանումն էլ թող կատարուի քո խնդիրդ. գնա՛ շուտ այնտեղ, միչև որ դու քաղաք չմտնես, ես ոչինչ չեմ կարող անել»: Արևի ծագելիս, Ղովտ հասաւ քաղաքն, որ այնուհետև Սեզովր անուանվեցաւ: Այն ժամանակ վեր եկաւ երկինքից կրակ և ծծումբ և ջնջեց Սողոմ և Գոմոր քաղաքներն ըլլոր նորա շրջական, ամեն բնակիչներուն, գաշտերն և խաշները: Ղովտի կինը, հրեշտակների հրամանից անցնելով, լեռ մնաց իր բնտանիքից, յետ նայեցաւ և զարձաւ աղի արձան: Աբրահամը վերկացաւ առաւօտը նայելու այն կողմը, ուր էին Սողոմ և Գոմոր քաղաքները և տեսաւ որ այն տեղից բարձրանում է թանձր ծուխ և բոց:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ:

Իսահակի ծնունդը. Ագարի և Իսմայէլ

աքսորումն

Աստուծոյ խոստմանը համեմատ տարուան վերջին Սառան ծնաւ որդի, որին անուանեցին Իսահակ: Սառան ասում էր. «Աստուած տուեց ինձ ուրախութիւն ճերութեանս ժամանակ. ամենքը, ով կ'լսէ իմ որդու ծնունդը, կ'ուրախանայ ինձ հետ միասին: Արեւի անծանոթ էր և զօրանում: Աբրահամ հարիւր տարեկան էր և Սառան իննսուն, երբ ծնաւ նրանց որդի:

Իսմայէլ, Աբրահամի որդին Ագարից, էր մեծ Իսահակից քանի մի տարով և յաճախ զրկում էր իր եղբօրը: Սառան նկատեց այս և պահանջեց Աբրահամից, որ նա աքսորէ Ագար աղախնին իր որդւովը, այն պատճառով, որ նոքա չեն պատվում նորա որդուն Իսահակին: Աբրահամ շատ տրտմեցաւ այս պահանջման համար. բայց Աստուած ասաց նրան. «արա՛ ինչպէս Սառան կ'ամենում է: Աբրահամ, որնոր միշտ անպայման հպատակում էր Աստուծոյ կամքին, վեր կացաւ առաւօտը վաղ, առաւ մի քանի հաց և մի տիկ ջուր, ողջը գրաւ Ագարի ուսին և Իսմայէլին էլ տալով նրան աքսորեց երկուսին էլ: Ագար թափառելով անապատում կորցրեց ճանապարհը և Իսմայէլը թուլանում էր ծարաւից: Ագար թողեց նրան ծառի ստուերի տակ ինքը մէկ վտան հեռու նրանից նստեցաւ. «ես չեմ կարող տեսնել որդուս մահը» ասում էր նա լալով: Իսմայէլ ծարաւից նեղացած, գոռում էր և լաց լինում: Աստուծոյ հրեշտակը յայտնվեցաւ Ագարին և ասաց նրան. «մի լար, Աստուած լսեց քո որդու ձայնը, վեր կայ բռնիք նրա ձեռից և տար քեզ հետ: Նրանից կ'ծագէ բազմաթիւ ազգ»: Այն ընդէին Ագար տեսաւ յատակ ջրի աղբիւր, մօտեցաւ նրան, լքցրեց իր տիկը ջրով և իսմայրեց ջուր Իսմայէլին:

Աստուած օրհնեց նրան, նա մեծացաւ, բնակվում էր անապատում, դարձաւ ճարտար աղեղնաւոր և Եգիպտացի կին առնելով ունեցաւ տասներկու որդի և բազմաթիւ ցեղ: Իսմայելից դուրս են եկած Արաբացիները, որ այս պատճառով երբեմն Իսմայելացիք էլ են կոչվում:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Իսահակի մատաղ բերվիլը:

Աստուած, փորձելով Աբրահամի հաւատը, մի անգամ ասաց նրան. «Աբրահամ, Աբրահամ». — «Այստեղ եմ ես. Տէր, պատասխանեց Աբրահամը: «Վեր առ քո սիրելի որդուդ Իսահակին», ասաց Աստուած, «գնա՛ նորա հետ միասին այն սարի գլուխը, որ ես քեզ ցոյց կ'առնեմ և այն տեղ բեր նրան ինձ մատաղ աղջակէք»:

Առաւօտը վաղ վեր կացաւ Աբրահամը, պատրաստեց փայտ, բարձեց այն իշի վրայ, առաւ հետը երկու ծառաներ և Իսահակին ու ընկաւ ճանապարհ: Երբորդ օրը նոքա հասան նշանակած տեղը, ուր լետոյ Սաղոմոն շինեց ճշմարիտ Աստուծոյ տաճարը: Այն ժամանակ Աբրահամը ասաց իր ծառաներին. «մնացէք այս տեղ և սպասեցէք ինձ. իսկ ես իմ որդւոյս կ'երթամ սարի գլուխը աղօթք անելու»: Նա վեր առաւ մատաղի կրակն ու դանակը և Իսահակ վեր առաւ փայտը: Սարը բարձրանալիս Իսահակ ասաց իր հօրը. «Հայր իմ, մենք ունինք կրակ և փայտ. բայց ուր է մատաղի ոչխարը» — «Որդեակ, ասաց Աբրահամ, Տէր Աստուած կ'ղրկէ մեզ մատաղի ոչխար: Իսահակի իսկի մտքովն էլ չէր անց կենում, որ ինքն նշանակված է դահվելու: Երբ սարը վեր ելան, Աբրահամ կանգնեց սեղան և դրաւ նորա վերայ փայտը: Իսահակ համեստ հպատակութեամբ, բոլորովին առանց բնորոշութեան, թողեց իրեն կապել և փայտի վերան դնել: Աբրահամ բարձրացրեց

արդէն իր ձեռք և դանակով կամենում էր մորթել իր որդուն և ահա լսեց Աստուծոյ հրեշտակի ձայնը, որնոր ասում էր, «Աբրահամ, Աբրահամ». — «Ես այս տեղ եմ». պատասխանեց Աբրահամ: Զեռքդ քեզ քաշիր, ասաց հրեշտակը, մի սպանիր որդուդ. Աստուած բաւական է քո հպատակութեամբդ, որովհետեւ դու չ'ինայեցիր Նորա սիրոյն համար մինչև քո սիրելի որդուդ էլ: Աստուած կ'վարձատրէ քեզ և քո զաւակդ կ'բազմանայ ինչպէս ծովի աւազ և քո զաւակովդ կ'օրհնվին երկրիս բոլոր ազգերը: Այս նշանակում էր, որ Աբրահամի ցեղից, պէտք է ծնէր երկրիս փրկիչը:

Յետ նայեցաւ Աբրահամ և տեսաւ մի խոյ, որնոր ծառից կախված էր, առաւ նրան և դահեց Աստուծուն իր որդու տեղ և լետոյ Իսահակի հետ միասին դարձաւ տուն:

Սառան մինչև Իսահակի ամուսնութիւնը կենդանի չ'մնաց: Նա մեռաւ հարիւր քսան եօթը տարեկան: Մինչև այս ժամանակ Աբրահամ, չնայելով իր հարստութեան, չ'ունէր սեպհական երկիր, ուր կարողանար թաղել իր կնոջ: Այն ժամանակ դեռ հասարակաց հանդստարաններ չ'կային. այլ ամենը թաղում էր իր մեռելներուն իր սեպհական կալուածքում: Աբրահամ գնեց այն երկրի բնակիչների մէկից, որի անունն էր Եփրոն, երկիր մի այրով, ուր և թաղեց իր կնոջ: Ուրեմն Աբրահամի առաջին սեպհականութիւնն այս երկրում էր աղարակ մի այրով, ուր էր դերեզմանը:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Իսահակի ամուսնութիւնը:

Աբրահամ, խորին ծերութեան հասած, իր մահից առաջ կամեցաւ իր որդու Իսահակի վիճակը կարգաւորել: Նա չէր ուզում նորան կին առնել ոչ մի քանանացի աղջիկ, այլ վրձուեց ընտրել նորա համար կին իր հայրենիքից և ազգական-

ներից. ուստի և կանչեց իր ծառաներից մէկին, որին նա հաւատում էր և որ կառավարում էր բոլոր նորա կալուածներն և ասաց նրան. «Երգում տուր ինձ մեր Աստուծոյ անունով, որ երկինք և երկիր ստեղծեց, որ դու իմ որդուս Իսահակի համար կին չես ընտրիլ քանանացի աղջիկներից, այլ կերթաս իմ հայրենիքս, իմ ազգականներես մօտ և այն տեղից կ'առնես նրան կին: Տէր Աստուածը, որի պատուիրանները բոլոր կեանքիս մէջ ես պահել եմ, կ'առաջնորդէ քեզ և քո առաջիկ կ'ղրկէ Իր հրեշտակին:» Ծառան երգումով խոստացաւ Աբրահամի ամեն հրամանները կատարելու, առաւ տասն ուղտ, բարձեց նոցա վերայ իր տիրոջ հարստութիւններն և գնաց Միջագետք, ուր Աբրահամ թողել էր իր Նաբովը եղբօրը: Երբ այն քաղաքին մօտեցաւ, ուր բնակում էր Նաբովը, նա մընաց դռան մօտ և իր ուղտերը կանգնեցրեց նոյն ջրհորի մօտ, որից ջուր առնելու գալիս էին քաղաքի բոլոր աղջիկները: Եղիազար (Աբրահամի ծառայի անունն է) սկսաւ աղօթք անել Աստծու, որ նա ցոյց տայ իրան Իսահակի ապագայ կնոջ: «Թող այն աղջիկը, ասաց Եղիազար իր աղօթքի մէջ, շորին ես կ'ասեմ, ցածացրու սափորդ, որ ես խմեմ և նա կ'ասէ, խմիր. ես կ'խմեցնեմ քո ուղտերիդ էլ, թող այն աղջիկը լինի Իսահակի կինը»: Հազիւ աւարտեց իր աղօթքը, դուրս եկաւ քաղաքից մի աղջիկ սափորով, մօտեցաւ ազբիւրին, լքցրեց իր սափորը և կամենում էր արդէն հեռանալ: Եղիազարը մօտենալով նրան ասաց. «տուր ինձ խմել քո սափորիցդ»:— «Խմիր ինչքան ուղում ես». պատասխանեց աղջիկը բարութեամբ, սափորը նրան տալով:— «Ես կ'խմեցնեմ քո ուղտերիդ էլ». աւելցրեց նա. յետոյ հանելով ջուր լքցրեց այն տաշտը, որ դրած էր անասուններուն ջրելու համար և ջրեց ողջ նորա ուղտերուն: Զարմացած այնպիսի բարեհոգութեան վերայ, լուռ նայում էր օտարականը նորա վերայ և յետոյ հանելով ոսկի օղեր և ապարանջաններ ընծայեց նրան և ասաց. «ճում աղջիկն ես, ուր ես քո ծնողներդ. չունէք արդեօք ձեր տանը տեղ

ինձ և իմ ուղտերիս համար»:— «Ես եմ Ռեբեկա, Բաթուէլի աղջիկը, որ Նաբովրի որդին է Մեղքա կնոջից», պատասխանեց աղջիկը:— Մեր տանը կայ տեղ քեզ համար, սով օտարական, կայ նմանապէս տեղ քո ուղտերիդ համար էլ: Մենք շատ ունենք յարդ և խոտ»: Այն ժամանակ երկրպագեց Եղիազար Աստուծուն ասելով. «օրհնեալ է Աբրահամի Տէր Աստուածը. նա երբէք չէ թողնում նրան և ինձ ուղիղ առաջնորդեց դէպի նորա եղբօր տունը»:

Ռեբեկան շուտով գնաց տուն: Նա ունէր մի եղբայր Լաբան անունով: Սա, տեսնելով թանկագին ընծաները, սրոնք իր քոյրը ստացել էր, շտապով գնաց օտարականի մօտ և ասաց. «Ե՛կ մեր տուն, դու Աստուծամէ օրհնածդ. ես պատրաստել եմ քեզ համար տեղ. կայ տեղ հանգստանալու քո ուղտերիդ համար էլ»: Նա տարաւ իր հետ Եղիազարին, վեր առաւ ուղտերի բեռները և տուեց նրանց ստեղծ խոտ և յարդ:

Ինչպէս Եղիազար ներս մտաւ թէ չէ, բերին նրան ինքիւրիք. բայց նա ասաց. «Ես ոչինչ կերակուր չեմ գնիլ բերանս, մինչև չկատարեմ իմ տիրոջս կամքը»: Այժմ պատմեց նա իրեն եղած յանձնարարութիւնն և խնդրում էր վճռական պատասխան: Բաթուէլ և Լաբան ասացին. «Աստուած ինքը կարգադրեց այս բանը. ահա Ռեբեկան քո առաջևդ է, առ նրան և գնա, թող լինի նա քո տիրոջդ որդու կինը, ինչպէս Աստուած հրամայեց»: Այս լսելով Եղիազար երկրպագութիւն տուեց Աստծու և շնորհակալ եղաւ նրանից: Բերաւ ոսկի և արծաթի բաներ, գեղեցիկ շորեր և աղջը տուեց Ռեբեկային: Նոյնպէս ընծաներ տուեց նորա ընտանիքին էլ: Սրանից յետոյ ամենքը նստան ընթրիքի: Միւս օր առաւօտ վաղ վեր կենալից յետ, Եղիազար ասաց. «այժմ թող ինձ, գնամ տիրոջս մօտ». Աղջկան ծնողները ասացին. «Թող Ռեբեկան մնայ մեզ մօտ էլի մի տասն օր գոնէ»: Բայց նա պատասխանեց. «մի բռնէք ինձ, Աստուած օրհնեց իմ ճանապարհս և ես այժտք է գնամ շուտով ու իմ տիրոջս ուրախացնեմ»: Մայրն և եղբայրն

ասացին. «մենք կ'կանչենք Ռեբեկային, թող նա ինքը վճռէ»: Երբ Ռեբեկան ներս մտաւ, հարցրին նրան. «կերթամ դու այս մարդու հետ» — «Կերթամ», պատասխանեց Ռեբեկան: Այն ժամանակ ազգականներն օրհնեցին նրան, հրաժարական ողջոյն տուին և Ռեբեկան, առնելով իր ազգախններին՝ զնաց Եղիազարի հետ: Իսահակ ամուսնանալով նորա հետ, շատ սիրում էր նրան. իր առաքինութիւններով Ռեբեկան եղաւ նրան ուրախութիւն և մխիթարում էր նրան մօր մահուան համար, որի վերայ լալից նա չէր դադարում: Աբրահամ խորին ծերութեան մէջ մեռաւ, թողնելով բոլոր իր կալուածքը Իսահակին: Նորա որդիք՝ Իսահակ և Իսմայէլ թաղեցին նրան այն այրի մէջ, ուր շատ ժամանակ առաջ թաղած էր Սառան:

ԳՂՈՒԽ ԺԶ.

Եսաւ և Յակովբ:

Աստուծոյ ցնտրած ազգի նահապետներն ուղղակի Աստուծմէ ստանում էին հրամաններ. իսկ իրենք կառավարում էին և պահում իրենց ցնտանիքն, ընդօժիններուն և այն ազգականներուն, որոնք չունէին բաւական հարստութիւն, որ բաժանվէին նրանցից: Ամեն նահապետ էր մի և նոյն ժամանակ քահանայ էլ իր տան մէջ և միջնորդ Աստուծոյ և իրենների մէջ: Նահապետների ցնտանիքների մէջ աւագ որդին ունէր առաւել արտօնութիւններ, քան թէ նորա եղբայրները. որովհետեւ հօր մահից յետոյ ժառանգում էր քահանայութեան և տիրոջ իրաւունքը: Եւսի սրանից աւագ կամ անդրանիկ որդին ունէր ամենից մեծ իրաւունք՝ այն է յոյս ունենալը, որ իսկ իր ցեղից կ'ծնվի խոստացած ապագայ Փրկիչը աշխարհիս: Աբրահամ էր տէր և քահանայ իր տան մէջ. նրանից յետոյ միևնոյն իրաւունքները ժառանգեց նորա որդին Իսահակը: Իսահակից և Ռեբեկայից ծնան երկու եղբայրներ՝ երկուս-

րեակներ՝ Եսաւ և Յակովբ: Եսաւը ծնաւ առաջ, ուրեմն համարվում էր աւագ: Նորա մարմինը ծածկած էր մազերով ինչպէս բրդով. նա էր զօրեղ, քաջ, միայն շատ վայրագ և թեթեւամիտ, նորա սիրելի պարապմունքն էր վայրի կենդանիների որսը. նորա աւարը Իսահակի սիրելի կերակուրն էր. ուստի և Եսաւին առանձնապէս սիրում էր հայրը: Եւսի Յակովբն էր հեղ, բարեպաշտ, երիտասարդ օգնում էր իր մօր տան գործքերում և սիրում էր հովուի հանդարտ կեանքը. այս շատ դուր էր գալիս մօրը: Յակովբը Ռեբեկայի սիրելին էր:

Սի անգամ Յակովբ եփեց իրեն համար ոսպէ թան և ուտում էր այն: Նոյն ժամանակ որսից յետ դարձաւ Եսաւ, դադրած և քաղցած: «Տնւր ինձ քո կերակուրիցը», ասաց նա, «ես շատ դադրած եմ և շատ քաղցած»: — «Տնւր ինձ քո անդրանիկութիւնը, պատասխանեց Յակովբ, ես էլ կտամ քեզ իմ կերակուրս»: — «Ինչ հարկաւոր է ինձ անդրանիկութիւնս, ահա ես մեռնում եմ սովից». պատասխանեց թեթեւամիտ Եսաուն և երգումնով խոստացաւ տալ իր եղբօր իր անդրանիկութեան իրաւունքը: Սրանից յետոյ Յակովբ էլ տուեց նրան իր կերակուրը: Եսաւ կերաւ, իմեց և զնաց, ամենևին չհոգայով իրեն եղբօրը վաճառած իրաւունքների վերայ: Եսաւ, երբ քառասուն տարեկան դառաւ, ամուսնացաւ մի այլ ազգի աղջկան հետ. որ ամենևին չէր պատվում Ռեբեկային:

ԳՂՈՒԽ ԺԷ.

Իսահակը օրհնում է իր որդոց:

Իսահակը, երբ շատ ծերացաւ, կուրացաւ և զգալով, որ մահը արդէն մօտ է, կանչեց իր որդուն Եսաւին և ասաց նրան. «արգեակ, ես արդէն ծեր եմ և իմ մահուանս օրը չգիտեմ: Գնա գաշա, սրս արս և պատրաստիր ինձ նրանից այն կերակուրը, որ ես սիրում եմ: Ես մահիցս առաջ կամե-

նում եմ քեզ տալ օրհնութիւնս, ինչպէս անգրանիկ որդուս»: Եսաւ այն ըսպէին զնաց: Բայց Ռեբեկան, որ լսեց Իսահակի այս խօսքերը և կամենում էր անգրանիկութիւնը առաւել արժանաւոր Յակովբին տալ, հրամայեց սրան իրեն խաշնից երկու ուլեր բերել: պատրաստեց նրանցից Իսահակի ճաշակին չարմար կերակուր. յետոյ Յակովբի վիզն և ձեռներն փաթածեց ուլերի մօրթով, հագցրեց նրան Եսաւի լաւ շորերն և տալով նրան պատրաստած կերակուրը, զրկեց իր հօր մօտ, որ ստանալ անգրանիկութեան օրհնութիւնը: Լսելով, որ մէկը վրան ներս մտաւ, հարցրեց կոյր ծերունին. «Ո՞վ եկաւ: «Եսաւ, քո անգրանիկ որդին», պատասխանեց Յակովբ. «ես կատարեցի հրամանդ, ահա կեր և օրհնիր ինձ»:

«Մօտեցիր ինձ առաւել, ասաց Իսահակ, ես կամենում եմ քեզ շօշափել. ճշմարիտը իմանամ, թէ դու արդեօք իսկ իմ որդիս Եսաւն ես»: Յակովբը մօտացաւ, Իսահակը նրան շօշափելով ասաց. «Զայնդ նման է Յակովբի ձայնին, իսկ վիզդ և ձեռներդ Եսաւինն են»: Այսպէս ծերունին խաբվեցաւ, կերաւ բերած կերակուրն և ասաց. «մօտեցիր ինձ որդեակ և համբուրիր ինձ»: Ինքն էլ նրան տուից իր օրհնութիւնն ասելով, «եղիր տէր եղբօրդ վերայ, քո մօրդ որդիքը թող հպատակեն քեզ, անիծած լինի, ովոր քեզ կ'անիծէ և օրհնած, ով քեզ կ'օրհնէ»:

Հաղիւ Յակովբը դուրս եկաւ թէ չէ, Եսաւ վրանը մտաւ: «Ո՞վ եկաւ, հարցրեց Իսահակ. — «Ես Եսաւ, քո անգրանիկդ». պատասխանեց Եսաւ: «Որդեակ իմ», ասաց Իսահակ, «քո եղբայրդ Յակովբ յափշտակեց օրհնութիւնն, որ քեզ համար էր նշանակած»: Եսաւ երկիւղից և բարկութիւնից սկսաւ լաց լինել և ասաց. «հայր. մէթէ ինձ համար էլ ուրիշ օրհնութիւն չունիս»: Նորա արտասոււնքներից շարժած, ծերունին օրհնեց նրան էլ ասելով. «Թող բնակեցնէ Տէր Աստուած քեզ էլ բարեբեր երկրի մէջ, միայն դու պէտք է կենաս սրովդ և լինես եղբօրդ իշխանութեան տակ»: Այս ամենը կարգադրած

էր Աստուծոյ նախախնամութիւնից, որ յաճախ իր շնորհքը խլում է ապերախաներից ու անարժաններից և տալիս է այն երկիւղած մարդոց:

Այս ժամանակից Եսաւ ատեց իր եղբօրը և ասում էր մըտքով, «երբ կ'մեռնի մեր հայր Իսահակը, ես եղբօրս կ'սպանեմ»: Ռեբեկան, այս իմանալով, խորհուրդ տուեց Յակովբին հայրենի տնից փախչել Միջագետք իր եղբօր Լաբանի մօտ»: «Թող նա այն տեղ ընտրէ իրեն կին, ասաց Ռեբեկան Իսահակին, ես չեմ ուզում որ նա ամուսնանայ քանանացի աղջկայ հետ. Եսաւի կինը քանանացի է. իմ բոլոր կեանքս մաշեց նա. եթէ Յակովբ էլ քանանացի կին առնէ, էլ ինչո՞ւ համար է իմ կեանքս աշխարհիս վերայ:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Յակովբի երազը:

Իսահակ անչեց Յակովբին իր մօտ, օրհնեց նորան ճանապարհ ընկնելիս և չետազայ հրամանը տուեց նրան. «մի առնէր քեզ կին Բանանացիներից, այլ զնա Միջագետք, քո մօրդ հօր՝ Բաթուելի տուն և ամուսնացիր մօրեղբօրդ Լաբանի աղջիկներից մէկի հետ: Իսկ Աստուած կ'օրհնէ քեզ, կ'մեծացնէ և կ'բազմացնէ: Իմ հօրս Աբրահամի օրհնութիւնը կ'տայ նա քեզ և քո զաւակներիդ»: Յակովբ, ծնողաց օրհնութիւնը ստանալից յետ, ճանապարհ ընկաւ դէպի Միջագետք իր մօր եղբօր Լաբանի մօտ:

Եսաւ լսելով, որ Իսահակ օրհնեց Յակովբին և խրկեց նրան Միջագետք, որ Լաբանի աղջիկներից մէկի հետ ամուսնանալ, որովհետեւ քանանացի աղջիկներուն չէր հաւանում, ինքն էլ զնաց իր հօրեղբօր Իսմայէլի մօտ և կին առաւ իրեն նորա Մայելէթ աղջկան:

Երբ Յակովբ, իր ծնողների հրամանով գնում էր Միջագետք, մի անապատ տեղում գիշերը նրան վրայ հասաւ: Ես պառկեցաւ գետնի վերայ, գլխի տակ քար դրաւ և քնեցաւ հանդարտ: Երազում տեսաւ նա երկրիս վերայ սանդուղ դրած, որի գլուխը հասնում էր երկինք: Հրեշտակները իջնում էին և բարձրանում նորա վերայ. իսկ գլխին կանգնած էր ինքն Աստուած և ասում էր. «Ես եմ քո Տէր Աստուածդ, Արարահամի Աստուածը, Իսահակի՝ քո հօրդ Տէրը, մի վախիր. Ես կ'տամ քեզ և քո զաւակներիդ երկիրն, որի վերայ գուայթմ քնում ես. քո ազգդ կ'բազմանայ ինչպէս ծովի աւազը և կ'տարածվի դէպի արևելք, արևմուտք, հիւսիս և քեզմով ու քո զաւակներովդ կ'իջնի օրհնութիւն և բուրբ մարգիտութեան վերայ: Ես կ'լինիմ քեզ հետ, ամեն ճանապարհներում կ'պահեմ քեզ, կ'դարձնեմ կրկին քեզ այս երկիրը և չեմ թողնիլ քեզ, մինչև չկատարվի ամենը, ինչոր Ես քեզ ասացի»: Յակովբ դարձեցաւ և ասաց. «Աստուած է այս տեղումս և ես չեի իմանում. այս տեղ է Աստուծոյ տունն և երկնքի դուռն» և առաւ այն քարը, որի վերայ քնած էր, կանգնեց նրան արձանի պէս, ածեց նորա վերայ իւղ և ասաց. «Երբ Աստուած ինձ յետ կ'դարձնէ՝ կ'շինեմ այս տեղ սեղան. այս տեղ կ'լինի Աստուծոյ տունն և ես իմ ստացուածներիս տասանորդը կ'տամ նրան»: Սանդուղը էր օրինակ Աստուածամօր և Յիսուսի Քրիստոսի երկրի վերայ իջնելուն: Տեղն, ուր Յակովբ տեսաւ մարգարէական տեսիլն, այն ժամանակից յետ կոչվեցաւ Բեթել, այսինքն Տուն Աստուծոյ:

ՎԼՈՒԹ ՔԹ.

Յակովբի ամուսնութիւնը:
 Յակովբ շարունակեց իր ճանապարհը դէպի արևելք իր մօրեկրօր Լաբանի մօտ: Երկար ժամանակ գնացից յետ. հա-

սաւ մի ջրհորի մօտ, որ դաշտի մէջ էր և որի մօտ երեք խաշներ հանգստանում էին, և ջրհորը ծածկած էր մեծ քարով: Յակովբը հովիւներին ասաց. «Նղբայրներ, սրտեղից էք».
 — «Մենք Խառան քաղաքից ենք». պատասխանեցին հովիւները: «Ճանաչում էք դուք Բաթուելի որդուն Լաբանին».
 Հարցրեց Յակովբ: «Ճանաչում ենք». պատասխանեցին հովիւները. «և ասհաւ Հռաքել նորա աղջիկն էլ գալիս է ջրհորի մօտ նորա ոչխարներով»: «Իե՞ս վաղ է խաշները ժողովելու». ասաց Յակովբ. «ինչն է չէք ջրում խաշներդ և չէք քշում նրան արածելու մինչև իրիկուն»:
 — Մենք սպասում ենք միւս հովիւներուն», պատասխանեցին նրանք, «որ գլորենք քարը, ջրենք միասին մեր ոչխարներուն և յետոյ կրկին ծածկենք ջրհորը»: Այս միջոցին մօտեցաւ Հռաքելն էլ իր հօր խաշներով: Սրան տեսնելով, Յակովբ շտապեց քարը գլորելու ջրհորի բերանից, ջրեց Լաբանի ոչխարներուն և յետոյ բարևեց Հռաքելին, լաց եղաւ ուրախութիւնից և ասաց, որ ինքը նորա հօրաքրոջ Ռեբեկայի որդին է: Այս իմանալով Հռաքել վազեց տուն, որ բուրբ պատմէ իր հօրը: Երբ Լաբան իր քեռորդու գալուստը լսեց, գնաց նորա առաջ, գրկեց նրան, համբուրեց և տարաւ իր տուն:

«Ի՞նչ իմ ազգականս ես», ասաց Լաբան Յակովբին, «բայց ես չեմ ուզում, որ դու ինձ ձրի ծառայես. ասա, ինչ վարձ ուզես, կ'ստանաս քո ծառայութեանդ համար»: Լաբան ունէր երկու աղջիկ. երեցը անուանվում էր Լիա, որի աչքերը ցաւում էին, և կրտսերը Հռաքել, որ շատ ղեղեցիկ էր դէմքով: «Ես կ'ծառայեմ քեզ եօթն տարի կրտսեր աղջկանդ Հռաքելի համար», պատասխանեց Յակովբ, «եթէ կ'տաս դու նրան ինձ կին»: Լաբանը համաձայնեցաւ: Յակովբ եօթն տարի արածում էր նորա խաշները: Նշանակած ժամանակի անցնելից յետ, Լաբանը ինճոյք պատրաստեց և հարսանիք կանչեց շատ հիւրեր: Այն ժամանակվան սովորութեամբ հարսը պէտք է իր երեսը ծածկէր պտակի ժամանակ քօղով: Երբ

Աստուած արգելեց նրան. որ ոչ մի կերպ նեղութիւն չտայ Յակովբին: Ուստի և Լաբանը, երբ հասաւ նրանց Գաղտադ լերան մօտ, հրաժարական ողջոյն տուեց Յակովբին, իր աղ- ջիկներին և թողնելին ու խաղաղութեամբ բաց թողեց նրանց:

Յակովբ, երբ Յորդանան գիտին մօտ հասաւ, վախե- ցաւ իր եղբօր Եսաւին միտք բերելով: Նա իմաց տուեց նրան իր գալուստը: Խրկված մարդիկը լետ դարձան և ասացին. «մենք տեսանք եղբօրդ Եսաւին, նա գալիս է քո առաջդ չորս հարիւր հօգով»: Յակովբը զարհուրեցաւ, կարծելով թէ նա գալիս է յափշտակելու իր բոլոր ստացուածքը: Նա երկու մասը բաժանեց իր մարդոց և խաշները, ասելով. «ե- թէ Եսաւը կ'ընչէ ստացուածքիս մի մասը. միւսը էլի կ'մնայ ինձ»: Յետոյ, ամեն խաշնից մի քանի անասուն գտակով, և ամեն մէկը այս փոքրիկ խաշներից յանձնելով իր հաւա- տարիմ մարդոց, հրամայեց նրանց Եսաւի առաջը դուրս գնալ: Եւ եթէ Եսաւը նրանց հանդիպելով կ'հարցնէր թէ ո՞ւմ է պատկանում այս խաշն՝ ծառաները պէտք է ասէին. «քո ծառայիդ Յակովբին, որ խրկում է այս քեզ ընծայ և ինքը գալիս է ետեից»:

Այս ամենը այսպէս կարգադրելից լետ Յակովբ սկսաւ աղօթել. ասելով, «իմ հայրերիս՝ Աբրահամի, Իսահակի Տէր Աստուած, որ հրամայեցիր ինձ դառնալ իմ հայրենիքս աղ- զականներիս մօտ խօստացար ինձ քո ողորմութիւնդ. արժա- նի չեմ ամեն բարեբարութեանցդ, որ ինձ արիւր Դու: Երբ ես Յորդանան անցայ, բացի գաւազանիցս ոչինչ չ'ունէի. այժմ տէր եմ երկու մեծ խաշների: Ագատթիւ ինձ եղբօրս ձեռքից, որովհետեւ ես վախենում եմ, որ չլինի թէ նա գալ և ըս- պանէ ինձ և մօրը իր որդիներով»: Երբ գիշեր եղաւ, Յա- կովբ մնաց մէնակ: Նորա մօտ եկաւ մի անծանօթ մարդ և մարտնչեց (կռուեցաւ) նորա հետ բոլոր գիշերն և այն մի- ջոցին վնասուեցաւ նորա ոտը, ինչից էլ Յակովբ կաղում

էր բոլոր իր կեանքի մէջ: Առաւօտեան մօտ, երբ անծա- նօթը կամենում էր թողնել նրան և գնալ, Յակովբ բռնեց նրան և ասաց. «ես քեզ չեմ թողնիլ մինչև ինձ չօրհնես»: Խորհրդաւոր մարդը հարցրեց. «անունդ ի՞նչ է». — «Յակովբ է». պատասխանեց նա: Այսուհետեւ քեզ, ասաց անծանօթը, Իսրայէլ կանուանեն, որովհետեւ դու մարտնչեցիր Աստուծոյ հետ, և զօրաւոր կլինես դու պատերազմում մարդոց դէմ էլ»: — «Քո անունդ ի՞նչ է». հարցրեց Յակովբ: — Մի հար- ցներ իմ անունս, նա հրաշալի է». պատասխանեց Աստուած, լետոյ օրհնեց նրան և անհետացաւ: Յակովբ այս անցքի վի- շտակի համար, անուանեց այն տեղը փանուէլ (տեսիլ Աս- տուծոյ), որովհետեւ դէմ յանդիման տեսաւ Աստուծուն և չը մե- աւաւ: Առաւօտը տեսաւ իր եղբօր՝ Եսաւին, որ գալիս էր նո- րա առաջը:

ՔԼՈՒՍ ԻՖ.

Երկու եղբայրների հաշտվելը:

Եսաւ բնակվում էր Սէիր երկրում. նա եղաւ այր զօրեղ, հարուստ և շատ ժամանակից ՚ի վեր մոռացել էր իր եղբօր Յակովբի դէմ ունեցած ոխը: Երբ Յակովբի զրկած մարդիկ ծանուցին նրան իր եղբօր գալուստն, Եսաւ ուրախութեամբ դուրս եկաւ նորա առաջ և նորան առաւել պատիւ ցոյց տալ կամենալով, առաւ հետը չորս հարիւր հօգի էլ: Յակովբը նրան տեսնելով, առաջ կարգեց իր աղախիներուն իրենց որ- դիներով. լետոյ Լիային իր երեխաներով ու վերջապէս Հու- քէլին և նորա որդուն՝ Յովսէփին: Իսկ ինքը գնաց իր եղ- բօր առաջ և երկրպագեց նրան մինչև գետին եօթն անգամ: Եսաւը ընկաւ նորա վիզն, եղբայրաբար գրկեց նրան և եր- կուսն էլ սկսան լալ ուրախութենից: Նայելով կանանց երե-

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Եղբայրները ծախում են Յովսէփին:

Յակովբէ որդիք արածում էին իրենց Հօր խաշները: Մի անգամ նոցա խաշները շատ հեռու քշեցին Հօր տնից և որովհետև Հայրը երկար ժամանակ համբաւ չուներ նոցա վերայ, ասաց Յովսէփին. «գնա տես առողջ են արդեօք եղբայրներդ և մեր խաշները և յետ դառնալով իմաց տուր ինձ,

ինչոր այն տեղ լինում է»: Յովսէփ հազաւ իր գեղեցիկ շորերն և գնաց եղբայրների մօտ: Եղբայրները, երբ դեռ հեռուից տեսան նրան, ասացին մէկ մէկու. «ահա՛ գալիս է մեր երազատեսը, եկե՛ք սպանենք նրան և ասենք մեր Հօրը, թէ վայրենի գազանները պատառել են նրան: Տեսնենք ինչ-

պէս կ'կատարվին նորա երազները»: Ռուբէն ամենից մեծ եղբայրը, զարհուրեցաւ, լսելով նոցա այս միտքը և ամեն կերպով աշխատելով Յովսէփին ազատել, ասաց. «մի թափէք անմեղ արիւն, մի պղծէք ձեռներդ ձեր եղբօրը սպանելով. լաւ է, որ գցեք նրան այս անջուր փոսի մէջ»: Նա այս առաջարկեց նորա համար, որ կամենում էր զիշերով գալ, հանել նրան փոսից կամ անջուր ջրհորից և տանել Հօր մօտ: Երբ Յովսէփը մօտեցաւ եղբայրներին, սոքա հանեցին նորա շորերը, գցեցին նրան փոսի մէջ: Սորանից չետ, իբրև ոչինչ չար բան չէին արած, հանգիստ նստան ուտելու: Բայց ռուբէն չկարողացաւ ուտել նոցա հետ, նա չհեացաւ և մտածում էր, թէ թնչպէս ազատէ Յովսէփին:

Երբ Ռուբէն հեռացել էր, եղբայրները տեսան Իսմայէլացի վաճառականներուն, որոնք այնտեղից անց էին կենում ուղտերով: Այս Իսմայէլացիներն էին Իսմայէլի յաջորդները. նորա տանում էին զանազան վաճառներ Եգիպտոս: Յուզան ասաց եղբայրներին. «Թնչու համար սպանենք Յովսէփին. նա մեր եղբայրն է և թնչ օգուտ մեզ, թէ նրան սպանենք. լաւ է, որ ծախենք նրան այս վաճառականներին»: Այսպէս Յովսէփին էլի հանեցին փոսից և չնայելով նորա խնդրելուն, լացին և արտասուին, ծախեցին Իսմայէլացիներին քսան դահեկանով:

Մի քանի ժամանակից եկաւ Ռուբէն, որ հանէ Յովսէփին փոսից: Նա զարհուրեցաւ, երբ չգտաւ նրան այնտեղ և ինքը շատ նեղացած, վազեց եղբայրների մօտ. «Թշուառ երեխային թնչ արիք», հարցրեց նա, «ես չգտայ նրան փոսում, թնչ կ'լինի ինձ այժմ»:—«Մենք ծախեցինք նրան». պատասխանեցին եղբայրները: Յետոյ իրենց յանցանքը Հօրից ծածկելու համար մորթեցին մի այծ, թրջեցին նորա արիւնով Յովսէփի շորերն և զրկեցին այն Հօրը, հրամայելով ասել. «ահա՛ արիւնոտ շորերը, որոնք դտանք դաշտի մէջ, տես արդեօք քո Յովսէփինը չէ: Յակովբը իսկոյն ճանաչեց

իր սիրելի որդու շորն և լուսահաստած աղաղակեց: Այն շորը Յովսէփինն է, նրան պատառել են վայրենի գազանները»: Երկար ժամանակ ողբաց նա իր սիրելի որդու վերայ: Բոլոր որդիքն և աղջիկները հաւաքվեցան նրան մխիթարելու. բայց խեղճ հայրը անմխիթարելի էր: «Ոհ, ասում էր նա, սրտիս ցաւը ինձ էլ շուտ կիջեցնի գերեզման. ես շուտով կմիանամ իմ որդուս Յովսէփի հետ:»

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

Յովսէփը եզիպտոսում:

Թամայելացիք, երբ Եզիպտոս հասան, ծախեցին Յովսէփին մի Պետափրէս անունով մարդուն, որ Եզիպտոսի թագաւորի մեծամեծների մէկն էր: Պետափրէսը անսնելով, որ Յովսէփին շատ խելօք, արգար, հեզ և բարեպաշտ մարդ էր, շինեց նրան առաջին մարդ իր տան մէջ և յանձնեց նրան բոլոր իր ստացուածքը: Լաւ մարդոց ամեն տեղ լաւ է լինում. նոքա ամեն տեղ գտնում են բարեկամ և պաշտպան:

Պետափրէսի կնիկը չար կնիկ էր. նա կամենում էր համոզել Յովսէփին, որ իր հետ միասին խաբէ նորա մարդուն. բայց որովհետև Յովսէփի չհամաձայնեցաւ նորա առաջարկութեան, այս չար կինը գտաւ հնարք նրան իր մարդու Պետափրէսի առաջև զբպարտելու, այնպէս որ սա հրամայեց անմեղ Յովսէփին այն բանտը գցել, որ պահվում էին արքունի յանցաւորները: Բայց Տէր Աստուած միշտ անմեղութեան և առաքինութեան պաշտպան է: Յովսէփի իսկ բանտի մէջ էլ գտաւ բարեկամներ: Բանտապետը սիրեց նրան, և իբրև ստրուկի խիստ չէր պահում. այլ շինեց նրան, երկրորդ մարդ իրանից յետոյ և ասաց նրան, որ նայէ ամենի վրայ, որոնք բանտումն բռնած էին: Յովսէփի կալանւորութեան ժամանակ Եզիպտոսի թա-

գաւորը բարկացաւ երկու արքունի պաշտօնեաների վերայ և հրամայեց նրանց բանտը գցել: Սրանից մէկն էր տակառապետն, որ գինի էր թագաւորին տալիս և միւսը մատակարարը (հացագործը), որ վերակացու էր թագաւորի սեղանի: Մի անգամ առաւօտը երբ Յովսէփի մտաւ նրանց մօտ, տեսաւ որ շատ մտածութեան մէջ են: Նոքա ասացին նրան. «մենք տեսանք զարմանալի երազներ, որոնց մեկնութիւնը շատ կ'ուզէինք իմանալ. բայց այստեղ բանտի մէջ այնպիսի հմուտ երազը մէկնիչ չկայ»: Յովսէփ ասաց. «Տեսիլքի մեկնութիւնը Աստուածմէ է կախած, ասացէք, ի՞նչ երազ տեսաք»: Այն ժամանակ տակառապետն առաջին սկսաւ. «Ես տեսայ երազումս»: ասաց նա, մի որթ, որ ունէր երեք ճիւղ և ճիւղերին վերայ խազող հասած. ինձ երևում էր, թէ հաւաքում էի պտուղը, քամում էի ծուծը թագաւորի բաժակի մէջ և տալիս էի նրան»: Յովսէփ ասաց նրան. «Երեք ճիւղերը նշանակում են երեք օր. այս միջոցի անցնելից յետոյ, թագաւորը կ'հրամայէ քեզ աշատել և կ'յանձնէ քեզ էլի քո առաջվան պաշտօնդ: Քո բաղդաւորութեանը ժամանակ միտդ բեր ինձ և աշխատիւր ինձ ազատելու բանտից, ուր ես փակված եմ՝ իզուր»: Արանից յետ մատակարարն էլ սկսաւ պատմել իր երազը. «Ես տեսայ երազումս, ասում էր նա, որ երեք խան գլխիս դրած ունէի, վերին խանում էին ամեն կերպ կերակուրներ, որոնք թագաւորը գործածում է, և թռչունները ուտում էին նրանցից»: Այն ժամանակ Յովսէփ ասաց նրան. «Երեք խաները նշանակում են երեք օրը. այս ժամանակի անցնելից յետ թագաւորը կ'հրամայէ քեզ կախաղանի վերայ կախել, ուր թռչունները կ'ուտեն մարմինը»: Ամենը կատարվեցաւ ինչպէս Յովսէփի գուշակեց: Ապերախտ տակառապետն, իր բաղդաւորութեան ժամանակ մոռացաւ Յովսէփին. բայց Աստուած, որ երբէք չէ թողնում անմեղ մարդոց, էր Յովսէփի հետ և նորա թշուառութիւններն էլ դարձրեց բաղդաւորութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

Յովսէփի ազատվիլը:

Երկու տարից, ինքը Փարաւոն Եգիպտոսի թագաւորը (Փարաւոն բառը Եգիպտոսի թագաւորների տիտղոսն էր) տեսաւ զարմանալի երազ: Նա տեսաւ երազում, որ ինքը կանգնած է զետի մօտ, որից դուրս եկան եօթը գէշ կովեր և արածում էին ափում: Սոցա ետեւից նոյն Նեղոս գետից դուրս եկան եօթը վտիտ կովեր, որոնք կերան եօթը գէշ կովերուն: Փարաւոն զարթեցաւ, բայց կրկին քնելով տեսաւ էլի երազում եօթը լիք և գեղեցիկ Հասկեր մի փնջի վերայ: Նոցա մօտ և նոյն փնջից դուրս եկան եօթն ազազուն և չոր Հասկեր, որոնք կերան եօթը լիքը Հասկերը: Այս երազները շատ անհանգստացրին թագաւորին: Երբ առաւօտ եղաւ հրամայեց բոլոր իր երազահաններուն ժողովել. միայն ոչոք չկարողացաւ մեկնել Փարաւոնի երազները:

Այն ժամանակ ապերախտ տակառապետը միտը բերեց կալանաւորութեան ընկերին՝ Յովսէփին և ասաց Փարաւոնին. «ես այժմ չիշեցի իմ յանցանքս: Երբ դու, տէր արքայ, բարկացար իմ և մատակարարի վերայ և երկուսիս էլ հրամայեցիր բանտը գցել, ամեն մէկս տեսաւ մի մի զարմանալի երազ: Նոյն բանտումն կար մի Եբրայեցի երիտասարդ էլ. մենք պատմեցինք նրան մեր երազներս, նա մեզ երկուսիս էլ մեկնեց և կատարվեցաւ այնպէս, ինչպէս նա ասաց. ես ստացայ առաջվան պաշտօնս և մատակարարը կախվեցաւ կախադանի վերայ»: Փարաւոն իսկոյն դրկեց Յովսէփի ետեւից. նրան հագցրին հարուստ շորեր և բերին թագաւորի առաջ:

Փարաւոնը ասաց Յովսէփին, «ես տեսայ երազ, բայց ոչոք չէ կարողանում մեկնել նրան: Ինձ ասացին, որ դու մեկնում ես երազներ»: Հեզ Յովսէփը պատասխանեց. «ես ինքս ոչինչ

չեմ կարող անել: Միայն Աստուած կարող է, տէր արքայ, տալ քեզ քո ցանկացած մեկնութիւնդ»: Այն ժամանակ Փարաւոն պատմեց իր երազները:

«Երկու երազներդ էլ մի նշանակութիւն ունին», ասաց Յովսէփ, «Աստուած նրանցմով ասում է թագաւորին. եօթն գէշ կովերն և եօթն լիքը Հասկերը նշան են եօթն պտղաբեր տարիներին. իսկ եօթն վտիտ կովերն և եօթն ազազուն Հասկերը նշան են եօթն սովի տարիներին: Ահա ինչպէս այս ամենը կ'պատահի: Բոլոր Եգիպտոսում եօթն տարի շարունակաբար կ'լինի մեծ առատութիւն Հացի. նրանից յետ կ'գան միւս եօթն տարիներ, երբ ոչինչ չի դուրս գալ և ինչ որ պատրաստած էր պտղաբեր տարիներում, բոլորը կ'ծախվի սովի տարիներում. բայց Փարաւոնի երկու միակերպ երազներ տեսնելը ցոյց է տալիս, որ Աստուծոյ կամքը գուցէ շուտով էլ կատարվի: Պէտք է թագաւորը նշանակէ մի իմաստուն, գործունեայ մարդ, որ պտղաբեր տարիներին հաւաքէ ամենայն կերպի ցորէն այնքան, որ բաւական լինի բոլոր ժողովրդեան, անպտղաբեր տարիների ժամանակ:

Շատ հաւանելի թուեցաւ այս Փարաւոնին և նորա պաշտօնեաներին. «ո՛ւր կ'գտնեմ, բացի Յովսէփից մի մարդ, որի մէջ լինի Աստուծոյ ոգին» ասաց Փարաւոն՝ քեզ յայտնեց Աստուած իր խորհուրդը, ուրեմն դու ուրիշներից իմաստունն ես: Քեզ կ'գնեմ ես զուրի բոլոր Եգիպտոսի վերայ, երկրորդ մարդը կ'լինիս դու ինձանից յետոյ. միայն զահովս բարձր կ'լինեմ ես քեզանից»: Այս ասելով Փարաւոն Հանեց իր մատանին և հագցրեց Յովսէփի մատին: Նմանապէս հրամայեց բեհեզեայ շոր հագցնել նրան, վզին ոսկի մանեակ կախել և արքունի կառքով շրջեցնել մայրաքաղաքի մէջ պատուով, որ ամենքը իմանան նորա մեծութիւնը:

ԳԼՈՒԽ ԻԷ:

Յովսէփի եղբայրների առաջին գալուստն

Եգիպտոս:

Պողոթեբրութեան ժամանակ, Յովսէփ շինեց Եգիպտոսի մէջ ահագին մեծութեամբ շտեմարաններ, ու ժողովեց անշափ ցորեն: Աերջապէս եկան սովի տարիները: Այն ժամանակ Յովսէփի բացեց շտեմարաններն և բաժանեց ցորեն աղքատ Եգիպտացիներին: Օտար երկիրներից էլ գալիս էին Յովսէփի մօտ ցորեն գնելու:

Քանանացւոց երկրում նմանապէս սով ընկաւ: Յակովբն ասաց իր որդւոց. «Ես լսում եմ, որ Եգիպտոսում ծախում են ցորեն, գնացէք և գնեցէք, ինչքան հարկաւոր է, որ սովից չմեռնենք»: Յովսէփի տասն մեծ եղբայրները գնացին Եգիպտոս. միայն Բենիամինը մնաց հօր մօտ: Յակովբ վախում էր, որ չլինի, թէ ճանապարհին պատահի նրան մի անբաղդութիւն:

Յակովբի որդիքը հասան Եգիպտոս: Այս տեղ առանց Յովսէփի գիտութեան ոչօք հրաման չուներ ցորեն ծախելու այս պատճառով նոքա գնացին նորա մօտ: Նոքա չճանաչեցին նրան և մինչև գետին երկրպագութիւն տուին նրան լաբութեամբ: Յովսէփ իսկոյն ճանաչեց նրանց և միտը բերելով իր երեխայութեան տեսիլները, խորին երախտագիտութեամբ սկսաւ մտածել Աստուծոյ անհասանելի նախախնամութեան վերայ:

Բայց ինքը ցոյց տուեց, իբրև թէ չէ ճանաչում իր եղբայրներուն և չէ հասկանում նոցա լեզուն: Նա խտաութեամբ ասաց նրանց թարգմանի բերանով. «Գուք լրտես էք և եկել էք իմանալ, ինչոր լինում է Եգիպտոսի երկրում:» «Չէ, տէր,

մենք ճշմարիտ մարդիկ ենք, ասացին եղբայրները. մենք երբէք լրտես չենք եղել և եկանք այս տեղ, որ գնենք ցորեն: Մեր հայրը կենում է Քանանացւոց երկրում և մենք ողջս տասներկու եղբայրներ էինք: Մեզանից մէկը կորաւ և փոքրը մնաց տանը մեր հօր մօտ»:—«Չէ. դուք կասկածելի մարդիք էք», ասաց Յովսէփ «ես կամենում եմ փորձել, արդեօք ուղիղ են ձեր խօսքերն և չեմ թողնիլ ձեզ Եգիպտոսից, մինչև ձեր եղբայրը չգայ այս տեղ: Արկեցէք ձեզանից մէկին ձեր եղբոր ետևից, բայց միւսներդ մնացէք իմ մօտ գերի, մինչև ես իմանամ, որ դուք իսկ ճշմարիտ էք ասում»: Նա հրամայեց նրանց բանտը տանել:

Արեժինդրութիւնը բարեպաշտ հոգւոյ լատկութիւն չէ: Յովսէփ չէր ուզում իր եղբայրներից վրէժ հանել, այլ ուղղել նրանց: Երեք օրից նա հրամայեց բերել նրանց իր առջև և ասաց նրանց. «Ես երկիւղած եմ Աստուծոյ և չեմ նեղացնում ոչօքին: Եթէ դուք ճշմարտիւ արդար մարդիկ էք, թող մէկը ձեզնից մնայ այս տեղ բանտում, իսկ միւսներդ գնած ցորենով գնացէք տուն, ու լիտ դարձէք էլի ձեր փոքր եղբոր հետ: Այն ժամանակ ես կ'հաւատամ ձեր խօսքերին և դուք կազատվիք ձեզ սպառնող մահից»:

Թշուառութիւնն եղաւ սկիզբն Յովսէփի եղբայրների աւզովելուն. նոքա ասում էին մէկմէկու. «Երևի մենք պատժվեցանք մեր խտատարութեան համար, որ մենք ցոյց տուինք մեր եղբոր Յովսէփին: Մենք տեսնք նորա հոգւոյ արամութիւնը և արտասուենք և տկանջ չզրինք նորա խնդրելուն».—«Ես չասացի ձեզ», կրկնեց Ռուբէն, «որ դուք չմեղանչէք ձեր եղբոր դեմ. դուք ինձ չլսեցիք, այժմ նորա արիւնը մեզնից պահանջում է:

Նոքա կարծում էին, թէ Յովսէփ չէ հասկանում իրենց խօսակցութիւնն, որովհետև նոքա խօսում էին նորա հետ թարգմանի բերանով: Յովսէփ, լսելով նրանց խօսակցութիւնը, շատ որտին կարաւ նոցա զղջումն, լեա դարձաւ և լաց եղաւ:

Բայց ճշմարտութեամբ նոցա զգացմունքն իմանալու համար, դարձաւ նրանց և հրամայեց ամենին առջև կապել Ծմաւոնին: Այս կատարելից լետ Յովսէփի ծառաները լքցրին միւս եղբայրների պարկերը ցորենով և նոցա ցորենի համար բերած փողերը, նմանապէս Յովսէփի հրամանով դրին պարկերի մէջ թաքուն, տուին նրանց նոյնպէս ճանապարհի պաշար էլ: Պարկերը բառնալով իշերի վերայ Յովսէփի եղբայրները գնացին տուն, սաստիկ հրաման ստանալով, որ միւս անգամ առանց իրենց փոքր եղբօր չերևին Յովսէփի աչքին:

Երբ դարձան հօր մօտ, նոքա տրտմութեամբ պատմեցին ամենը, ինչոր պատահեցաւ և շատ զարմացան, երբ ցորենը թափելիս պարկերի մէջ գտան իրենց փողերը:

Ծերունի Յակովբը ցաւում էր Ծմաւոնի վերայ. բայց ամենից աւելի վախենում էր Բենիամինի համար. «Յովսէփն էլ չկայ,» ասում էր նա, «Ծմաւոն բանտն է գցած, այժմ ուզում էք ինձնից խլել իմ Բենիամինս էլ. ամեն թշուառութիւններն իմ գլխիս ընկան: Չեմ թողնիլ ես Բենիամինին Եգիպտոս, նրան մի թշուառութիւն կ'պատահի և դուք այն ժամանակ իմ ցաւով լի ծերութիւնս զերեզման կ'իջուցանէք:

ԳՂՈՒԽ ԻԸ.

Յովսէփի եղբայրների երկրորդ գալուստն

Եգիպտոս:

Սովբ գեւ էլի շարունկավում էր Քանանացւոց երկրում: Եգիպտոսում գնած հացը կերան. Յակովբ ասաց իր որդւոց. «գնացէք էլի Եգիպտոս և եթէ կարելի է, գնեցէք ցորեն»: «Եգիպտոսի իշխանը». պատասխանեց Յուզան, ասաց մեզ, որ չերևինք նորա աչքին, թէ չտանենք մեր հետ մեր փոքր եղբօր: Թող մեզ հետ երեխային էլ, թէ չէ, չենք կարող ցորեն ստանալ

և մենք ամենքս, պէտք է, մեռնենք սովից, դու էլ, մէնք էլ, մեր որդիքն էլ: Բենիամինին ես իմ ձեռս եմ առնում, նրան դու ինձանից պահանջիր, եթէ ես նրան լետ չըբերեմ և քո առջև չկանգնեցնեմ, թող նորա լանցանքը իմ վերայ լինի բոլոր իմ կեանքումս: Եթէ մենք այսպէս չէինք ուշացել, մենք արդէն երկու անգամ Եգիպտոս գնացած և եկած կ'լինէինք»:

Վերջապէս Յակովբ տխուր սրտով ասաց, «թէ այդ շատ կարևոր է, ահա ինչ արէք. վեր առէք այս երկրի լաւ բերքերից և տարէք ընծայ Եգիպտոսի իշխանին՝ ուետին, մեղր, խունկ, ստաշխն, բւեկն և ընկույզ և պարկերում գտնված փողերը լետ գարձրէք: Առէք ձեր հետ Բենիամինին էլ: Թող ամենազօր Աստուածը օգնական լինի ձեզ, որ Եգիպտոսի իշխանի ողորմութեան արժանանաք. որ Քարոզանաք կրկին հետերդ բերել և ձեր այն տեղ զրաւ մնացած եղբօրը Ծմաւոնին: Բայց թէ ինձ Աստուծմէ նշանակած է անդաւակ լինիլ, թող լինի այնպէս»:

Յակովբի որդիք կրկին գնացին Եգիպտոս: Յովսէփ, երբ իմացաւ, որ Բենիամինն եկել է իր եղբայրների հետ, հրամայեց իր տան հազարապետին պատրաստել հարուստ սեղան և հրաւիրել նոր եկածներուն: Երբ հազարապետը մտցրեց նրանց ներս Յովսէփի տուն, նոքա դողով սկսան պատմել նրան այն փողի վերայ, որ գտել էին իրենց պարկերում, կարծելով թէ իրենց աստուծ կ'ընեն այն փողի համար: «Մի հոգաք դորա մասին». պատասխանեց հազարապետն, «Աստուած ինքը լետ է դարձրել ձեզ այն փողերը, ես ամենը ստացել եմ ինչպէս հարկն էր»: Նա բերեց Ծմաւոնին էլ և ամենը միասին մտան Յովսէփի տուն: Հազարապետը լայանեց նրանց, որ նոքա կ'մնան այն տեղ ճաշելու և որ նոցա էշերն էլ կ'ստանան կերակուր:

Յովսէփի գալուն սպասելով նոքա պատրաստեցին ընծաները: Երբ Յովսէփ ներս մտաւ, բոլոր եղբայրները չօքեցին

նորա առաջև և ամեն մէկը բռնած ունէր ձեռին իր ընծան։
Նա քաղցրութեամբ բարեւեց նրանց և հարցրեց. «առողջ է
ձեր հայրը. կենդանի է արդեօք դեռ ծերունին»։ Նոքա պա-
տասխանեցին. «Մեր ծերունի ծնողը, քո ծառայն, առողջ
է»։ Երբ Բենիամինին տեսաւ Յովսէփ հարցրեց. «սա է ձեր
փոքր եղբայրը, որի վերայ դուք ինչ ասացիք։— Աստուած
օրհնէ քեզ որդեակ» ասաց նա երեխային և շուտ հեռացաւ,
որ թաքցնէ իր արտասուքը։ Նորա սիրտը վառվում էր իր
փոքր եղբոր սիրով։ Արտասուքն աղբիւրի պէս վազում էին
աչքերից, նա գնաց իր ներքին սենեակն և այն տեղ փա-
կուած լաց էր լինում։

Երեսը լուանալից լետ, Յովսէփ դարձաւ իր եղբայրնե-
րի մօտ և աշխատելով պահել իր արտասուքը, ասաց. «բե-
րէք կերակուր»։ Եղբայրներուն նստացրին սեղան աւազու-
թեան կարգով. աւազին ամենից ցած։ Նոքա մէկ մէկու-
վրայ նայելով, զարմանում էին և չէին կարողանում հաս-
կանալ, թէ որտեղից այդպէս լաւ յայտնի են նրանց իրենց
տարիքը։ Իսկ ինքը Յովսէփ թէև միասին նոցա հետ էր
ուտում, միայն առանձին սեղանի վերայ։ Իր հարազատ եղ-
բօր Բենիամինի, իր մօր Հուսթէլի որդուն, նա աւելի պա-
տիւ էր տալիս. ամեն խմիչքներից և կերակուրներից նրան
հինգ անգամ աւելի էին տալիս քան թէ ուրիշներին։ Ամենը
կերան և խմեցին առատութեամբ։

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

Յովսէփը յայտնվում է իր եղբայրներին։

Յովսէփ էլի մի անգամ կամենում էր փորձել իր եղ-
բայրներուն. նա հրամայեց իր հազարապետին, որ լքցնէ
նոցա պարկերը ցորենով, ու դնէ նոցա մէջ ցորենի համար
բերած փողերն էլ. իսկ Բենիամինի պարկի մէջ հրամայեց

դնել իր արծաթի սկիհն էլ։ Հազարապետը կատարեց Յով-
սէփի հրամանը և միւս օրը Յակովբի որդիք ճանապարհ
ընկան դէպի հայրենիք։

Հազիւ կարողացան նոքա քաղաքից դուրս գնալ, Յով-
սէփ կանչեց հազարապետին և ասաց. «շտապիր, հասիր այն
օտարականներին, ասա նրանց, «դուք չարութիւն էք հա-
տուցանում բարութեան փոխանակ, դուք գողացել էք այն
սկիհը, որից միշտ իմ տէրս խմում է»։

Հազարապետը ամեն բան այնպէս կատարեց, ինչպէս
իրեն հրամայած էր. «Այս ինչ է նշանակում»։ ասացին
Յովսէփի եղբայրներն, ինչպէս կարելի է մտածել. որ մենք
այդպիսի չար գործքի ընդունակ լինինք. քո միտդ է, որ
մենք քանանացւոց երկրից լետ բերինք պարկերում գտնուած
փողերը, միթէ մենք կ'գողանայինք քո տիրոջ տնից
արծաթի սկիհն. ում մօտ կը գտնվի թող նա սպանվի,
իսկ որջ մնացածներս լինինք քո տիրոջ ստրուկները»։
Նոքա իշերի բեռները վեր բերին, առան պարկերը և
բացարին։ Հազարապետը ինքը նայում էր պարկերը, ամե-
նից մեծիցը սկսելով և երբ կարգը հասաւ փոքրին,
սկիհը գտնվեցաւ Բենիամինի պարկում։ Անպատմելի տըր-
տմութիւնից Յովսէփի եղբայրները պատառեցին իրենց
շորերը։ Պարկերը կրկին էշերի վերայ բարձած, նոքա էլի
լետ դարձան քաղաք։ Ամենքը գնացին Յովսէփի մօտ. իսկ
Յուզան նորա ոտերն ընկնելով սկսաւ շատ լաց լինիլ։ «Այս
ինչ արիք», ասաց Յովսէփ, միթէ կարծում էիք, որ ինչ
կ'խաբէք»։ Ո՛հ, ազադակեց Յուզան, ինչ ասենք մեզ արդա-
րացնելու համար. Աստուած պատժում է մեզ մեր վաղուց
արած չարութեան համար. ահա նա, ում մօտ որ գտնվե-
ցաւ սկիհը, մենք ամենքս մնում ենք քեզ ծառայ»։— Զէ»։
պատասխանեց Յովսէփ, այդ անօրէնութիւն կ'լինէր, ես չեմ
ուզում, սր անմեղները նեղութիւն քաշեն լանցաւորի համար։
Ում մօտ գտնվեցաւ իմ սկիհս, նա միայն կ'լինի իմ ծառայս։

իսկ դուք չեա՞ դարձէք խաղաղութեամբ ձեր հօր մօտ։
 Յո՞ւրան մօտեցաւ Յովսէփին և յասաց. «Տէր իմ, տո՛ւր
 ինձ հրաման քեզ մի քանի խօսք ասելու, մի բարկանար
 համարձակութեանս վերայ, որով ես համարձակվում եմ խօ-
 սել քեզ հետ։ որ առաջին մարդն ես թագաւորից յետոյ։
 Գու միանգամ հարցրի՞ր մեզ, կենդանի է արդեօք մեր ծնողը
 և ունի՞նք ուրիշ եղբայր էլ։ Այն ժամանակ մենք պատաս-
 խանեցինք, որ մեր հայրը կենդանի է և թէ մենք ունենք էլի
 մի փոքր եղբայր, որ մեր հօր համար աշխարհիս վերայ ամեն
 բանից առաւել թանգագին է։ Գու հրամայեցի՞ր մեզ, որ բե-
 րենք նրան. բայց մենք պատասխանեցինք, թէ մեր հայրը
 կ'մեռնի, եթէ բաժանվի իր սիրելի որդիից։ «Եթէ դուք չէք
 բերիլ ձեր փոքր եղբօրը, գուք էլ իմ երեսս, չպէտք է
 տեսնէք» ասացի՞ր դու։ Մենք այս ամենը յայտնեցինք մեր
 ծնողին և երբ նա երկրորդ անգամ կամենում էր զրկել մեզ
 Եգիպտոս. մենք ասացինք նրան, որ մենք չենք համար-
 ձակվիլ գալ այս տեղ առանց մեր փոքր եղբօր։ Այն ժա-
 մանակ մեր հայրը ասաց մեզ. «դուք զիտէք որ ես իմ սի-
 րելի կնոջիցս Հուսիքից միայն երկու որդի ունեցայ. մինը
 անից դուրս եկաւ և դուք ինձ ասացիք, որ վայրենի գա-
 զանները պատառեցին նրան և ես այն ժամանակից ի վեր
 նրան չեմ տեսած։ Եթէ դուք կ'տանէք Հուսիքի միւս որ-
 դուն էլ և նորա հետ էլ կ'պատահի մի անբաղդութիւն, ես
 կ'մեռնեմ տրամութիւնից»։ Ուրեմն եթէ մենք դառնանք
 տուն առանց երեխային, մեր հայրը, որ իր կեանքից աւելի
 սիրում է նրան, կ'մեռնի ցաւից։ Ես նրան իմ ձեռս եմ առել.
 ես յանձնառու եղայ, որ կ'պահպանեմ նրան, ես ասացի
 ծնողիս, որ ես իմ կեանքս կ'տամ երեխայի համար. ուրեմն
 թող ես մնամ քեզ ծառայ. բայց նրան բաց թող զնայ տուն
 եղբայրներին հետ։ Ի՞նչպէս ես պէտք է երևիմ ծնողիս աչ-
 քին, եթէ երեխան հետս չլինի. ես չեմ կարող տեսնել նրա
 տրամութիւնը։»

Այժմ տեսաւ Յովսէփ, որ իր եղբայրները ուղղվել են.
 էլ չկարողանալով աւելի անյայտ մնալ, հրամայեց ամեն իրեն
 պատող Եգիպտացիներին դուրս զնայ և երբ ինքը մէնակ մնաց
 եղբայրների հետ, բարձր ձայնով սկսաւ լալ և ասաց. «ես
 Յովսէփն եմ. կենդանի է արդեօք դեռ մեր հայրը»։— Եղ-
 բայրները վախից մնացին անշարժ և չէին կարողանում մի
 խօսք էլ ասել։

Յովսէփը կամենալով քաջաւերել իր եղբայրներուն ասաց.
 «մօտեցէք ինձ, ես ձեր եղբայր Յովսէփն եմ, նա, որին դուք
 ծախեցիք։ Աստուած բերաւ ինձ այս տեղ էլի ձեր լաւու-
 թեան համար։ Անցաւ սովի երկու տարիներն և անպտու-
 ղութիւնը դեռ կ'շարունակվի հինգ տարի։ Բոլոր այս ժա-
 մանակը ոչ կ'ցանեն և ոչ կ'հնձեն. ուրեմն Աստուած
 զրկեց ինձ այստեղ նորա համար, որ դուք միջոց ունե-
 նաք կերակրվելու, որ դուք ինձմով ազատվիք սովի
 մահից։ Ես ոչ թէ ձեր կամքով, այլ Աստուծոյ զօրութեամբ
 եմ ես այստեղ։ Աստուած շինեց ինձ երկրորդ մարդ Փարա-
 ւոնից յետ, հազարապետն նորա տան իշխան բոլոր Եգիպ-
 տոսի վերայ։ Ետապով յետ դարձէք մեր հօր մօտ և յայտնե-
 ցէք նրան, որ Յովսէփը, նորա որդին, հրամայեց նրան ասել,
 թէ «Աստուած իրեն զբաւ իշխան բոլոր Եգիպտոսի երկրի
 վերայ, առանց ուշանալու թող գայ ինձ մօտ. նա կ'բնակի
 Եգիպտոսի ամենից լաւ տեղում. կ'լինի ինձ մօտիկ իր
 որդիքներով, թոռներով և բոլոր իր ստացուածներով։ Ես կ'հո-
 գամ նորա վերայ և ինչ որ նրան պատկանում է, կ'կերա-
 կրեմ ձեզ ամենքիդ, որովհետեւ սովը էլի հինգ տարի կ'սկսէ
 երկրիս երեսին։— Այժմ դուք տեսնում էք, որ ես խօսում եմ
 ձեզ հետ ձեր լեզուով առանց թարգմանի։ Գնացէք լալա-
 նեցէք իմ հօրս իմ փառքս և պատիւս Եգիպտոսի մէջ, պատ-
 մեցէք նրան ամեն բան, ինչոր տեսաք, շտապեցէք յետ
 դարձէք ինձ մօտ շուտով և բերէք հետերդ իմ հօրս։

Նա զրկեց իր եղբօր Բենիամինին, համբուրեց և լաց

եղաւ նորա վերայ, նմանապէս էլ Բենիամինը լալիս էր նորա գրկում: Յետոյ կարգով գրկեց միւս եղբայրներուն էլ և թափում էր արտասուք:

ԳԼՈՒԽ Լ.

Յակովբի Եգիպտոս տեղափոխուիլը:

Փարաւոնը շատ ուրախացաւ երբ լսեց, որ Յովսէփի եղբայրները եկել են: Նա տուեց իր կառքերից մի քանիսը, որ բերեն Յովսէփի հօրը, եղբայրներուն, նոցա կանանց և որդւոց: Յովսէփը ամեն եղբայրներին ընծայեց մի ձեռք շոր, իսկ Բենիամինին տուեց Հինգ ձեռք շոր և երեք Հարիւր արծաթի դահեկան: Իր հօրն էլ զրկեց տասն էջ բարձած Եգիպտոսի լաւ բերքերով և տասն էլ մատակ էշեր բարձած ցորենով և ճանապարհի զանազան պաշարներով: Իր եղբայրներուն ճանապարհ դրեցիս ասաց. «ճանապարհին չվիճէք մէկ մէկու հետ»:

Բայց ծերունի Հայրն այս միջոցին տրամուլթեամբ և անհանգստութեամբ սպասում էր իր որդւոց կառնալուն: Յանկարծ յայտնվեցան նորա առաջ բոլոր որդիքը, Բենիամինն էլ նոցա հետ և ասացին. «քո որդիդ Յովսէփը կենդանի է. նա է այն հզօր իշխանը Եգիպտոսի, որի վերայ մենք քեզ պատմեցինք»: Ծերունին չէր կամենում նրանց հաւատալ: Այն ժամանակ նոքա պատմեցին Յովսէփի բոլոր պատմութիւնն և կրկնեցին ամեն նորա խօսքերը: Յակովբ, երբ տեսաւ Փարաւոնի զրկած կառքերն և հարուստ ընծաները, հաւատաց ու կարծես թէ քնից զարթնելով աղաղակեց. «իմ որդիս Յովսէփը կենդանի է, կ'երթամ, կ'տեսնեմ նրան մեռնելիցս առաջ»:

Յակովբ առանց ուշանալու պատրաստուեցաւ ճանապարհ ընկնելու: Նորա որդիքը նստեցին իրենց որդոց և կանանց Փարաւոնի կառքերի վերայ, առան հետերը բոլոր

իրենց խաշներն և ստացուածներն և զնացին Եգիպտոս: Ողջը միասին էին եօթանասուն Հինգ հոգի: Քանանացոց երկրի սահմանին վերայ Յակովբ Աստուծոյ մատաղ բերաւ: Նա էր վիճում թողնել երկիրն, որ խոստացած էր իրեն և իր զաւակներին Աստուծոյ: Աստուած ասաց նրան գիշերվան տեսիլքում. «ես եմ քո հօրդ Աստուածը, զնա աներկիւղ Եգիպտացոց երկիր. ես քեզ հետ կ'լինիմ: Այն տեղ քո ցեղդ կ'դառնայ մեծ ազգ և ես կ'դարձնեմ նրան քեզ և քո նախնիներիդ խոստացած երկիրը: Յովսէփի կ'ծածկէ քո աչքերդ»: Այս տեսիլը հանգստացրեց բարեպաշտ ծերունուն. որ աներկիւղ շարունակեց իր ճանապարհորդութիւնը դէպի Եգիպտոս: Յուզան առաջ զնաց, որ իմաց տայ Յակովբի գալուստը: Յովսէփի նստաւ իր կառքն և շտապեց առաջ դուրս գալու իր հօրը: Երբ նրան տեսաւ, կառքից իջաւ, ընկաւ նորա գիրկը և լաց էր լինում երկար ժամանակ: Ծերունին ասաց. «այժմ ես հանգիստ կ'մեռնիմ. ես տեսայ քո երեսդ, դու դեռ կենդանի ես»:

Յովսէփի իմաց արաւ Փարաւոնին իր հօր գալուստը և թագաւորը ասաց. «բոլոր Եգիպտոսի երկիրը բաց է քո հօրդ, եղբայրներիդ համար, ընտրիր նոցա բնակութեան համար իմ թագաւորութեանս ամենից լաւ տեղը»: Յովսէփի ինքը տարաւ իր հօրը Փարաւոնին մօտ: Բարեպաշտ ծերունուն օրհնեց Փարաւոնին, սր հարցրեց նրան. «թէ քանի տարեկան է». Յակովբ պատասխանեց. «հարիւր երեսուն տարեկան եմ»: Սակաւ եղան և տխուր իմ օրերս. նոքա ամենեկին չեն հաւատարկում եմ նախնիներիս պանդխտութեան օրերին»: Նա միւսանգամ օրհնեց Փարաւոնին և շարժած սրտով դուրս եկաւ: Յովսէփի իր ընտանիքի բնակութեան համար, Փարաւոնի հրամանով, ընտրեց Եգիպտոսի ամենից լաւ երկիրը, այն է Ռէսէմ: Նա հոգս էր քաշում իր ազգականների վերայ և ամեն նոցա հարկաւորութիւնները լցնում էր:

... ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

Յակովբի և Յովսէփի մահը:

Յակովբը հասաւ խորին ծերութեան: Նա հարիւր քառասուն եօթը տարեկան էր, երբ զգաց իր մահուան մտտեանը եւ զրկեց Յովսէփի ետեւից, որ եկաւ նորա մօտ շուտով եւ բերաւ հետը իր երկու որդւոց՝ Վանառէին եւ Եփրէմին, որոնք ծնան նորա Ասանէթ կնոջիցը, որ Սրէգ քաղաքի քրմապետի աղջիկն էր: Յակովբը իր զօրութիւնը հաւաքելով նստաւ մահճի վերայ եւ ասաց, ո՞վ են ստրա, «երեսայք, որով Աստուած օրհնեց ինձ», պատասխանեց Յովսէփ. «Մօտեցու՛ր գրանց ինձ», ասաց Յակովբ. «ես կամենում եմ գրանց օրհնել»: Յովսէփը մօտեցրեց նրանցը մեռնող ծերունիի մօտ, որ որդեգրեց նրանց, գրկեց, համբուրեց եւ յետոյ ասաց Յովսէփին. «ես կարծում էի, թէ քեզ էլ չեմ տեսնիլ երբէք, բայց Աստուած բերաւ ինձ, որ ես տեսնէի քեզ եւ ըս որդւոցդ»: Աերջապէս օրհնելով Յովսէփի որդոց իր ձեռքերը խաչի պէս նոցա գլխին դրած, ասաց բարեպաշտ ծերունին. «Աստուածը, սրին հաճելի էին իմ հայրերը Աբրահամ եւ Իսահակ, եւ որ կերակրեց ինձ երեսայու թիւնիցս մինչեւ այժմ: Հրեշտակը, որ ազատեց ինձ չարից, թող օրհնեն այս երեսայներուն»: Յետոյ, դառնալով դէպի Յովսէփ, շարունակեց. «ես մեռնում եմ, բայց Աստուած միշտ կ'իջնի ձեզ հետ նա կ'դարձնէ ձեզ ձեր հայրերի երկիրը: Քեզ առանձնապէս, բացի միւս ժառանգութիւնից, տալիս եմ ես Սիկիմն էլ:

Յակովբ հրամայեց բոլոր որդոցը, որ հաւաքւելեն իր մահճի շորս կողմում. օրհնեց նրանց ամենուն. իսկ Յուդային ասաց յետագայ մարգարէական խօսքերը. ով «Յուդա՛, քեզ թո՛ղ օրհնեն եղբայրներդ, քեզ երկրպագութիւն տան ըս Տօրդ որդիքը, թագաւորները եւ գօրաւարները կ'իջնեն

քո յետագաներդ, մինչեւ կ'գայ խաղաղարարը՝ ամեն ազգերի Յօյսը»:

Յետոյ ասաց նա ամեն որդոց. «Թաղեցէք ինձ Քանանացւոյ երկրում այրումը, ուր թաղած են Աբրահամ եւ Աբրահամ, Սառան, Իսահակ եւ Ռեբեկան, այնտեղ ուր գրի ես Լիայի մարմինը»: Այս ասաց, պարկեցաւ իր մահճին վերայ եւ վախճանեցաւ: Այսպէս խաղաղ եւ հանգիստ մեռնում է նա, ով վարում է բարեպաշտ կեանք:

Յովսէփը Փարաւոնի հրամանով, բոլոր եղբայրներով, եգիպտացի մեծամեծներով եւ բոլոր իր ընտանիքով տարաւ Յակովբի մարմինը Քանանացւոյ երկիր եւ թաղեց այրում, որ Աբրահամ գնեց Սառային թաղելու համար: Բայց երբ եգիպտոս դարձան, եղբայրները վախենալով, որ նա գուցէ վրէժը հանել ուղենայ իրանցից, ասացին նրան. «մենք շատ յանցաւոր ենք քո առաջդ. բայց մեր հայրը մեռնելիս պատուիրեց, որ դու մեզ ներես, վրէժ մի հանիր մեզնից. մենք քո ծառաներդ ենք»—«Եւ ես Աստուծոյ ծառան եմ», պատասխանեց Յովսէփ: «Աստուած բարի արաւ, թէ ինձ համար եւ թէ ձեզ համար այն չարութիւնը, որ դուք ինձ կամենում էիք անել. Հանգիստ եղէք, ես միշտ կ'իջնիմ ձեր պաշտպանը»:

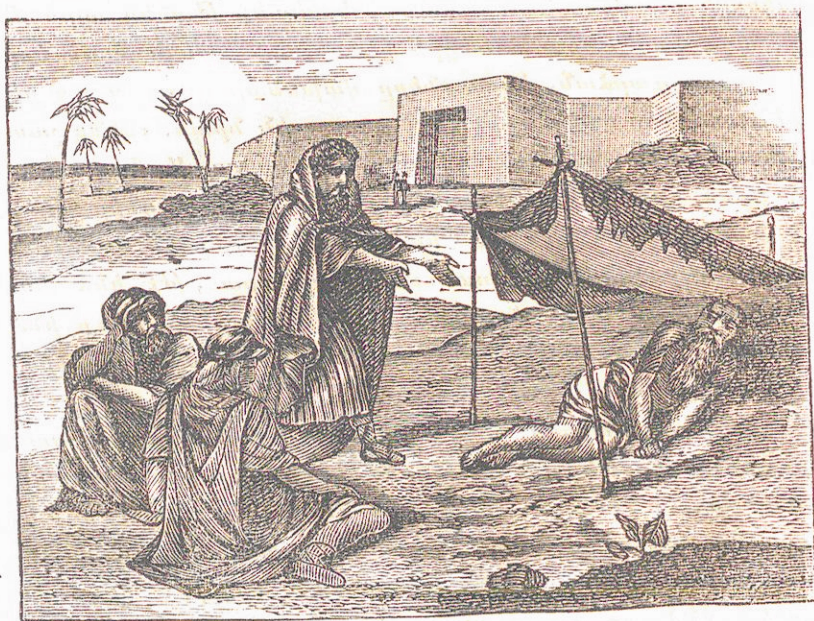
Յովսէփ հարիւր տասն տարի ապրեցաւ. նա տեսաւ իր որդոց, թոռներուն եւ թոռների որդոցը: Իր մեռնելից առաջ ասաց նա իր եղբայրներին. «այժմ ես մեռնում եմ, բայց Աստուած կ'դարձնէ ձեզ մեր հայրերին՝ Աբրահամին, Իսահակին եւ Յակովբին խոստացած երկիրը. երգումն տուէք ինձ, որ երբ կ'պատահի այս տեղափոխութիւնը, դուք կ'պատուիրէք ձեր որդւոց եւ նոցա յետագաներին, որ տանեն իմ մարմինս էլ իրանց հետ: Նոքա երգումն սուրին եւ նա մեռաւ կատարեալ հաւատով եւ յուսով: Նոքա բարեպաշտ կեանքը ոչ մի անօրէնութեան բիծ չունեցաւ: Նորա մահը հանգիստ էր շատ: Ամենը նորա վերայ

լաց եղան սրտանց: Նորա մարմինը գրին գազաղի մէջ եւ թաղեցին Եգիպտոսում:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

Արդար Յովբը:

Աստուածաշնչի մէջ նկարագրած է մի բարեպաշտ մարդու կեանք, որ բնակվում էր Արաբիայի մէջ Աւսիգ (Աւստեր) աշխարհումը, գեռ Մովսէսից առաջ: Նորա անունն էր Յովբ. սա էր անարատ, արդար, բարեպաշտ եւ ամեն անօ-

րէնութիւններից հեռացած մարդ: Երկիրը, ուր նա բնակվում էր, գեղեցիկ էր եւ պտղաբեր. նա տէր էր բազմաթիւ խաշների, ունէր արծաթ ու ոսկի շատ. ամենը պատվում էին նրան եւ նորա բազրը կատարեալ էր մանաւանդ նորա համար, որ այս ամեն բանի հետ միասին ու-

նէր գեղեցիկ եւ բազմաթիւ ընտանիք էլ: Նա ունէր եօթն որդիք, երեք աղջիկներ, որոնք էին նորա ուրախութիւնը: Ամեն բան միացել էր, որ Յովբին բաղդաւորացնէ: Սորա օրինակովը Աստուած կամեցաւ ցոյց տալ, որ ճշմարիտ բարեպաշտ մարդը չի փոխվի թէ բաղդաւորութեան եւ թէ անբաղդութեան մէջ: Սատանան բամբասեց Յովբին Աստուծոյ սուաջ ասելով թէ այս բարեպաշտը միայն այն պատճառով այնպէս հաւատարիմ ծառայում է Նրան, որ նա առատաձեռն տուել է Յովբին ամեն երկրաւոր բարիքները: Աստուած Յովբի ստացուածների իշխանութիւնը տուեց սատանային:

Նորա որդիքը, որոնք շատ սիրով կենում էին միմեանց հետ, շուտ շուտ խնձոյքներ էին պատրաստում մէկ մէկու համար, միայն Յովբը ինքը իսկի մասնակից չէր լինում այս ուրախութիւններին, այլ հեռանալով նրանցից աղօթք էր անում Աստուծուն իր որդոց համար: Մի անգամ, երբ երիտասարդները խնձոյք պատրաստել էին, ուրախանում էին եւ Յովբը աղօթք էր անում, ծառաներից մէկը վտղելով եկաւ ասելու, որ Արաբացի աւազակները փախցրին բոլոր նորա եզներուն եւ իշերուն: Նրանից յետ եկաւ երկրորդ ծառան եւ համբաւ բերեց, թէ երկնքից կրակ ընկաւ եւ այրեց բոլոր ոչխարներուն եւ հովիւներուն. յետոյ երրորդը եկաւ ու համբաւ բերեց, թէ ասպատակաւորներ եկան յափշտակեցին բոլոր ուղտերուն եւ հովիւներուն սպանեցին. վերջապէս չորրորդը եկաւ եւ ասաց, որ անպատից մեծ հողմ փչեց եւ քանդեց տունը, ուր նորա որդիքն եւ աղջիկներն ուրախանում էին եւ մեռան ամենքը: Յովբ շատ տրտմեցաւ, մանաւանդ այս վերջին համբաւովը: Նա տխրութիւնից պատառեց իր շորերը, բայց մտածելով, որ այս ամեն անբաղդութիւնները Աստուծոյ զրկած են, ասաց նա. Աստուած տուեց ինձ ամենը. Աստուած էլ առաւ, օրհնեալ լինի Նորա անունը:

Յովբ աղքատացաւ. նա տիրում էր որդոց կորստի վերայ. բայց երբէք չէր տրտնջում Աստուծոյ վերայ եւ մնաց հաստատ իր բարեպաշտութեան մէջ: Այս անբաղդութիւններէն յետ, Աստուած թողեց սատանային, որ նորից էլի փորձէ Յովբի համբերութիւնը: Նորա բոլոր մարմինը ծածկվեցաւ սատտիկ խոցերով, բայց նա համբերութեամբ տանում էր իր ցաւին եւ օրհնում էր Աստծուն: Յովբի կնոջը անտանելի էին թվում նորա չարչարանքները, նա խորհուրդ էր տալի, որ լաւ է մեռնի, բան թէ համբերէ այնպիսի տանջանքների: «Մի խօսք ասա՛ Աստուծոյ դէմ. ասաց նա եւ մեռիր»: «Դու խօսում ես ինչպէս անմիտ կին»: պատասխանեց Յովբ. «եթէ մենք ընդունեցինք Աստուծոյ ձեռքից բարութիւնները, միթէ չպէտք է համբերենք այն չարչարանքներին էլ, որոնք նա դրելում է մեզ»:

Յովբի բարեկամներն եւ ծանօթները, տեսնելով նրան այս դրութեան մէջ, կարծում էին, յայտնի բան է, թէ Աստուած պատժում է նրան, երեւի, թագուն յանցանքների համար: Անկարելի է, կարծում էին նոքա, որ Աստուած, այնքան բարի եւ արգարադատ գորով, այդպէս խիստ պատժէ անմեղ մարդուն: Նոքա չէին մտածում որ Աստուած շատ անգամ փորձում է արգարներուն էլ թշուառութիւններով, որ նոցա առաքինութիւնը առաւել կփայլի թշուառութիւնների մէջ եւ վերջապէս կայ ուրիշ աւելի լաւ կեանք, ուր արգարը ստանում է վարձ իր քաջանեղութիւնների, իր հաստատութեան: որով համբերեց նրբանց, եւ իր առաքինութիւնները կատարեալգործելուն համար: Խիստ բարեկամները յայտնեցին թշուառ Յովբին իրանց անարգար կասկածները նորա վերայ: Յովբ զուրկ մնացած որդիներից, ստացուածքից, առողջութիւնից, տեսաւ, որ կամենում են իրանից խլել մինչեւ անգամ իր բարի անունն էլ. բայց նորա խղճմտանքը յստակ էր եւ

յոյսը Աստուծոյ վերայ հաստատ: Նա ասում էր. «կորչողներուն աղատում էի, տխուր որբերուն մխիթարում էի, կոյրի համար աչք էի ես, անտո մարդուն ցուպ, խեղճերին հայր: Մի եւ նոյն ժամանակ խարաղան էի աւազակների եւ յափշտակողների համար, խլում էի նրանցից ապօրէն աւարը, Զարգում էի մեղաւորների ատամները: Եթէ ես գնացել եմ մեղքի ճանապարհով, եթէ ես խաբել եմ մէկին, թող դրկէ Աստուած իմ վերայ ինձ արժանի պատիժս. բայց իմ խղճմտանքս հանգիստ է: Հարցրէք իմ ծառաներուն, արդեօք բարի տէր չէի՞ նոցա համար, բայց չէր արդեօք իմ դուռս ճանապարհորդի համար, արդեօք պատրաստ չէի՞ աղքատին օգնելու: Զէ, իմ յոյս ես արժաթի եւ ոսկու վերայ չէի դրած. չէ: Ես վախենում էի Աստուծմէ, իմ յոյս նորա վերայ էր»:

Այն ժամանակ անսիրտ բարեկամները, իրենց դատողութիւններով աշխատում էին խլել Յովբից նորա միակ մնացած մխիթարութիւնը: Նոքա աշխատում էին նրան այն տեղը հասցնել, որ նա իրեն մեղաւոր կարծէ եւ այսպէս շատ նեղացնում էին արդար մարդուն: Զարչարված ցաւով եւ իր խիստ բարեկամների դատողութիւններով, Յովբ երբեմն ցոյց էր տալիս անհամբերութիւն, գանգատում էր Աստծու իր վիճակի վերայ եւ մինչեւ անգամ անիծեց իր ծննդեան օրն էլ: Աստուած ինքը եղաւ միջնորդ Յովբի ու նրան չարչարող բարեկամների մէջ: Աստուած յայտնվեցաւ նրանց մրդկում եւ ամպերում եւ ասաց, որ Աստուծոյ ճանապարհները անհասանելի են մարդկային մտքին եւ թէ մարդուս պարտաւորութիւնն է անպայման հպատակել Աստուծոյ կամքին եւ չդատել Նախախնամութեան ճանապարհների վերայ:

Աստուած վարձատրեց Յովբին կրկնապատիկ ամեն քաջածների համար: Յետ դարձրեց նրան իր հարստութիւնն եւ առողջութիւնը: Նրան ծնան էլի եօթն որդիք

եւ երեք աղջիկներ: Յովբ ապրեցաւ սրանից յետոյ էլի Հարիւր եօթանասուն տարի եւ տեսաւ որդոցը եւ թառնե-
րուն, մինչեւ չորրորդ ազգը:

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

Մովսէսի ծնունդն և կրթութիւնը:

Քանանացւոց երկրում Արրահամի ցեղից ոչոք չը-
կար, այն տեղ Հանգստանում էին միայն նորա ընտանի-
քի ոսկրները. իսկ եգիպտոսում Արրահամի ցեղը ժամա-
նակով բազմացաւ շատ եւ հզօր ազգ դարձաւ: Յակովբը

կոչւեցաւ Իսրայէլ, ուստի եւ այն ազգն էլ ստացաւ նորա
Իսրայէլ կամ Իսրայէլացիք անունը: Յակովբ տասներկո-
որդի ուներ եւ Իսրայէլացւոց ազգն էլ տասներկո-
տոհմեր բաժանւեցաւ, որոնց ամեն մէկը իր ցեղապետի
անունովն էր անուանւում:

Յովսէփի ժամանակվան Փարաւոնը վաղուց մեռած էր,
թագաւորեց ուրիշ Փարաւոն, որ չէր իմանում Յովսէփի
գործքերը: Սաար աղգը, որ բնակւում էր նորա տէրու-
թեան մէջ, երկիւղալի թուեցաւ նրան, նա վախենում էր,
որ Իսրայէլացիք գուցէ միանգամ միանան իր թշնամիների
հետ եւ այս պատճառով կամենալով նրանցը ջնջել կամ
թուլացնել, հրամայեց ամեն կերպով նեղել նրանց: Նրանց
ամեն ծանր աշխատանքի համար գործաձուժ էին կերա-
կրում էին վատ, վարվում էին հետերը տմարդաբար.
բայց չնայելով այս բանին ուրախութեամբ Իսրայէլացւոց
ազգը շարունակ էլի բազմանում էր: Աերջապէս Փարաւոնը
հանեց ամարդի հրաման, որ ամեն երբայցի նորածին ա-
րու երեխաներուն սպանեն եւ գետը գցեն:

Այս ժամանակներումն կենում էր մի բարեպաշտ եւ
Աստուածատէր Իսրայէլացի կնիկ, որի մարդը նմանապէս
բարեպաշտ էր եւ Աւելի ցեղիցն էր ինքը. այս կինը ծը-
նաւ մէկ գեղեցիկ որդի: Նա ինչպէս որդեսէր մայր շատ
սիրում էր նրան եւ պահում էր մօտը թագուն մինչեւ
երեք ամիս: Էլ չկարողանալով երկար թաքցնել երեխային
նա հիւսեց մի կողով պրտուից, ճեփեց նրան կպրով, որ
ջուրը ներս չմտնէ, դրաւ նորա մէջ իր փոքրիկ որդուն եւ
բաց թողեց կողովը ջրի մէջ: Աարելի է, մտածում էր նա
Աստուած զրկէ մէկին, որ մեղքանայ իր գեղեցիկ երե-
խային: Իսկ երեխայի քոյրը, փոքր ինչ հեռու կանգնած,
նայում էր, թէ ի՞նչ կլինի իր եղբօր հետ:

Թագաւորի աղջիկը իր աղախինների հետ միտտին գը-
նաց ջրի ափը լուսացփելու: Նա տեսաւ թփի մէջ ճեփած
կողովը, հրամայեց իր աղախիններին, որ առնեն այն եւ
բաց անելով տեսաւ նորա մէջ երեխային, որ լաց էր լի-
նում: Շատ մեղքացաւ երեխային. «յայտնի է» ասաց նա
«որ այս Իսրայէլացի մանուկ է»: Երեխայի քոյրը տեսնե-
լով, որ թագաւորի աղջիկը ողորմած է շատ, համարձա-

կեցաւ, մօտեցաւ նրան եւ ասաց. «Իշխանուհի. թէ կը-
հրամայես, ես կ'ըբերեմ մի Իսրայէլացի կին, որ կ'սնուցա-
նէ երեխային»: Բարի է, ասաց թագաւորի աղջիկը, «ես
քեզ դորա համար կ'փարձատրեմ»:

Ինչպիսի ուրախութեամբ, ինչպիսի սրտանց շնորհա-
կալութեամբ բարձրացրեց խեղճ մայրը իր աչքերը դէպի
երկինք, երբ կրկին տեսաւ իր փոքրիկ երեխային իր գրկումը:
Նա կերակրեց նրան եւ երբ փոքր ինչ մեծացաւ, տարաւ
Փարաւոնի աղջկան մօտ, որ կրթեց նրան իր որդուն պէս
եւ անուանեց Մովսէս, որ նշանակում է ջրից հանած:

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

Մովսէսը Յոթորի մօտ:

Մովսէսը, երբ մեծացաւ, էր հզօր մարմնով եւ հօգով
եւ սովրած էր բոլոր իմաստութիւնն Եգիպտացւոց: Բայց
չնայելով առատութեան բաղդաւորութեան, որով նա պա-
տած էր, նա չէր մոռանում իր նեղացած եղբայրներուն՝ Իս-
րայէլացիներուն: Նա չէր կամենում թագաւորի որդի ան-
ուանիլ. նա աւելի լաւ էր համարում Աստուծոյ ժողովրդի
աղքատութեանը մասնակից լինել, քան թէ վայելի մեղսալից
քաղցրութիւնները Փարաւոնի տան մէջ: Նա կռապաշտների
մէջ չմտացաւ ճշմարիտ Աստուծուն եւ բոլորովին կարեկից
էր նեղացած Իսրայէլացիների խեղճ վիճակին:

Մի անգամ, երբ այցելութիւն արաւ իր եղբայրներին,
տեսաւ, որ մի Եգիպտացի անողորմաբար ծեծում էր Իս-
րայէլացուն: Մովսէս ամեն կողմը նայեցաւ, տեսաւ, որ ոչ ոք
չկայ: Իսկոյն իր աղգակցին պաշտպան կեցաւ եւ սղանեց
Եգիպտացուն ու ծածկեց նորա մարմինը աւազի տակ, կար-
ծելով, թէ ոչ ոք չի իմանալ նորա այս մարդասպանութիւ-
նը. բայց Փարաւոնը իմացաւ եւ Մովսէսը գուցէ իր սի-

րոյն համար իր կեանքը կորցնէր, եթէ Եգիպտոսից չփախչէր:
Եգիպտոսից փախչելով գնաց Մագիամու երկիրը եւ
ճանապարհից դադրած լինելով, նստաւ մի ջրհորի մօտ:
Այս տեղի մօտ բնակում էր մի բարեպաշտ քահանայ, որ
եօթն աղջիկ ունէր, նոքա արածում էին իրենց հօր խաշ-
ները: Երբ այս աղջիկները ջուր էին հանում, որ ջրեն իրենց
ոչխարներուն, եկան ջրհորի մօտ կուպիտ հովիւներ, որոնք
ուզում էին աղջիկներուն դուրս անել, որ առաջ իրենց
ոչխարներուն խմացնեն: Մովսէս, որ միշտ թոյլերին եւ նե-
ղացածներին պաշտպանում էր, հովիւներուն չթողեց խըս-
տութիւն անել եւ օգնեց աղջիկներին իրենց խաշները
ջրելու:

Այն ժամանակ Յոթորի աղջիկներն ոչխարներուն տուն
քշեցին: Երբ հայրը նրանց տեսաւ, հարցրեց. «Ինչո՞ւ համար
այսօր այսպէս շուտ յետ դարձաք»: «Մի Եգիպտոսից եկած
անծանօթ մարդ օգնեց մեզ ջուր հանելու ու ոչխարներուս
ջրելու». պատասխանեցին աղջիկները: Հայրը, շատ բաւա-
կան մնաց օտարականի այսպիսի գործքով եւ հարցրեց աղ-
ջիկներուն. «Ո՞ր է այն օտարականը, ինչո՞ւ չկանչեցիք նրան
մեր տուն. գնացէք շուտով եւ հրաւիրեցէք նրան մեզ մօտ
ընթրիքի»: Մովսէս գնաց Յոթորի մօտ եւ որովհետեւ լաւ
մարդիկը շուտով բարեկամանում են մէկ մէկու հետ, Մով-
սէս շուտ բարեկամացաւ Յոթորի հետ, որ նրան կին տուեց
իր աղջկանը Սեփուրային:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

Անկէղ Մորենին:

Մովսէս արածում էր իր աներով Յոթորի խաշները:
Մովսէս յաճախ մտածում էր իր եղբայրների՝ Իսրայէլացի-
ների վերայ եւ ազօթք էր անում Աստուծուն, որ ազատէ նը-
րանց Եգիպտացւոց ծառայութիւնից:

Մի անգամ Քորեբ լեռան տակ ոչխարները արածելիս տեսաւ Մովսէս մի մորենի, որ այս տեղերում դուրս է գալիս, պատած կրակով: Կրակը վառվում էր. բայց թուփը անվնաս էր: Մովսէս մտաացաւ առաւել, որ լաւ տեսնէ այս հրաշալի երեւոյթը: Յանկարծ թփի մէջից նա լսեց ձայն, որ կանչում էր. «Մովսէս, Մովսէս».—«Ես եմ, Տէր, ի՞նչ է».— պատասխանեց Մովսէսը: «Ես եմ քո հայրերի Աստուածը, Աբրահամի Աստուածը, Իսահակի եւ Յակովբի Աստուածը».— ասաց ձայնը:

Մովսէս, լի երախտագիտութեամբ եւ յարգութեամբ ծածկեց իր երեսը: Աստուած շարունակեց. «Ես տեսնում եմ ժողովրդեանս թշուառութիւնն Եգիպտոսի մէջ. լսում եմ նորա ազգակիր, եւ հասաւ ինձ նորա աղօթքը. ես կամենում եմ ազատել նրանց Եգիպտացոց ձեռքից, եւ մտցնել գեղեցիկ, ընդարձակ երկիրը, ուր բզխում է մեղր եւ կաթ, այն է Քանանացոց երկիրը: Ես զրկում եմ քեզ Փարաոնի մօտ, որ հանես իմ ժողովուրդս Եգիպտոսից»: Մովսէս խոնարհութեամբ ասաց. «Տէր Աստուած. ես ո՞վ եմ, որ համարձակիմ թագաւորի առաջը դուրս գալ եւ Իսրայէլացիներուն հանել Եգիպտոսից: Եւ Իսրայէլացիներն էլ չեն լսիլ ինձ եւ չեն հաւատալ, որ ինձ Աստուած յայտընվեցաւ: Աստուած ասաց. «Այդ ի՞նչ է ձեռումդ».—«գաւազան»: պատասխանեց Մովսէս: «Բցի՛ր դրան գետնի վերայ». գցեց գաւազանը գետնի վերայ եւ գաւազանը դարձաւ օձ: Մովսէս վախեցաւ եւ կամենում էր փախչել. բայց Աստուած ասաց նրան. «ձգի՛ր ձեռքդ եւ վեր առ օձին».— Մովսէս ձգեց ձեռքը, վեր առաւ օձին եւ նա կրկին դարձաւ գաւազան: Աստուած կրկին ասաց նրան. «զի՛ր ձեռքդ ծոցդ: Մովսէս դրաւ իր ձեռքը ծոցը, ու երբ հանեց տեսաւ, որ ձեռք ծածկած է բորով. բայց երբ երկրորդ անգամ տարաւ իրան ծոցը, Աստուծոյ հրամանով հանեց բոլորովին առողջ: «Այս հրաշքները, ասաց Աստուած, կ'հաւատացնեն Իսրա-

յէլացիներուն, որ նոցա հայրերի Աստուածը յայտնվել է քեզ»: «Տէր Աստուած», ասաց Մովսէս. «ես ծանրալեզու եմ, դժուարութեամբ եմ արտասանում բառերը»: Աստուած ասաց. ո՞վ տուեց մարդուն բերան. ո՞վ մարդուս կոյր կամ ականիէ շինում. ո՞չ արդեօք ես, գնահ, ես կլինիմ քո բերանդ. ես կ'սովորցնեմ, ինչ որ պէտք է խօսես»: Մովսէսը, որ դեռ էլի իրան ընդունակ չէր համարում այս մեծ գործին, ասաց. «Տէր Աստուած, խնդրում եմ Քեզ, զրկիր մի ուրիշին»: Աստուած ասաց նրան. «քո եղբայրդ Ահարոնը ճարտարախօս է, նա կ'հանդիպի քեզ ուրախութեամբ. դու կրգնես Իմ պաղգամներս նորա բերանը, նա քո տեղ կ'խօսի ժողովրդի հետ»: Մովսէս հպատակեցաւ: Նա գնաց Յոթորի մօտ եւ խնդրեց, որ իրեն թողնէ Եգիպտոս երթալու: Յոթորը ասաց. «գնահ խաղաղութեամբ»: Մովսէս նստացրեց իշերի վերայ իր կնոջ, երկու որդոցը, առաւ իր գաւազանն եւ ճանապարհ ընկաւ: Աստուած ասաց Ահարոնին. «գնահ անապատը քո եղբօրդ՝ Մովսէսի առաջ»: Ահարոն շուտ գնաց եւ գրկելով համբուրեց նրան, սրտանց ուրախացած: Մովսէս պատմեց նրան ինչո՞ւ համար Աստուած իրենց զրկեց եւ երկուսը միասին գնացին Իսրայէլացիների մօտ: Ահարոն յայտնեց Աստուծոյ հրամանն եւ Մովսէս արաւ հրաշքներն, որոնք Աստուած նրան ցոյց տուեց: Բոլոր ազգը հաւատաց եւ երկիւղածութեամբ երկրպագեց Աստուծուն:

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

Եգիպտոսի տանն պատիժները:

Այն ժամանակ գրեթէ բոլոր աշխարհքը ընկղմած էր կռապաշտութեան եւ ամեն կերպի սնտոխապաշտութեան մէջ: Եգիպտոսը այս սնտոխապաշտութիւնների աղբիւրն էր: Եգիպտացիները, ոչ միայն երկնային լուսաւորներին

էին երկրպագութիւն տալիս, այլ կենդանիներին էլ անգամ: Նորա պաշտում էին կուռքեր, եւ կարծում էին, թէ սորա լսում են իրենց ազօթքները եւ կարող են օգնել իրենց: Աստծուն հաճոյ թուեցաւ իրան յայտնել հրաշալի գիպուածներում մարդոցը, որ սորա ճանաչեն վերջապէս ճշմարտ մի Աստծուն, որ է երկնքի եւ երկրի Արարիչը»: Եգիպտացիները Ինձ կ'ճանաչեն Աստուած ամենազօր», ասաց Նա Մոյսէսին»: Կ'ձգեմ իմ ձեռս եւ կ'հանեմ նրանցից Իսրայէլացիներուն:

Երկու ծերունիները՝ Մոյսէս ու Թաուն տարեկան եւ Ահարոն ու Թաուն երեք տարեկան, յայտնվեցան Փարաւոնի առաջ: Նորա յայտնեցին նրան Աստուծոյ կամքը: Աստուած ասաց, կրկնեցին նորա», թող իմ Ժողովրդիս»: Փարաւոնը, հպարտութեամբ փրկած, պառասխանեց». Ո՞վ է այն Աստուածը, որին կամենում էք, որ ես հպատակեմ ես չեմ

ճանաչում ձեր Աստծուն եւ ձեր ազգին էլ չեմ թողնիլ: Մոյսէս, կամենալով համոզել Փարաւոնին իր նշանակութեան ճշմարտութիւնում, գրեց նորա առաջ իր գաւազանն, որ օձ դարձաւ. նա ցոյց տուեց իր բորոտ ձեռքը, որ կրկին բժշկեց. Եգիպտացի բուրմերն էլ արին մի եւ նոյնը. միայն Մոյսէսի օձը կերաւ Եգիպտացիների օձերուն: Փարաւոնը չհամոզվեցաւ այս հրաշքներով եւ շարունակեց չարչարել Իսրայէլացիներուն առաջվանից աւելի:

Մոյսէս Փարաւոնի առջեւը խփեց գաւազանով Նեղոս գետի ջրին, եւ ջրերը ոչ միայն Նեղոս գետում, այլ եւ Եգիպտոսի ամեն ջրհորներում եւ լիճներում դարձան արիւն. ոչ ոք չէր կարողանում խմել եւ բոլոր ձկները սատակեցան: Բայց Փարաւոնի սիրտը չկաղկեցաւ:

Մոյսէս ձգեց իր գաւազանը Եգիպտոսի գետի, աղբիւրների եւ լճերի վերայ եւ այս ջրերից դուրս եկան անթիւ բազմութեամբ գորտեր, որոնք ծածկեցին բոլոր երկիրը. թագաւորի պալատը, ամեն տները, անկողինները, շտեմարանները, ամեն բան լիք էր գորտերով: Փարաւոնը խոստացաւ թողնել Իսրայէլացիներուն. բայց հազիւ գորտերը Մոյսէսի նշանով ջնջվեցան թէ ոչ, Փարաւոնի սիրտը կրկին խոտացաւ:

Մոյսէս խփեց գաւազանով գետնին եւ բոլոր աւազը ու փոշին դարձան մուս (մոծակ), բայց Գեսէմ երկրից. ուր բնակում էին Իսրայէլացիները. բոլոր Եգիպտոսի մէջ մուսը չարչարում էր մարդոց եւ այլ կենդանիներուն. բայց հպարտ Փարաւոնը չէր փափկում, Եգիպտացւոց բուրմերն էլ աշխատում էին մի եւ նոյնը անել. բայց չկարողացան եւ ստիպվեցան ասել Փարաւոնին. «այդ Աստուծոյ ձեռն է»:

Յետոյ շանաճանճը լքցրեց արքունի պալատն եւ Փարաւոնի ծառաների տները դաշտերն եւ ամեն բան, ինչ որ կար դաշտերում: Այն Ժամանակ Փարաւոնը խոստացաւ Աստուծոյ Ժողովրդին թողնել, բայց երբ Եգիպտոսը ազատ-

վեցաւ այս պատժից էլ թագաւորն էլի չկատարեց իր խոստումն:

Սարսափելի մահ երեւեցաւ կենդանիների մէջ բոլոր Եգիպտոսում, բացի Գեոէմի երկրից: Ուղտերն, էշերն, եղներն ոչխարներն, ամենը մեռնում էին. բայց Փարաւոնը մնում էր էլի անհամոզելի:

Մովսէս վեր առաւ ձեռին մոխիր եւ ցանեց այն օդում Փարաւոնի առջեւ: Կեցը եւ խաղաւարտը ծածկեցին բոլոր Եգիպտացիներուն եւ բոլոր նոցա մնացած կենդանիներուն. բայց Փարաւոնն այս էլ բանի տեղ չգրաւ:

Մովսէս բարձրացրեց իր գաւազանը դէպի երկինք եւ ահա վերկացաւ սաստիկ մրրիկ, ինչպիսի երբէք չէր եղած Եգիպտոսում. գոռում էր սաստիկ գոռոցքը. անընդհատ փայլում էր փայլակն, որ լուսաւորում էր թանձր ամպերով ծածկած երկինքը. եկաւ այնպիսի սաստիկ կարկուտ, որ դաշտերի բոլոր բոյսերն եւ ծառերն ջարդվեցաւ եւ շատ մարդիկ, որոնք տնից դուրսն էին, կոտորվեցան: Փարաւոնը աղաղակեց. «ես մեղանչեցի. արգար է Աստուածը որ պատժում է ինձ եւ իմ ազգիս, աղօթք արէք, որ այս սարսափելի մրրիկը վերջանայ. ես կ'իթոյնեմ Իսրայէլացիներուն»: Բայց հազիւ երկինքը պարզվեցաւ թէ ոչ, Փարաւոնի սիրտը կրկին խստացաւ:

Մովսէս էլ միանգամ ձգեց իր գաւազանն Եգիպտոսի վերան եւ երեւեցաւ անթիւ բազմութեամբ մարախ օգուժըն եւ ծածկեց բոլոր երկիրը այնպէս, որ ոչինչ չէր երեւում: Գաշտերում եւ ծառերի վերայ ոչ մի կանանչ տերեւ չմնաց. այն արտերը, կանաչներն եւ բոյսերը, որոնք կարկուտից ազատվել էին, բոլորովին ջնջվեցան մարախից: Փարաւոնը խնդրեց ողորմութիւն, խոստացաւ կատարելու ամեն բան, ինչ որ Մովսէս պահանջում էր: Բայց իր խօսքը չպահեց:

Այնպիսի խաւար պատեց բոլոր Եգիպտոսը, որ երեք օր շարունակ ոչինչ չէր կարելի տեսնել: Միայն Գէոէմի

երկրում ցերեկով փայլում էր արեգակն եւ գիշերն լուսաւորում էր լուսինն եւ փայլում էին աստղերը: Փարաւոն սաստիկ բարկացած ասաց Մովսէսին. «հեռացիր աչքիցս, եթէ ես քեզ մէկ տեղ տեսնեմ, կ'հրամայեմ քեզ սպանել»:

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

Եգիպտոսից դուրս գալը:

Մովսէս, Աստուծոյ հրամանովը, վերջին անգամ գնաց Փարաւոնի առաջ եւ յայտնեց նրան յետագայ խօսքերն. «Աստուած ասաց, երբ կէս գիշեր կ'լինի, ամեն անգրանիկները բոլոր Եգիպտոսի մէջ կ'մեռնին, թագաւորի որդիից սկսած մինչեւ վերջին աղախնի որդին. նոյնպէս էլ անասունների անգրանիկները: Եգիպտոսի բոլոր երկրում կ'լինի ողբ, որպիսի երբէք չէ եղած. բայց Իսրայէլացւոց մէջ ամեն բան յաջողակ կ'լինի: Այս վերջին հրաշքը կ'ըցոյց տայ ձեզ, թէ որպիսի զանազանութիւն է գնում Աստուած Եգիպտացւոց ազգի եւ Իսրայէլացւոց ազգի մէջ: Սրանից յետ շարունակեց Մովսէս ասելով «բոլոր քո ծառաներդ, բոլոր հպատակներդ կ'գան ինձ մօտ եւ ոտերս ընկնելով կ'ասեն. «գնա այս տեղից դու եւ քո ազգդ եւ ես դուրս կ'երթամ»: Փարաւոնը սարսափեցաւ: Գիշերը մօտենում էր: Աստուած Մովսէսի ձեռքով Իսրայէլացիներին յետագայ հրամանը տուեց. ամեն ընտանեաց գլուխը Իսրայէլացիներից պէտք է մորթէր մի ոչխար մի տարեկան, անարատ, այսինքն առանց բծի եւ վնասի եւ խորովէր կրակի վերայ ամբողջ, ոսկրները չըկտորատեն: Ամեն տանտիկին, պէտք է պատրաստէր խմոր, որ եփէ բազարջ. այս վերջին ընթրիքն Եգիպտոսի մէջ պէտք է լինէր զօրացողիչ կերակուր ճանապարհի համար եւ միեւնոյն ժամանակ յիշատակ Աստուծոյ հովանաւորութեանը: Որ ընտանիքը փոք-

րաթիւ էր, պէտք է հրաւիրէր գրացիին, որովհետեւ ընթրիքից ոչինչ չպէտք է մնար: Իսրայէլացիներին հրամայած էր ուտել այս ընթրիքը կանգնած, ճանապարհի շրերով եւ գաւազանը ձեռներին: Եւ ոչխարի արիւնովը սրսկած էին ամեն Իսրայէլացիների գոները: Մահուան հրեշտակը, որ կոտորեց այս գիշեր բոլոր Եգիպտացի անգրանիկներուն, անց էր կենում Երբայեցւոց տների մօտով, որոնք զատկի գառնի արիւնով նշանակած էին:

Կէս գիշերը եկաւ. ամեն Իսրայէլացւոց տներում կատարում էին զատիկն, այսինքն ուտում էին պասէքի գառը: Այս ժամանակ կատարվում էր Եգիպտացւոց տուած վերջին պատիժը Աստուծոյ: Ամեն անգրանիկ ընտանիքի մէջ մեռաւ, թագաւորի գահի ժառանգից սկսած մինչեւ վերջին աշխատաւորի: Նմանապէս սատակեցան անասունների անգրանիկներն էլ: Փարաւոնը, նորա ծառաներն եւ բոլոր ազգը պատած էր սարսափանքով: Ողորմելի աղաղակ, լաց եւ ողբ լսելի եղան յանկարծ բոլոր Եգիպտոսի մէջ: Ոչ մի տուն չէր խնայած. ամեն տան մէջ մեռել կար: Փարաւոն գիշերով հրամայեց կանչել Մովսէսին եւ Ահարոնին եւ ասաց նրանց. «շուտով հեռացէ՛ք եմ երկրիցս, գո՛ւր եւ բոլոր Իսրայէլացիներգ: Առէ՛ք ձեր հետ բոլոր ձեր անասուններին էլ եւ ձեր գուրս գալից առաջ օրհնեցէ՛ք ինձ: Եգիպտացիները ստիպում էին Իսրայէլացիներուն, որ շուտով հեռանան: «Շտապեցէ՛ք. ասում էին նոքա, թէ չէ, մենք ամենքս կ'կոտորվինք»: Իսրայէլացի կանայք ստիպվեցան եփել հացը չիմորված եւ շատերը մինչեւ չեփած էլ առան հետերը: Միայն չմուսացան հետերը առնելու Յովսէփի սուկրները:

Եգիպտացւոց ծառայութիւնից ազատվելու յիշատակին համար Իսրայէլացիները մինչեւ այժմ տօնում են պասէքը. այսինքն ուտում են գիշերով պասէքի գառն եւ բոլոր շաբաթը բաղարջ: Այս կատարում են նոքա գա-

րուների առաջին ամսի կէսին, որովհետեւ այս ժամանակ գուրս եկան նոքա Եգիպտոսից. բայց Երբայեցւոց պասէքը այժմ ոչինչ նշանակութիւն չունի. նա օրինակ էր պապային եւ նորա տեղ բռնեց այժմ իսկ ճշմարիտ բրիտոնէական պասէքը: Պասէքի գառն, որի արիւնը ազատեց Երբայեցիներուն մահուան հրեշտակի կոտորածից, օրինակ էր Ամենամաքուր Գառին՝ Յիսուսին Քրիստոսին, որի արիւնովը հաւատացողները ազատվում են յաւիտենական մահից:

Յակովբը մտաւ Եգիպտոս եօթանասունուհիգ հոգով: Չորս հարիւր երեսուն տարի մնաց նորա ազգը Եգիպտոսում: Եւ երբ Մովսէս հանեց Իսրայէլացիներուն, նոքա վեց հարիւր հազար հոգի էին, չհամարելով կանանց եւ երեխաներուն:

ԳԼՈՒԽ ԼԸ.

Կարմիր ծովն անցնելը:

Այսպէս ազատեց Աստուած Իսրայէլացիներուն ծանր ծառայութիւնից: Աստուած ինքն ցոյց էր տալիս նրանց ճանապարհը. Հրաշալի ամպն առաջնորդում էր Աստուծոյ ժողովրդեան. ցերեկով ամպն էր խաւարին, որ պաշտպանում էր նրանց արեգական ճառագայթներից եւ գիշերով երեւում էր նա հրեղէն եւ լուսաւորում էր նոցա ճանապարհը: Երբ Իսրայէլացիները, ամպին հետեւելով, հասան կարմիր ծովի ափը. բանակ գցեցին մի հովտի մէջ:

Բայց այս միջոցին Փարաւոնի եւ նորա ազգի միտքը փոխվեցաւ: «Այս ի՞նչ արինք մենք» ասում էին նոքա, «ինչո՞ւ թողինք այնքան բազմութիւնը մեր ծառայութիւնից»: Փարաւոնն ասաց. նրանց պատում է անապատը, նոքա չեն գտնիլ ճանապարհ. հասնենք ետեւներից»: Նա շուտ հրամայեց պատրաստել վեց հարիւր լաւ պատերազմական կառ-

քեր եւ բոլոր իր զօրքով, բոլոր հեծեալներով եւ զօրավար-
ներով Իսրայէլացիների ետեւից ընկաւ եւ հասաւ նրանց
Կարմիր ծովի ափի մօտ:

Քիշերը մօտենում էր: Իսրայէլացիները պատած էին
ամեն կողմից. առաջներին ծովն էր եւ ետեւներին Փարա-
ւոնի անթիւ զօրքը: Ահը պաշարեց նրանց: Մէկ քանիսը
աղօթք էին անում, խնդրելով Աստուծմէ օգնութիւն. իսկ
միւսները պարսաւում էին Մովսէսին ասելով. «մի՞թէ
փոքր էր գերեզմանի տեղ մեզ համար Եգիպտոսում: Ինչո՞ւ
բերիր մեզ այստեղ, որ ամենքս անապատում կորչում ենք:
Աւելի լաւ էր մեզ համար, որ ծառայէինք Եգիպտացիներին,
քան թէ այս տեղ մեռնենք». այսպէս անհանգիստ լինում
է մարդուս սիրտը, եթէ նորա յոյսն Աստուծոյ վերայ
հաստատ չէ:

«Այինչ բանից մի վախենաք, ասում էր Մովսէս. «գուք
կ'տեսնէք, ինչպիսի հրաշք կ'գործէ Աստուած ձեր ազա-
տութեան համար: Շուտով այս Եգիպտացիները, որոնք այն-
պէս հպարտ կանգնած են ձեր առաջին, յաւիտեան կ'կոր-
չնն ձեր աչքից»: Այսպէս հանդարտ եւ հանգիստ լինում
է այն մարդու սիրտն, որ գնում է իր բոլոր յոյսն Աս-
տուծոյ վերայ:

Այն ժամանակ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Թող վեր
կենան Իսրայէլացիներն եւ շարունակեն իրանց ճանապահը.
Իսկ դու առ գաւազանդ եւ ձգիր ձեռդ ծովի վերայ. ջուրը
երկու կ'բաժանվի եւ Իսրայէլացիները կ'անցանեն ցամաքով:
Եգիպտացիները կ'իմանան, որ նա եմ Տէր Աստուածը: Նս
ցոյց կ'տամ Իմ զօրութիւնս Փարաւոնի, նորա կառքերի եւ
հեծեալների վերայ»: Ամպը բարձրացաւ եւ կանգնեցաւ Ե-
գիպտացիների եւ Իսրայէլացիների կողմում: Նա փայլում
էր կրակի պէս եւ ցրում էր գիշերային խաւարն. իսկ
Եգիպտացիների կողմում էր խաւարային: Այսպէս գիշերով
երկու բանակները մէկ մէկու չկարողացան հանդիպել:

Մովսէս ձգեց իր գաւազանը Կարմիր ծովի վերայ եւ
ջուրը բաժանվեցաւ երկու մասն: Սաստիկ հողմը ցամաքա-
ցրեց ծովի յատակը եւ բոլոր գիշեր Իսրայէլացիները անց
էին կենում ծովի ցամաքած յատակի վրայով. Նոքա գը-
նում էին եւ երկու կողմում կանգնած էին պատերի պէս
բաձրացած ջրերը: Երբ լուսացաւ, Փարաւոնը, տեսնելով որ
Իսրայէլացիները անց են կենում ծովի միջով ինչպէս ցա-
մաքի վրայ, յանկարծ ընկաւ նոցա ետեւից եւ իւր կառ-
քերովն, այրուձիով եւ բոլոր զօրքով մտաւ մէջ տեղը: Այն
ժամանակ վեր կացաւ մրրիկ սաստիկ, եկան ամպերը, գո-
ռաց գոռոցքը, փայլեցան փայլակները. «յետ գառնանք, յետ,
աղաղակեցին սարսափած Եգիպտացիները. Աստուած ինքը
պաշտպանում է Իսրայէլացիներուն, փախչենք նորա բար-
կութիւնից». բայց Աստուած հրամայեց Մովսէսին, որ բոլոր
Իսրայէլացիներով անց էր կացել միւս ափը, դարձնել իր
գաւազանը Եգիպտացիների դէմ: Մովսէսը ձգեց իր ձեռքը
եւ ծովը սարսափելի ձայնով թափվեցաւ Եգիպտացիների
վերայ, ծածկեց կառքերն, այրուձին եւ բոլոր զօրքերուն,
ոչ մի Եգիպտացի կենդանի չմնաց:

Այն ժամանակ Մովսէս բոլոր Իսրայէլացիների հետ
միասին երգեցին Աստուծոյ շնորհակալութեան երգը, ասե-
լով. «օրհնենք Տիրոջը, որովհետեւ փառաւորված է նա:
Օգնական եւ պաշտպան է նա ինձ, նա եղաւ իմ փրկու-
թիւնս, նա է իմ Աստուածս եւ փառաւորում եմ նրան. իմ
հօրս Աստուածն է նա եւ բարձրացնում եմ նրան. եւ այլն:
Մովսէսի քոյրը Մարիամ ուրիշ Եգիպտացի կանանց հետ
միասին առանձին պար կազմելով, կրկնում էր միեւնոյն
խօսքերը:

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

Հաց երկնքից և ջուր քարից:

Երբ Իսրայէլացիները անցան Կարմիր ծովը բանակ գցեցին ընդարձակ, անպտղաբեր եւ անբնակ անապատում: մի տեղ չէր երեւում ոչ ցանք եւ ոչ խրճիթ: Իսրայէլացիները մանաւանդ զգում էին ջրի պակասութիւն: Մի անգամ գտան նոքա ջուր. միայն դառն էր այն: Աստուած Հրամայեց Մովսէսին գնել նորա մէջ մի կտոր փայտ եւ ջուրը բուրբուղին լաւացաւ եւ խմելու ջուր դարձաւ: Եգիպտոսից դուրս գալից երեք օր յետ Իսրայէլացիների հացը պակասեցաւ եւ չգիտէին որտեղից առնեն հաց:

Ամեն այն հրաշքներից յետ, որոնք Աստուած նոցա ազատութեան համար գործեց, կարելի էր արդեօք, որ Իսրայէլացիները երկմտէին Աստուծոյ ողորմութեան մասին: Բայց նոքա, բուրբուղին իրենց յոյսը Աստուծոյ վերայ գնելու տեղ, տրտնջում էին եւ ասում էին Մովսէսին եւ Ահարոնին. «ինչո՞ւ չմնացինք մենք Եգիպտոսում: Մեզ համար այն տեղ լաւ էր, մենք հաց շատ ունէինք եւ մեր առաջը դրած էին մնով լիք կատսաները: Դուք բերիք մեզ անապատը, որ բոլոր ազգը կոտորվի սովից: Չնայելով, որ այս խօսքերը շատ անմիտ եւ անշնորհակալ էին, էլի Աստուած մեղքացաւ այս անգամ էլ այն փոքրոգի ազգին: Նա ասաց Մովսէսին. «Ես կ'ըրկեմ ձեզ հաց երկնքից, թո՛ղ ժողովուրդը ամեն առաւօտ դուս գայ վրաններից եւ հաւաքէ հաց, ինչքան իրեն հարկաւոր է: Թո՛ղ նոքա տեսնեն, որ Ես եմ ձեր Տէր Աստուածը»: Մովսէս եւ Ահարոն յանդիմանում էին ժողովրդին ասելով, «Մենք ի՞նչ ենք. դուք տրբորնջումէք ոչ թէ մեր վերայ, այլ Իրեն Աստուծոյ վերայ:

Առաւօտը վաղ՝ երբ ցօղը իջաւ, բոլոր անապատը, կար-

ծես թէ, ծածկած էր ձիւնով, սոքա էին մանր սպիտակ հատիկներ, նման գինձի եւ ունէին մեղրով խառնած ալիւրի համ: «Այս ի՞նչ է», ազաղակեցին Իսրայէլացիները»: Այս այն հացն է, որ ձեզ զրկում է Աստուած». պատասխանեց Մովսէս: «Հաւաքեցէք, ինչքան ամեն մէկիդ բաւական է մի օրվան համար»: Այս կերակուրը կոչվում էր Մանայ: Իսրայէլացիները հաւաքում էին նրան ամեն առաւօտ եւ կերակրվում էին նրանով:

Մանան մի օրից աւելի չէր պահվում, միայն այն մանանան, որ շաբաթ օրվան համար հաւաքում էին դիմանում էր երկու օր: Շաբաթ օրը չէր իջնում եւ այս պատճառով Իսրայէլացիները շաբաթի առաջիկայ օրը պատրաստում էին երկու օրվան համար:

Իսրայէլացիներն առաջ գնալով հասան ուրիշ անապատ տեղ՝ ուր բուրբուղին ջուր չկար: Մարաւը նրանց նեղացնում էր եւ նոքա ազօթքով դէպի Աստուած դառնալու տեղ սկսան էլի տրտնջել Մովսէսի վերայ. «Տուր մեզ ջուր», կանչում էին նոքա, «մենք, որդիքս, եւ ամեն մեր անասունները մեռնում ենք ծարաւից. ինչո՞ւ հանեցիր դու մեզ Եգիպտոսից»:

«Դուք էլի մեղանչում էք Աստուծոյ դէմ, ասւմ էր նրանց Մովսէս: Բայց ծարաւից նեղացած ժողովուրդը չէր լսում նորա խօսքերն եւ շարունակում էր գոռալ եւ ապստամբիլ: Աստուծոյ երկայնմութիւնը դեռ չկտրվեցաւ, նա մեղքացաւ նեղացած ժողովրդին եւ ասաց Մովսէսին, «սո՛ւ գաւաղանդ եւ գնա՛» կանգնիր Իսրայէլացիների առջևը. դու կ'տեսնես վէմ, խիիր նրան գաւաղանովդ եւ ջուրը կ'ըրկէ քարից, նա կ'ջրէ բոլոր ժողովրդեան»:

Մովսէս մտեցաւ վէմին, եւ բոլոր ժողոված ազգի առաջին խիեց Իր գաւաղանով քարին եւ ահա՛ առատ քաղցրը աղբւր ջրի սկսաւ բլխել քարից:

Սրանից խմեցին բոլոր Իսրայէլացիներն եւ նոցա անա-

սուճները: Ամենքը ուրախացան եւ փառաւորում էին այսպիսի հրաշքը:

ԳԼՈՒԽ Խ.

Տասն պատուիրանները:

Իսրայէլացիները հասան Սինա լեռան մօտ: Մովսէս ելաւ սարի գլուխն եւ Աստուած ասաց նրան. «ասա՛ Իսրայէլացիներին, դուք տեսաք ինչպէս ես ջնջեցի Եգիպտացիներուն եւ ձեզ կարծես արծուի թեւերի վերայ հանեցի Եգիպտոսից: Այժմ, եթէ կը լսէք իմ ձայնիս, կ'պահէք իմ ուխտս, Դուք կ'լինիք իմ ընտրեալ ազգս. բոլոր աշխարհը Իմն է. բայց թէ դուք կ'լսէք իմ խօսքերս եւ կ'պահէք իմ ուխտըս, դուք կ'լինիք Իմ սուրբ թագաւորութիւնս, Իմ քահանայութիւնս, ընտրեալ եւ սուրբ ժողովուրդս. ասա՛ Իմ խօսքերս Իսրայէլացիներին»: Մովսէս կրկնեց ժողովրդի առաջին Աստուծոյ խօսքերն եւ բոլոր Իսրայէլացիները միաձայն աղաղակեցին, «մենք պատրաստ ենք կատարելու Աստուծոյ ամեն հրամանները»:

Աստուած ասաց Մովսէսին. «գնա՛ ժողովրդի մօտ, սրբիր ամենուն, թո՛ղ լուանան իրենց շորերն եւ երրորդ օրը պատրաստ լինին: Երբ փողի ձայնը կ'լսվի, թո՛ղ մօտենան սարին»: Ամենքը սրբվեցան, հագան լուացած շորերն եւ պատրաստվեցան մեծ եւ սուրբ հանդէսին համար:

Երրորդ օրը, երբ լուսացաւ, Իսրայէլացիները տեսան փայլատակներ եւ լսեցին գոռոցքի ձայն. թանձր ամպերը ծածկեցին Սինայի սարը, լվեցաւ փողի ձայնը. ժողովրդին պաշարեց երկիւղ եւ ահ: Մովսէս ժողովրդին բանակից հանեց Աստուծոյ առաջ: Նոքա մօտեցան սարի ստորոտին. բոլոր սարը ծխում էր, վառվում էր եւ շարժում: Փողի ձայնը առաւել եւ առաւել զօրանում էր:

Յետոյ ամեն բան հանդարտեցաւ. Աստուծոյ ձայնը յայտնի լսում էր բոլոր ժողովուրդը:

1 «Ես եմ քո Տէր աստուածդ. մի ունենար քեզ ուրիշ աստուածներ բաց ինձանից»:

2 «Մի՛ շինիր քեզ կուռքեր, եւ ոչ մի նմանութիւն, ոչ երկնքում եւ ոչ երկրիս վերայ, ոչ ջրերում եւ ոչ

գետնի տակում: Մի՛ երկրպագիր եւ մի՛ լսիր նրանց»:

3 «Մնտօրի բաների համար մի յիշէր Աստուծոյ անունը»:

4 «Միտք պահէր շաբաթ օրը, որ սուրբ պահես նրան.

վեց օր գործիր եւ ամեն քո բաներդ արա, եօթներորդ օրը՝ շաբաթը նուիրիր քո Աստուծուդ»:

5 «Պատուիր հօրդ եւ մօրդ եւ քեզ բարի կ'լինի ու երկարակեաց կ'լինիս երկրիս վերայ»:

6 «Մի սպաներ»:

7 «Մի շնոր»:

8 «Մի գողանար»:

9 «Քո ընկերիդ վերայ սուտ վկայութիւն մի տար»:

10 «Քո ընկերիդ կնոջ մի ցանկանար. մի ցանկանար նորա արտին, ոչ նորա ծառային, ոչ ազախնին, ոչ եղին, ոչ էջին եւ ոչ անասուններին եւ ամէն բանին, որ ինչ նրանպատկանում է»:

Բոլոր ժողովուրդը լսում էր Աստուծոյ եւ փողի ձայնը, բոլոր ազգը տեսնում էր բոցն եւ սարը, որ ծխում էր: Նա կանգնած դողում էր եւ սարսում: «Մի վախեանաք», ասաց Մովսէս, «Աստուած ձեզ դէպ ՚ի բարին է առաջնորդում, հպատակեցէք նրան եւ փախէք մեղքից»: Ազգը միաձայն խոստացաւ կատարել պատուիրանները: Այս անցքի յիշատակի համար Իսրայէլացիները մինչեւ այժմ տօնում են Պէնտէկոստէն, որովհետեւ այս պատահեցաւ Պասէքից յիսուն օր յետոյ:

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Ոսկի որթը:

Սրանից յետոյ Մովսէս գնաց Սինայի գլուխն, ուր Աստուած տուեց շատ ուրիշ օրէնքներ էլ Իսրայէլացիներին եւ իր տասն պատուիրանները երկու քարէ տախտակների վերայ գծագրած: Մովսէս մնաց Սինայի գլխին Աստուծոյ հետ խօսելով քառասուն գիշեր:

Ժողովուրդը նորա բացակայութեան ժամանակ վճռեց

քանզի իր ուխտն Աստուծոյ հետ: Իսրայէլացիներն ուզում էին, Եգիպտացուց օրինակով, ունենալ կուռքեր: Մենք ուզում ենք գնալ առաջ, ասում էին նոքա Ահարոնին. շինիր մեզ համար աստուածներ, որոնք մեզ առաջնորդեն, մենք կ'տանենք նրանց մեր ամբօխի առջեւ. մենք չգիտենք, ինչ եղաւ Մովսէսի հետ, որ մեզ Եգիպտոսից հանեց»: Ահարոնը վախեցաւ ժողովրդին ընդդէմ խօսելու եւ ասաց. «Գերէք ինձ ձեր կանանց եւ աղջիկների ոսկի գինդերն եւ մատանիները»: Իսրայէլացիները շուտ հաւաքեցին իրենց կանանց եւ աղջիկների օղերն եւ մատանիներն եւ բերին Ահարոնի մօտ, որ բերած ոսկիից ձուլեց որթ (հորթ): Երբ սրան տեսաւ, բոլոր ազգը ազաղակեց «ահա՛ այն Աստուածը, որ մեզ հանեց Եգիպտոսից». նոքա ստիպեցին Ահարոնին կանգնել սեղան եւ զոհել ոսկի որթին. ուրախանում էին եւ պար էին գալիս նորա չորս կողմում:

Մովսէս չէր իմանում, ինչ որ Սինայի ստորոտումն լինում էր. բայց Աստուած ասաց նրան, «իջիր սարից, ժողովուրդը, որին գու հանցիր Եգիպտոսից, մեղանչեց, նա շուտ դարձաւ իմ ցոյց տուած ճանապարհից: Ես կ'ջնջեմ նրան եւ գու կ'լինես նախահայր ուրիշ մեծ ազգի»: Բայց Մովսէս ընկաւ Աստուծոյ առաջ եւ խնդրեց նրան, որ խնայէ իր ժողովրդին: Աստուած լսեց Մովսէսի աղօթքն եւ խնայեց Իսրայէլացիներուն:

Մովսէս իջնում էր սարից, ձեռին օրինաց տախտակները բռնած. բայց երբ մօտեցաւ բանակին, տեսաւ ոսկի որթին եւ ազգին, որ երկրապագութիւն էր տալիս նրան. բարկութիւնից գցեց տախտակներն եւ կտարտեց: Յետոյ հրամայեց որթին այրել փոշի շինեց նրան ու ջրի մէջ խառնելով, հրայմայեց Իսրայէլացիներին խմել: «Ի՞նչ արին քեզ այս մարդիկ, ասաց Մովսէս Ահարոնին, որ գու նրանց այսպիսի մեղք անել տուիր»: «Մի բարկանար»,

պատասխանեց Ահարոնը, «դու ինքդ էլ լաւ գիտէս նոցա յանդգնութիւնը. նոքա, որոնք ցաւում էին որթի վերայ՝ սպանվեցան Ղեւտացիների սրով: Շատ հազարներ փչացան: Այն ժամանակ Մովսէս ասաց. «դուք շատ մեղանչեցիք. ես կ'ըրարձրանամ էլի սարի գլուխն, որ կակղացնեմ Աստուծոն, որ զայրացած է ձեր յանցանքի վերայ»: Նա ելաւ սարի գլուխըն եւ գոչեց Աստուած ասելով. «Տէր, Քո ազգդ մեղանչեց Քեզ, բայց Քո ողորմածութեամբդ ներիր նորա յանցանքը, կամ ջրնջիր իմ անունս կենաց գրքից»: «Կ'ջնջեմ կենաց գրքից նորա անունը, որ մեղանչեց ինձ». ասաց Աստուած «Կ'գայ օրը, երբ կ'իջնի Իմ պատիժն մարդոց վերայ իրանց մեղքերի համար»: Մովսէսը այս անգամ էլ մնաց Սինա սարի վերայ քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր խօսելով Աստուծոյ հետ երես առ երես: Աստուած տուեց նրան ուրիշ տախտակներ, վրան պատուիրանները գծագրած եւ երբ Մովսէս իջաւ սարից նորա երեսը այնպէս փայլում էր որ նա պէտք է ծածկեր իր երեսը քողով, որ ժողովուրդը կարողանայ նայել նորա վերայ:

Աստուծոյ հրամանով Մովսէս շինեց տապանակ անփուտ փայտից, պատեց նորան ոսկի թերթով եւ գրաւ նորա մէջ պատուիրանների տախտակները: Առանձին, գոյն զգոյն շորերով եւ կաշիներով ծածկաց վրան շինեց այս տապանակի համար: Սա գրած էր երկրորդ վարագոյրի ետեւը. իսկ առաջին վարագոյրի ետեւ գրած էր սեղանը խնկով, ոսկի աշտանակն եօթն ճրագարաններով եւ էլ մի սեղան տասներկու հացերովն երեսաց: Այս տապանն, որի մէջ պահւում էին պատուիրանները, անուանուեցաւ Տապանակ Աւետի. վրանը, որի մէջ գրած էր Տապանակը կոչւում էր Խորան վկայութեան: Նա պատած էր սրահով, ուր գրած էր զոհարանն եւ ուր ժողովուրդը աղօթում էր: Խորանի առաջին մասը, որ ըստանաւ էր սրահից վարա-

գոյրով, անուանւում էր Սրբութիւն. իսկ երկրորդը, որ ըստանաւ էր առաջինիցը ուրիշ վարագոյրով, անուանւում էր Սրբութիւն սրբոց: Երբ ամենը պատրաստ էր՝ ամպը ծածկեց խորանն, որ Աստուծոյ փառքով լքուեցաւ: Ահարոնը քահանայապետի շորերով, խորանի սրահում, գրեց զոհը զոհարանի վերայ: Այն ժամանակ ամպից, որ հովանի էր Խորանին, իջաւ զօհի վերայ կրակ: Ժողովուրդն այս հրաշքը տեսնելով, ուրախութիւնից երեսով ընկաւ գետնին, երկրպագեց ամենազօր Աստուծոն եւ շնորհակալ եղաւ Նրան:

ԴԼՈՒԽ ԽԲ.

Աստուծոյ նոր հրաշքներն անապատում:

Շուտով Իսրայելացիների մէջ ծագեցան նոր ապստամբութիւններ: Նոքա ձանձրացան այն հացերից, որ ընկնում էր երկնից. նոքա կամենում էին ուրիշ կերակուր: Իրենց վրանների գոռերի մօտ նստած լաց էին լինում եւ գոռում էին փոքրիկ երեխաների պէս. «Ով կ'տայ մեզ միս, ասում էին նոքա, մենք չենք մոռանալ բնաւ Եգիպտոսի վարունգները, սեխը, սոխը եւ խստորը: Իսկ այժմ մենք մանանայից աւելի բան չենք տեսում:

Մովսէսը չափից գուրս տրտմեցաւ այսպիսի յիմարութեան վերայ, նա լաց էր լինում Աստուծոյ առջեւ: «Յայտնիր ժողովրդին», ասաց Աստուած, «նոցա լացը լսեցի. ես կ'ղրկեմ նրան միս՝ ոչ թէ մի կամ երկու օր, այլ ամբողջ ամիս շարունակ, մինչեւ որ նորանից էլ զզուի: Իսրայելացիներն այսուհետեւ թո՛ղ չգանգատեն, որ թողին Եգիպտոսի երկիրը:

Տէր Աստուած, ասում էր Մովսէս, նոքա վեց հարիւր հազար հասակը հասած մարդիկ են լացի կանանց

եւ երեսաներից, սրտեղից առնենք այնքան միս, որ բոլոր ամիս կերակրվի ողջ ազգը: «Մի՛թէ Աստուծոյ ձեռք բաւական չէ. ասաց Աստուած, այժմ՝ կ'տեսնես Իմ խօսքերիս կատարվելը»:

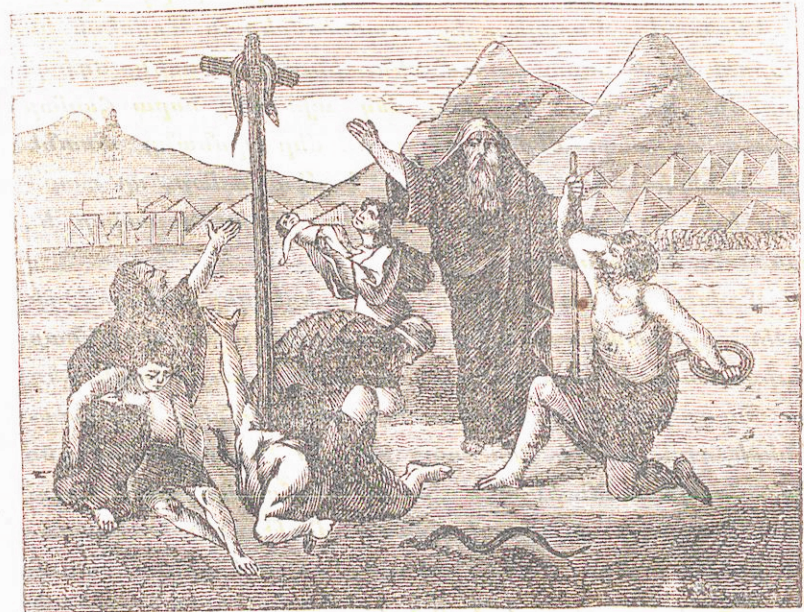
Աստուծոյ հրամանով վեր կացաւ սաստիկ հողմ՝ եւ բերաւ ծովից անթիւ բազմութեան լորամարզի: Անապատը մի օրվան ճանապարհի չափ տեղ ծածկվեցաւ նրանցմով, երկու կանգուն բարձրութեամբ գետնից: Ժողովուրդը հաւաքեց բոլոր այն օր եւ գիշեր եւ միւս օրը այս լորամարզիներից:

Բայց դեռ ողջը չկարողացան ստել, դեռ միսը ատամների տակն էր, երբ զգացին Աստուծոյ պատիժը. նորա շատ ուտելից հիւանդանում էին եւ բազմութեամբ մեռնում: Այնտեղ, ուր էր այն ժամանակ Եբրայեցիների բանակը, կոչվեցաւ գերեզման ցանկութեան:

Այս միջոցներումն պատահեցաւ յետագայ անցքն էլ: Ղեւտացին Կորնը եւ երեք հոգեք Ռուբէնի ցեղից ուրիշ անուանի մարդոց հետ յարուցին մեծ խռովութիւն: Նոքա վիճում էին Մոլխէսի եւ Ահարոնի հետ նոցա իշխանութեան եւ քահանայութեան վերայ: Կորիւն, Իսթանին եւ Աբիրոնին, այս վերջին երկուսին իրենց ընտանիքովը, կուլ տուեց երկիրը. իսկ միւս երկու հարիւր յիսուն հոգիները կոտորվեցան հրաշալի կրակով, երբ բուրուարը ձեռքերին կանգնած էին վկայութեան Խորանի առջեւ: Կամենալով Ահարոնից քահանայութիւնը խլել: Միւս օրն, երբ դեռ շարունակում էր խռովութիւնը, կոտորվեցաւ ժողովրդից 14,700 հոգի: Այս Քահանայութեան իրաւունքի վէճերին յաւիտեան վերջ գնելու համար, հրամայեց Աստուած Մոլխէսին, առնել ամեն տասներկու ցեղերի ծերերի գաւազաններն եւ գնել Խորանում: Մէկ գիշերում Ահարոնի գաւազանից բուսաւ ճիւղ ծաղկով եւ պտղով:

Խոստացեալ երկրի վերայ համբաւը:

Իսրայէլացւոց ազգը արդէն մօտենում էր Քանանացւոց երկրի սահմաններին: Մոլխէս ընտրեց Յեսուկն Նաւեայ որդուն: Քաղէփին եւ տասն ուրիշ անուանի

մարդոց Իսրայէլացիներից եւ զրկեց նրանց, որ լրտեսն խոստացած երկիրը: Նոքա յետ դարձան բառասուն օրից: Մոլխէսի եւ Ահարոնի առջեւ գնացին Յեսու Նաւեայն եւ Քաղէբը ու բոլոր ժողովրդի առաջին պատմում էին յետագայն. «մենք էինք այն երկրում», ուր դուք մեզ զբրկեցիք. ճշմարտիւ այս երկրումն ըզխում է մեզը եւ կաթ: Ահա պտուղներն, որ մենք բերինք այնտեղից». նոքա ցոյց

էին տալիս թուզ, նուռն եւ մեծ ողկոյզ խաղողի: Բայց միւս տասն լրտեսները ընդդէմ խօսեցան Յեսուին եւ Քաղէբին եւ տարածում էին ժողովրդի մէջ վատ համբաւ երկրին վերայ. «երկիրը՝ ուր մենք էինք, ասում էին նոքա մարգածախ է իր բնակչաց համար: Այն տեղ քաղաքները մեծ են, պատած ամուր պատերով: Այնտեղ բնակում են հսկաներ, որոնց առջեւ մենք այնպէս փոքր ենք, ինչպէս մարախ»:—Երբ որ լսեցին Խորայելացիք՝ սկսան լաց լինել եւ գանգատել: Նոցա լացը շարունակուեցաւ բոլոր գիշերը: Վերջապէս Խորայելացիք ապստամբեցան Մովսէսի եւ Ահարոնի դէմ: Նոքա ասում էին, «ինչո՞ւ չմնացինք Եգիպտոսումն: Աստուած արգեօք մեզ այս տեղ նորա համար չբերաւ որ մեզ, մեր որդւոց եւ մեր կանանց մատնէ թշնամիներիս ձեռքը: Աւելի լաւ է մէզ համար, որ դառնանք էլի Եգիպտոս: Ընտրենք մեր մէջից զօրավար եւ դառնանք Եգիպտոս»:

Մովսէս եւ Սահարոնը ընկան երեսի վերայ ժողովրդի առջեւ, որ փափկացնեն նորա սիրտը: Բայց մի վախենաք ոչնչից», ասում էր Մովսէս, Աստուած կ'աշտպանէ ձեզ այս մարդոց դէմ էլ, ինչպէս նա աշտպանեց Եգիպտացիների դէմ: Միթէ մոռացաք ինչպէս նա առաջնորդեց ձեզ անապատում: Ինչպէս հօր պէս հոգաց ձեր վրայ»: Յետև նաւեայն եւ Քաղէբը տրտմութիւնից պատառեցին իրենց շորերը: «Մենք տեսանք բոլոր հրկիրն. ասում էին նոքա, «նա շատ գեղեցիկ է: Աստուծոյ օգնութեամբ մենք կ'մտնենք այն տեղ, Աստուած կ'բնակեցնէ մեզ այն երկրում: ուր մեզը եւ կաթ են բլլում, Աստուծմէ մի ապստամբէք: Այս երկրի աղգերից մի վախենաք, մենք կ'ջրնջենք նրանց: Աստուած կ'լինի մեզ նիզակակից»: Բայց ՚ի զուր էին այս ամեն խոսքերը: Ժողովուրդը կատաղած գոռում էր եւ կամենում էր քարկործել Մովսէսին, Ահարոնին, Յետև նաւեային եւ Քաղէբին:

Այս միջոցին երեւեցաւ Աստուածոյ փառքը ժողովրդի առջեւ ամպի մէջ Խորանի վերայ: Աստուած ասաց Մովսէսին, «մինչեւ ե՞րբ այս ժողովուրդը Ինձ կ'բարկացնէ. մինչեւ երբ նա չի հաւատալ Իմ հրաջքներիս. ես կ'կոտորեմ նրան եւ կ'ջնջեմ երկրիս երեսից. իսկ քեզ կ'շինեմ նախահայր աւելի զօրեղ եւ հզօր աղգի»:—Բայց Մովսէս, որին Խորայելացիները կամենում էին քարկործել, ասաց. «Աստուած, մի ջնջիր այս մարդոց: Երբ նոքա կ'ջնջվին երկրիս երեսից, Եգիպտացիները եւ ուրիշ աղգերը կ'ասեն. Աստուած չկարողացաւ Խորայելացիներուն մըտցնել խոստման երկիրը, նոքա կ'օրան անապատումն. ողորմած եղիր նրանց եւ ցոյց տուր Քո զօրութիւնդ: Տէ՛ր Աստուած, Դու երկայնամիտ ես եւ բազումնզօրմ: Աղաչում եմ քեզ, որ Քո ողորմածութեամբդ ներես այս անգամ էլ Քո աղգիդ իր յանցանքը»:

Աստուած ասաց. «ներում եմ քո խոսքովդ. Խորայելացիները յանկարծակի այժմ չեն մեռնիլ, բայց նոցա ոսկրները կ'փտեն անապատումն. ոչոք նրանից, որոնք տրտնջացին Իմ վերայ, չի մտնիլ խոստման երկիրը: Նրան կ'տեսնեն միայն Յետև նաւեան, եւ Քաղէբը, որոնք Ինձ հաւատարիմ մնացին: Միայն որդոց, որոնք ապստամբութեանը մասնակից չէին, կ'մտցնեմ խոստման երկիրը եւ նոքա կ'տիրեն նրան: Բայց նոքա էլ կ'մնան քառասուն տարի անապատումն, մինչեւ որ փտեն նոցա հայրերի ոսկրները»:

Տասն հոգիք, որ Յէսու եւ Քաղէբի հետ միասին լրտեսեցին Քանանու երկիրն եւ յանեցին Խորայելացւոց մէջ խռովութիւն, մեռան յանկարծակի, իսկ միւսները, որ հասակով դուրս եկան Եգիպտոսից մեռան անապատում կամաց կամաց:

*) ԹԻԼ ԳԼ. ԺԳ. 33.)

Եգիպտոսից դուրս գալից յետ, քառասուններորդ տարին Երրայեցիները կրկին մօտեցան խոստացած երկրի սահմաններին: Այս տեղ նոքա էլի սկսան տրտնջալ Մովսէսի եւ Ահարոնի վերայ ջրի պակասութեան պատճառով: Երբ ստացան հրաման Ահարոնի հրաշալի գաւազանով քարից ջուր հանելու, Երրայեցւոց առաջնորդները ցոյց տուին այս անգամ իրենց հաւատի թուլութիւնը կամ երկրայութիւն Աստուծոյ ողորմութեան մասին անարժան ազգին վերեայ: «Արգեօք այս քարից ջուր կ'հանենք մենք ձեզ համար, ասաց Մովսէսը Երրայեցիներին եւ խփեց գաւազանով քարին երկու անգամ: Հրաշքը գործվեցաւ. բաց Մովսէսը եւ Ահարոն, խոստման երկիրը տեսնելուն ուրախութիւնից զրկվեցան: Եւտ այս բանից յետոյ Ահարոնը վախճանեցաւ:

Երրայեցւոց նոր տրտնջանքի համար, Աստուած զրկեց նոցա վերայ թունաւոր օձեր, տրտնջողներից շատերը մեռան. երբ Երրայեցիները զղջացին իրենց մեղքը, Աստուած հրայմայեց Մովսէսին գնել գրօշակի վերայ պղնձի պատկերը օձին. եւ ոյլ որ նայում էր այս պատկերի վիճակ, ստանում էր առողջութիւն օձի թոյնից: Նոյնպէս էլ այժմ մեզ համար խաչված Յիսուսի Քրիստոսի հաւատացողները աղատվում են մեղքից եւ սատանայի իշխանութիւնից:

ԳԼՈՒԽ ԽԴ.

Մովսէսի մահը:

Մովսէսը, Իսրայէլացիների խոստման երկիրը մտնելից առաջ արգէն, էր հարիւր քսան տարեկան ծերունի: Իր մահից առաջ նա ժողովեց բոլոր Իսրայէլացիներուն եւ հրամայեց, որ բերան անեն իր շարագրած մարգարէական երգն, որ սկսվում է յետագայ խօսքերով. «Նայեցէք եր-

կինք, ես կ'ստեմ եւ թոյլ լսէ երկիր իմ բերանիս պատգամները»: Այս երգը, որ լի է յորդորանքներով եւ սպանալիքներով, թողեց Մովսէս անպագայ սերունդների համար իբրեւ յիշատակ:

Վերջին անգամ նա ասում էր ազգին իբրեւ հայր իր որդոց: «Ես պէտք է մեռնիմ անապատում. բայց դուք կ'անցնէք Յորդանանը եւ կ'մտնէք գեղեցիկ երկիրն, որ Աստուած ձեզ խոստացել է: Մնացէք հաւատարիմ Աստուծն վկայ կանչելով երկինք եւ երկիր, ես թողնում եմ ձեզ իմ օրհնութիւնը էլ, անէճքս էլ. օրհնութիւնս—եթէ դուք կ'մնաք հաւատարիմ Աստուծ. անէճքս—եթէ կ'ապստամբիք Նորանից: Ժամանակով Աստուած ձեր միջից, ձեր եղբայրների մէջից, կ'վերկացնէ ինձ նման ուրիշ մարգարէ, Նորան լսեցէ՛ք»: Այս Մովսէսի նման Մարգարէն է մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս: Յետոյ Մովսէս գնաց սարի գլուխն, որտեղից նա կարողանում էր նայել հեռուից այն երկրին վերայ, որ խոստացած էր Իսրայէլացիներին, այն երկրին վերայ ուր բնակվում էին Նորա սուրբ նախահայրերը Աբրահամ, Իսահակ եւ Յակոբ. նա տեսաւ նրան բոլոր իր պտղաբեր դաշտերով, գետերով եւ բարձր լեռաներով: Այնտեղ նաբաւ լեռան գլխին Մովսէսը տեսնեց երկրում վախճանեցաւ Մովսէս: Տեղը, ուր հանգչում է նորա մարմինը, մնաց տնայտ:

ԳԼՈՒԽ ԽԵ.

Յեսու Նաւեայի խոստացած երկիր մտնելը:

Ո՞վ կ'մտցնէ ուրեմն Իսրայէլացիներուն Աւետեաց երկիրը. Մովսէս չկայ, ազգը որբացաւ. բայց կենդանի է ամենագոր Աստուածը. նա լքցրեց Իր Հոգւով Յեսու Նաւեայն եւ հրամայեց նրան վերջացնել Մովսէսի սկսած գործը: Իսրայէլացիները երեսուն օր սուգ արին Մովսէսի վե-

րայ, յետոյ գուրս եկան բանակից եւ հրաշալի կերպով անցան Յորդանանը: Երբ քահանաները, որոնք տանում էին Ուխտի տապանակը, մտան գետի մեջ տեղ Յորդանանի ջուրը, բաժանովեցաւ եւ երբայեցիները առանց ոտերը թրջելու անցան Յորդանան. հասան վերջապէս այն նպատակին, որի համար քառասուն տարի թափառում էին: Ուրախութեամբ բարեւեցին այն երկիրը, ուր բնակում էին նոցա նախնիք, որոնց հետ Աստուած ինքը խօսակցում էր եւ ուր հանգստանում էին նոցա ոսկրները: Այս պատահեցաւ պատէքից առաջ:

Այժմ դադարեցաւ մանանան իջնելու երկնքից, երբ Իսրայէլացիները առաջին անգամ կերան երկրի պտուղներից տօնելով պատէքը: Բայց Աւետեաց երկրի բնակիչները կռապաշտներ էին. զեղխ եւ խիստ մարդիկ, որ իրանց հարազատ որդոց զոհ էին բերում կռքերին: Նոքա չէին ուղում թողնել Աբրահամի զաւակներուն իրանց նախնեաց երկիրը մտնելու. այս պատճառով ծագեցաւ երկարատեւ պատերազմ, միայն Աստուծոյ օգնութեամբ Իսրայէլացիները ամեն տեղ յաղթում էին:

Առաջին քաղաքը, որին տիրեցին Իսրայէլացիները, էր Երիքով: Սա պատած էր ամուր եւ բարձր պատերով, որոնց անառիկ էին թվում: Բոլոր Իսրայէլացի ժողովուրդը մտնեցաւ քաղաքին. նոցա մեջտեղում էին քահանաներ, տանելով Ուխտի ծապանակն եւ փողեր փչելով. Աստուծոյ հրամանով վեց օր այսպէս պատեցին ամեն կողմից Երիքովի պատերը փողեր հարկանելով: Եօթներորդ օրը նոյն կերպի առաւօտ վաղ եօթն անգամ պատեցին Երիքովի պատերի չորս կողմում եւ երբ քահանաները եօթներորդ անգամ փողերը փչեցին, Յեսուի տուած նշանով ժողովուրդը հանեց պատերազմական ձայներ. Երիքովի պատերը հրաշքով քանդվեցան եւ Իսրայէլացիները մտան քաղաք եւ տիրեցին նրան: Քաղաքի բոլոր բնակիչներուն կո-

տորեցին բացի մի կնոջից, որի անունը Ռահաբ էր իր ընտանիքով, որովհետեւ սա դեռ սրանից առաջ իր տուն ընդունել էր լրտեսներուն, որոնց Յեսու Նաւեան զրկել էր լրտեսելու համար:

Այսպէս Իսրայէլացիները, Աստուծուն իրենց նիզակակից ունենալով, շարունակեցին իրենց աշխարհակալութիւնը: Մի սաստիկ պատերազմի ժամանակ Գաբաւոն քաղաքի մօտ, արեգակը մտնելում էր արգէն մայրը մտնելու, Յեսու Նաւեան տեսնելով, որ չէ կարող վերջացնել պատերազմը մինչեւ արեւի մտնելը, ասաց. «ով արեգակ, կ'աց Գաբաւոնի հանդէպը եւ գո՛ւ լուսին կ'անգնի՛ր Եզոնի ձորին վերայ»: Ամենը կատարեցաւ Յեսուի խօսքերով. արեգակն եւ լուսինը իրանց ընթացքը դադարեցրին եւ այս օրը ուրիշներից երկար եղաւ:

Իսրայէլացիները տիրեցին գրեթէ Քանանացոց բոլոր երկրին եւ ջնջեցին բնակչաց մեծ մասը: Այն ժամանակ Յեսու Նաւեան ոկսաւ բաժանել երկիրը Իսրայէլացոց տասներկու տոհմերին, այսինքն Ռուբէնի, Շմաւոնի, Յուդայի, Զաբուլոնի, Իսաքարի, Դանի, Գադի, Ասերի, Նեփթալիմի, Բենեամինի, Նփրեմի եւ Մանասէի ցեղերի մէջ: Երկու վերջիները էին Յովսէփի որդիքը, որոնց Յակովբը որդեգրեց: Ռուբէնի, Գադի ցեղերը եւ Մանասէի կէս տոհմը ստացած էին իրենց բաժինը արգէն Մովսէսի ժամանակ Յորդանանի միւս կողմումը, Աւելի տոհմը չունէր առանձին մասն, որովհետեւ Աւետացիք կերակրվում էին զոհերից, որ բերում էին Աստուծուն եւ բնակում էին քաղաքներում, որոնք նրանց մասն հանած էին Իսրայէլացոց ամեն ցեղերից Յորդանանի երկու կողմումն էլ ծովի եւ անապատի միջոցումը:

Ամեն բան այդպէս կարգադրելից յետոյ Յեսու Նաւեան հաւաքեց բոլոր Իսրայէլացիներուն Սելով. որ հրաժարական ողջոյն տայ նորանց իր մահից առաջ: Նա միտերը

բերաւ նրանց Աստուծոյ ամեն բարերարութիւնները եւ խնդրեց՝ որ նրան հաւատարիմ մնան: Երբ ազգը խոտացաւ, որ չի անցնիլ Աստուծոյ օրէնքներից՝ Յետու Նաւեան վախճանեցաւ հարիւր տասն տարեկան:

ԳԼՈՒԽ ԽԶ

Դատաւորները:— Դեբովրա կին մարգարէ:

Յետու Նաւիայի մահից հետ Իսրայէլացիները չունէին ընդհանուր զօրաւար՝ որ հոգար Աստուծոյ օրէնքների կատարելու վերայ եւ պաշտպանէր ազգը բազմաթիւ եւ հզօր թշնամիներից: Մինչեւ նոքա հաւատարմութեամբ ծառայում էին Աստուծոյ, Աստուած ինքը պահում էր նրանց: Իսկ երբ հեռացան ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտօնից, Քանանացիք, Մովաբացիք, Փղշտացիք, Մագիամացիք եւ Ամմոնացիք սկսան նեղել նրանց: Բայց այս ծանր միջոցումն էլ Աստուած չէր մոռանում նրանց, եթէ նոքա խոնարհութեամբ դառնում էին. Նա զրկում էր նրանց փրկիչներ, որոնք կոչվում էին դատաւորներ: Երբ նեղացնում էր նրանց Քանանացոյ Յաբին թագաւորը, կենում էր մի կին Դեբովրա անունով. սա դատում էր Իսրայէլացիներուն եւ էր մարգարէ: Ամեն երեւելի բաներումն նրանից խորհուրդ էին հարցնում եւ նրանից իմանում էին Աստուծոյ կամքը: Նա բնակվում էր մի արմաւենիի տակ լեռաներում, Նփրեմի ցեղի բաժնի մէջ: Աստուած յայտնեց, նրան, որ կամենում է տասներկու տարի Յաբինից նեղացած Իսրայէլացիներուն ազատել եւ հրամայեց նրան, որ մի անուանի մարդու Նեփթաղիմի ցեղիցն, Բարակ անունով, զրկէ տասն հազարով Յարանի զօրավարի Միսարային գէմ: Դեբովրան կանչեց Բարակին եւ յայտնեց նրան Աստուծոյ կամքը: Բայց Բարակ առանց նրան յանձն չէր

առնում պատերազմ երթալ: Այն ժամանակ մարգարէուհին խոտացաւ գնալ նրա հետ. միայն այս էլ ասաց. «ես կ'երթամ. միայն յաղթութեան փառքը կ'ընկնի կնոջ եւ ոչ քեզ»: Բարակ ժողովեց տասն հազար զօրք: Թշնամեաց զօրքը շատ բամաթիւ էր նրանցից. բայց այս բանին չնայելով նոքա յաղթուեցան. Միսարայի զօրքը կոտորվեցաւ. իսկ ինքը փախաւ: Սա երբ տեսաւ, որ Բարակ իր ետեւից գալիս է, թռաւ կառքից ցած եւ փախչում էր ոտով: Ճանապարհին կար մի Կինեցիի վրան. Միսարան որի թագնուեցաւ այս տեղ եւ սպանուեցաւ վրանի ատնտիկնից, անունը Յայէլ էր: Այսպէս կատարվեցաւ մարգարէուհի խօսքը, որ ասում էր, թէ յաղթութեան կատարեալ փառքը կ'ընկնի կնոջ: Դեբովրան եւ Բարակ այս յաղթութիւնից յետոյ երգեցին Աստուծուն հանդիսաւոր եւ շնորհակալութեան օրհնութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԽԷ

Գեղէոն:

Իսրայէլացիները էլի ընկան առաջվան անօրէնութեան մէջ: Նոքա մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն եւ սկսան երկրպագութիւն տալ կռքերին: Այն ժամանակ Աստուած էլ հեռացաւ նրանցից եւ մտտնեց Մագիամացուց ձեռքը, որոնք եօթն տարի շարունակ գալիս էին հունձքի ժամանակ անթիւ ուղտերով փչացնում էին եւ յաթշտակում ամեն բան, ինչոր գտնում էին: Ոչ թէ չմնաց ոչինչ պաշար, այլ եւ Իսրայէլացիները հազիւ կարողանում էին ազատել իրենց կեաքը թագնւելով այրերում եւ լեռների մէջ: Երբ վերջին թիւը հասան նոքա դարձան դէպի Աստուած եւ խնդրեցին նրանից օգնութիւն: Աստուած լսեց նրանց:

Մի Եբրա անունով անյայտ քաղաքում բնակում էր մի մարդ Գեղէոն անունով Մանասէի ցեղիցը. սրան ընտրեց Աստուած, որ փրկէ իր ազգին:

Այս Աստուծոյ ընտրած զինուորը երեք հարիւր ընտիր մարդիկներով ցրուեց թշնամիների բազմաթիւ զօրքը: Գեղէոնի երեք հարիւր զինուորները գիշերով մօտեցան թշնամեաց զօրքին՝ փչեցին երեք հարիւր փողեր եւ աղաղակեցին. «Աստուծոյ եւ Գեղէոնի սուրը». թշնամիները սարսափած փախան մէկ մէկու սպանելով եւ Իսրայէլացիներուն թողին հարուստ աւար:

Իսրայէլացիները, երբ տեսան, որ Գեղէոնի ձեռքով աղատվեցան, ասացին նրան, «Թագաւորի՛ր մեր վերայ դու եւ քո ազգը». բայց Գեղէոնն, որին Աստուած ընտրել էր Իսրայէլացիներուն փրկելու համար եւ ոչ թագաւորութեան, պատասխանեց նրան. «ես չեմ կամենում ձեր թագաւորը լինել. Աստուած թո՛ղ թագաւորէ ձեր վերայ: Գեղէոնին անուանեցին Յերոքսաղէլ, որովհետեւ նա քանդեց բահաղ կուրքի բազինը: Նա մեռաւ խորին ծերութեան մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԽԸ

Աբիմելէք:

Գեղէոնը ունէր եօթանասուն որդի եւ մի որդի Սիկիմացի կնոջից, Աբիմելէք անունով: Գեղէոնի որդոց ոչ մինը չէր փրնտուում իշխանութիւն Իսրայէլացիների վերայ բացի Աբիմելէքից: Սա էր հպարտ, փառասէր, եւ խստասիրտ մարդ: Գեղէոնի մահից յետ շուտով գնաց նա Սիկիմ՝ իր մօր ազգականների մօտ, զինաւորեց նրանց Գեղէոնի միւս որդոց դէմ եւ անմարդաբար սպանեց բոլոր իր եղբայրներուն, բացի ամենից փոքրին, որի անունն էր Յովաթամ: Չարագործութիւնը առանց պատժի չմնաց: Սիկիմի բնակիչները, որոնք ընտրեցին Աբիմելէքին թագաւոր, առաջին ապստամբեցան նորա դէմ: Աբիմելէք գընաց նոցա վերայ պատերազմ, պաշարեց նոցա քաղաքը:

առաւ այն եւ այրեց: Սիկիմի բնակիչները հաւաքվեցան մի ամուր աշտարակի մէջ եւ կամենում էին մինչեւ վերջին զօրութիւնը պաշտպանել իրենց: Աբիմելէք պատեց աշտարակն եւ հրամայեց նորան չորս կողմում շարել փայտ, որ այրէ: Մի կին տեսնելով նրան աշտարակի մօտ, ուր ինքը փակված էր, գցեց նորա վերայ վերեւից երկանի կտոր եւ ջարդեց եղբայրասպանի գլուխը: Աբիմելէք կանչեց իր կապարճակիրին եւ հրամայեց նըրան որ սպանէ չկամենալով կնոջ ձեռքով մեռնել: Կապարճակիրն կատարեց նորա վերջին հրամանը:

ԳԼՈՒԽ ԽԹ.

Յեփթայէ:

Մի քանի ժամանակից Ամոնացիները յարձակվեցան Իսրայէլացիների վերայ Բազաադի մէջ, Յորդանանի միւս կողմում: Իսրայէլացիները հաւաքեցին զօրք, բայց զօրավար չունէին: Նոքա որոնում էին զօրավար, միայն ոչոք չէր ուզում կամ ոչոք չէր կարողանում առաջնորդել նրանց: Նոքա միտերը բերին այն ժամանակ Յեփթայէ անունով մէկին, որին եղբայրները մի քանի ժամանակ առաջ դուրս էին գցել հայրենի տնից, եւ զրկել նրան ժառանգութիւնից: Յեփթայէն ստիպվեցաւ հեռանալ հայրենիքից եւ բնակեցաւ օտար երկրում, ուր նա անուանի եղաւ իր քաջութեամբ: Եւ այս պատճառով էլ Իսրայէլացիները ասում էին. «եթէ Յեփթայէն մեր մէջ լինէր, յայտնի բան է, նա մեզ կ'ազատէ»: Եւ նոքա մարդիք զրկեցին եւ կանչեցին նրան, որ իրենց զօրավար լինի:

Յեփթայէն էր քաջ եւ մեծահոգի, միայն չկարողացաւ նա զսպել իր օրինաւոր բարկութիւնն եւ ասաց իր մօտ եկած պատգամաւորներին, ինչպէս չարացած մարդ. «դուք

չէ՞իք, որ ինձ արտորեցիք հայրենի տնիցս եւ ստիպեցիք ինձ օտար երկրում թափառել. ինչո՞ւ այժմ ձեր նշգուծեան ժամանակն եկաք ինձ մօտ»:

Բայց երբ լսեց ամեն թշուառութիւններն, որ քաշուժ էին իր քաղաքացիները, մոռացաւ իր սեփհական նեղութիւններն եւ զրկանքն ու շտապով գնաց օգնելու Խորայէլացիներին: Յեփթայէի նման մեծահոգի եւ կարեկից մարդը շուտ յանձն չի առնել արիւնհասեղութիւն: Նա աշխատում էր ամեն կերպի պատերազմը վերջացնել եւ երկու անգամ զրկեց Ամմոնացւոց թագաւորին մօտ պատգամաւորներ, յորդորելով նրան, որ յետ կենայ իր անօրէն պա, հանջմունքերից եւ խաղաղութիւն անէ: Բայց Ամմոնացւոց թագաւորը չնդունեց ոչ մի առաջարկութիւն. ուստի եւ Յեփթայէն վճռեց պատերազմ տալ:

Պատերազմի դաշտը դուրս գալիս Յեփթայէն առանց մտածելու խոստումն արաւ, որ եթէ յաղթող կ'մնայ, ողջակէզ կըբերէ առաջին բանը, ինչոր իր տնից իրեն առաջ դուրս կ'գայ: Նա ջարդեց թշնամիին, քշեց նրան իր երկրի սահմաններիցն եւ ազատեց իր նեղացած հայրենիքը: Յաղթութեամբ տուն յետ դառնալիս, պատահեցաւ նրան քաղաքի դրան մօտ իր միամօր աղջիկը. Սա Գաղաազացի կանանց եւ աղջիկների հետ իր ծնողի առաջ դուրս էր եկել, որ շնորհաւորէ նրան. Յեփթայէն, երբ նրան տեսաւ, սարսափած պատառեց իր շորերը: «Աղջիկս իմ». աղաղակեց նա «ես սարսափելի խոստումն արի»: Հեզ աղջիկը հասկացաւ նորա միտքն ու ասաց խոնարհութեամբ. «ո՞վ հայր. կատարիր քո խոստումդ, երբ Աստուած պարգեւեց քեզ կատարելը քո խոստումդ, երբ Աստուած պարգեւեց քեզ յաղթութիւն: Միայն, տո՛ւր ինձ հրաման, որ երկու ամիս իմ ընկերակիցներովս գնամ օսրը եւ լլամ իմ կուտութիւնս»: Այս ժամանակի անցնելից յետ Յեփթայէն կատարեց իր խոստումն:

ԳԼՈՒԽ Ծ.

Սամիսոն:

Յեփթայէի մահից յետ Խորայէլացիները իրենց անօրէնութեանց համար ընկան Փղշտացիների իշխանութեան տակ: Երկար ժամանակ տանջվեցան նոքա այս ծառայութեան մէջ. վերջապէս Աստուած տուեց նրանց մի արտաքոյ կարգի մարդ, Սամիսոն անուանով, որ սարսափեցրեց փղշտացիներուն. հրեշտակը յայտնեց նորա ծնողներին, թէ նրանց կ'ծնի որդի գերբնական զօրութեամբ: Երբ նա հասակը առաւ, կամեցաւ ամուսնանալ մի փղշտացի աղջկան հետ: Ծնողները յայտնեցին նրան, որ Աստուածային օրէնքը արգելում է Խորայէլացիներին օտարազգիների հետ կապակցութիւն ունենալ: Բայց Սամիսոն չլսեց նրանց եւ անպատճառ կամենում էր կատարել իր կամքը: Աստուած բանը այնպէս կարգեց, որ Սամիսոնի ամուսնութիւնը ինքը միջոց եղաւ փղշտացիներից վրէժ հանելու, նոցա Խորայէլացիներուն նեղացնելու համար:

Մի անգամ Սամիսոն, երբ գնում էր իր հարսի մօտ, դաշտումը տեսաւ մի առիւծ, որ նորա վերայ յարձակեցաւ: Սամիսոնը բռնեց եւ պատառեց նրան: Մի քանի ժամանակից՝ երբ յետ էր դառնում մի եւ նոյն ճանապարհով, հանդիպելով իր պատառած առիւծին, կամեցաւ տեսնել նրան եւ գտաւ ամբողջ մեղունների գունդ. որոնք մեզր էին շինել նորա բերնում: Նա առաւ մեզրից, համը տեսաւ եւ բերաւ իր հօրն ու մօրն էլ՝ որոնք նոյնպէս կերան նրանից, միայն չասաց որտեղից էր առել այն: Իր հարսանիքի օրը նա, այն ժամանակիան սոխորութեամբ, առաջարկեց փղշտացիներին մի հանելուկ այն սլայմանով, որ եթէ նոքա կ'իմանան եօթն օրման մէջ Սամիսոն, պէտք է ամեն հիւ-

րերին մի մի ձեռք շոր ընծայէր (Հիւրերը երեսուն հոգի էին). խոկ եթէ առասպելը չկարողանան լուծանել փղշտացիները, պէտք է, իրենք նրան տային երեսուն ձեռք շոր:

Ահա նորա առասպելը. «Ուտողից դուրս եկաւ ուտելիք եւ հզօրից քաղցր»:

Այսպիսի առասպելը անկարելի էր իմանալ, որովհետեւ Սամիսոնի սխրագործութիւնն առիւծի դէմ ոչոք չէր իմանում, բայց Սամիսոն յայտնեց խորհուրդն իր հարսին, որ պատմեց այն փղշտացիներին: Հիւրերը ձեւանալով, իբրեւ թէ իրենք իմացան առասպելն, ասացին, ի՞նչ է մեզրից քաղցր եւ ի՞նչ առիւծից զօրեղ: Սամիսոն հասկացաւ, որ իր խորհուրդը հարսի դաւաճանութեամբ յայտնված է, բայց պայմանին նայելով շորերն պէտք է տար: Նա երկար չմտածեց, թէ որտեղից առնէ շորերը: Գնաց Ասկաղոն քաղաքը, սպանեց այնտեղ երեսուն փղշտացիներ եւ բերաւ նոցա շորերը Հիւրերին, որոնք հրաւիրած էին հարսանիքուովն եւ բարկացած գնաց իր հօր տուն: Նորա կնոջ հայրը կարծելով, որ Սամիսոն բոլորովին թողեց իր կնոջ՝ տուեց նրան կին մի ուրիշին: Մի քանի ժամանակից Սամիսոն եկաւ իր կնոջ մօտ եւ երբ իմացաւ, որ նրան ուրիշին կին են տուել, սառնութեամբ չկարողացաւ համբերել այս անպատվութեան: Վճռեց այս բանի համար վրէժ հանել բոլոր փղշտացիներից: Հնձի ժամանակը նա բռնեց երեք հարիւր աղուէս, երկու երկու կապեց նրանց պոչերից եւ պոչերի մէջ դառած ջահ գնելով՝ բաց թողեց ցորենի դաշտերի մէջ, որոնք փղշտացիներին էին պատկանում: Այսպէս այրվեցան նոցա ոչ միայն արտերն, այլ եւ խաղողի ծառերը ու ձիթենիներն էլ բոլորովին ջնջվեցան:

Փղշտացիք պահանջում էին, որ Իսրայէլացիները Սամիսոնին կապած իրենց ձեռքը մատնեն, ապա թէ չէ, սպառնում էին, որ կրակի եւ սրի զոհ կ'անեն բոլոր բնակիչներուն: Սամիսոնը անձնատուր եղաւ Իսրայէլացիներին եւ

թողեց իր ձեռքերը կապել չուաններով, բայց երբ Փղշտացիները, նրան առած, կամենում էին տանել իրենց հետ, Սամիսոն կտրեց չուանները ինչպէս կ'ծուծ, սատկած էջի ծնօտը վեր առաւ եւ այնպիսի չնչին դէնքով սպանեց հազար փղշտացի:

Մի անգամ էլ պատահեցաւ նա մի քաղաքում, որ պատկանում էր Փղշտացիներին: Առաւօտութիւնը պահապան գրաւ այն տան մօտ, ուր նա կենում էր եւ երբ գիշեր եղաւ, քաղաքի դռները փակվեցան. ամենքը կարծում էին, թէ Սամիսոնին անկարելի է փախչել, բայց Սամիսոն բարձրացրեց քաղաքի դռները իր սեմով եւ նիզով ու իր ուսին դրած տարաւ քաղաքի մօտ եղած սարի գլուխն եւ հանգիստ էլի դարձաւ տուն:

Եթէ Սամիսոնի բարեխառնութիւնը համեմատ լինէր նորա զօրութեանը, նա երբէք չէր ընկնիլ Փղշտացիների ձեռքը: Սպաբաղաբար նա ծանօթացաւ մի Բաբելոն անունով Փղշտացի կնոջ հետ: Փղշտացիները փողով եւ ընծաներով խաբեցին այս կնոջ, որ իմանայ Սամիսոնից, թէ ընչից է նորա այն անսովոր զօրութիւնը: Նա գործ գրաւ ամեն կերպի հնարքներ, որ իմանայ նորա գաղանիքը: Աերջապէս Սամիսոն, չգիմանալով նորա խնդրելուն եւ հաւատալով նրան, յայտնեց, որ ծնողները իր ծննդից նուիրել են նրան Աստուծոյ. որ նորա մազերը երբէք գերծած չեն եղել եւ որ իր բոլոր զօրութիւնը կախված է մազերից եւ եթէ սրանց կտրեն, նա ուրիշ մարդիկներից աւելի զօրեղ չի լինիլ: Բաբելոն քնացրեց նրան եւ մինչև՝ որ նա անհոգութեամբ հանգստանում էր, կանչեց վարսափրային, հրամայեց գերծել նորա գլուխը՝ ու յետոյ կանչեց նորա թըշնամիներուն: Սամիսոն, երբ զարթեցաւ՝ զգաց իր տկարութիւնն եւ ստիպվեցաւ մատնել իր անձը Փղշտացիներին ձեռքը՝ որոնք հանեցին նորա աչքերը, կապեցին շղթաներով եւ ճնշին ստրուկի պէս հրամայեցին ազայ բանտում:

Այս սարսափելի անբախտութիւնից յետ, Սամիսոնը զղջացաւ եւ Հանեց վրէժը իր թշնամիներից: Ինքը մեռաւ, իր հետ միասին սպանեց շատ Փղշտացիներ էբ Երբ նորա գլխի մազերը մեծացան, նոցա հետ միասին յետ դարձաւ նորա առաջվան զօրութիւնն էլ:

Մի անգամ Փղշտացիները կազմեցին մեծ հանդէս իրենց Քաղոն Աստուծոյ պատուի համար եւ բազմութեամբ հաւաքված նորա տաճարում շնորհակալութեան զօհեր էին բերում նրան, որ ազատեց իրենց ահալի թշնամուց՝ Սամիսոնից: Այս միջոցին գուրս բերին Սամիսոնին էլ, որ ծաղրանեն նրան, որ ամենին ցոյց տան նորա այժմեան անօրութիւնն եւ սկսան ծիծաղել վրան: Փղշտացիները ամենեւին չէին կարծում, որ էլ նորա զօրութիւնը յետ կ'առնար. ծերերն, երիտասարդները, երեխաները, կանայք՝ ամենքը ծիծաղում էին Սամիսոնի վրայ եւ տանջում էին նրան: Քըռուառ կոյրը խնդրեց իրեն ման ածողին, որ մօտեցնէ նրան տան սիւներին, ուր ուրախանում էին նրան ծաղր անողները: Երեսուցիքը հաստատած էր սիւների վերայ: Տափարակ տանիքի վերայ կային այն ժամանակ մինչեւ 3000 հօգի: Ծառան մօտեցրեց նրան սիւներին: Սամիսոն ազօթք արաւ Աստուծոյ եւ խնդրեց նորա օգնութիւնը. յետոյ երկու ձեռքով շարժեց տեղից երկու միջին սիւներն՝ որով քանդվեցաւ բոլոր շինակածքն եւ սպանեց թէ նրան եւ թէ բոլոր այն տեղ եղող Փղշտացիներուն: Այս մի անգամ նա սպանեց աւելի Փղշտացի, քան թէ բոլոր իր կեանքումն մինչեւ այն օրը:

ԳԼՈՒԽ ԾԱ.

ՀՈՒԹ:

Այն ժամանակ, երբ դատաւորները կառավարում էին Իսրայէլացւոց ազգին, նոցա երկրում մի անգամ սով ընկաւ Յուդայի Բեթղեհէմ քաղաքի բնակիցներից մինը, Եղիմէք անուանով, իր Նոսմին կնկով եւ երկու որդիկներով տեղափոխեցաւ Սովաբացւոց երկիրը: Եղիմէք մեռաւ եւ Նոսմինը իր երկու որդոց հետ, որոնք Սովաբացի կին առան, մնաց Սովաբացիների երկրում: Նորա հարսերից մէկի անունն էր Կրփա եւ միւսինը Հուութ: Փոքր ժամանակից մեռան Նոսմինի որդիքն էլ. բայց հարսերը կենում էին նորա մօտ: Իր տեղափոխութիւնից տասն տարի յետոյ Նոսմին իմացաւ, որ Իսրայէլացւոց երկրում սովը վերջացրել է՝ միտը դրաւ գառնալ իր հայրենիքը. հարսերն էլ գնացին հետը ձանապարհին մտածում էր իր աղքատութեան վերայ եւ նորա վերայ, թէ ինքը չէ կարող կերակրել իր հարսերուն: «Իմ աղջիկներս ասաց նա նրանց. «գարձէք ձեր ծնողների մօտ. Աստուած օրհնէ ձեզ, որ դուք էիք բարի կանայք իմ հանգուցեալ որդոցս եւ յարգութեամբ վարվում էիք ինձ հետ: Ես շատ ցաւում եմ, որ չեմ կարող ձեր համար մի բան անել, միայն գուրք տեսնում էք, ինչպէս ես խեղճ եմ: Հարսերը լաց եղան եւ Որփան գըրկելով իր սկեսրին համբուրեց, հրաժարական ողջոյն տուեց եւ դարձաւ տուն: Նոսմին ասաց Հուութին. «Իու տեսնում ես, Որփան դարձաւ իր ազգի, ազգականների եւ Աստուծոների մօտ, հետեւիր գու էլ նորա օրինակին»: Հուութ պատասխանեց. «Ձէ, ես քեզ չեմ թողնիլ, ուր որ դու երթաս, ես էլ կ'գամ հետդ, քո ազգդ կ'լինի ինձ ազգ եւ քո Աստուածդ ինձ Աստուած. ուր դու կ'մեռնիս, այնտեղ էլ ես

պէսք է մեռնիմ: Միայն մահը կ'բաժանէ ինձ քեզնից»: Եւ Հռութ գնաց Նոոմիին հետ:

Նուա Նոոմիին դարձը յայտնի եղաւ բոլոր Բեթղէհէմի մէջ: Բոլոր բնակիչները պատեցին նրան ասելով, «Բ՞ու ես Նոոմին»:— «Ինձ էլ մի անուանէք Նոոմին, այսինքն, գեղեցկագոյն, այլ կանչէցէք ինձ դառնացած.» պատասխանեց Թշուառ կինը: «Դառնութիւններով լիքն է իմ կեանքս. հարուստ հեռացայ ձեզանից եւ այժմ աղքատ յետ դարձրեց ինձ Աստուած»:

Նոոմին հասաւ Բեթղէհէմ գարիի Հնձի ժամանակ: Օրվան հացի կարօտ լինելով, Հռութը գնաց արտերը, մնացած հասկերը հաւաքելու: Խեղճ օտարականը չէր իմանում, ուր երթայ, բայց Աստուած բերեց նրան մի հարուստ մարդու արտ, որ իր մարդու ազգականն էր եւ անունը Բոոս էր: Սա եկաւ քաղաքից, որ նայէ ինչպէս քաղել են գարին, կանչեց Հնձողների վերակացուին եւ հարցրեց. «այս ի՞նչ կին է»: Վերակացուն պատասխանեց. «սա Մովաբացի աղջիկ է, որ Նոոմիին հետ եկաւ, նա հրաման ուզեց, որ հաւաքէ մնացած հասկերը: Նա այնտեղ արտում առաւօտից մինչեւ այժմ աշխատում է եւ ոչ մի բոսէ չէ հեռացել»:

Բոոս մօտենալով Հռութին ասաց. «աղջիկս, մի երթար ուրիշի արտը. Մնա՛ իմ աղախիններես մօտ եւ գնա նոցա ետեւից, ուր նոքա կ'հնձեն: Ես կ'հրամայեմ իմ բոլոր ծառաներիս, որ նոքա քեզ հետ քաղցրութեամբ վարվին: Երբ խմել կ'ուզենաս, խմի՛ր այն տեղից, ուր խմում են իմ ծառաներս»: Հռութը երկրպագեց նրան մինչեւ գետին եւ ազազակեց. «Ի՞նչով արժանացայ ես այդքան ողորմութեան ես այնտեղ մի օտարական կին եմ»: Բոոս պատասխանեց նրան. «ես գիտեմ դու ինչպէս յարգութեամբ վարվեցար քո սկեսրիգ հետ, մարդուգ մահից յետոյ: Աստուած կը վարձատրէ քեզ, քո որդիական սիրոյդ համար: Իսրայէլի Տէր Աստուածը, որին դու հաւատացիր, կ'հատուցահայ

քեզ»: «Ես արդէն բաւական վարձատրված եմ նրանով էլ, որ դու այդպէս ողորմած ես ինձ». պատասխանեց Հռութ: Դու ինձ մխիթարեցիր քո քաղցր խօսակցութեամբդ, ինձ, որ աւելի փոքր եմ, քան թէ քո վերջին տղախինդ»:— «Տէր թէ իմանային բազումները, թէ ինչպիսի բարերարութիւն է թվում նոցա մի քաղցր խօսքն էլ նեղացած սրբտի համար»:

Երբ ճաշի ժամանակ եկաւ Բոոսը կանչեց Հռութին, որ իր ծառաների հետ ուտէ. ինքը ածում էր նորա համար կերակուր: Հռութ կշտացաւ եւ պահեց փոքր ինչ իր սկեսրի համար էլ ճաշից յետ այն բոսէին նա էլի աշխատանքը սկսաւ: Բոոսը հրամայեց Հնձողներին արտումն աւելի հասկեր թողնել, որ նա հեշտութեամբ կարողանայ հաւաքել: Հռութ հաւաքեց մինչեւ երեկոյ. յետոյ չորացրեց հաւաքած հասկերը. ծեծեց նրանց եւ եղաւ ամբողջ արդու գարի:

Երեկոյեան Հռութ տարաւ իր սկեսրին գարին եւ իւր պահած կերակուրը:— «Աղջիկս, ով ողորմեց քեզ, ազազակեց Նոոմին, Աստուած օրհնէ այն կարեկից մարդուն»: Եւ՞ հաւաքում էի հասկեր Բոոսի արտում, պատասխանեց Հռութ:— «Նա մեզ ազգական է»: ասաց Նոոմին. նա միշտ սիրում էր մեր հանգուցեալներուն, նոցա կենդանութեան ժամանակ, այժմ նոցա մահից յետոյ էլ մտքումն ունի հին բարեկամութիւնն եւ այն պատճառով անում է ողորմութիւն մեռած բարեկամների այրիներին: Աստուած օրհնէ նրան: Իսկ դու սիրելի աղջիկս, ուրիշի արտ մի գրնար հասկ հաւաքելու, օտար մարդիկ խստութեամբ եւ անպատշաճ կերպով կ'վարվին հետդ»: Նոոմին տալիս էր իր հարսին շատ ուրիշ օգտաւէտ խրատներ էլ եւ Հռութը միշտ պատրաստ էր նորա հրամանները կատարելու:

Գարիի եւ ցորենի Հնձի ժամանակ Հռութ հաւաքում էր հասկեր Բոոսի արտում: Երբ հունձը վերջացաւ, Բոոս ասաց նրան. «աղջիկս» Աստուծոյ օրհնութիւնը քեզ վերա

լինի: Քո ամեն վարմունքդ յայտնում է սերդ գէպի քո սկեսուրդ: Դու ամենեւին երխտասարգների սիրոյն ետեւից չընկար. բոլոր քաղաքը համարում է քեզ առաքելին կնիկ: Եթէ դու համաձայն ես եւ ոչոք չի ընդգիմանալ իմ նըպատակիս, ես կ'ամուսնանամ քեզ հետ»: Բոոս յայտնեց իր միտքը ծերերին եւ ամէնքը հաւանեցան, բազաւորութիւն ցանկանալով նրան: «Աստուած օրհնէ կնոջդ, ինչպէս նա օրհնեց մի ժամանակ Հռաքելին եւ Լիւային, Իսրայէլացւոց ազգի մայրերուն», ասում էին նրան ծերերը եւ բոլոր ժողովուրդ, «Աստուած պարգեւէ քեզ որդի նրանից, փառաւորվի անունդ Բէթղէհէմի մէջ»:

Բոոս ամուսնացաւ Հռութի հետ. Աստուած տուեց նըրանց որդի, որին անուանեցին Ալբէդ: Սա էր Յեսսէի հայրը. իսկ Յեսսէն էր Դաւթի հայրը. որի վերայ յետոյ կ'խօսենք: Երբ Ալբէդը ծնաւ, Բէթղէհէմի կանայք շնորհաւորում էին Նոոմինին ասելով. «Սրհնեալ է Աստուածը, որ չթողեց քեզ անզաւակ: Ահա քո հարսիդ Հռութի որդին, Հռութի որ քեզ այնպէս սիրում է եւ որ քեզ աւելի ուրախութիւն է պատճառում քան թէ եօթն սրդիք: Աստուած այս երեխայն խրկեց քեզ ուրախութիւն եւ կերակրիչ ծերութեանդ ժամանակ»: Նոոմինը առաւ երեխային իր գիրկը, եղաւ նորա դայակը եւ մեծ սիրով կրթում էր նրան:

ԳԼՈՒԽ ԾԲ.

Հեղի դատաւորն և քահանայապետը:

Պատերազմասէր զօրախորհրդից յետոյ, Հեղի քահանայապետը դառաւ դատաւոր Իսրայէլացւոց ազգին քառասուն տարի շարունակ: Նա բնակում էր այն ժամանակ Սելուլ քաղաքում, ուր էր վկայութեան խորանը: Այս տեղ բերում էին ընտանեաց մեծերը իրենց խաշների նա-

խաճիւններուն, պտուղների երեխայրիքը եւ տասանորդը ամեն իրենց եկամտից. այս տեղ հաւաքւում էին բոլոր Իսրայէլացիները Աւստի տապանակի առջեւն Աստուծոյ մատաղ բերելու համար:

Հեղին երկու որդի ունէր, մէկի անունն էր Ունի եւ միւսինը եննհէս, որոնք երկուսն էլ ամենեւին Աստուծոյ էրկիւղ չունէին եւ ոչ էլ յարգում էին խորանի սրբութիւնն եւ Աստուածապաշտութիւնը: Հեղին արգէն շատ ծեր էր նա գիտեր իր որդոց անկարգ վարքը, յաճախ նրանց յանդիմանում էր, միայն այնպէս թոյլ որ նոքա բանի տեղ չէին գցում:

Նոյն ժամանակումն կենում էր էլի մի բարեպաշտ մարդ Եղիանա անունով, որ երկու կին ունէր՝ Աննա եւ Փեննանա անունով. Աերջինը ունէր որդիք իսկ Աննա, թէպէտ եւ աւելի սիրելի էր մարդուն, միայն ամուլ էր եւ այս շատ տրոմեցնում էր նորան: Աննան ամեն տարի գնում էր Սելուլ ազօթելու եւ զոհ անելու ճշմարիտ Աստուծուն: Միանգամ տօնի ժամանակ, Աննան մէնակ գնաց խորանի մօտ որ տեղ էր եւ Հեղի քահանայապետը: Աննան ջերմեւանդութեամբ ազօթք էր անում Աստուծոյ. որ պարգեւէ իրեն մի որդի եւ խօստացաւ նրան Աստուծոյ ծառայութեանը նոիրել խորանումը: Հեղին երկար ժամանակ նայում էր նրան եւ տեսնելով ինչպէս նրա երեւը վառվում էր, շրթունքները շարժում էին առանց մի բառ արտասանելու, կարծեց, թէ նա հարբած է եւ ասաց նրան. «ամօթ չէ՞ քեզ, որ հարբած Աստուծոյ տուն ես եկել, գնա՛ եւ արբեցութիւնդ անցկացրո՛ւ»:— «Ոհ, պատասխանեց Աննան. «ես հարբած չեմ՝ այլ ես թափում եմ Աստուծոյ առաջ իմ սրտիս ցաւն եւ խնդրում եմ նորա օգնութիւնը»: Իսրայէլացիների մէջ կնկայ համար ոչ միայն անբախտութիւն, այլ ամօթ էլ էր համարվում որդի չուներնալը: «Դնա խաղաղութեամբ» ասաց Հեղին:

Մի քանի ժամանակից Աննան ծնաւ որդի եւ անուանեց Սամուէլ:

Աննան, երբ երեխային ծծից կտրեց, իր մարդու եւ փոքրիկ Սամուէլի հետ միասին գնաց Սելով: Գնաց քահանայապետին մօտ եւ ասաց. ես այն կնիկն եմ: որ քո առաջիկա աղօթք էի անում Աստուծոն եւ խնդրում էի, որ ինձ որդի պարգեւէ: Աստուած լսեց խնդիրքս եւ ահա ես նրան նուիրում եմ իր պարգեւը: Ահա իմ որդիս թող մնայ առ այս տեղ խորանում եւ ծառայէ Աստուծոյ բոլոր իր կեանքում: Շնորհակալութիւն անելից յետ սրտաշարժ եւ խորիմաստ երգով, Աննան թողեց Սամուէլին Աստուծոյ տանը, քահանայապետի հովանաւորութեան տակ, որ կրթում էր նրան եւ սովորեցնում էր նրան Աստուծոյ օրէնքները: Աննան ամեն տարի տօնին գալիս էր Սելով եւ բերում էր իր որդու համար նոր շոր: Սա մխիթարվում էր, երբ լսում էր ամենից, որ իր որդին շատ ժրջան է, խոնարհ եւ երկիւղած եւ տեսնում էր, որ, իր որդին զօրանում է մարմնով եւ հոգեով: Աննան այնուհետեւ ունեցաւ էլի ուրիշ երեք որդի եւ երկու աղջիկ:

ԳԼՈՒԽ ԾԳ.

Սամուէլ:

Սամուէլը, դեռ երեխայ ժամանակը, քնում էր միշտ վկայութեան խորանում: Հեղի քահանայապետը քնում էր փոքր ինչ հեռու այնտեղից առանձին սենեակում: Մի անգամ գիշերով Սամուէլը լսեց ձայն՝ որ կանչում էր «Սամուէլ, Սամուէլ»:—Սամուէլը կարծելով, թէ քահանայապետը կանչում է իրեն. վազեց նորա մօտ եւ ասաց. «ես այստեղ եմ, դու էիր կանչում ինձ». բայց Հեղին պատասխանեց. «ես քեզ չեմ կանչել, գնա՛ քնիր»: Չայնը

էլի մի անգամ կանչեց. «Սամուէլ, Սամուէլ»: երեխան վեր կացաւ եւ վազեց քահանայապետի մօտ ասելով. «Դու ինձ կանչեցիր, ես այս տեղ եմ.—Ձէ, որդեակ. ես քեզ չեմ կանչել». պատասխանեց Հեղին, «գնա՛ քնիր»: եւ Սամուէլը քնեցու բայց էլի զարթեցրեց նրան այն ձայնը, որ կանչում էր Սամուէլ. «Սամուէլ, նա էլի գնաց քահանայապետի մօտ եւ ասաց. «Դու ինձ կանչեցիր եւ ես ահա եկայ»: Այն ժամանակ Հեղին հասկացաւ, որ Աստուած ինքը կանչում է երեխային եւ ասաց նրան. «գնա՛ որդեակ եւ քնիր. միայն եթէ էլի կ'լսես ձայնը պատասխան տուր. «Ասա, Տէր, Քո ծառայդ լսում է Քեզ»: Սամուել քնեցաւ եւ չորրորդ ագամ էլ լսեց էլի ձայն, որ կանչում էր. «Սամուէլ, Սամուէլ». Այն ժամանակ Սամուէլը ասաց. «խօսիր, Տէր, ծառայդ լսում է քեզ»: Աստուած ասաց նրան, կ'գայ օրը երբ ես կ'պատժեմ Հեղինն եւ նորա որդոցը: Հեղին գիտէ իր որդոց յանցանքներն եւ չէ պատժում նրանց:

Առաւօտը, երբ Սամուէլ վեր կացաւ, գուրս գնաց խորանից, նա չէր սիրտ անում պատմել քահանայապետին Աստուծոյ խօսքերը: Բայց Հեղին կանչեց նրան իր մօտ ասելով. «Սամուէլ որդեակ. «Այս տեղ եմ ես», պատասխանեց Սամուէլ: «Խնդրում եմ քեզ, ասաց Հեղին, «մի ծածկիր ինձնից, ինչ որ Աստուած քեզ յայտնեց»: Այն ժամանակ Սամուէլ պատմեց քահանայապետին ամենը, ինչոր Աստուած իրեն յայտնեց եւ ոչինչ չըծածկեց: Հեղին հպատակելով Աստուծոյ կամքին, ասաց «նա է Տէրը, թող լինի նորա կամքը»:

Միայն Հեղիի որդիք չէին Աստուծոյ տնհնազանդ, այլ եւ բոլոր Իսրայէլացւոց ազգն էլ. ուստի եւ պատժեցաւ պատերազմելիս Փղշտացւոց հետ: Իսրայէլացիները յաղթվեցան եւ փախան կուլի գաշտից:

Այն ժամանակ ճերերից մի քանիսը ասացին «եթէ

ու խտի Տապանակը հետերս տանենք, յայտնի բան է, յազ-
թու թիւնը մեր կողմը կ'մնայ եւ մենք կ'ջարդենք Փղշտա-
ցիներուն: Աւղարկեցին Սելով Աւխտի Տապանակի ետեւից, որ
բերեն նրան: Հեղիի որդիք Ափնին եւ Փենեհէսը պէտք է բե-
րէին Տապանակը: Միայն Խորայէլացիները այս կռվումն էլ
ջարդվեցան: Նորա կորցրին երեսուն հազար հոգի կռվում,
իսկ մնացած գօրքը ազատվեցաւ փախչելով: Աւխտի Տապա-
նակն ընկաւ թշնամիների ձեռքը եւ Հեղիի որդիք, Ափնին ու
Փենեհէսը սպանվեցան: Մի ղինուոր որ ազատվեցաւ այս
կոտորածից, Սելով քաղաքը վազելով, յայտնեց այս բանը
քահանայապետին, որ խորանի դրան մօտ նստած անհամ-
բերութեամբ սպասում էր կռուի համբաւին: Հեղին, սար-
սափանքով եւ տրտմութեամբ պաշարած, ընկաւ կռնակի
վրայ աթուից, որի վրայ նստած էր, կտարեց իր ողնը
(մէջքի ոտկորը) եւ մեռաւ: Նա իննսուն ութը տարե-
կան էր:

ԳԼՈՒԽ ԾԴ.

Սամուէլի զօհը Եւ յազթու թիւնը Փղշտացւոց
Փղշտացիք Խորայէլացւոց երկրում ամեն բան թրի
եւ կրակի կերակուր արին: Ոչոք չէր համարձակում
նրանց դէմ կենալ, սարսափը պաշարեց բոլոր խեղճ ազ-
գին ամեն տեղ: Նոյն իսկ Տապանակը Խորայէլացւոց սրբ-
բու թիւնն, ընկաւ թշնամիների ձեռքը. նորա պէտք է հաս-
կանային, որ այս ամեն թշուառութիւնները ծագեցան
իրենց մեղքից, եւ որ մինչեւ նոցա յոյսը Տապանակի վե-
րայ գնելն էլ Աստուծոյ ընդունելի չեղաւ: Նորա ոսկով
պատեցին Տապանակը, ուր գրին Աստուծոյ տուած պա-

տուիրանները, միայն իրենց սրտերը չկրթեցին եւ չսուրբեց-
րին այն պատուիրանները կատարելու:

Սամուէլը դառաւ Խորայէլացւոց ազգի ազատիչը: Նա
հաւարեց ցրտաց Խորայէլացւոց եւ նրանց իրենց մուրու-
թիւններից, որոնց մէջ ընկել էին, դարձնելով ասաց.
«Միայն մի բան կարող է ձեզ փրկել. դարձէք բոլոր սրտով
դէպի Աստուած եւ կատարեցէ՛ք նորա ամեն հրամաններն.
այն ժամանակ նա ձեզ կազատէ»:

Ժողովուրդը տխուր եւ զղջալով բոլոր օրը անցկա-
ցրեց պահով եւ աղօթքով ու բարձր ձայնով ազազակում
էր. «Մենք մեղանչեցինք Աստուծոյ դէմ: Սամուէլ ողջա-
կէ՞ղ բերաւ գառը եւ աղօթք արաւ Աստուծոյ: Աստուած լսեց
նրան, այն ժամանակ երբ դեռ ողջակէղի ծուխը բարձրանում
էր, Խորայէլացիների վերայ յարձակեցան Փղշտացիներն եւ
կռիւը սկսաւ. յանկարծ սարսափելի գոռոցք եղաւ. Փղշ-
տացիները սարսափած ջարդվեցան ու փախան: Խորայէ-
լացիները քշեցին նորանց իրենց սահմաններից եւ Աս-
տուած խրկեց Փղշտացիների վրայ զանազան թշուառու-
թիւններ, մինչեւ որ նորա յետ դարձրին Աւխտի Տապա-
նակը: Առաջ գրին նորա նրան Դագոն կուռքի բազմում,
միայն միւս օրը գտան Դագոն կուռքը ընկած գետնի
վերայ Տապանակի սուղբեր: Երբ նորա կուռքը իր տեղը
գրին, միւս օրը գտան նրան ոչ միայն ընկած գետնի վե-
րայ, այլ եւ առանց գլխի եւ ձեռների: Սրանից յետոյ
Աստուած զրկեց Փղշտացւոց վերայ անթիւ միւներ եւ մահ:
Այն ժամանակ Փղշտացիները, ընդհանուր խորհրդով, վրձ-
ուեցին. որ Աւխտի Տապանակը գնեն կուռքի վերայ, որին
լծեցին երկու դեռ չլծված երինջներ եւ բաց թողին:
Անասունները, առանց կառավարի, տարան Տապանակը
Խորայէլացւոց երկիրը: Այսպէս Աստուած ցոյց տուեց
Խորայէլացիներին, որ միայն արտաքին Աստուածապաշտու-
թիւնը չէ բաւական մարդուս, այլ պէտք է ուղղել իր զգաց-

մուկները էլ, կատարելով Աստուծոյ սուրբ պատուի-
րանները:

Սամուէլ այն տեղում, մինչեւ ուր Իսրայէլացիները
Փղշտացիներուն քշեցին, դրեց քար եւ անուանեց նրան
վէմ օգնականի:

ԳՂՈՒԽ ԾԵ.

Սաւուղի թագաւոր ընտրվիլը:

Առաքինին Սամուէլն էր դատաւոր Իսրայէլացոց
ազգին, բայց երբ ծերացաւ, իր իշխանութիւնը յանձ-
նեց իր երկու որդոց, որոնք ամենեւին նորա արդարա-
սիրութեանը եւ նորա առաքինութիւններին մասնակից
չէին: Ազգը անբաւական էր նրանցից եւ Սամուէլից թա-
գաւոր էր պահանջում: Սամուէլ այս մասին հարցրեց Աս-
տուծուն եւ Աստուած հրամայեց նրան որ թագաւոր
ընտրէ եւ ինքը ցոյց տուեց ընտրվելու մարդուն: Բենիա-
մինի տոհմի բաժանումը ընտրուած էր մի հարուստ մարդ-
կիս անունով: Սա ունէր որդի, որ երեւելի էր ամենից իր
մեծ հասակով, գեղեցկութեամբ եւ զօրութեամբ: Նրա
նմանը չկար բոլոր Իսրայէլացոց մէջ: Մի անգամ կիսի
էշերը կորան: Նա խրկեց իր որդուն Սաւուղին, մի ծա-
ռայի հետ, կորած անասուններուն փնտռելու համար:
Սաւուղ իր ծառայով գնաց եփրեմի տոհմի լեռները, մի-
այն չգտաւ, ինչ որ փնտռում էր: Սաւուղ երեք օր
թափառեցաւ եւ արդէն մտը դրել էր դառնալ. միայն
նորա հետ եղած ծառան առաջարկեց նրան մտնել մեր-
ձակայ քաղաքը. «Այն տեղ է այժմ սուրբ մարդը, Սա-
մուէլ մարդարէն, ասում էր ծառան, նա կ'ասէ մեզ,
ուր պէտք է փնտռենք կորած էշերուն»:

Սաւուղ գնաց մարդարէի մտ: Սամուէլին, գեռ մի

օր առաջ յայտնել էր Աստուած, որ Սաւուղը ընտրած է
իրանից Իսրայէլացոց թագաւորը: Սամուէլ տարաւ Սա-
ւուղին իր հետ Բամա քաղաքը, ուր պէտք է ժողովէր ժո-
ղովուրդը եւ լինէր ազգային ուրախութիւն: Այս Սաւուղին
հիւրերի մէջ առաջին տեղը նշանակվեցաւ եւ ուրիշ կէ-
րակուրների հետ միասին բերին իրեն մարդարէի հրամա-
նով առաջվանից նորա համար պատրաստած ազգրը: Միև
օրը, երբ Սաւուղը տուն էր դառնում, Սամուէլը նրան ճա-

նապարհ գցեց քաղաքից դուրս եւ հետը առած ամանով
իւզը ածեց Սաւուղի գլխին: Այս կերպով նա օժեց նրան
թագաւոր: Սաւուղ եկաւ տուն: Ազգականները հարցրին
նրան, թէ ինչ ասաց նրան մարդարէն: «Նա ասաց ինձ»,
պատասխանեց Սաւուղ, «որ մեր էշերը շուտ կգտնվին»,
որ ճշմարիտ էլ կատարվեցաւ, բայց ծածկեց այն գաղտ-

նիքը, որ իրենց յայտնվեցաւ: այսինքն, որ ինքը օծվեցաւ Իսրայէլացւոց թագաւոր:

ԳԼՈՒԽ ԾԶ.

Սաւուղ Իսրայէլացւոց թագաւորը:

Սամուէլ հաւաքեց Իսրայէլացւոց բոլոր ցեղերը Մասեփաթ քաղաքում, որ ընտրեն թագաւոր: Վիճակ գրեցից տոհմերի մէջ եւ վիճակը դուրս եկաւ Բենիամինի տոհմին. յետոյ էլի գրեցին վիճակ Բենիամինի տոհմի ընտանեաց մէջ եւ վիճակը դուրս եկաւ Ամատարէսի ցեղին. էլի գրեցին վիճակ Ամատարէսի ցեղի մարդոց մէջ ելաւ վիճակը Կիսի որդուն Սաւուղին: Բայց Սաւուղ պահպեցաւ. Սամուէլ գտաւ նրան եւ հանեց հաւաքված ժողովուրդի առաջեւ: Սաւուղ գեղեցիկ էր տեսքով եւ ուսով չափ բարձր էր ամեն իր առջեւ կանգնածներից. «Ահա թագաւորը, ասաց Սամուէլ, «որին Աստուած ձեզ տուեց, սրան նմանը չկայ բոլոր Իսրայէլի մէջ»: Ժողովուրդը տեսնելով գեղեցիկ եւ իրիտասարգ մարդուն ուրախութեամբ աղաղակեց. «Կեցէ մեր թագաւորը»: Միայն մի քանիսը անբաւական մնացին այս ընտրութեամբ. Նոքա անարգում էին Սաւուղին եւ ասում էին. «Ի՞նչ կարող է նա մեր համար անել»: Սաւուղ իբրեւ թէ չլսեց այս խօսքերն եւ դարձաւ իր հօր տուն եւ մի քանի ժամանակ կեցաւ այնտեղ անյայտութեան մէջ: Սաւուղ օծված սուրբ իւզով ստացաւ մարգարէութեան շնորհք: Ամմոնացիք պաշարեցին Յաբիս քաղաքը եւ սպառնում էին, թէ քաղաքի բնակիչների աջ աչքերը պետք է հանեն: Նոքա պաշարվածներին եօթն օր ժամանակ տուին մտածելու համար. Յաբիսի բնակիչները սարսափած խրկեցին մարդիկ Բենիամինի տոհմից օգնութիւն եւնջ սկսու:

Սաւուղն, երբ լսեց Յաբիսի բնակիչների ողորմելի դրութիւնը շատ տխրեցաւ: Աստուծոյ հոգին իջաւ նորա վերայ: Նա առաւ երկու եզներ՝ կտոր կտոր արաւ նրանց, եւ խրկեց Իսրայէլացւոց ամեն ցեղերին, հրամայելով յայտնել, թէ ով որ չի զինաւորվի իր հետ միասին Ամմոնացւոց դէմ, նորա եզներն էլ այսպէս կ'կտրվին: Իսրայէլացիք ամենքը զէնք առան, ժողովեցան վեցհարիւր եօթանասուն հազար հոգիք: Այս գօրքով Սաւուղը յարձակեցաւ Ամմոնացւոց վերայ, բոլորովին ջարդեց նրանց եւ աղատեց Յաբիս քաղաքը: Այն ժամանակ Իսրայէլացւոց ազգը ուրախացած, օրհնել սկսաւ Սաւուղին եւ գոչում էր. «մատնիր մեր ձեռքը նրանց՝ որոնք չէին կամենում քեզ թագաւոր ընտրել իրենց. մենք նրանց կ'սպանենք». բայց մեծահոգի թագաւորը պատասխանեց. «այս օր, երբ Աստուած փրկութիւն խրկեց Իսրայէլացւոց ազգին» ոչ ոք չպէտք է կորչի»: Այս յաղթութեամբ եւ մանաւանդ իր մեծահոգութեամբ, Սաւուղ ամենի սիրտը գրաւեց: Ապա Սամուէլ յայտնի օծեց նրան Իսրայէլացւոց թագաւոր:

Առաւելարութիւնը ընտրած թագաւորին յանձնելով Սամուէլ ժողովեց ազգը եւ ասաց. «ես աշխատում էի հասարակաց բարութեան համար իմ մանկութիւնիցս մինչեւ այսօր: Այսուհետեւ ժողովրդին կ'կառավարէ թագաւորը: Ես կանգնած եմ ձեր առջեւը, սիլ Իսրայէլացիք, պատասխանեցէք իմ մասին իրեն Աստուծոյ եւ Նորա օճեալի առաջին, արդեօք զրկեցի՞ ես մէկին իր սեփակաւորութիւնից, նեղեցի՞ ես արդեօք մէկին. կտրեցի՞ արդեօք մէկի դատաստանը անարգար կամ երեսպաշտութեամբ եւ առի արդեօք մեկից ընծայ: Թո՛ղ, պատրաստ եմ ամեն բան ուղղելու, ամեն բան յետ դարձնելու»: Բայց բոլոր ժողովուրդը միաձայն աղաղակեց. «Դու էիր մեր հայրը, գու՛ր երբէք անարգարութիւն չես արել մենք օրհնում ենք քեզ»

Սաւուղ, իր քաջ որդուն Յովնաթանի օգնութեամբ մեծ գործքեր կատարեց, շատ երեւելի յաղթութիւններ էր անում. եւ միշտ ազատում էր Իսրայէլացիներուն իրենց թշնամիներէն:

Միայն յաջողութիւնները, իշխանութիւնը եւ փառքը մոլորեցուցին Սաւուղին: Ինչքան որ մեծանում էր նորա զօրութիւնը, նորա սիրտը լքուում էր զեղիսութեամբ: Սամուէլ յաճախ զգուշացնում էր նրան. բայց սա չէր լսում նորան: Միանգամ, երբ յաղթեց Ամազէկին Աստուծոյ կամբք կատարելու տեղ, իր շահի ետեւից ընկնելով, Ամազէկացւոց ընտիր խաշները իրեն աւար առաւ, որ Աստուած հրամայել էր բոլորը ջնջել, բացի սրանից համար՝ ձակվեցաւ ինքը Աստուծոյ զոհ էլ բերել:

Սամուէլ ասաց Սաւուղին. «ես պէտք է յայտնեմ քեզ Աստուծոյ կամբք, որ նա ինձ այս գիշեր ասաց: Երբ դու ինքդ քեզ ոչինչ էիր յամարում, ընտրեց քեզ Աստուած Իսրայէլացւոց թագաւոր, բայց այժմ դու հպարտացար, ընչասէր եղար եւ մոռացար Աստուծոյ, որ քեզ այնքան բարութիւններ արաւ: Աստուած արհամարհում է քեզ եւ քո թագաւորութիւնըդ կ'տայ ուրիշին»:

Այս ասաց եւ երեսը դարձրեց, որ հեւանայ նրանից միայն Սաւուղ զղջալով բռնեց նորա փէշից եւ պատռեց:

Աստուած ողորմում է հնազանդներին եւ հակառակ է հպարտներին:

Այս ժամանակից յետոյ Սամուէլ էլ իսկի չգնաց Սաւուղի մօտ եւ էլ չտեսաւ նրան մինչեւ նորա մահը, թէեւ էլ ի միշտ ազօթք էր անում նորա համար եւ լաց էր լինում նորա վերայ: Սաւուղ ընկաւ մտածմունքի մէջ, յաճախ տիրում էր նրան տիրութիւն եւ անտանելի անհանգստութիւն. միայն նա չէր փնտռում մխիթարութիւն Աստուծոյ մէջ եւ չէր աշխատում իրեն սուղել:

ԳԼՈՒԽ ԾԷ.

Դաւիթ:

Սամուէլը էլի միշտ տիրում էր, որ Սաւուղ բարկացրեց Աստուծոյ: Աստուած ասաց Սամուէլին, «մինչեւ ե՞րբ դու լաց կ'լինես Սաւուղի վերայ: Նա էլ թագաւոր չի լինի Իսրայէլացւոց վերայ: Գնա Բեթղեհէմ, Ուրեգի որդու Յեսսէի տունը. ես ընտրեցի նորա որդոց մէկին թագաւոր»:

Սամուէլ գնաց Բեթղեհէմ, բերեց Աստուծոյ զոհ եւ հրաւիրեց Յեսսէին իր որդոց հետ զոհ ուտելու: Երբ նոքա եկան, Սամուէլը տեսնելով Յեսսէի մեծ որդուն Եղիաբին, որ քաջ, բարձրահասակ եւ գեղեցիկ տեսքով մարդ էր, կարծեց իր մտքում, թէ, յայտնի բան է, սա կ'լինի օժեպար: Բայց Աստուած պատասխանեց նրան. «մի նայի՛ ոչ հասակին եւ ոչ գեղեցիկութեանը, սա չէ իմ ընտրածս»: Աստուած մարդոց պէս, արտաքին տեսքով չէ դատում: Մարդս տեսնում է միայն, ինչոր նորա աչքի առաջ եւ է. բայց Աստուած տեսնում է սիրտն էլ:

Յեսսէն Սամուէլի առաջ հանեց իր երկրորդ որդուն Ամինադարին: Սամուէլ ասաց. «Չէ, Աստուած դրան չէ ընտրել»: Նրանից յետ հայրը Սամուէլի առջեւ հանեց իր երրորդ որդուն: «Սա էլ չէ ընտրած աստուծմէ». ասաց Սամուէլ: Յեսսէն հանեց մարգարէի առաջ իր եօթն որդոց էլ մէկին միւսի ետեւից: «Սրանցից ոչ մէկին Աստուած չէ ընտրել». ասաց Սամուէլ:

Ոչոք չէր հասկանում, ի՞նչ են նշանակում այս խօսքերը: Ուրիշ որդի էլ չունե՞ս դու արդեօք». հարցրեց Սամուէլ: «Ունիմ էլի մի որդի. պատասխանեց Յեսսէն, ամենից փոքրն է նա. Դաւիթը, նա արածում է իմ ոչխարներս». — «Շուտ մարդ գրկիր նորա ետեւից, ասաց Սամուէլ:

Թող գայ նա մեր սեղան նստելից առաջ»:

Հայրը զրկեց մարդ, կանչեց Դաւթին եւ Հանեց Սա-
մուէլի առջեւ երեխային, որ գեղեցիկ էր երեսով եւ քաղ-
ցըր տեսքով: Այն ժամանակ Աստուած ասաց Սամուէլին.
«ահա իմ ընտրածս. օձիր սրան թագաւոր»:

Սամուէլ առաւ շիշը իւզով եւ օձեց Դաւթին, իր
բոլոր եղբայրների ներկայութեամբ: Աստուծոյ Հոգին իջաւ
օձեալի վերայ եւ այնուհետեւ մնաց միշտ նորա հետ:

ԳԼՈՒԽ ԾԸ.

Երիտասարդ Դաւիթը արքունի պալատում:

Աստուծոյ Հոգին բոլորովին թողեց Սաւուղին, որ սըր-
տով զեղխացել էր: Սաւուղ ընկաւ արտամութեան մէջ, եւ
տանջւում էր չար գեւեղ: Ով որ իրեն Աստուծոյ ողորմու-
թեանը անարժան է զգում, չէ գղջում իր վատ գոր-
ծոց վերայ եւ չէ աշխատում նրանց լաւացնել, նա չէ կա-
րող ամենեւին հանգիստ լինել, ինչպիսի մեծ փառքով եւ
մեծութեամբ էլ պատած լինի:

Պալատականները ասացին Սաւուղին. «թագաւոր, եթէ
կ'հրամայես, մենք կ'բերենք քեզ մօտ մի մարդ, որ լաւ ա-
ծում է քնար, գուցէ երաժշտութիւնը մեղմացնէ քո արքա-
մութիւնը»:— «Բարի է, պատասխանեց Սաւուղ. «ճանա-
չում եք մի այնպիսի մարդ»: Այն ժամանակ պալատական-
ներից մէկը ասաց. «երբ ես Բեթղեհէմումն էի, Յուդայի
բաժնում, լսեցի մի անգամ, ինչպէս Յեսուէի որդին քնար էր
ածում: Նա գեղեցիկ ածում է. բացի սրանից նա շատ
խելօք է, բարեպաշտ եւ Աստուածահաճոյ»: Սաւուղ այն
րոպէին խրկեց Յեսուէի մօտ Բեթղեհէմ մարդ, հրամայելով
նրան, շուտ խրկել իր որդուն Դաւթին, որ արածում է
նորա ոչխարները: Յեսուէն առաւ մի քանի հաց, մի տիկ

գինի, ուն եւ խրկեց Դաւթին այս գիւղական ընծաներով
թագաւորի մօտ. Այն ժամանակ Իսրայէլացւոց երկրում
սովորութիւն էր թագաւորի մօտ ընծաներով երթալ:

Դաւիթ յայտնվեցաւ Սաւուղին եւ շատ սիրելի եղաւ
նրան: Թագաւորը նրան իրեն կապարճակիր շինեց եւ հրա-
մայեց Յեսուէին ասել, որ ինքը պահում է նրա որդուն իր
մօտ, որովհետեւ արժանացաւ իր ողորմութեանը: Ամէն ան-
գամ, երբ արտամութիւնը տիրում էր Սաւուղին, Դաւիթ ա-
ծում էր քնար—եւ այս ցրում էր Սաւուղի տխրութիւնը
ու չար ոգին, որ տանջում էր նրան, հեռանում էր նրանից:

ԳԼՈՒԽ ԾԹ.

Գողիադ:

Փղշտացիները նորից զինաւորվեցան Իսրայէլացւոց
դէմ: Սաւուղ դուրս եկաւ նոցա դէմ իր զօրքով: Փղշտացւոց
զօրքը վեր եկաւ սարի գլխին. Իսրայէլացիներն նմանապէս
վեր եկան նոցա դէմուդէմ միւս սարի գլխին: Հովիտը բա-
ժանում էր երկու զօրքերուն մէկ մէկից:

Փղշտացւոց բանակից առաջ գուրս եկաւ մի հսկայ, Գո-
ղիադ անունով: Նորա հասակն էր կարգից դուրս բար-
ձրը, գլուխը ծածկած էր երկաթէ սաղաւարտով, եւ ինքը
հագած ունէր պղնձի զրահ:

Ձեռին ունէր տեգ ահագին մեծութեամբ: Նորա բո-
լոր զէնքն էր շատ ծանր եւ ցոյց էր տալիս նորա արտա-
քոյ կարգի զօրութիւնը: Նորա առջեւից գնում էր նորա
զինակիրն, որ տանում էր նորա սուրը:

Հովտի մէջ ցած իջնելով Գողիադ կանչեց Իսրայէլա-
ցիներին. «ինչո՞ւ դուք ամենքդ պատրաստվում եք կռվի:
Ես Փղշտացի եմ եւ դուք Սաւուղի ծառաներն եք: Ընտրե-
ցէք ձեր միջից մէկին, որ կարողանայ իմ հետ մենամար-

տիլ: Եթէ նա ինձ կսպանէ, մենք կ'լինենք ձեր ծառաները, իսկ եթէ ես նրան կսպանեմ դուք եղէք մեր ծառաները:

Այսպիսի առաջարկութիւն որ լսեցին, Սաւուղ եւ բոլոր Իսրայէլացիներն խռովեցան շատ եւ սարսափեցան: Իսկ Գողիադ ծաղր էր անում նրանց, տեսնելով, որ ոչոք չէ համարձակվում դուրս գալ իրեն դէմ եւ պարծենում էր զօրութեամբ:

Դաւիթ, որին Սաւուղ չէր կամենում իր հետ առնել պատերազմ նորա մանկութեան պատճառով, յիտ դարձաւ էլի իր հօր ոչխարները արածելու, բայց նորա երեք մեծ եղբայրներն էին արքունի զօրքումն: Յեսսէն ասաց Դաւիթին. «Ո՞ր հաց եւ տա՛ր զօրաց բանակը եղբայրներիդ համար. Ահա էլի տասն կտոր նոր պանիրներ, որ կտաս դու նոցա հազարապետին. տեղեկացիր, արդեօք եղբայրներդ առնող են եւ ինչպէս են գնում գործերը»: Դաւիթ, որ ամեն բանումն Հնազանդ էր հօրը եւ սրտանց սիրում էր եղբայրներուն, ուրախութեամբ գնաց բանակը. տանելով իր հօր տուած պաշարը:

Երկու կողմն էլ արգէն պատրաստ էր պատերազմելու, երբ Դաւիթ եկաւ այնտեղ: Ինչոր հետը բերել էր, տուեց վանապանին: Իսկ ինքը գնաց իր եղբայրներուն տեսնելու: Այն ժամանակ Գողիադ հսկայն առաջ դուրս եկաւ թըշնամեաց զօրքի մէջից, պարծենում էր իր զօրութեամբ ու նախատում էր Իսրայէլացիներուն: Սրան տեսնելիս Իսրայէլացիները վախեցած փախան: Բայց Դաւիթ ասաց. «Ո՞վ է այս յանդուգն մարդը որ համարձակվում է նախատել Աստուծոյ ազգի զօրքին: Ի՞նչ վարձատրութիւն է նշանակած նրան, ով որ կ'սպանէ այս հպարտ Փղշտացիին եւ կ'ազատէ Իսրայէլացիներուն ամօթից»:

Դաւիթ մեծ եղբայրը Նղիաբ լսեց նորա խօսքերն եւ արացաւ: «Ինչո՞ւ եկար դու այս տեղ», Ասաց նա: «Այս քո տեղդ չէ: Գնա՛, արածիր ոչխարներուդ, ինչո՞ւ թողիր

նրանց անապատում: Ես քո հպարտութիւնդ եւ սրտիդ չարութիւնը գիտեմ, դու հետաքրքրութիւնիդդ եկել ես պատերազմ տեսնելու»: Դաւիթ եղբայրներն էին հպարտ եւ կոպիտ եւ այս պատճառով էլ Աստուած չընտրեց նրանց: Բայց Դաւիթ հեզութեամբ եւ խոնարհօթեամբ համբերում էր նոցա կոպտութեան եւ Աստուած ընտրեց նրան: Աստուած ցածացնում է հպարտներուն եւ բարձրացնում է խոնարհներուն:

Ստար մարդիկ, որ կանգնած էին Դաւիթի մօտ, աւելի քաղցրութեամբ վարվեցան: Նոքա պատասխանացին նրան. «Ո՞վ որ կ'յաղթէ այս հսկային, նրան թագաւորը ինքը կը վարձատրէ, նա իր աղջկան նրան կին կ'տայ եւ նորա հօր տունը հարկից ազատ կ'լինի»: Դաւիթ, որ բոլոր սրտով սիրում էր հայրենիքը, յայտնեց, որ ինքը շատ ցանկանում է կռիւլ հսկայի հետ: Այս բանը հասցրին Սաւուղի ականջքն եւ նա հրամայեց Դաւիթին իրեն մօտ բերիլ:

Դաւիթ թագաւորի առջեւ գալով ասաց նրան. «Թագաւոր, ոչնչից մի վախենա՛ր, հրաման տո՛ւր ինձ, որ երթամ մարտնչեմ այս Փղշտացիի հետ»: Սաւուղ պատասխանեց. «Ի՞նչպէս կարող ես դու յաղթել այն հսկային: Դու դեռ մանուկ ես. իսկ նա հասակ առած մարդ է եւ մանկութիւնիցը սովոր է պատերազմի»:

Դաւիթ պատասխանեց. «Երբ ես արածում էի իմ հօրըս ոչխարները, երբեմն գալիս էր գայլը եւ յափշտակում էր ոչխարներից մէկին, ես ընկնում էի հոտից ու խլում նորա բերանից աւարը, բայց եթէ ընդդիմանում էր ինձ. քանում էի նորա փողից եւ սպանում էի նրան: Առիւժ եւ արջ էլ սպանել է քո ծառադ: Նոյն կերպով կ'վարվեմ ես այն Փղշտացիի հետ էլ»:

Ի՞նչպէս համարձակվեցաւ նա նախատել ճշմարիտ Աստուծոյ զօրքին: Աստուածը, որ ինձ ազատեց առիւժի եւ արջի բերանից, կ'ազատէ Փղշտացիի ձեռիցն էլ»:

«Գնա՛, Աստուած քեզ հետ լինի»։ ասաց թագաւորը։ Սաւուղ հրամայեց հազգնել Դաւթին պղնձի սաղաւարտ, զրահ եւ կապել մէջքին իր սեփական սուրը։ Դաւիթ այսպէս զինաւորված ման եկաւ յետ ու առաջ եւ տեսաւ, որ շատ ծանր է, նա չէր սովոր այսպիսի զինուորական զրահին։ «Ես չեմ կարող ման գալ այսպէս զինուորված, ասաց նա, ու հանեց սաղաւարտը, զրահն եւ թուրը, վեր առաւ իր հովուական ցուպը, ընտրեց գետի ափից հինգ ողորկ քարեր, ձեռք առաւ իր պարսը եւ այս զէնքով միայն դուրս եկաւ հսկայի դէմ։

Գողիաթ դուրս եկաւ պատերազմի տեղը կատարելապէս զինուորված եւ առաջելից գնում էր նորա զինակիրը։ Նա, երբ տեսաւ Դաւթին, արհամարհեց նրան։ Դաւթի քրնքուշ մանկուծիւնը եւ հեզ գէմքը ամենեւին չէին ցոյց տալիս նորա քաջ եւ զօրեղ զինուոր լինելը։

«Միթէ շուն եմ ես, որ իմ գէմ քարերով ես գալիս, ասաց հսկայն։ Շուտով ես քո մարմինդ կերակուր կ'տամ արկնային թուշուններին եւ երկրային գազաններին»։

Դաւիթ պատասխանեց. «դու դուրս ես գալիս իմ գէմ վահանով սուրով եւ տէգով. իսկ ես գալիս եմ քո գէմ Ջօրութեանը եւ Իսրայէլի Աստուծոյ անունովը, որին դու անարգում ես։ Այժմ Աստուած կ'մատնէ քեզ իմ ձեռք եւ բոլոր երկիրը կ'իմանայ, որ նա է միայն ճշմարիտ Աստուած։ Ամեն այս ներկայ ժողովուրդը կ'լինի վկայ, որ Աստուծոյ օգնութիւնը աւելի զօրեղ է քան թէ սուրն եւ տէգը. ձեզ Աստուած կ'մատնէ մեր ձեռքը»։

Հսկայն գնաց Դաւթի վերայ. երիտասարդ Դաւիթը աներկիւղ դուրս եկաւ նորա առաջ եւ իր պարսը առնելով գցեց նրանով մի քար Փղշտացու վերայ. քարը պատռեց նորա ճակատը։ Գողիաթը երեսով ընկաւ գետնի վերայ. իսկ Դաւիթ առնելով նորա ահագին սուրը կարեց գլուխը, Փղշտացիներն, իրենցից ամենից զօրեղին սպանած տեսնելով։

վախեցան եւ փախան։ Իսրայէլացիները, պատերազմական ձայներ հանելով, ընկան ետեւներից, կոտորեցին նրանց, ցրուեցին եւ ոտնակոխ արին նոյա գունդերը։ Թշնամեաց բոլոր բանակն ընկաւ յաղթողների ձեռքը։

ԳԼՈՒԽ Կ.

Յովնաթան։

Գողիաթին յաղթելից յետոյ Դաւթին տարան թագաւորի առջեւ։ Սաւուղ ընդունեց նրան բազցրութեամբ, իսկ նրա որդի Յովնաթանը սիրեց Դաւթին բոլոր սրտով։ Նա դառաւ Դաւթի բարեկամն եւ տեսնելով նորա առաքինութունները սիրում էր նրան ինչպէս իր կեանքը։ Բարեկամութեան նշանի համար Յովնաթան ընծայեց Դաւթին իր շորք, թուրը, աղեղը եւ նետերը։ Սաւուղ յետ դառնալիս վեր առաւ հետը Դաւթին։ Այն քաղաքներում, որոնց մօտից անց էին կենում, աղջիկները նոցա առաջ էին դուրս գալիս երգերով ծնծղայներով։ Իրենց հանգիսաւոր գովասանական երգերումը երգում էին նոքա. «Սաւուղը յաղթեց հազարին, իսկ Դաւիթ բիւրերին»։ Ուրախութիւնը, որով ամեն տեղ ընդունում էին Դաւթին եւ գովասանութիւններն, որ նրան տալիս էին, տրամեցրին Սաւուղին, որ բարկացած ասաց. «Դաւթին ինձնից գերազանց են համարում, ուրեմն ի՞նչ է նրան պակաս. միայն թագաւորութիւն»։ Այս ժամանակից Սաւուղ սկսաւ կասկածել Դաւթի վերայ եւ նորա առաջվան այսահարութիւնն էլի նորոգվեցաւ։ Միանգամ Դաւիթ ածում էր քնար թագաւորի մօտ. Սաւուղ վեր առաւ տէգը եւ գցեց նորա վերայ. բայց Դաւիթը ծովելով ազատվեցաւ այս հարուածից։ Այս երկու անգամ պատահեցաւ։

Դաւիթ էլի միանգամ յաղթեց Փղշտացիներին եւ Սա-

ուղ այս պատճառով աւելի ատեց նրան: Նա իր որդու Յովնաթանի առջեւ հրամայեց թիկնապահներին սպանել Դաւթին, բայց Յովնաթան ասաց. «Թագաւոր մի՛ մեղանչիր քո ծառայ Դաւթին. նա անմեղ է: Ինչոր Դաւիթը արաւ բուրբ քո օգուիդ համար էր, Քեզ համար չխնայեց իր կեանքը, նա չէր որ սպանեց Գողիադին. նա չէր, որ ազատեց Իսրայէլացիներուն: Ի ու ինքդ վկայ էիր նորա քաջութիւններին, դու ինքդ գովեցիր նրան, ինչո՞ւ համար ես կամենում թափել անմեղ արիւն, ինչո՞ւ ես կամենում սպանել նրան, որ քեզ ոչինչ չէ արել»: Այս խօսքերը կակղացրին Սաւուղի սիրտն եւ ասաց. «չէ. թող Աստուած ինքը վկայ լինի, ես չեմ սպանի Դաւթին»: Այն ժամանակ Յովնաթան բերաւ Սաւուղի մօտ իր բարեկամին: Սաւուղ իր Մեղքեղ աղջիկը տուեց նրան կին:

Նուտ սրանից յետոյ Դաւիթ կրկին յողթեց այրազգիներին. այս էլի նորոգեց Սաւուղի սրտի մէջ նախանձը: Նորա առաջվան այսահարութիւնը նորոգվեցաւ առաւել զօրութեամբ: Նա նստած էր տանը գեղարգր ձեռին եւ Դաւիթն ածում էր քնար եւ երգում: Աւուղը գրեց նորա վերայ գեղարգր. բայց Դաւիթ մի կողմ քաշվեցաւ եւ գեղարգրը ցցվեցաւ պատի մէջ: Նոյն գիշեր Դաւիթը գնաց եւ պահվեցաւ լեռներում:

Մի քանի ժամանակից յետոյ թագաւորը, երբ նստած էր սեղանի առջեւ, հարցրեց. «ինչո՞ւ Յեսսէի որդին չէ գալի իմ սեղանիս մօտ. նա երեկ էլ չկար, այսօր էլ չէ երեւում»: Յովնաթան սկսաւ արգարացնել Դաւթին. եւ այս մասին Սաւուղ շատ չարացաւ. «Ի՞նչ անհնազանդ որդի», գոչեց նա, «ես գիտեմ, դու ինձ եւ մօրդ ամաչացնելու համար ընտրել ես քեզ բարեկամ Յեսսէի որդուն: Այս բոլորիս հրամայիր բերել նրան այս տեղ. նա, պէտք է, մէռնի»: Յովնաթան հեղութեամբ պատասխանեց. «ինչո՞ւ պէտք է զրկէս նրան կեանքից, նա ի՞նչ է արել»: Սաւուղ բարկացած վեր

առաւ գեղարգր եւ կամենում էր սպանել իր որդուն: Յովնաթան, վեր թռաւ սեղանից, դուրս գնաց եւ տխրութիւնից բոլոր օրն ոչինչ չկերաւ: Այն միտքը, որ իր հայրը վճռել է Դաւթին սպանել, շատ տխրեցնում էր նրան:

Միւս օր առաւօտը վաղ Յովնաթան գնաց սարը այն տեղ, ուր պահված էր Դաւիթ, միայն նրան էր յայտնի սորա թագնված տեղը: Դաւիթ նորա առաջ դուրս եկաւ: Յովնաթան խորհուրդ տուեց նրան, որ ոչ ոքին չյայտնվի եւ իրարից հրաժարվելիս գրկեցին մէկ մէկու եւ լաց էին լինում երկուսն էլ. վերջապէս Յովնաթանը ասաց. «գնա խաղաղութեամբ, բարեկամութիւնը, որով մենք Աստուծոյ իրեն առաջը երդում տուինք, կ'մնայ անքաքտելի, Աստուած թող վկայ լինի իմ եւ քո մէջ, իմ որդոցս եւ քո որդոց մէջ»: Սրանից յետոյ նորա հեռացան մէկ մէկից: Յովնաթանը դարձաւ տուն. իսկ Դաւիթ հեռացաւ խոր անպատի մէջ:

Սաւուղ շարունակեց հալածել Դաւթին անապատումն էլ: Նա խրկեց իր բոլոր զօրքը գանազան կողմեր Դաւթի ետեւից. «Եթէ գետնի տակն էլ պահված լինի, այնտեղից էլ պէտք է գտնվի նա». ասում էր Սաւուղ: Բայց Դաւիթը հեռացաւ շատ հեռու եւ անապատ տեղեր: Յովնաթան այն տեղ էլ գտաւ նրան եւ աշխատում էր մխիթարել նրան ու զօրացնել նորա մէջ այն յուշը, որ նա ունէր Աստուծոյ վերայ: «Ոչնչից մի վախենար ասում էր նա, «իմ հօրս ձեռքը չէ կարող քեզ հասնել, դու կ'լինիս ժամանակով Իսրայէլի թագաւոր. իսկ ես կամենում եմ՝ երկրորդը լինել քեզնից յետ»:

Յովնաթանը յաւիտեան կ'մնայ հաստատ բարեկամութեան բարի օրինակ:

ԳԼՈՒԽ ԿԱ.

Նաբաղ և Աբիգիա:

Դաւիթի պաշտպանը Սամուէլ վախճանեցաւ: Նորա վերայ լաց եղաւ Իսրայէլացւոց բոլոր ազգն եւ թագեցին նրան Արիմաթեմուս:

Դաւիթը շատ խղճալի գրութեան մէջ էր. ստիպված մի տեղից միւս տեղ թափառելու, նա ոչ մի տեղ չէր գտնում հաստատ ապաստանի տեղ: Նորա կեանքը միշտ վրտանգի մէջ էր, իբրեւ աքսորված, հեռու մարդկանց ընկերակցութիւնից, նա պէտք է ծածկվէր կամ թանձր անանցանելի անտառներում կամ խորը այրերում: Բայց այն տեղ էլ ապահովութեան մէջ չէր, այն տեղ սպառնում էր նրան մարդասպանի նետը, այս տեղ սպառնում էին նրան Սաւուլի զինուորները: Թէ ուրիշը լինէր նորա տեղ, կ'յուսահատվէր. բայց Դաւիթ չկորցրեց իր արիութիւնը, նա բոլոր սրտով յոյսը դնում էր Աստուծոյ վերայ եւ իր սրխուր աքսորանքի ժամանակը գրեց Աստուծոյ հոգևով շնչաց սաղմոսները, որոնց մէջ նա իր բոլոր սիրտը բաց էր անում Աստուծոյ առջեւ: Այսպէս կենում էր նա անապատումն, բայց մի քանի ժամանակից յետոյ Սաւուլից ամեն անբաւական եւ զրկեալ մարդիկը փախան եւ մտան Դաւիթի պաշտպանութեան տակ եւ Դաւիթ դառաւ իշխող չորս հարիւրից աւելի մարդոց:

Մի փոքրիկ Մաոն անունով քաղաքում, որ անապատի մօտն էր, բնակում էր մի հարուստ մարդ Նաբաղ անունով: Նա ունէր երեք հազար ոչխար եւ հազար այծ, որոնք արածում էին անապատում եւ որոնց Դաւիթ պահպանում էր: Նաբաղը, չնայելով իր հաստութեան, էր շահասէր եւ խստասիրտ մարդ: Միանգամ Նաբաղը ժողովեց բոլոր իր

մշակներուն եւ հովիւներուն, որ կտրեն հօտերը: Այս բանի համար, այն ժամանակվան սովորութեամբ. նա կամենում էր մեծ խնճոյք կազմել: Դաւիթ, գրեթէ պաշարից զրկած լինելով, խրկեց նորա մօտ տառն երիտասարդներ, որոնք նորա մօտ էին եւ մասնակից էին լինում ամեն նորա կարօտութիւններին. նա հրամայեց նրանց հարցնել Նաբաղի եւ ընտանեաց առողջութիւնն ու ասել նրան. «Դաւիթը բարեկամաբար ողջունում է քեզ: Յանկանում է քեզ եւ քո բոլոր ընտանեացդ ողջութիւնն եւ ինչ որ դու ունես: Մենք իմացանք, որ այժմ քո հովիւներդ պէտք է խուզեն քո ոչխարներուդ, որոնք մեզ մօտ անապատում արածում էին: Մենք ոչ միայն չէինք արգելում քո մարդոցդ արածելու խաշներդ մեր մօտ. եւ ոչ թէ միայն ոչինչ վրնաս չէինք տալիս, այլ եւ պահպանում էինք նրանց գոզերից եւ վայրենի դազաններից: Հարցր՛ւ այս մասին քո հովիւներուդ, նոքա, յայտնի բան է, կ'հաստատեն մեր խօսքերը: Այս պատճառով մենք յոյս ունինք արժանանալ շնորհք գտնելու քո առջեւ: Մենք քեզ մօտ գալով այսօր, որ քո կազմած հանդէսիդ օրն է, յոյս ունինք, որ դու կ'խրկես մի բան Դաւիթին էլ, ինչպէս հայրը իր որդուն. նոյնպէս էլ մեզ քո ծառաներիդ մի ողորմութիւն կ'տաս»:

Դաւիթ յայտնի էր Իսրայէլացւոց բոլոր ազգին, ամենքը սիրում էին նրան, ամենը գովասանութեամբ խոսում էին նորա վերայ. բայց Նաբաղ ձեւացրեց, իբրեւ թէ ճանաչում նրան: Նա բարկութիւնից տեղից վեր թռաւ եւ գոռաց. «Այդ ո՞վ է Յեսսէի որդի Դաւիթը: Այժմ շատացել են փախտականներն եւ իրենց տէրերից փախած ծառաներն, ես իմ հացս եւ միսս, որ պատրաստել եմ իմ ծառաներիս համար, նոցա չեմ բաժանել. ես Դաւիթին չեմ ճանաչում»: Դաւիթ մարդիկը ամօթով յետ դարձան:

Նաբաղի կնոջ անունն էր Աբիգիա: Սա էր խելօք, բարի եւ գեղեցիկ կնիկ: Հովիւներից մէկը գնաց եւ յայտնեց

Արիգային այս անգամ: «Դաւիթը, ասաց նա, խրկեց իր մարդոց, որ շնորհաւորեն այս ուրախութեան օրը քո մարդուդ, բայց Նաբալ յետ խրկեց նրանց մեծ կոպտութեամբ: Իսկ Դաւիթն եւ նորա մարդիկը մեզ շատ օգտաւէտ էին: Ինչքան որ մենք անապատումն էինք, բերդի պէս պահպանում էին մեզ ցերեկը եւ գիշերը պապշանում աւազակներից եւ վայրենի գազաններից: Լաւ մտածի՛, որ Նաբալի յիմարութիւնը ուղղելու հնարը գտնես: Ես վախենում եմ, չլինի, թէ մի թշուառութիւն պատահի քո մարդուդ եւ բոլոր նորա տանը:»

Արիգիան այն բոպէին վեր առաւ երկու հարիւր նրկանակ: Երկու աման գինի, հինգ խաշած ոչխարներ, մի կողով չամիչ եւ երկու հարիւր շարուկ չոր թուզը, այս ամենը խրկեց իր ծառաների հետ Դաւիթի համար, ասելով. «գնացէք դուք այս ընծաներով առաջ. շուտով ես ինքս էլ կ'գամ ձեր ետեւից»: Նա նստաւ իշի վերայ եւ գնաց ծառաների ետեւից, բայց գիտենալով իր մարդու կոպիտ ընտելիւնը ոչինչ չյայտնեց նրան:

Բայց այն տասն երիտասարդները արդէն յետ դարձած յայտնել էին Դաւիթին Նաբալի պատասխանը: Դաւիթ, չարացած այսպիսի խտութեան վերայ, կապեց իր սուրն եւ իր մարդոցն էլ հրամայեց զինաւորվել: «Ուրեմն, ասաց նա, մենք ի՛ դուր պահպանում էինք Նաբալի խաշները, նա մեզ բարին չարով է հատուցանում: Աստուած էլ թո՛ղ այնպէս հատուցանէ մեր թշնամիներին, եգուց առաւօտը նորա բոլոր ունեցածից մի շուն էլ չի մնալ. եկէք ետեւիցս:»

Դաւիթը արդէն ճանապարհումն էր, նա պատրաստ էր մեծ յանցանք գործելու. բայց Արիգան, Նաբալի իմաստուն կինը, ցածացրեց նորա բարկութիւնը: Երբ Դաւիթին հանդիպեցաւ, նա շուտ իշից իջաւ եւ նորա առաջին ընկնելով երկրպագութիւն տուեց նրան մինչեւ գետին: «Տէր իմ, պաղպակեց նա, թո՛ղ իմ մարդուս յանցանքի պատիժը

միայն իմ վրաս ընկնին: Հրաման տուր ինձ, քո ազախնիդ, բերել քեզ օրհնութիւն եւ ահանջ դիր իմ խօսքերիս: Ես բերի քեզ ընծաներ, բաժանիր այն քո զինուորներիդ: Բանի տեղ մի դնիր Նաբալի յիմարութիւնը: Իու կ'լինիս Աստուծոյ ազգի առաջնորդն, անմեղ արիւն թափելը թո՛ղ չլինի արատ քո փառքիդ: Ինձ միտդ բեր այն ժամանակ»:

Դաւիթ, փափկացած այս հեզ խօսքերով, ասաց Արիգիային. «Օրհնեալ է Աստուած, որ խրկեց քեզ. օրհնեալ լինիս դու էլ, որ պահեցիր իմ ձեռքս արիւնհեղութիւնից: Դարձիր խաղաղութեամբ քո տունդ. ես կ'կատարեմ խնդիրդ»:

Իսկ Նաբալ այս միջոցին խմում էր, ուտում էր եւ ուրախանում ոչինչ չկասկածելով: Միւս օրը առաւօտն, երբ սթափեցաւ գինիից, կինը յայտնեց նրան, թէ ինչպիսի վտանգի մէջ էր նորա կեանքը: Նաբալն, երբ այս լսեց, քար կտրեցաւ վախից եւ տասն օրից յետոյ մեռաւ: Դաւիթ, որ լսեց նորա մահը, ամուսնացաւ Արիգիայի հետ:

ԻԼՈՒՍ ԿԲ.

Դաւիթի վերջին տեսութիւնը Սաւուղի հետ:

Սաւուղի ամեն աշխատանքը Դաւիթին բռնելու համար իզուր եղան. Աստուած պահում էր այս հեզ եւ առաքինի մարդուն: Չնայելով Սաւուղի ատելութեան եւ հալածելուն, Դաւիթ էլի միշտ յարգում էր նրան, իբրեւ Աստուծոյ օժեպիւն եւ իր թագաւորին:

Միանգամ Սաւուղ երեք հազար ընտիր զիւորներով գնաց Դաւիթին փնտրելու: Նա վեր եկաւ մի սարի գլխին: Դաւիթը իմացաւ այս եւ գիշերով թաքուն գնաց իր ամենից հաւատարիմ զինուորի՝ Աբեսայի հետ միասին Սաւուղի բանակը: Արեւներ, Սաւուղի դորագարն եւ նորա բո-

լոր զինուորները խորը քուն էին մտել: Դաւիթ Արեսայի հետ առանց արգելքի գնացին մինչեւ թագաւորի վրանը. Սաւուղի թիկնապահները քնած էին եւ ինքը թագաւորն էլ խորին քնի մէջ էր ընկղմել: Նորա գեղարդը ցցած էր գեանին, գլխի մօտ, այն տեղ մօտիկ էլ գրած էր ջրի կուժը:

«Աստուած մատնում է մեր ձեռը մեր թշնամիին, աւաց Արեսան. ես կ'սպանեմ գրան իր գեղարդով»: Զէ».

խօսքը կտրեց Դաւիթը. «չհամարձակիս ձեռք բարձրացնել Աստուծոյ Օծեալի վերայ: Առ նորա գեղարդն եւ կուժն ու գնանք այտեղից»: Նորա վեր առան գեղարդն եւ կուժն ու հեռացան բանակից, եւ ոչ ոք չնկատեց նրանց:

Դաւիթ, վեր ելաւ դէմնուդէմ եղած ժայռի վերայ եւ բարձր ձայնով գոռաց. «Արեւներ, պատասխան տու՛ր ինձ»: — Արեւները ձայն տուեց հարցնելով. «Ո՞վ ես դու»: — Դաւիթն ասաց, «գն՛ւ ես այն հաւատարիմ եւ քաջ զինուորն, որին նմանը չկայ բոլոր Եսրայէլի մէջ: Աչքս ես պահպանում դու քո թագաւորիդ: Տէ՛ս, ահա նորա կուժն եւ գեղարդը, որոնք նորա գլխի մօտն էին գրած»: Այն ժամանակ Սաւուղ գոչեց. «Դաւիթ, իմ որդեակս՝ քո ձայնը է այս»: — Այո՛, թագաւոր, ես եմ՝ ճառագ» պատասխանեց Դաւիթ. «Ինչո՞ւ համար հալածում ես դու ինձ. արքայ ես ի՞նչ եմ արել, թողել եմ արդեօք երբէք քո հրամաններդ առանց կատարելու. ինչո՞ւ ես կամենում Աստուծոյ առջեւ թափել անմեղ արիւն»: Սաւուղ ասաց, «ես մեղանչեցի: Դարձի՛ր մօտս՝ որդեակ: Արտիճեա՛եւ գու խնայեցիր իմ կեանքս, երբ ես քո ձեռումդ էի, ես քեզ ոչինչ չարութիւն չեմ անիլ»:

Դաւիթն ասաց, «Տէ՛ս՝ ահա քո գեղարդդ եւ կուժդ: Հրամայի՛ր ճառաներիցդ մէկին, որ գայ եւ առնէ: Աստուած ամենին կ'հատուցանէ իրենց գործոց համեմատ: Ինչպէս այսօր մեծացաւ քո անձդ իմ առաջիս, այսպէս էլ կ'մեծանա իմ անձս Աստուծոյ առաջին: Նա կ'փրկէ ինձ

ամեն չարից»: Սաւուղը օրհնեց Դաւիթին եւ հեռացան մէկ մէկից խաղաղութեամբ: Դաւիթ այս տեսնելը Սաւուղի հետ եղաւ վերջինը:

Սաւուղը իր բոլոր զօրքովը չկարողացաւ հաղթել Դաւիթին, բայց Դաւիթ միայն մեծահոգութեամբ յաղթեց Սաւուղին:

Սաւուղ, որի առաքինութեան սէրը միայն ընդհանր էր եւ սերտ չէր, շուտ սրանից յետոյ յաղթվեցաւ Փղշտացիներին: Նորա զօրքը բոլորովին ջարդվեցաւ. նորա երեք որդիքը մեռան, որոնց մէջ էր եւ առաքինի Յովնաթանը, Դաւիթի բարեկամը: Սաւուղ ինքը վերաւորվեցաւ. Փղշտացիները ամեն կողմից յարձակեցան նորա վերայ եւ կամենում էին գերի առնել նրան: Սաւուղ վախենալով, որ թշնամեաց ձեռք չընկնի, ընկաւ իր սրի վերայ եւ կոխեց նորան իր սիրտն ու մեռաւ:

Դաւիթ թէպէտ եւ ազատվեցաւ իր հօր եւ ահալի թշնամիից, բայց էլի չէր ուրախանում Սաւուղի մահուան վերայ: Նա եւ բոլոր նորա զինուորներն ողբում էին Սաւուղի եւ Յովնաթանի վերայ, որոնք մեռան պատերազմում: Նորա լացով եւ առանց ուտելու անց կացրին բոլոր օրը:

ԳԼՈՒԽ ԿԳ.

Դաւիթ իսրայէլացւոց թագաւոր:

Սաւուղի մահի ժամանակ, Դաւիթ բոլոր իր զինուորներով կենում էր Գէթայ Անրուս թագաւորի մօտ, Սիկերակ քաղաքում: Յանկարծ եկաւ նորա առաջ Սաւուղի զինուորներից մէկը, որ փախել էր պատերազմի դաշտից. նա բերաւ Դաւիթին Սաւուղի թագաւորական թագն եւ ազարանջանները, յուսալով այս կերպով ողորմութիւն գրանել նրանից: Այս մարդը պատմեց թէ երբ Սաւուղ ընկաւ

որի վերայ, մինչեւ ՚ի մահ չլիբաւորվեցաւ եւ դեռ կենդանի էր. ուստի եւ իրեն կանչեց եւ ասաց. «սպանիր ինձ. ես խիստ տանջվում եմ եւ դեռ շունչս մէջս է»: Յետոյ շարունակեց եկած մարդը. «ես տեսնելով, որ Սաւուղ այնպէս վիրաւորված է, որ չէ կարող երկար ժամանակ ապրել, սպանեցի նրան, առի նորա գլխից թագն եւ ձեռներից ազարանջաններն եւ եկայ քեզ մօտ»: Դաւիթ եւ բոլոր զինուորները արտմութիւնից պատառեցին իրենց շորերը: Դաւիթը ողբաց շատ Սաւուղի եւ իր բարեկամի Յովնաթանի վերայ:

«Ինչպէս կարողացար դու բարձրացնել ձեռք Աստուծոյ օժեալի վերայ», ասաց Դաւիթ Սաւուղին սպանող մարդուն. «ինչպէս համարձակեցար դու քո թագաւորիգ կեանքից զրկել: Թագաւորի կեանքը Աստուծոյ ձեռին է. նորա արիւնը քո գլխիգ կ'լինի, որովհետեւ եւ դու ինքդ վիպյեցիր քո դէմ»: Դաւիթ հրամայեց սպանել այս համբաւ բերողին:

Դաւիթ դուրս եկաւ Սիկելակից իր ընտանիքով եւ վեցհարիւր զինուորներով դարձաւ իր հայրենիքն եւ Քեբրոնում յայտնի ընտրվեցաւ թագաւոր:

Դաւիթ Յեսսէի որդին էր, իսկ Յեսսէին Որէթի որդին էր եւ Որէթը Հռութի եւ Բոօսի որդին: Այսպէս ազգատի, բայց առաքինի Հռութի ցեղը նստաւ Իսրայէլացւոց դահը: Յետոյ էլի նորա զաւակներից ծնաւ Աստուծոյ խոստացած Մեսիան, նա, որով Աստուած օրհնեց երկրիս բոլոր ազգերուն:

ԳԼՈՒԽ ԿԴ.

Դաւթի թագաւորական գործքերը:

Փշտացիները, պատերազմի դաշտում գտնելով Սաւուղին եւ նորա որդւոց մարմինները, վեր առան նրանց ու

ուրիշ մեռեալներուն եւ նոցա ազգը նախատելու համար կախեցին դիրքը իրենց բերդի պատի վերայ: Յարիսի բնակիչները յիշեցին, ինչպէս մի ժամանակ քաջ թագաւորը ազատեց իրենց քաղաքը կորուստից. գիշերով ժողովեցան եւ իրենց կեանքը վտանգի մէջ դնելով վեր առան թշնամեաց պատերից իրենց թագաւորի եւ նորա որդոց մարմիններն, որոնք յարգելի էին նոցա համար, այրեցին եւ թաղեցին նրանց Յարիսում ու եօթն օր պահեցին:

Դաւիթ, երբ լսեց Յարիսի բնակիչների այս գործը, օրհնեց նրանց եւ ասաց. «Աստուած թող վարձատրէ ձեզ ձեր հաւատարմութեան համար դէպի ձեր թագաւորը եւ ես էլ իմ կողմից կ'վարձատրեմ ձեզ»:

Սրանից յետ Դաւիթ սկսաւ պատերազմել այն օտար ազգերի հետ, որոնք Յեսու Նաւեայի ժամանակից մնացել էին Իսրայէլացիների մէջ եւ անդադար նոցա հետ կռիւ էին անում: Նա յաղթեց նրանց եւ սրբեց Իսրայէլի բոլոր երկիրը: Դաւիթ պաշարեց Երուսաղէմ քաղաքն եւ առաւ: Երուսաղէմ ընտրեց իրեն բնակութեան տեղ: Կարծում են որ այս քաղաքը, որ թագաւորանիստ դառաւ, նոյն Սաղիմ քաղաքն է, ուր Մելքիսեղէկը Աբրահամին պատահեցաւ: Այսպէս Աբրահամի զաւակը թագաւոր դառաւ այն գեղեցիկ երկրին, որ Աստուած խոստացաւ տալ նորա ազգին:

Դաւիթ բարի եւ բարեպաշտ թագաւոր էր: Նա սրբտով կամենում էր, որ իր ազգը լինի առաքինի եւ երջանիկ: Ինքն ունէր սիրտ սիրով լիքը, երախտաբետ էր Աստուծոյ եւ յոյսը հաստատ նորա վերայ եւ բոլորովին հպատակ նորա սուրբ կամքին: Այս զգացմունքներն էին նորա բոլոր երջանկութիւնն երկրիս երեսին եւ այն պատճառով կամենում էր արմատացնել նրանց իր հպատակների սրբաբուն էլ:

Դաւիթ սկսաւ իր թագաւորութիւնը, տարածելով ազգի մէջ աստուածապաշտութեան սէրը: Երուսաղէմ քաղաքը

քի մօտ էր Սիօն լեռքը, ուր ունէր բերդ էլ: Այս տեղ իրեն համար արքունիք շինելից յետոյ, կանգնեց Դաւիթ հոյակապ խորան, Աւետի տապանակը մէջը տեղաւորելու համար, որ միջեւ այն ժամանակ Կարիաթարիմ քաղաքումն էր: Երբ ամեն բան պատրաստ էր, հանգէտով տեղափոխեցին Աւետի տապանակը նորա համար պատրաստված տեղը, եւ գրեթէ Իսրայէլացւոց բոլոր ազգն ուղեկից էր նրան փողերով եւ ուրախութեան երգերով: Բայց իր սըրտումն Դաւիթ շինեց Աստուծոյ համար աւելի գեղեցիկ տուն: Նա Աստուծոյ հոգւով լքցված գրեց այն սրտաշարժ եւ խրատական սաղմոսներն, որոնք կարգացողի հոգին ազնուացնում են եւ մխիթարում:

Նոր Սիօնի վրայ շինած սրբութիւնումն Դաւիթ զոհ բերաւ Աստուծոյ, օրհնեց իր ազգին, ամենին բաժանեց հաց, զոհի միօ եւ գինի: Այս զոհի սեղանին ամենքը մասնակից եղան. այս ուրախութեան օրը վերջին աղքատն էլ Դաւիթի հրպատակներից լիացաւ կերակրով:

Դաւիթ հարցրեց. «Սաւուզի ցեղից արդեօք չմնաց մի հոգի կենդանի. ես իմ բարեկամիս Յովնաթանի սիրոյ համար կամենում եմ նրան լաւութիւն անել»: Մնացել էր միայն Յովնաթանի մի որդին Մեմիիբոսթեն, որ երկու օտով էլ կազ էր: Նա բնակում էր Նոգաբարումը: Դաւիթը խրկեց նորա ետեւից, բնակեցրեց իր տան մէջ եւ տուեց նրան Սաւուզի բոլոր կալուածներն եւ վարվում էր նորա հետ իր որդու պէս: Մեմիիբոսթէն միշտ ուտում էր թագաւորի սեղանից, Դաւիթի որդոց հետ միասին:

ԳԼՈՒԽ ԿԵ.

Դաւիթի մեղանչելն և զղջումն:

Ամեն թշնամիներուն յաղթելից յետոյ, Դաւիթ եւ իր թագաւորութիւնը վայելում էին խաղաղութիւն եւ առա-

տութիւն: Բայց շատ անգամ բաղտաւորութիւնը լինում է մեզ վնասակար: Թշուառութեան ժամանակ Դաւիթ էր առաքելինի. բայց լիութեան, հանգստութեան եւ զօրութեան ժամանակը նա ընկաւ փորձութեան մէջ եւ գործեց սարսափելի յանցանք:

Սկսաւ պատերազմ Ամոնացւոց դէմ: Առհասարակ թագաւորներն իրենք առաջնորդում էին զօրքին. բայց Դաւիթը կամեցաւ վայելել հանգստութիւն. նա ինքը չգնաց կռիւ եւ յանձնեց զօրքը իր զօրավար Յովաբին, իսկ ինքը մնաց Երուսաղեմում:

Մի անգամ, երեկոյեան մօտ, դուրս եկաւ նա յստակօր շնչելու իր պալատի տանիքը, որտեղից երեւում էր բոլոր քաղաքն եւ ազատ, անգործ մարդու պէս նայում էր ամեն կողմը հետաքրքրութեամբ: Անգործութիւնից ծնում են միշտ վատ մտքեր: Նա տեսաւ մի կին եւ գայթակղվեցաւ նորա գեղեցիկան գեղեցկութեամբ: Այս կնոջ անունն էր Բերսաբէ: Սա էր Աւրիայի կինն, որ Դաւիթի զօրավարներից մէկն էր եւ արժանաւոր մարդ էր: Դաւիթ խրկեց Աւրիային իր զօրաւար Յովաբին մօտ նամակով, որի մէջ հրամայում էր սրան, որ Աւրիային խրկէ ամենից երկիւղալի տեղն եւ երբ պատերազմը սաստկանայ, նրանից բոլոր զօրքին յետ կանչէ, որ թշնամին կարողանայ անարգել սպանել նրան: Ամեն բան կատարվեցաւ Դաւիթի հրամանին համեմատ. Աւրիան սպանվեցաւ, իսկ նորա կինը Բերսաբէէն, սուգի օրերի անցնելից յետոյ ամուսնացաւ Դաւիթի հետ:

Մարդկերանցից ամենից լաւն էլ կարող է ընկնիլ յանցանքի մէջ, բայց առաքելի մարդը չէ ընդունակ յամառելու իր յանցանքի մէջ եւ երկար ժամանակ հեռանալու բարի զգացմունքներից, որոնք ունէր նա իր բոլոր անցեալ կեանքի մէջ եւ որոնք էին նորա երջանկութիւնն: Աստուած ինքը խրկում է նրան իր օգնութիւնը: Նա խրկեց Դաւիթի մօտ Նաթան մարգարէին: Մարգարէն ասաց նրան. «մի

քաղաքում բնակում էին երկու մարդիկ. նրանցից մէկը Հարուստ էր եւ միւսը աղքատ. Հարուստը ունէր ոչխարների եւ կովերի ամբողջ խաշներ, իսկ աղքատն ունէր միայն մի գառն, որին նա գեռ շատ փոքրիկ գնել էր. նա կերակրեց նրան եւ այն էր նորա բոլոր Հարստութիւնը: Սա մասըն էր Հանում նրան իր աղքատ կերակուրից, մի ամանից նորա հետ խմում էր, եւ քնեցնում էր նրան իրա ծոցումը»: Բայց Հարստի մօտ եկաւ Հիւր. նա չկամեցաւ նորա համար իր ոչխարներից մէկին մորթել, խլեց աղքատից նորա սիրելի գառին եւ պատրաստեց նրանից կերակուր իր Հիւրի համար»:

Սկզբումը Դաւիթ չհասկացաւ այս առածն, որի մէջ նկարագրւում էր իր յանցանքը: Նա բարկացաւ շատ եւ գոռաց. «չարագործը, որ խլեց աղքատից գառը, արժանի է մահուան»:— «Դու ինքդ վճռեցիր քո պատիժդ, ասաց Նաթան»: Այս խօսքերը շատ ներգործեցին Դաւիթի վերայ: Նա ճանաչեց իր յանցանքի բոլոր վատութիւնը:

Նաթան շարունակեց. «Աստուած ասում էր քեզ. «Ես օծեցի քեզ Իսրայէլի թագաւոր. ես ազատեցի քեզ Սաուլի ձեռքից. ես հպատակեցուցի քեզ ոչ միայն Յուդայի տոհմը. այլ Իսրայէլացւոց բոլոր տասներկու տոհմերը: Եթէ այս փոքր է, կ'անեմ քեզ համար աւելի: Ինչո՞ւ դու անարգեցիր քո Աստուծոյ պատուիրաններն եւ գործեցիր նորա առաջ այսպիսի անօրէնութիւն: Դու սպանեցիր Ուրիային թշնամիի ձեռքով, դու առար նորա կնոջ քեզ կին: Այս պատճառով սուրը չի հեռանալ քո անիցդ: Քո ընտանիքիցդ կ'ծագէ քեզ վնաս»:

Դաւիթ սարսափելով եւ գողալով ասաց. «Ես մեղանջեցի Աստուծոյ առջեւը»:— Եւ Աստուած ներում է քեզ մեղքդ», ասաց Նաթան. Դու չես մեռնիլ այժմ. բայց քո առաջին որդիդ Երսաբէից կենդանի չի մնալ»:

Սաուլոյն էլ քանիցս անգամ խոստովանեց, որ մեղան-

ջեց Աստուծոյ առաջը, բայց Աստուած չէր ներում նրան. Աստուած կարգում է մեր սրտում եղածը: Նա տեսնում էր, որ Սաուլդի զզջումն միայն խօսքերով էր: Բայց Դաւիթ զզջում էր բոլոր սրտիցը: Այսպիսի զզջման հետեւանքը է միշտ ուղղվելը:

Դաւիթ այս միջոցին գրեց այն գեղեցիկ սաղմոսն, որի մէջ կենդանի նկարագրում է իր բեկեալ սրտի զգայմունքները: Այս սաղմոսը սկսւում է այս խօսքերով. «Ողորմե՛նձ ինձ Աստուած ըստ մեծի ողորմութեան քում, ըստ քաղում գթութեան քում քաւեա զանօրէնութիւնս իմ»: (Ողորմիր ինձ, Աստուած, քո մեծ ողորմութեամբդ եւ քո շատ գթութեամբդ քաւիր իմ անօրէնութիւններս):

ԳԼՈՒԽ ԿԶ

Արքիսողովի ապստամբութիւնը:

Դաւիթ որդիներից ամենից արժանայիշատակները են՝ Արքիսողով եւ Սողոմոն: Արքիսողով ամենից գեղեցիկ մարդն էր բոլոր Իսրայէլի մէջ: Արտաքուստ ոչինչ պակասութիւն չունէր նա. մանաւանդ գեղեցիկ էին նորա մազերը. բայց նորա սիրտը փառասիրութեամբ լիքն էր: Նա մտքում գրեց չար խորհուրդ իր հօրը գահից վեր գցելու, որ ինքը թագաւորէ նորա տեղ: Այս նպատակին աւելի հեշտութեամբ հասնելու համար, նա ամեն կերպով աշխատում էր ազգի սէրը ստանալու: Քաղաքի դրան մօտ կանգնած՝ Հարցնում էր անցկացողներուն. «Ի՞նչ խնդրելու են գնում թագաւորից»: Եւ երբ մէկը պատմում էր իր գործը, Արքիսողով ասում էր. «Քո գործքդ ճշմարիտ է. բայց թագաւորի մօտ չկայ մարդ, որ քո կողմդ բռնէ: Ո՛հ, թէ ես լինէի ազգի գատաւորը, ես ինքս կ'լսէի ամենուն եւ ինքս կ'զատէի արդարութեամբ»: Ով որ կամենում էր նրան

պատիւ տալ որպիսի արժան է թագաւորի որդուն, Աքիսողոմ գրկուեմ էր նրան: Այսպէսով նա ազգին շատ սիրելի եղաւ եւ ամենքը կամենում էին նորան թագաւոր ունենալ: Նոյնպէս իր կողմ գցեց Աքիսափելին՝ թագաւորի խորհուրդականին էլ, որ մեծ պատիւ ունէր Իսրայէլացւոց մէջ:

Աքիսողոմ չէր կասկածում իր չար խորհրդի յաջողութեան մասին: Նա գնաց թագաւորի մօտ եւ Հրաման խնդրեց նրանից Քեբրոն քաղաքն երթալու, որ զոհ բերէ Աստուծոյ ինչպէս խոստացել էր: Դաւիթ ասաց «գնա՛ Տէրը քեզ հետ լինի, որդեանկ»: Աքիսողոմ, Քեբրոն հասնելից յետոյ, զոհ բերաւ եւ միեւնոյն ժամանակ կազմեց դաւակցութիւն էլ հօր դեմ: Նա առաւ թագաւորից Հրաման միայն նորա համար, որ կասկածանքից ազատ լինի. երեսպաշտը բարեպաշտութեան դէմքի տակ ծածկուեմ էր իր աւելի ժողովուրդ հաւաքելու միտքը: Դեռ Քեբրոն գնալից առաջ, խրկեց նա Հրեշտակներ Իսրայէլացւոց ամեն ցեղերուն, Հրամայելով յայտնել նրանց. «երբ կ'լսիք փողի ձայնը, Աքիսողոմ Քեբրոնում թագաւոր կ'ընտրվի»: Ժողովուրդը ամեն կողմից հաւաքվում էր նորա մօտ եւ ընտրեց նրան թագաւոր:

Դաւիթ, երբ իմացաւ այս ապստամբութիւնը, հարկաւոր համարեց հեռանալ փոքրաթիւ զօրքով, որ իր մօտ մնացել էր: Այս փախուստի սկզբունն արդէն Աստուած խրկեց Դաւիթին մխիթարութիւն: Նա ոտով փախաւ քաղաքից բոլոր իր ընտանիքով եւ շատ ժողովուրդ հետեւեց նրան:

Դաւիթ կանգնեցաւ Երուսաղէմի մօտ: Այն ժամանակ եկան նորա մօտ Յովաբը, Արիսան, Նիթի եւ բոլոր վեց հարիւր հօգիք, որոնք նորա թիկնապահներն էին: Դաւիթ, երբ անաւ այլազգի Նիթիին, որին նոր առել էր ծառայութեան մէջ, ասաց. « գնա նոր թագաւորի մօտ, գուցայլ-

ազգի ես, ես քեզ երէկ միայն ընդունեցի ծառայութեան մէջ եւ այսօր գուցեմ կամենում ես ինձ ընկեր լինիլ թշուառութեանս մէջ: Ես ինքս դեռ չգիտեմ, ինձ ինչ կ'լինի». — « Որ տեղ էլ լինիս, թագաւոր ասաց Նիթիին, ես քեզ կ'ծառայեմ, ես գալիս եմ քեզ հետ կենդանի մնալու կամ մեռնելու»: «Դնանք, եկ ուրեմն ինձ հետ», ասաց Դաւիթ, շարժած այսպիսի հաւատարմութիւնից: Ամեն ներկայ գտնվողները լաց եղան եւ հետեւեցին Նիթիին: Ամենքը գնացին իրենց թագաւորի ետեւից:

Դաւիթ անցաւ Կեբրոնի հեղեղաւոր բոլոր իր մարդոց հետ: Այն ժամանակ եկան նորա մօտ Սագուվի քահանայապետն եւ ամեն քահանաները բերելով Աստուծոյ ծառայանալը: Բայց Դաւիթ ասաց. «գարձիր քաղաք Սուրբ Տապանակովք. եթէ Աստուծոյ հաճոյ կ'լինի, կ'գառնամ Երուսաղէմ եւ երկրպագութիւն կ'տամ Սուրբ Տապանակին Խորանում: Իսկ եթէ Աստուած կ'թողնէ ինձ, ես այն ժամանակ կատարեալ հպատկութեամբ կ'ասեմ. թող Քո կամքը լինի. իսկ դուք գարձէք քաղաք»:

Դաւիթ գնաց բոկոտն ձիթենեաց սարի գլուխը, գլխին մխիթր ածած եւ լաց լինելով: Մեծ թշուառութիւնը նորա համար իր գահից զրկվելը չէր. այլ իր սիրելի որդուն ապստամբութիւնը:

Սեմէի, որ Սաւուղի թոռներից մէկն էր, դուրս եկաւ Դաւիթի առաջը: Նա քարեր էր գցում Դաւիթի եւ նորա ուղեկիցների վերայ, անիծում էր եւ գոչում. «փախիր, փախիր մեր երկրից, դու անօրէն մարդ: Այժմ Աստուած վրէժխնդիր է լինում, Սաւուղի եւ նորա որդոց թափված արիւնի համար, այժմ Աստուած տալիս է քո թագաւորութիւնը քո որդուգ»:

Աքիսան, Դաւիթին սիրող քաջ, հաւատարիմ եւ արի ղինուորը, զայրացաւ շատ, լսելով այսպիսի նախատանքներ ու զրպարտութիւններ եւ ասաց Դաւիթին. «Ի՞նչ-

պէս համարձակուամ է այս ատելին անիծել իմ թագա-
ւորիս: Ես չեմ կարող համբերել այս բանին եւ կ'կորեմ
այն լրբի գլուխը»:

Դաւիթ հեզուժեամբ ասաց. «Մի՞թէ դու մոռացար,
որ իմ հարազատ որդիս զէնք է բարձրացրել: Ուրեմն էլ
ի՞նչ յարգանք կարող ես պահանջել օտար մարդից: Թո՛ղ
նրան, թող անիծէ ինձ: Գուցէ Աստուած կ'ողորմի ինձ
եւ նորա անէծքները կ'զառնան ինձ օրհնութիւններ: Թագա-
ւորը շարունակեց իր ճանապարհը, իսկ Սեմէին երկար ժա-
սանակ հետեւում էր նրան իր անէծքներով, սարից նո-
րա վերայ քարեր գցելով եւ հող ցանելով:

Դաւիթ իր բոլոր ուղեկիցներով անցաւ Յորդանանն եւ
հեռացաւ անապատը: Այս տեղ կարօտութիւն քաշում էին
նորա ամեն պաշարների համար: Մի առաքինի ծերունի,
Բերզելի անունով եւ ուրիշ էլի երկու ճշմարիտ մարդիկ
բերին թագաւորի եւ նորա ընկերակիցների համար ան-
կողիններ զանազան ամաններ եւ ամեն տեսակ ուտելու
պաշարներ:

Ինչպիսի զանազանութիւն է անարժան Սեմէիի վար-
մուքի եւ առաքինի Բերզելիի ազնուութեան մէջ: Մէկը
բամբասում է իր թագաւորին, տեսնելով նրան թշուա-
ռութեան մէջ, կարծելով թէ նա զուրկ է իրեն վնասելու
միջոցներից, իսկ միւսը աշխատում է նրան օգնութիւն
տալ չյուսալով նրանից ոչինչ վարձատրութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԿԵ

Արիստղոմի մահը:

Դաւիթը մնաց անապատի մօտ եղած Մանայիմ
(բանակ) քաղաքում եւ կարգի դրեց իր զօրքը: Նա բա-
ժանեց նրան երեք մասը, մի մասի վերայ զօրաւոր դրեց

Յովաբին, միւսի վերայ Արիսային եւ երրորդն վերայ Եթ-
թիին: Զօրքը անցնում էր նորա մօտով եւ նա իր երեք
զօրաւորներին ասում էր. «Ինչայեցէք իմ որդուս Արի-
ստղոմին»:

Արիստղոմն էլ նմանապէս հաւարեց բազմաթիւ զօրք
եւ հանգիպեցաւ Դաւիթի զօրքին Եփրեմի անտառում:
Արիստղոմի զօրքը ջարգւեցաւ եւ ինքը շտապեց ազատվել
փախչելով: Նա գնում էր ջորիի վերայ նստած թանձր
անտառի միջով: Արիստղոմի երկար գանգուր մագերը փա-
թաթվեցան ծառի ճիւղերին եւ ինքը կախվեցաւ, ջորին
տակից դուրս եկաւ եւ գնաց: Դաւիթի զինուորներից մէկը
տեսաւ այս եւ յայտնեց Յովաբին: Ինչո՞ւ չսպանեցիր դու
նրան, ասաց Յովաբ, ես քեզ կ'տայի դորա համար յիսուն
սիկլ արծաթի»: Իսկ արգար զինուորը պստասխանեց.
«Ես չէի առնուլ քեզնից հազար դահեկան էլ նորա հա-
մար, որ թաթաւէի ձեռս իմ թագաւորիս որդու արիւ-
նում: Ես լսեցի, ինչպէս թագաւորը հրամայում էր քեզ,
Արիսային եւ Եթթիին ասելով. «Ինչայեցէք իմ որդուս
Արիստղոմին»:

Յովաբ զայրացած լինելով ապերախտ եւ անհնազանդ
որդուն զէմ առաւ երեք նետ, գնաց այն կողմը, ուր
Արիստղոմն էր եւ խփեց նետը նորա սրահին. բայց օրով-
հետեւ Արիստղոմ գեռ կենդանի էր, տասն երիտասարդ-
ներ Յովաբի ուղեկիցներից, որոնք հասան նորա մօտ, զր-
կեցին նորան կեանքից: Այն ժամանակ Յովաբ հրամայեց
փողեր ամել, որ պատերազմը վերջացնեն, որովհետեւ
ինչայում էր նա իր հայրենակիցների արիւնը: Արիստղո-
մի մարմինը գցեցին անտառում փոսի մէջ եւ ծածկեցին
քարի շեղջով:

Յայտնի բան է, ամեն այստեղից անցկացողը տեսնե-
լով այս յիշատակարանը կ'սարսափէր եւ միտը կ'ըրէր
Աստուծոյ պատուիրանը. «Պատուիր քո հօրդ, եւ մօրդ,

քեզ բարի կ'լինի եւ երկար կեանք կ'ունենաս երկրիս վերայ»:

Դաւիթը քաղաքի դրան մօտ նստած սպասում էր պատերազմի յաջողութեան աւետիքին: Լուր բերողը, որ պատերազմի տեղից եկաւ, բերեց նրան Աբիսողոմի մահուան համբաւը: Դաւիթ շատ տխրեցաւ, մտաւ սենեակ եւ դառնապէս լաց էր լինում, աղաղակելով. «Որդեակի իմ Աբիսողոմ, որդեակի իմ, Աբիսողոմ՝ որդեակի իմ, ո՛հ, ո՛վ կ'տայ ինձ մահ քո տեղ. Աբիսողոմ՝ որդեակի իմ Աբիսողոմ»: Այսպէս էր ողբում Դաւիթ իր ապերախտ որդու մահը, որ կամենում էր նրան գահից զրկել:

ԳԼՈՒԽ ԿԸ.

Դաւիթի իր թագաւորութիւնն դառնալը:

Բոլոր ժողովուրդը ուրախութեամբ Դաւիթի առաջը դուրս եկաւ նրան ընդունելու: Սուրհանդակներ խրկվեցան թագաւորի մօտ խնդրելու նրան, որ շուտ դառնայ իր մայրաքաղաքը: Դաւիթ էլի մտաւ Երուսաղեմ:

Երբ Յորդանանին մօտեցաւ, հանդիպեցաւ Սեմէիին, այն Սեմէիին, որ այնպիսի ցածութեամբ նախատում էր նրան, զրպարտում եւ անիծում նրան անբաղդութեան ժամանակ: Սեմէիին ընկաւ թագաւորի ոտները, ասելով. «Թագաւոր մառաջիբ այն զրկանքներն» որ ես քեզ տուի, քո Երուսաղէմից փախչելու օրդ, ես յանցաւոր էի քո դէմ, բայց այժմ ես առաջինը չեմ՝ արդեօք, որ քո առաջդ գուրս եկայ»: Աբիսսան գոչեց, «եւ դեռ համարձակում է պարծենալ, միթէ Սեմէին կենդանի կ'մնայ» նա, որ անիծում էր Աստուծոյ Օծեալին». Բայց ազնիւ սիրտը միշտ պատրաստ է ներելու: Դաւիթ ասաց Աբիսային. «Ինչո՞ւ դու աշխատում ես ինձ վատ գործի մէջ գցել: Այսօր

չպէտք է կորչի ոչ մի Խորայէլացի. Ո՞չ արդեօք այսօր դառայ էլի Խորայէլացւոց թագաւոր»: Յետոյ դառնալով Սեմէիին, ասաց նրան քաղցրութեամբ. «Սեմէի, դու չես մեռնիլ իմ ձեռքիցս»:

Բերզելին, ութսուն տարեկան ծերունին, նմանապէս դուրս եկաւ Դաւիթի առաջ ուրախ սրտով: Թագաւորը շնորհակալ եղաւ նրան եւ ասաց. «եկ ինձ հետ, գնանք Երուսաղէմ. այն տեղ կ'կենաս ինձ մօտ հանգստութեան եւ լիութեան մէջ: Բերզելին պատասխանեց, «Թագաւոր, ես արդէն ութսուն տարեկան եմ, ինձ էլ երկար ժամանակ չէ մնում ապրել երկիս երեսին: Ես էլ համ չեմ տեսնում ոչ ուտելում եւ ոչ խմելում, երգեցողների երգերն ինձ էլ չեն ուրախացնում: Ես միայն ծանրութիւն կ'լինեմ իմ թագաւորիս. իսկ վարձատրութիւն ինձ ամենեւին հարկաւոր չէ: Ես քեզ կամենում եմ էլի փոքր ինչ ուղեկից լինել եւ յետոյ հրաման տո՛ւր ինձ տուն յետ դառնալ, այն տեղ կամենում եմ վերջացնել օրերս եւ թաղվել հօրս եւ մօրս գերեզմանների մօտ»:

Դաւիթ բոլոր ազգի ուղեկցութեամբ Յորդանանը անցնելից յետոյ գրկեց Բերզելին եւ օրհնեց նրան. բայց էլի հօրը վարձատրելու համար, առաւ նորա որդուն իր արքունիկ եւ շատ ողորմած եղաւ նրան: Իսկ Բերզելին դարձաւ իր տուն:

ԳԼՈՒԽ ԿԹ.

Դաւիթի մահը:

Դաւիթ հասաւ խորին ծերութեան եւ զգում էր արդէն իր մահուան մօտենալը: Նա չէր բաւականում նրանով, որ բոլոր կեանքը նուիրած էր Աստուծոյ անունը փառաւորելու եւ իր հպատակների բարօրութեանը,

այլ կամենում էր դեռ իր մահից յետոյ էլ օգտաւէտ լինել: Ահա այն գեղեցիկ բարեկարգութիւններն, որ նա արաւ իր մահից առաջ:

Դաւթի սրտումն երկու ցանկութիւններ կային, որ կամենում էր կատարված տեսնել իր մահից առաջ: Առաջինը՝ կանգնել հոյակապ տաճար Աստուծոյ եւ երկրորդը տալ թագաւորութիւնը իր որդուն Սողոմոնին: Այս առաջին ցանկութիւնը բաց արաւ Նաթան մարգարէին, որ յայտնեց նրան Աստուծոյ կամքը:

Իր մահից փոքր ժամանակ առաջ, Դաւիթ հաւաքեց Երուսաղէմում ամեն իշխաններուն, մեծամեծներուն եւ բոլոր Իսրայէլացւոց ազգին, որ ամենի առաջեւ բաց անէ Աստուծոյ կամքն, որ Նաթան մարգարէի միջնորդութեամբ յայտնվեցաւ իրեն: Բազմաթիւ ժողովի մէջ ասաց նա յետագայ խօսքերը.

«Եղբայրներ, իմ ժողովուրդս. ես կամենում էի կանգնել տուն, որ դնվի նորա մէջ Ախտի Տապանակն եւ պատրաստեցի ամեն հարկաւոր նիւթերը նորա համար. բայց Աստուած ասաց ինձ. «Դու չես կանգնել ինձ տուն. որի մէջ կ'փառաբանվի իմ անունս, դու զինուոր էիր եւ շատ արիւն թափեցիր: Քո որդիդ Սողոմոնը թճղ կանգնէ իմ տունս: Նա ինձ որդի կ'լինի եւ ես նորա հայրը. ես կ'զօրացնեմ նորա թագաւորութիւնն, եթէ կ'պահէ իմ պատիրաններս»:

«Աստուծոյ իրեն առջեւ եւ բոլոր ազգի ներկայութեամբ, պատուիրում եմ ձեզ, որ կատարէք Աստուծոյ պատուիրաններն, այն ժամանակ հանգստութեամբ կտիրէք երկրին, որ Աստուած ձեզ տուեց եւ կ'առաջ այն ձեր որդոցը ժառանգութիւն:

Իսկ դու, որդեակ, Սողոմոն, պաշտիր ըս նախնիքների Աստծուն, եւ ծառայիր նրան սուրբ սրտով: Աստուած փորձում է մեր սրտերը եւ տեսնում է մեր խորհուրդները:

Փնտուիր Աստծուն եւ կ'գտնես նրան, բայց եթէ կ'հեռանաս նրանից, նա էլ կ'թողնէ քեզ յաւիտեան: Աստուած ընտրեց քեզ, որ կանգնես նրան տաճար. կատարիր Ամենաբարձրեալի կամքը»:

Դաւիթը տաճարի շինութեան համար թողեց Սողոմոնին շատ ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, քար եւ փայտ: «Չնայելով, որ ազքատ էի ես, ասաց նա՝ էլի կարողացայ Աստուծոյ տան շինութեան համար հաւաքել այսքան նիւթեր»:

Ամենքը հետեւեցին թագաւորի օրինակին. ամեն մարդ բերում էր շինութեան համար, որչափ իր կարողութիւնը ներում էր՝ ոսկի, արծաթ. թանգագին քարեր, երկաթ, պղինձ եւ այլն: Ժողովուրդը ուրախանում էր տեսնելով տաճարի շինութեան համար սրտանց բերած նուէրների այնքան բազմութիւնը. բայց թագաւորը ինքը ամենից աւելի ուրախանում էր: Նա բարձր ձայնով. բոլոր ազգային ժողովի առջեւ, փառաբանում էր Աստծուն:

Դաւիթ շնորհակալութեան զոհ բերաւ Աստուծոյ եւ տօնեց բոլոր ազգի հետ միասին այս օրը:

Սողոմոնը դեռ իր հօր կենդանութեան ժամանակ օծվեցաւ Իսրայէլացւոց թագաւոր: Իշխաններն մեծամեծներն եւ ազգը ուրախանում էին այս ընտրութեան վերայ: Այսպէս արքունի գործքերը կարգադրելից յետոյ, Դաւիթ յանձնեց կառավարութիւնը իր որդուն:

Մահուան մահճումը պարկած, Դաւիթ ասաց Սողոմոնին. «Ես գնում եմ այնտեղ, ուր ամեն մահկանացու պէտք է երթայ, իսկ դու միտիարովիր եւ եղիր կատարեալ մարգ: Պահիր Աստուծոյ ուխտը, գնա նորա ցոյց տուած ճանապարհով եւ կատարիր Մովսէսի օրէնքներումը գրած պատուիրանները: Թճղ կատարվի Աստուծոյ խօսքը, որ նա ինձ ասաց «եթէ քո որդիդ հաւատարիմ կ'մնան»

իմ պատուիրաններիս, քո զաւակիդ թագաւորութիւնը Իս-
րայէլի գահից երբէք չի գաղարիլ»:

Իլիաւոր խոստումն, որ Աստուած տուեց Դաւթին
եւ որ միւթարեց նրան մահուան բոլորին, էր այն թէ
Դաւթի զաւակից կ'ծնի Փրկիչը:

Դաւթի վախճանեցաւ խորին ծերութեան մէջ. թա-
գաւորեց Սաւուղից յետոյ քառասուն տարի եւ թաղե-
ցին նրան Սիօն սարի վերայ:

ԳԼՈՒԽ. Ը.

Սողոմոն թագաւորը:

Սողոմոն՝ զեռ երիտասարդ էր, երբ նստաւ Իսրայէլի
գահը: Թէ ինչպիսի զգացմունքներով ողբերած էր նա
իր թագաւորութեան սկզբին, կարելի է նկատել յետա-
գայ խնդրեցից: Աստուած երազում ասաց նրան. «Ինդրի
ինձանից, ինչոր ուզում ես: Սողոմոն պատասխանեց. «Ես
զեռ երիտասարդ եմ եւ անփորձ. Իո՛ւ, Տէր Աստուած,
յանձնեցիր ինձ բազմաթիւ ազգի կառավարութիւնը:
Խնդրում եմ քեզնից սուրբ սիրտ եւ հանճար, որ կարո-
ղանամ կառավարել ժողովրդեան եւ դատել նրան արդա-
րութեամբ եւ առանց կողմնապահութեան: Տո՛ւր ինձ միտք,
որ կարողանամ բարին չարիցը զանազանել. որովհետեւ
Խնչպէս կարելի է առանց իմաստութեան կառավարիլ
այսպիսի բազմաթիւ ազգին»:

Այս խօսքերը հաճոյ թուեցան Աստուծոյ. Նա ասաց
Սողոմոնին. «որովհետեւ դու չխնդրեցիր ինձանից ոչ եր-
կար կեանք, ոչ քո թշնամիներիդ մահ, ոչ փառք եւ ոչ
հարստութիւն, այլ խնդրեցիր իմաստութիւն, ես տալիս եմ
քեզ ոչ միայն, ինչ որ խնդրեցիր, այլ եւ ինչ որ չխնդրեցիր
էլ՝ այն է հարստութիւն եւ փառք: Ես կ'տամ քեզ միտք եւ

իմաստութիւն, քեզ նմանը չէ եղել քեզնից առաջ եւ ոչ էլ
կ'լինի քեզնից յետոյ: Միայն պահիր իմ ուխտս եւ վար-
վիր իմ պատուիրաններիս յարմար, ինչպէս վարվում էր
քո հայրը»:

Սողոմոն զարթեցաւ ուրախութեամբ իբր սրտով եւ
երուսաղէմում Ուխտի տապանակի առաջին բերաւ Աս-
տուծոյ շնորհակալութեան մատաղ: Նուա սրանից յետոյ
եկան նորա մօտ երկու կանայք: Սրանցից մէկը ասում էր.

«Թագաւոր, ես քեզ մի խնդիրք ունիմ ասելու. ես բնա-
կում եմ այս կնոջ հետ միասին մի տանը՝ ուր մեր եր-
կուսիցս ուրիշ ոչ ոք չկայ: Երկուսս էլ ունէինք մի մի
երեխայ: Նա քնաց անկողնի, երբ ես էլ քնում էի, խեղդեց
իր որդուն, իմ կենդանի երեխայս վեր առաւ իր մօտ եւ
իր մեռած երեխայն դրեց ինձ մօտ: Առաւօտը երբ զար-
թեցայ, տեսայ այս մեռած երեխայն. բայց լաւ նայելով

նանաչեցի որ երեխայն իմն չէ, այլ նորանն է: Միւս կէնը ասաց. «այդ սուտ է» իմ երեխայս կենդանի է, այլ քո երեխայդ մեռաւ»:— «Չէ», կանչեց առաջինը. «գու սուտ ես ասում»:— Այսպէս վիճում էին նորա թագաւորի առջեւ: «Տուէք սուրբ»: ասաց Սողոմոն: Սուրբ բերին եւ Սողոմոն ասաց. «Կէս արէք կենդանի երեխայն եւ տուէք ամեն մի կնոջ մէկ կէտը»: Այս խօսքերը լսելու հարազատ մօր սիրտը սարսեցաւ: «Չէ» թագաւոր, աղաղակեց նա, մի հրամայիր երեխայն սպանել. տուր նրան կենդանի այս կնոջ: Իսկ միւսը ասաց. «լաւ է նրան կէս անել, թո՛ղ ոչ գրան լինի եւ ոչ ինձ»: Այս խօսքերից թագաւորը այն րոպէին ճանաչեց իսկական մօրը: Մայրական սէրը յայտնեց նրան: Սողոմոն ասաց. «տուէք երեխան առաջին կնոջ. նա է նորա մայրը»: Այս գառաստանը յայտնի եղաւ Իսրայէլի բոլոր երկրում եւ թագաւորը հասարակաց յարգութեան արժանացաւ: Ամենքը տեսնում էին, որ Աստուած նրան իմաստութիւն տուել է: Այս իմաստութիւնը փառաւորեց նրան ամեն տեղ: Նորա թագաւորութեան ժամանակ Իսրայէլացիները վայելում էին խաղաղութիւն եւ հանգստութիւն: Ամեն գրացի թագաւորները Սողոմոնի հետ բարեկամութեան ուխտ գրին, եւ նորա ամեն մի հպատակը կարողանում էր առանց երկիւղի նստել իր այգում եւ իր թզենի տակ:

ԳԼՈՒԽ ԶԱ.

Տաճարի շինութիւնը:

Սողոմոն կանգնեց Աստուծոյ հոյակապ տաճար: Երբ շինուածքը վերջացաւ, ժողովեցան ամեն ծերերն եւ Իսրայէլացւոց բոլոր ազգը: Քահանաները այս հանգիստաւոր

ժողովի առջեւ տեղափոխեցին Ուխտի Տապանակը տաճարի ամենից ներքին մասը, որ կոչվում էր Սրբութիւն սրբոց: Պատրաստած էին շատ զոհեր:

Սողոմոնը մօտեցաւ բոլոր ազգի առաջեւը զոհարանին, ծուներ իջաւ եւ իր աղօթքումն ասաց յետագայ խօսքերն էլ.

«Տէր, Իսրայէլի Աստուած, գու ես տիեզերքի մի Աստուածը. քեզանից ուրիշ Աստուած չկայ ոչ երկնքում եւ ոչ երկրում. գու տալիս ես քո ողորմութիւնդ ամենին, որոնք ճշմարտութեամբ պաշտում են քեզ. թո՛ղ կատարվին իմ հօրս Դաւթին տուած ամեն բո խոստումներդ: Յիրավի կ'ընակի՞ արդեօք Աստուած մարդոց հետ երկրիս վերայ: Եթէ երկինքն եւ երկնից երկինքը չեն բաւական քեզ պարունակելու, առաւել եւս այս տաճարը, որ ես շինեցի քո անուանդ համար: Տէ՛ր եւ Աստուած Իսրայելի. այս աղօթքի տանը մէջ նայիր մեր, քո ծառաներիդ, վերայ. թո՛ղ բարձրանան այստեղից մեր խնդիրքներս քեզ մօտ, ցերեկն եւ գիշերն լսի՛ր մեզ: Երբ մեր մեղաց համար կ'իփակվի երկնքի դուռը, կ'գայ երաշտութիւն եւ քո ժողովուրդդ զղջալով եւ բեկեալ սրտով կ'գայ այս տաճարը աղօթելու. լսի՛ր նորա խնդիրքի ձայնը. ների՛ր նրան իր յանցանքն եւ ջրի՛ր երկրիս անձրեւով»:

«Ինչպիսի թշուառութիւն էլ որ հասանի այս թագաւորութեանը՝ սով, ջրհեղեղ, երկրաշարժ, ցաւ կրակ, այլազգիները յարձակումները—լսիր քո մարդոց, որոնք այս տաճարումն աղօթք կ'անեն, եւ ողորմիր նրանց»:

Եթէ կ'գայ այլազգի հեռու երկրից այս տաճարում քեզ աղօթք անելու, լսիր նրան էլ, Տէ՛ր Աստուած: Կատարի նորա խնդիրքը, թո՛ղ իմանան երկրիս ամեն ազգերն քո անունդ եւ երկնչին քեզանից եւ գիտենան, որ քո անունդ գրած է այս տաճարիս վերայ, որ ես քեզ կանգնեցի»:

Երբ աղօթքը վերջացրեց, Սողոմոնն վեր կացաւ, օրհնեց բոլոր ազգին եւ յորդորեց նրան պահել Աստուծոյ ամեն պատուիրաններն եւ չանցնել Մովսէսին տուած օրէնքներից: Այն ժամանակ երկնքից ընկաւ կրակ պատրաստած զոհերի վերայ եւ բոլոր ժողովուրդն ընկաւ գետին, փառաւորելով Աստուծուն:

ԳԼՈՒԽ ԶԲ.

Սողոմոնի մահը:

Շարունակ բազում օրութիւնը, Սողոմոնի սրտում աւելի սէր եւ շնորհակալութիւն զարթեցնելու տեղ գէպի Աստուած, նրան փչացրեց: Նա ճշմարիտ ճանապարհից մոլորվեցաւ եւ սկսաւ գէպի կռապաշտութիւն հակիլ: Այսպէս մարդոց ամենից իմաստունն էլ, եթէ իր կրքերին կ'յանձնէ իրեն, ընկնում է մոլորութեան մէջ:

Սողոմոնը շատ կանայք ունէր եւ օրէնքների ընդգէմ, որոնք արգելում էին ամուսնութիւնը կռապաշտների հետ, կային նորա կանանց մէջ մի քանի կռապաշտներ էլ: Իր ծերութեան ժամանակ, նրանց սիրտը գրաւելու համար, նա հրաման տուեց շինել կռքերի բազիններ Երուսաղեմի մօտերում: Այսպէսով ինքը օրինակ տուեց ազգին Աստուծոյ օրէնքից անցնելու:

Աստուած յայտնեց Սողոմոնին, որ նորա թագաւորութիւնը կ'բաժանվի եւ թէ այս թշուառութիւնը կ'ուշանայ փոքր ինչ նորա հօր Դաւթի առաքինութիւնների համար: Ինքը Սողոմոնը չի տեսնիլ այն, այլ կ'լինի այն նորա որդւոյ ժամանակը:

Սողոմոնի ճշմարիտ Աստուծմէն հեռանալու ժամանակից սկսան խռովութիւնները խանգարել նորա հանգրստութիւնն, եւ նա ինքը, իր կեանքը դեղխութեան մէջ անց-

կանցնելով, վաղ ծերացաւ: Իր մահից փոքր ժամանակ առաջ Սողոմոն զըջաց եւ այս ժամանակ գրեց իր գիրքը երկրային ամեն բաների ունայնութեան վերայ: Այս գիրքը Աստուածաշնչումն կոչվում է ժողովող (Նկղեստիաոտէս): Այս գրքի գլխաւոր մտքերը յետագաներն են. «ես մեծ գործքեր արի, շինեցի տներ, ունէի շատ ծառաներ եւ ազախիներ, ունէի մեծ խաշներ, հաւաքեցի անթիւ գանձեր, ինձ մօտ պահում էի երգիչներ եւ երգեցող կանանց, ամեն կարելի ուրախութիւններն անում էի, կատարում էի ամեն ցանկութիւններս—բայց ոչինչ չէր ուրախացնում սիրտս, ես տեսայ, որ ամենն ունայնութիւն էր եւ հոգւոյ չարչարանք: Արեգակի տակը ոչինչ հաստատ բան չկայ: Ամեն իմաստութեանց բովանդակութիւնն է յետագայն. «վախեցիր Աստուծմէ եւ պահիր նորա պատուիրանները»

ԳԼՈՒԽ ԶԳ.

Թագաւորութեան բաժանվիլը:

Սողոմոնի մահից յետոյ, նորա որդին Ռովբովամը նրստաւ Եսայէլի գահը: Նա չէր լսում իր հօր ծեր եւ փորձառու խորհրդականներուն եւ վարվում էր ազգին հետ հպարտութեամբ ու խստութեամբ, որ եւ եղաւ պատճառ նորա թագաւորութեան բաժանվելուն: Տասն ցեղերն ապրատամբեցան նրանից եւ ընտրեցին թագաւոր Յերոբովամին, Եփրեմի տոհմից: Միայն երկու ցեղերը մնացին հաւատարիմ Դաւթի տան, այն է Յուզայի եւ Բենիամինի ցեղերը: Տասն ապստամբած ցեղերը Յերոբովամի առաջնորդութեամբ կազմեցին առանձին տէրութիւն, որ կոչվեցաւ Եսայէլի թագաւորութիւն: Մի քանի ժամանակից նորա մայրաքաղաքը գառաւ Սամարիան: Ամեն այս տասն ցեղերը յաճախ ընկնում էին կռապաշտութեան մէջ:

Ռորովամբ, որ թէեւ իր ձեռին ունէր մայրաքաղաքը՝ Երուսաղէմ, միայն տիրում էր ազգի շատ փոքր մասին: Նորա տէրութիւնը կոչվում էր Յուդայի թագաւորութիւն: Այս ժամանակից բոլոր Իսրայէլացւոց ազգը կոչվում է յաճախ Յուդայ: Բայց բաց 'ի սրանից, թէ Յուդայի թագաւորութեան եւ թէ Իսրայէլի տերութեան հպատակները կոչվում էին նմանապէս Երայեցիք, Եբերի անունով, որ Աէմի զաւակն էր եւ Աբրահամի նախահայրը:

Երկու թագաւորութեանց բաժանվելը շատ փնասակար հետեւանքներ ունեցաւ. երկու թագաւորութիւնները շատ անգամ պատերազմում էին միմեանց դէմ: Յուդայի թագաւորները բաց 'ի մի քանիսից, մոռանում էին ճշմարիտ Աստուծուն. ազգը ընկաւ տգիտութեան եւ մեղքի մէջ:

Թագաւորներուն եւ ազգը ուղղելու համար, Աստուած խրկում էր երբեմն երբեմն սուրբ Մարգարէներուն: Սոքա նախագուշակում էին ապագայն եւ աշխատում էին մարդոց ուղղելու:

Յուդայի թագաւորների անուններն, որոնք թագաւորեցին երկու ցեղերի վերայ, են՝ Ռորովամ, Աբիու, Ասա, Յովսափատ, Յովրամ, Աբողիա, Յովաս, Ամասիա, Ազարիա կամ Ոզիա, Յովաթամ, Աքազ, Եզեկիա, Մանասսէ, Ամովն, Յովսիա, Յովաքազ, Յովակիմ, Սեքոնիա, Սեզեկիա:

Իսրայէլի թագաւորների անուններն, որոնք կառավարեցին տասն ցեղերուն, են՝ Յերոբովամ Ա. Նաբատ, Բաասա, Եզա. Չամբրի, Ամրի, Աքաբ, Աբողիա, Յովրամ Թէու, Յովաքազ, Յովաս, Յերոբովամ Բ. Չաքարիա, Սելոււմ, Մանայիմ, Փակէէ եւ Ոյսէէ:

Յուդայի թագաւորների վերայ. — Յուդայի թագաւորութեան ընկնիլը:

Իսրայէլի ցեղերի թշուառ բաժանմունքից յետոյ, ինչպէս ասացինք, Դաւթի զաւակները թագաւորեցին միայն երկու ցեղերի վերայ՝ այն է Յուդայի եւ Բենիամինի. նոցա մայրաքաղաքն էր Երուսաղէմ, ուր էր Սողոմոնի հստակապ տաճարը. բայց Յուդայի թագաւորների մեծ մասը Աստուծոյ օրէնքից հեռանում էր եւ ընկնում կռապաշտութեան մէջ: Յուդայի քսան թագաւորներից միայն ութն էին բարեպաշտ: Ահա նոցա անունները. Ասա, սորա որդին Յովսափատը, Յովաս, ամասիա, սորա որդին Ազարիան, սորա որդին Յովաթամը, Եզեկիա եւ Յովսիա:

Միանգամ Դաւթի ցեղը հազիւ ազատվեցաւ ջրնջվելից: Աստուած՝ հրաշալի կերպով ազատեց այս բարեպաշտ թագաւորի յետագանիքից մէկին միայն, որովհետեւ նորն խոստացած էր, որ նորա զաւակից կ'ծնի Մեսիան:

Յովրամը, Յովսափատի որդին, իրեն կին ունէր Իսրայէլի չար թագաւորի՝ Աքաբի աղջկան Դոգոզիային: Յովրամի մահից յետոյ շուտ վախճանեցաւ նորա որդին Աբողիան էլ: Աբողիայի մայրը, Դոգոզիան, իշխանասէր, արիւնահեղ կինը, կամենալով ինքը թագաւորել, վճռեց արքունի ցեղը ջնջել: Այս սարսափելի սպանութեան ժամանակ Աբողիայի մի տարեկան որդուն Յովասին թաքցրին: Նրան, ծծմօր հետ միասին ազատեց իր ազգականը, Յովիդա բահանայպետի կինն, Աստուծոյ տաճարում: Երեխան կրթվեցաւ բահանաների մէջ Աստուծոյ տանն եւ նորա հովանաւորութեան տակ վեց ասարի: Դոգոզիան չէր իմանում նորա կենդանի լինելը:

Երբ Յովասը եօթն տարեկան դառաւ, Յովիգա քահանայապետը ժողովեց բոլոր քահանաներուն եւ Ղեւտացիներուն եւ պատեց տաճարը զինուորած մարդիկներով. որոնց հաւատարմութեան հաւաստի էր: Ժողովուրդը մեծ հեռաքրքրութեամբ ժողովեցաւ տաճարի մօտ, սպասելով մի արտաքոյ սովորութեան բանի: Այն ժամանակ քահանայապետը դուրս հանեց եօթն տարեկան երեխային եւ ազաղակեց. «Յուգայիք, ահա ձեր թագաւորը Յովաս, Աբողիսյի որդին, որ ազատեցաւ Գողգոթայի ձեռքից»:

Բոլոր ազգի առաջին Յովասը օծվեցաւ թագաւոր եւ բոլոր տաճարը լքցվեցաւ փողերի ձայնով եւ ուրախութեան ազաղակներով: Ազգը ուրախութեամբ ընդունեց մատաղ թագաւորին՝ որ Գաւթի ցեղի ճիւղն էր:

Յովաս սկզբուն թագաւորում էր բարեպաշտութեամբ. բայց Յովիգայի մահից յետ, մեծամեծները խնդրեցին եւ ստացան թագաւորից հրաման աղօթք անելու տաճարում, ոչ թէ ճշմարիտ Աստծուն, այլ կուռքերին: Յովիգայի որդին Չաքարիա քահանան ընդգրկմացաւ այս բանին. բայց թագաւորի հրամանով քարկործվեցաւ տաճարի բակի մէջ: Չաքարիան ասաց. «Աստուած կ'լինի դատաւոր իմ եւ քո մէջ»: Յովասը բազմաթիւ զօրքով ջարդվեցաւ Ասորոյ թագաւորից եւ յետոյ սպանվեցաւ իր սեպհակահն ծառաների ձեռքով: Յովասից յետոյ Յուգայում թագաւորեցին առհասարակ բարեպաշտ թագաւորներ՝ Ամասիան, յետոյ նորա որդին Ողեան, որին յաջորդեց իր որդին Յովաթամը, բայց Յովաթամի որդին Աքազը չհետեւեց իր նախորդների բարեպաշտութեան. նա փակեց Սողոմոնի կանգնած տաճարն եւ շինեց շատ սեղաններ կռքերի համար:

Աքազի բարեպաշտ որդին Եղեկիան, որի ժամանակ Իսրայէլի թագաւորութիւնը վերջացաւ, բայ արաւ Աստուծոյ տաճարը, զարդարեց նրան եւ քանդեց կռքերի ա-

մեն սեղանները: Սորա ժամանակ Ասորեստանի թագաւորը Սենեքերիմ, Սաղմանասարի որդին. պաշարեց Երուսաղէմը, բայց մահուան հրեշտակը մի գիշերում ջնջեց Ասորեստանցւոյ զօրքն եւ Սենեքերիմ, թողնելով Երուսաղէմի պաշարումն, դարձաւ Նինուէ:

Մանասէն պաշտպանում էր կռապաշտութիւնն եւ անմեղաց արիւնով ջրեց բոլոր Երուսաղէմը. միայն Ասորեստանցւոյ ձեռքը գերի ընկած, նա Աստուծոյ առաջին սրտանց զղջացաւ եւ ստացաւ թողութիւն: Ուստ, Մանասէի թոռը, մինչեւ իր մահ էր առաքինի: Նա թագաւորեց ութը տարեկան եւ միշտ հաւատարիմ մնաց ճշմարիտ Աստծուն:

Յուգայի թագաւորութիւնը ծաղկեցաւ էլի հարիւր տարի, Իսրայէլի թագաւորութեան ընկնելից յետոյ: Վերջապէս նորա վերայ էլ հասաւ Աստուծոյ արդար դատաստանը: Աստուած մատնեց նրան Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի ձեռքը: Այս աշխարհակալը Յուգայի Յովակիմ իրեն թագաւորին հարկատու արաւ: Եւստ սրանից յետոյ Նաբուգոդոնոսորը նորա որդուն Յեքոնիային բոլոր Յուգայի մեծամեծներով միասին Բաբելոն գերի տարաւ: Ցասն տարիից յետոյ՝ Սեղեկիա թագաւորը կամեցաւ ազատվի յաղթողների ծառայութեան լծիցը: Նաբուգոդոնոսոր հրամայեց Սեղեկիայի աջքերը հանել, ինչպէս կռուարարի եւ նորա ներկայութեան ժամանակ սպանեցին նորա բոլոր որդոցը: Սողոմոնի հայակապ տաճարը այրեցին եւ Երուսաղէմ քաղաքը քարերի շեղջ դարձրին: Յուգայի ազգը իր կոյր թագաւորի հետ միասին գերի գնաց Բաբելոն: Այս պատահեցաւ 588 տարի Քրիստոսից առաջ: Այն ժամանակից Երուսաղէմ մնաց ամայի եւ տաճարը քանդած, ընկած էր, մինչեւ որ Ասորից թագաւորը Կիւրոս, Բաբելոնին տիրելով՝ Յուգայի գերիներուն դարձրեց իրենց հայրենիքը:

...առաջա՛յլ վճառածդո՛ւմ վաճառեա՛ծ ազո՛ւլ չըզմե՛տքն մնա՛ն
...առնողք՝ բեզա՛շար ԳԼՈՒԹ ՆԵ.
...ո՛ւմ բեմն՝ նաղմե՛զք մի ցրա՛տեցո՛ղ մառն՝ան բրա՛ց չցնէ՛

Իորայէլի թագաւորութիւնը.

Սուրբ մարգարէն Եղիա:

Իորայէլի թագաւորները, առանց բացառութեան, ամենքը հակամիտ էին դէպի կռապաշտութիւն. բայց ամենից չարն եւ անբարեպաշտն էին Աքաաբ եւ նորա կինը Յեզաբել. նորա ոչ միայն բահաղի կռքին բագին շինեցին. այլ եւ հալածում էին մարգարէներուն եւ ամեն ճշմարիտ աստուածապաշններուն: Աքաաբ թագաւորի պալատականներից մէկը, Աբդիու անունովի էր երկիւղած Աստուծոյ, սա պահեց այրերի մէջ Աքաաբի եւ Յեզաբելի գաղանութիւնից հարիւր մարգարէներուն. այնտեղ թագուն տանում էր նրանց կերակուր եւ ամեն հարկաւոր բաները: Եսկ Եղիա մարգարէին փրկեց Աստուած ինքը:

Սուրբ Եղիան, մի անգամ յայտնվելով Աքաաբի առջեւը, ասաց նրան. «քո մեղքերի եւ կռապաշտութեանդ պատճառով յայտնում եմ քեզ, որ այս օրից սկսած երկնքից չիւրնկնիլ ոչ մի կաթիլ անձրեւ եւ ոչ ցող, մինչեւ որ ես նորա համար աղօթք չանեմ Աստուծուն»: Աքաաբը չվախեցաւ այս սպառնալիքից. այլ միտը գրեց թագուն սպանել Եղիային: Աստուած ինքը փրկեց մարգարէին, ասելով նրան. «հեռացիր այս տեղից եւ թաղնվիր Քոռաթու հեղեղատի մօտ, որ Հորդանանի մէջ է վազում: Ես հրամայեցի իմ ազաւաներիս, որ քեզ կերակրեն»: Եղիան հպակեցաւ եւ տեղափոխեցաւ Քոռաթու հեղեղատի ափը, Յորդանանի մօտ: Նա բնակում էր հեռու մարդոց հասարակութիւններից. հեղեղատը տալիս էր նրան խմելու ջուր,

եւ առաւօտ ու երեկոյեան ազաւաները բերում էին նրան միս եւ հաց ուտելու:

Բայց երկար ժամանակ անձրեւ չգալից եւ ոտստիկ տապից Քոռաթի հեղեղատն էլ ցամաքեցաւ: Սուրբ Եղիան ջրի պակասութիւն զգում էր: Այն ժամանակ Աստուած ասաց նրան. «գնա Սիդոնացւոց Սարեփթա քաղաքն. այնտեղ ես կ'հրամայեմ մի այրի կնոջ, որ քեզ կերակրէ»: Մարգարէն հպատակեցաւ եւ երբ եկաւ քաղաքի գրան մօտ, տեսաւ մի այրի կնոջ, որ փայտ էր ժողովում: Սա էր այն կինն, որի մօտ Աստուած նրան խրկեց:

Սուրբ Եղիան մօտեցաւ այրի կնոջ եւ ասաց. «ես շատ ծարաւ եմ, տուր ինձ ջուր»: Այրին շատ բարի կնիկ էր: Նա այն բոպէին գնաց ջրի ետեւից: Եղիան նորա ետեւից ձայն տուեց. «բեր ինձ հաց էլ: Ես քաղցած եմ»:— Աստուած ինքը վկայ է, ասաց այրին, որ ես ոչ մի կտոր հաց չունիմ. ես ունիմ մի բուռ ալիւր միայն սափորիս մէջ եւ փոքր ինչ իւղ ամանում: Ես եկայ այստեղ, որ մի քանի կտոր փայտ գտնեմ եւ եփեմ մնացած ալիւրից նկանակ: Այս վերջին կերակուրն էլ ուտելից յիս, իմ որդուս հետ միասին՝ մենք պէտք է մեռնենք սովից»: Եղիան ասաց նրան. «մի վախենար, եփիր նկանակդ. միայն այն այստեղ ինձ մօտ բեր եւ յետոյ կ'եփես քո եւ որդուդ համար էլ: Աստուած ասաց. որ ալիւրդ եւ իւղդ չեն պակասիլ մինչեւ այն օրը, երբ կ'գայ անձրեւ երկրիս վերան»: Բարի այրին հաւատով լսեց Մարգարէի խօսքերը, կատարեց ամենն, ինչոր ասաց նրան Սուրբ Եղիան, կշտացաւ ինքն եւ իր որդին եւ այն ժամանակից սկսած չէր պակասում ոչ նորա ալիւրն եւ ոչ իւղը:

Սուրբ Եղիան բնակեցաւ նորա տանը:
Մի քանի ժամանակից այրիի որդին հիւանդացաւ եւ մեռաւ: Սուրբ Եղիան տեսնելով մօր անմխիթար արտա-

սուրբ, առաւ երեխայի մարմինը, դրաւ իր անկողինի վերայ. յետոյ ջեռմեռանդ աղօթքով դարձաւ զէպի Աստուած, փչեց երեք անգամ մեռածին եւ երեխան վեր կացաւ եւ յանձնվեցաւ իր մօրը:

ԳԼՈՒԽ 22.

Եղիայի զոհը:

Սուրբ եղիայի մարգարէութիւնը: որ նա ասաց Աքաաբին, կատարվեցաւ. երեք տարի եւ վեց ամիս անձրեւ եւ ցօղ չիջաւ, ամեն ջրի աղբիւրները ցամաքեցան, երկիրը չտուեց ոչ ցորէն եւ ոչ խոտ. Իսրայէլի թագաւորութեան մէջ սարսափելի թշուառութիւն էր: Ծառերը կանգնած էին առանց տերեւի եւ գաշտերն ընկած առանց խոտի: Ամբողջ անտառներ չորացան՝ անասունները կոտորվում էին եւ մարդիկ մեռնում:

Վերջապէս Իսրայէլացիները զղջացան, դարձան Նրան, որ միայն կարող է ջրել երկիրս պտղաբեր անձրեւով եւ զոփացնել նրան երկնային ցօղով. նոքա սկսան աղօթք անել ամենազօր Արարիչն եւ Աստուած ասաց Եղիային. «Գնա՛ յայտնվիր Աքաաբի առջեւ. ես կ'տամ երկրիս անձրեւ»: Սուրբ Եղիան հպատակեցաւ:

Այս ժամանակ ինքն Աքաաբ թագաւորը բարեպաշտ Աբգիուի հետ ճանապարհորդութիւն էր անում, փնտռելով մի ձոր հեղեղատով, ուր կարելի լինէր արածել արքունի ձիերուն եւ ջորիներուն, աշխատելով գօնէ մի քանի անասուն կենդանի պահել Իսրայէլի երկրում: Թագաւորը գնում էր մի ճանապարհով եւ Աբգիուն միւսով: Յանկարծ Եղիան հանգիպեցաւ Աբգիուին եւ ասաց նրան. «յայտնվիր թագաւորին իմ գալուստս»:

Աբգիուն յայտնեց թագաւորին, որ Եղիան, որին

ամեն տեղ փնտռում էր, ինքն եկել է նորա մօտ: Թագաւորը ասաց մարգարէին, «այն դու ես, որ խռովում ես Իսրայէլի ազգին».— «Ես չեմ այն», պատասխանեց Եղիան. «այլ դու ինքդ եւ քո հօրդ տուելը: Ի՞նչ մտորեցողիք նրան Աստուծոյ ճանապարհից եւ ստիպեցիր կռքերին երկրպագութիւն տալ: Երկիր ամեն կողմ հրեշտակներ. որ ժողովին քո ազգդ կարմելու լերան վերայ, թող գան այն տեղ նոյնպէս Բահաղի քուրմերն էլ»:

Ամենը ժողովեցան կարմելու լեռան վերայ: Բահաղի քուրմերը չորս հարիւր յիսուն հօգի էին. իսկ Եղիան էր միայն ճշմարիտ Աստուծոյ մարգարէն: Նա առաջարկեց պատրաստել երկու զոհ՝ մէկը Բահաղի համար եւ միւսը Իսրայէլի Աստուծոյ համար եւ ասաց ազգին, թէ ճշմարիտ Աստուածը նա է, որ կ'խրկէ երկնքից կրակ զոհի վերայ: Բոլոր ազգը աղաղակելով համաձայնեցաւ այս առաջարկութեան:

Բահաղի քուրմերը առաջինը սկսան բերել իրենց զոհը: Մորթեցին մի եզն՝ գրին նորան զոհարանի վերայ եւ քուրմերը սկսան ազաղակել. «Բահաղ. լսիր մեզ. Բահաղ լսիր մեզ»: Նոքա ծուներ իջան, պտտում էին սեղանի չորս կողմովը, կանչում էին, բայց նա չէր կարողանում լսել նրանց, նոքա ոչինչ պատասխան չստացան: «Բարձր ձայնով կանչեցէք», ասում էր Եղիան, «գուցէ քնած է ձեր Աստուածը կամ զբաղուած է ուրիշ գործով: Նրան պէտք է դարձեցնել»: Բահաղի քուրմերը գոռում էին, ծեծում էին իրենց եւ ծակծակում իրենց, մինչեւ որ արիւն էր դուրս գալիս. բայց ամենը ի զուր էր, այսպէս գոռում էին նորա առաւօտից մինչեւ երեկոյ, միայն ոչ ոք նրանց ոչ ձայն տուեց եւ ոչ լսեց: Այն ժամանակ Եղիան ասաց ազգին. «մօտացէք ամենքդ ինձ»: Ժողովուրդը մօտեցաւ: Եղիան կանգնեց Աստուծոյ սեղան տասներկու քարերից, Իսրայէլացւոց ցեղերի թուով, սեղանի մօտ հրամայեց փորել խո-

րը փոս, գրեց փայտ զօհարանի վերայ եւ մորթեց զօհի
համար նշանակված եզր: «Բերէք ջուր»: ասաց նա, «եւ
ածէք զօհի վերայ: Երեք անգամ բերին ջուր եւ թըջեցին
նրանով բոլոր սեղանը եւ փոսը, որ փորած էր սեղանի
չորս կողմում, մինչեւ բերանը լցվեցաւ: Այն ժամանակ
Եղիան, մօտենալով սեղանին, ասաց. «Տէր Աստուած Ար-
համի, Խաչակի եւ Յակովբի, ցոյց տուր այժմ Խորայելաց-
ւոց բոլոր ազգին, որ Դաւ եւ միայն Աստուած եւ թէ ես,
Քա ծառայդ, անում եմ այս քս հրամանովդ: Ասիր ինձ,
Տէր, գարձորս այս մարդոց սրտերը գէպի Քեզ, որ մի
միայն եւ ճշմարիտ Աստուած»: Այս խօսքերը ասելիս, իջաւ
կրակ երկնքից, վառեց փայտը. այրեցաւ զօհը եւ կրակը
պատեց բոլոր գետինը սեղանի չորս կողմում եւ յամաքե-
ցրեց ջուրը փոսի մէջ, ժողովուրդը ընկաւ գետին, աղաղա-
կելով. «Ճշմարիտ Աստուած է Տէր Աստուածը»:

Սուրբ Եղիան հրամայեց Բահաղի քուրմերուն սպանել,
որոնք ազգին մոլորութեան մէջ էին գցում, կործանել
կուռքերն եւ քանդել նոցա բազմները: Յետոյ Աքաաբին
գառնալով ասաց. «գնա՛ տուն. ես լսում եմ անձրեւի
մօտենալը: Իսկ ինքը ելաւ Կարճելոսի գագաթն եւ ծուներ
իջած աղօթում էր: Արդարի աղօթքը զօրեղ է Աստուծոյ
առաջ. Յանկարծ վեր կացաւ սաստիկ հողմ, սեւ ամպեր
պատեցին երկինքը, եւ նրանցից եկաւ մեծ անձրեւ եւ ուռ-
գեց երկիրը: Երբ լսեց Բահաղի քուրմերի մահը, երգում
տաւեց, որ Եղիան էլ նոյն վիճակին կ'հասնի. բայց Աս-
տուած պահպանեց նրան Յեզաբելի վրէժխնդրութիւնից.
արդարը հեռացաւ Արաբիա:

— Եղիան, փայտ զօհի համար նշանակված եզր, փորած էր սեղանի չորս կողմում, մինչեւ բերանը լցվեցաւ: Այն ժամանակ Եղիան, մօտենալով սեղանին, ասաց. «Տէր Աստուած Արհամի, Խաչակի եւ Յակովբի, ցոյց տուր այժմ Խորայելացւոց բոլոր ազգին, որ Դաւ եւ միայն Աստուած եւ թէ ես, Քա ծառայդ, անում եմ այս քս հրամանովդ: Ասիր ինձ, Տէր, գարձորս այս մարդոց սրտերը գէպի Քեզ, որ մի միայն եւ ճշմարիտ Աստուած»: Այս խօսքերը ասելիս, իջաւ կրակ երկնքից, վառեց փայտը. այրեցաւ զօհը եւ կրակը պատեց բոլոր գետինը սեղանի չորս կողմում եւ յամաքեցրեց ջուրը փոսի մէջ, ժողովուրդը ընկաւ գետին, աղաղակելով. «Ճշմարիտ Աստուած է Տէր Աստուածը»:

Եղիա մարգարէն Քորէր լերան մօտ:

Սուրբ Եղիան բնակում էր մի քանի ժամանակ Արա-
բիաում, այրի մէջ, Քորէր լերան մօտ: Այստեղ նա շատ
անգամ տրամաթեամբ մտածում էր, թէ ինչպէս Խորայ-
ելացւոց ասան ցեղերը մուսուլման ճշմարիտ Աստուծուն, քան-
դեցին նորա սեղաններն եւ կատորեցին նորա մարգարէնե-
րուն, որոնք, յայտնի բան է, ամենքն կ'կորչէին, եթէ
Արդիուն նրանցից մի քանիսին չազատէր: Այս տխուր մա-
քերով Սուրբ Եղիան դուրս եկաւ այրից: Աստուած հրա-
մայեց նրան յայտնվել Իրէն լեռան գլխին: Նա կանգնեցաւ
այրի դրան մօտ եւ յանկարծ վեր կացաւ մեծ քամի, որ խոր-
տակում էր լեռները. բայց սորա մէջը չկար Աստուած:
Եղիան հողմի ժամանակ չէր զգում նորա մօտ լինելը:
Յետոյ երկիրը շարժեցաւ, բայց Աստուած չկար այս շարժի
մէջն էլ: Յետոյ անցաւ հուրը. Աստուած չէր նորա մէջն
էլ: Սրանից յետոյ փչեց մեղմ քամի եւ այս մեղմ ուղի մէջը
մարգարէի տխուր սիրտը զգաց Աստուծոյ լինելը: Նա ծած-
կեց իր գլուխը մաշկեակով եւ դուրս եկաւ այրից եւ խօ-
սակցում էր Աստուծոյ հետ: Աստուած հանգստացրեց նորա
նախանձայոյդ ոգին, ասելով, թէ Խորայելի թագաւորու-
թեան մէջն էլ, ուր Եղիան չէր գտնում ճշմարիտ Աստուա-
ծապաշտներ, կան էլի 7000 հոգիք, որոնք Բահաղին եր-
կրպագութիւն չեն տալիս:

Աստուած մօտ է ամեն մարդոց եւ խօսում է մեզ
հետ բնութեան ամեն երեւոյթներով մերկով, որտու՛մով,
փայլակով, անձրեւով, արեգակի փայլելովը եւ հողմի մեղմ
փչելովը: Հպարտ եւ յանդուգն մարդուն զսպելու համար

կան մըրիկ եւ որոտումն, հեղ եւ տխուր սրտի համար—
հողմի մեղմ փչելը, արեգակի փայլելը:

Սրանից յետոյ Սուրբ եղիան Աստուծոյ հրամանով դար-
ձաւ խորայելի երկիրը:

ԳԼՈՒԽ ԶԸ.

Աքաաբի և Յեզարէլի յանցանքն և նոցա պատիժը:

Մի Խորայելացի Նաբաւթ անունով, բնակում էր Յեզ-
րայելի գեղեցիկ եւ պողաբեր ձորի մէջ, Յեզրայել քաղա-
քում: այստեղ թագաւորն էլ ունէր պալատ Նաբաւթի
այգիի մօտ: Աքաաբը խնդրեց Նաբաւթին որ այգին իրեն
տայ, որովհետեւ այնտեղում նա կամենում էր պարտեղ
անկել տալ: Նա խոստացաւ փոխարէնը կամ ուրիշ այգի
տալ եւ կամ փող յձարել նրան: Բայց Նաբաւթը ստաց.
«Աստուած չանէ, որ ես երբէք համաձայնիմ ծախել ժա-
ռանգութիւնն, որ ստացել եմ ծնողներիցս»: Այն ժամանակ
ծնողաց թողած ժառանգութիւնը սուրբ էր համարւում եւ
նրան ծախելը մեղք: Աքաաբ այս բացատրութեամբ այն-
պէս տրտմեցաւ, որ հիւանդ պարկեցաւ, դարձրեց երեսը
գէպի պատն եւ չէր ուզում ոչ ոքին նայել եւ ոչ կերա-
կուր ուտել:

Նորա փինը Յեզարէլ, նորա մօտ մտնելով, հարցրեց.
«Եղ ի՞նչ պատահեցաւ ինչո՞ւ դու ոչ ոքին չես ուզում
տեսնել եւ բան չես ուտում»: Աքաաբ պատմեց նրան իր
խօսակցութիւնը Նաբաւթի հետ: Ի՞նչպէս, պատասխանեց
Յեզարէլ. «Ուրեմն էլ դու որպիսի թագաւոր ես, որ քո
հպատակիդ խոնարհում ես. կէր հաց եւ հանգիստ եղիր,
ոչինչ բանի չէրայ մի մտածիր. ես կ'տամ քեզ Նաբաւթի
այգին»: Նա գրեց Աքաաբի անունովը նամակ Յեզրայել

քաղաքի ծերերին եւ մեծերին եւ կնքեց արքունի կնքով:
Այս նամակումը հրամայած էր սուտ վկաներով ամբաստա-
նել Նաբաւթին, իբրեւ թէ նա հայհոյել էր Աստուծն եւ
չարաբանել թագաւորին: Այս պատճառով անմեղ Նաբաւթը
քարկործվեցաւ:

Յեզարէլ, երբ Նաբաւթի մահն իմացաւ. ստաց Աքաա-
բին. «այժմ կարող ես ձրի առնուլ այն այգին, որ Նաբաւ-
թը քեզ չէր ուզում փողով ծախել. Նաբաւթը մեռաւ»: Աքաաբ այն րոպէինգնաց այնտեղ եւ մտաւ այգին: Եղիա
մարգարէն, Աստուծմէ խրկած, եկաւ այնտեղ եւ ասաց Ա-
քաաբին. «Գ՞ու մարգասպան. Աստուծոյ անունով յայտ-
նում եմ քեզ, որ նոյն տեղում ուր թափվեցաւ անմեղ
Նաբաւթի արիւնը, կ'թափվի քո արիւնդ էլ. իսկ Յեզա-
բելին կ'պատառեն շները»:

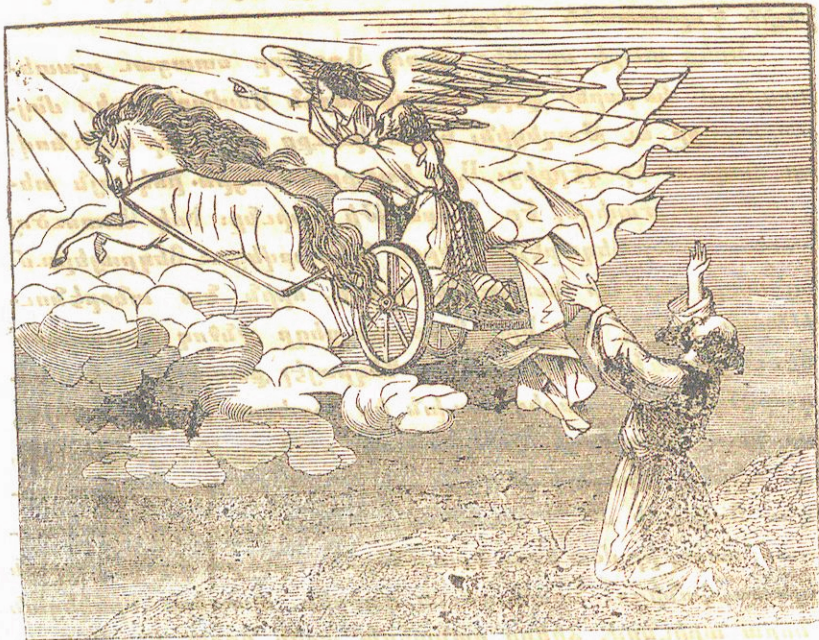
Երեք տարի սրանից յետոյ Աքաաբը ստացաւ պատե-
րաղմում մահաբեր վէրք: Նրան բերին Սամարիա իր մնյ-
րաքաղաքը, եւ թաղեցին: Նորա կառքը լքցվել էր արիւնով,
որ վազում էր վէրքից: Այս կառքը լուացին իսկ այն տե-
ղում, ուր թափվել էր Նաբաւթի արիւնը: Իսկ Աստուծոյ
զատաստանը Յեզարէլին վերայ կատարվեցաւ Յեզրայելում
այնտեղ, ուր էր Նաբաւթի այգին, որին նա անօրէնու-
թեամբ տիրել էր: Երբ Աքաաբի ցեղը ջնջող զօրավարը՝
Յէուսն հանգէսով մտնում էր Յեզրայել քաղաքը, նա զար-
գարվեցաւ զարդարեց գլուխն եւ մօտեցաւ պատուհանին,
որ նայէ յաղթողի հանգիսաւոր ընթացքին, յաղթողին,
որ տիրեց Խորայելի թագաւորութեան եւ եղաւ նորա որ-
դու Յովրամի մահի պատճառը: Թագաւորը, երբ նրան տե-
սաւ, ասաց իր մօտ եղող ծառաներին. «Դուրս գցեցէ՛ք դրան
պատուհանից»: Նրան դուրս գցեցին, պատերը սրսկեցան
նորա արիւնով, ձիերը ոտնակոխ արին նորա մարմինն եւ
երբ թագաւորը հրամայեց վեր առնուլ նորա դին, որ թա-
ղեն, դտան միայն նորա կառափը, ոտներն եւ ձեռները.

Նորա բոլոր մարմինը պատառել էին շները: Աքաաբի որդին եւ յաջորդը Յուրամ սպանվեցաւ նե-
տով եւ նորա մարմինը գցվեցաւ Նաւաւթի այգոււմ: Աքաա-
բը բաց ՚ի նրանից ունէր էլի եօթանասուն որդիք, որոնք
ամենքը սպանվեցան: Այսպէս ջնջվեցաւ Աքաաբի բոլոր
տունը:

ԳԼՈՒԽ ԶԿ.

Սուրբ մարգարէն Եղիսէ:

Սատուծոյ հրամանով Սուրբ Եղիան իրեն աշակերտ
ընտրեց Եղիսէին, որ ամեն տեղ նրան ուղեկից էր լինում:

Եղիան օծեց նրան մարգարէ եւ Սատուած իրկից Սուրբ
Հագոյ շնորհքը նորա վերայ: Սուրբ Եղիան, Եղիսէի աչքէ

առաջին, երկինք բարձրացաւ հրեղէն կառքով:

Սուրբ Եղիսէն իր սուրբ վարդապետի վերաբիւոյ հետ
միասին ժառանգեց մարգարէութեան կրկնապատիկ շնորհ-
քըն եւ հրաշագործութեան զօրութիւնը:

Մի աղքատ այրի կին եկաւ Եղիսէի մօտ եւ ասաց. «Իմ
մարդս մեռաւ, դու ինքդ գիտես, որ նա բարեպաշտ մարդ
էր»: Այժմ՝ եկաւ պարտատէրը, որ հօր պարտքի համար
իմ որդոցս կամենում է իրեն ստրուկ անել. ազատիր իմ
որդոցս»— «Ինչո՞վ կարող եմ քեզ օգնել. հարցրեց Եղիսէն
«չունե՞ս արգետք մի կալուածք:— «Ես ոչինչ չունեմ, պա-
տասխանեց այրին, բաց ՚ի մի աման իւղից»:— «Ուրեմն
գնա՛ տուն». ասաց Եղիսէն. «փոխ ուղիւր գրացիներիցդ»
ինչքան կարելի է, շատ ամաններ, փակիր տանդ գուռն
եւ քո որդոցդ օգնութեամբ ածիր իւղը քո ամանիցդ. փոխ
ուղած ամաններից մէջ, եւ բալտըն էլ կ'լքցուին: Այրին
կատարեց Եղիսէի հրամանը, փոխ առաւ իր ծանօթներից
շատ ամաններ եւ ամենը լցրեց իւղով, որ վազում էր նո-
րա ամանից, մինչեւ որ կար գատարկ ամանը: Նա այն-
քան իւղ ծախեց, որ ոչ միայն կարողացաւ իր մարդու
պարտքը տալ, այլ նրան մնաց գեռ էլի բաւական փող.
որ կերակրէ իրեն եւ իր որդոց:

Միանգամ Իսրայէլի թագաւորութեան մէջ սով ըն-
կաւ: Մարգարէների որդիքն եկան Եղիսէի մօտ եւ նա
հրամայեց իր ծառային նոցա համար կերակուր պատրաս-
տել: Ծառաներից մէկը գնաց բանջար հաւաքելու կերակրի
համար եւ գտնելով մի վայրի պտուղ, որ խաղողի նման
էր, ժողովեց եւ գրեց եփած կերակրի մէջ, չիմանալով
այս պտուղների վնասակար լինելը: Երբ կերակուրը պատ-
րաստ էր ամենքը նստան ուտելու, բայց փոքր ինչ ուտե-
լից յետոյ ամենքը կանչեցին. «մարդ Սատուծոյ, մենք կա-
րանք, մենք զեղած ենք»: Այս կերակրի մէջը թոյն է խառ-
նած»: Եղիսէն հրամայեց ածել ալիւր պղնձի մէջ եւ ասաց

ծառային. այժմ տուր թո՛ղ ուտեն աներկիւղ: Ամենքը կշտացան եւ մնացին առողջ. պատուհներն կորցրին իրենց վնասակար յատկութիւնը:

Մարգարէի որդիքն ասացին Եղիսէին, թէ այստեղ ուր մենք բնակում ենք՝ շատ նեղուածք է: Մենք գնանք Յորդանանի մօտ. կտրենք փայտ եւ շինենք մեզ համար բնակարաններ: Եղիսէն էլ գնաց նոցա հետ: Երևտասարգներից մէկը իր կացինը վեր գցեց ձեռքից գետի մէջ: «Ո՛հ, ես ինչ անեմ հիմիկ. կացինս էլ փոխ ուզած էր», աղաղակեց նա: «Յոյց տուր ինձ» ասաց Եղիսէն, կացինդ որ տեղ վեր գցեցիր» Երևտասարգը ցոյց տուեց այն տեղն, ուր ընկաւ կացինը. Եղիսէն գցեց այն տեղ մի փայտի կտոր—եւ կացինը գուրս եկաւ ջրի երեսը: Ա՛ռ քո կացինդ»: ասաց Եղիսէն: Երևտասարգը ձգեց իր ձեռքն եւ առաւ կացինը:

Մի քաղաքում երեսայք մտքերը դրին մարգարէի վերայ ծաղր անել: Քաղաքից գուրս գալով կանչում էին նորա ետեւից. «գնա՛ գնտակ կնտակ, գնա՛կ»: Այն բոպէին գուրս եկան անտառից երկու արջ եւ պատառեցին քառասուն երկու երեսայք:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Նէեման Ասորիի բժշկվելը:

Իսրայէլի երկրի հիւսիսային սահմանն է Ասորոց երկիրը: Ասորոց թագաւորի առաջին զօրավարը՝ Նէեման էր լաւ զինուորական առաքինութեանց տէր մարդ եւ սիրելի շատ իր թագաւորին: Նա շատ երեւելի էր եւ հարուստ. բայց այս ամեն արտօնութիւնները ոչինչ էին նորա արքում: Երբ Նէեման ինքը բորոտութիւն ստացաւ, որ սարսափելի եւ գրեթէ անբուժելի ցաւ է:

Մի անգամ մի քանի Ասորի զինուորներ յարձու-

կեցան Քանացոց երկիրը եւ յափշտակեցին ուրիշ գերիների հետ միասին մի փոքրիկ աղջիկ էլ, որին բերին իրենց հետ եւ տուին Նէեմանին: Զօրավարի կինը առաւ գերի աղջկան եւ պահում էր իր մօտ: Փոքրիկ Իսրայէլացի աղջիկը կարեկցութեամբ նայում էր հիււանդ Նէեմանի վերայ: Ռ՛հ ասաց նա միանգամ Նէեմանի կնոջ. «եթէ մեր տէրը գնար Սամարիայ Մարգարէի մօտ, յայտնի բան է, սա կ'բժշկէր նրան»: Կինը կրկնեց աղախնի խօսքերն իր մարդուն եւ սա էլ ասաց թագաւորին: «Գնա Սամարիա, ասաց թագաւորն, ես կ'տամ քեզ նամակ Իսրայէլացոց թագաւորի վերայ»: Նէեման առանց ուշանալու գնաց, եւ առաւ հետը տասն տաղաւար արծաթի, վեց հազար դահեկան եւ տասն ձեռք շորեր երբ Սամարիայ հասաւ նա խրկեց Իսրայէլի թագաւորին իր թագաւորի նամանակը որ գրած էր այս մտքով, թե այս նամակը կբերէ քեզ իմ ծառայս Նէեման որին խրկում եմ քեզ մօտ որ դու բժշկես նրան բորոտութիւնից: Իսրայէլի թագաւորը շիտթուեցաւ եւ ասաց. միթէ՞ ես Աստուած եմ, նա միայն կարող է յարուցանել մեռելներուն եւ բժշկել բորոտներուն: Ասորոց թագաւորը փնտռում է պատճառ ինձ պատերազմ յայտնելու»: Եղիսէն խրկեց թագաւորի մօտ մարդ եւ հրամայեց նրան ասել. «Ի գուր ես տխրում գու խրկիր Ասորին ինձ մօտ. թո՛ղ նա իմանայ, որ Իսրէլի մէջ կայ Մարգարէ»:

Նէեման նստաւ իր կառքը, գնաց Եղիսէի մօտ եւ կանգնեցաւ նորա տան դրան առաջն: Եղիսէն խրկեց իր ծառային նրան ասելու, որ նա գնաց Յորդանանի մօտ եւ եօթն անգամ լուացի այն գետում, այն ժամանակ նա կ'սրբվի բորոտութիւնից: Նէեման, սաստիկ նեղացած, ասաց. «ես սպասում էի, որ Մարգարէն ինքը գուրս կ'գայ ինձ մօտ, աղօթք կ'անէ իր Աստծուն. կ'գնէ իր ձեռքը իմ վերքերիս վերայ եւ կ'բժշկէ ինձ: Միթէ Ասորոց գե-

տեղը Իսրայէլի գիտից վատ են: Ինչո՞ւ խրկում է նա ինձ Յորդանանում լողանալու»: Նա բարկացած կամենում էր արգէն հեռանալ, բայց ծառաներն, որոնք բոլոր սրտով սիրում էին նրան, ասացին. «եթէ Մարգարէն ասէր քեզ մի ծանր բան, մի՞թէ դու չէիր կատարել քո բժշկութեանդ համար նորա հրամաններն: Իսկ նա ասաց քեզ. «լուաց-վիր եւ կ'առաջանաս»: Նէեման լսեց նոցա խորհուրդը, լուացվեցաւ Յորդանանում եօթն անգամ եւ սրբվեցաւ բորոտութիւնից: Այն ժամանակ դարձաւ նա Մարգարէի մօտ բոլոր իր ուղեկիցներով, մտաւ նորա տունն եւ ասաց. «այժմ ես ճշմարտութեամբ տեսնում եմ որ բոլոր տիեզերքում չկայ ուրիշ Աստուած, բաց 'ի Իսրայէլի Աստուածմէ: Խնդրում եմ քեզ, ընդունիր ինձից այս ընծաները»: Նա կամենում էր տալ Մարգարէին բոլոր իր ոսկին, արծաթին եւ ծանրագին շորերը:

Բայց Եղիսէն պատասխանեց. «վկայ է Ամենազօր Աստուածն, որ ես չեմ ընդունիլ ոչինչ. Նէեման ամեն կերպի աշխատում էր համոզել նրան. բայց մարգարէն մընաց անհամոզելի եւ ասաց նրան. «գնա՛ խաղաղութեամբ»:

ԳԼՈՒԽ ԶԱ.

Գէեզի:

Եղիսէ մարգարէի ծառան չ'ունէր Գէեզին իր տիրո անարծաթասիրութիւնը: Ինչո՞ւ համար մտածեց նա, խնայեց տէրս այն Ասորիին, ինչու չընդունեց նա նրանցից ոչ մի ընծայ: Ես կհասնեմ նորա հետեւից եւ կ'առնեմ նրանից մի բան»: Գէեզին գնաց Նէեմանի ետեւից.

Նէեման, երբ տեսաւ Մարգարէի ծառային, ինքը գուրս եկաւ նորա առջեւ եւ քաղցրութեամբ ընդունեց նրան:

Գէեզին ասաց Նէեմանին, որ իր տիրոջ Եղիսէի մօտ եկել էն Եփրեմի սարից երկու ազքատ տղայք, որ մարգարէին որդիք են եւ թէ նոցա տէրը խնդրում է Նէեմանին ընծայել նրանց մի մի տաղանդ արծաթ եւ մի մի ձեռք շոր: Նէեմանի ծառաներից երկուսը տարան Գէեզիի ետեւից ընծաները: Գէեզին երբ տուն հասաւ ծառաներուն յետ խրկեց: Թագցրեց առած ընծաներն եւ Եղիսէին ոչինչ չասաց այդ մասին:

«Որտեղից եկար Գէեզի». հարցրեց Եղիսէն: «Ես ոչ մի տեղ չեմ գնացել». պատասխանեց Գէեզին: Բայց ի՞նչ կարող էր ծածուկ մնալ Մարգարէից: Եղիսէն ամենը գիտէր արդէն: «Ես տեսայ, ինչպէս դու խորամանկութեամբ առար փող, որ գնես քեզ համար պարտեզներ, այգիներ եւ խաշներ», ասաց Մարգարէն. «դու խաբեբայութեամբ ստացար հարստութիւնը. խնդրեցիր Նէեմանից փող եւ շորեր. նոցա հեռ միասին ընդունիր ուրեմն նորա ցաւն էլ»:

Գէեզին գուրս եկաւ Մարգարէի մօտից բոլորովին բոքոտած, ինչպէս էր Նէեման:

ԳԼՈՒԽ ԶԲ.

Յովնան մարգարէն

Իսրայէլի թագաւորութեան մէջ բնակում էր Յովնան Մարգարէն. Աստուած ասաց նորան. «վեր կաց, գնա՛ Նինուէ քաղաքն եւ քարոզիր ժողովրդին ապաշխարութիւն: Այս ընդարձակ, բազմամարդ քաղաքը սարսափելի անօրէնութիւնների մէջ ընկաւ, որոնց ձայնը հասաւ երկինք»:

Յովնան, ակամայ հպատակելով Աստուծոյ հրամանին, ճանապարհ ընկաւ. միայն ոչ Նինուէ քաղաքն երթալու համար. նա վարձեց իրեն տեղ նաւի վերայ, որ գնում էր Թարսիս, եւ կամենում էր անցնել ծովն, որ աղաւովի Աստուծոյ հրամանը կատարելից:

Բայց ի՞նչ պատահեցաւ: Վեր կաղաւ մրրիկ սաստիկ եւ նաւը մեծ վտանգի մէջ էր: Ամենը սարսափեցան եւ փխսան աղօթք անել. որովհետեւ վտանգի ժամանակ ամենից մեծ չարագործն էլ գառնում է գէպի Աստուած:

Յովնան այս ժամանակ քնած էր: Նաւի տէրն ասաց

Յովնանին. «ամօթ չէ՞ քեզ, որ քնում ես: Վեր կաց եւ աղօթք արա՛ք Սատճուդ, գուցէ՛ նա ազատէ մեզ մահից»:

Ամենքը կարծում էին, թէ Սատուած վեր է կացրել մրրիկ պատժելու համար մի մեծ չարագործի, որ իրենց մէջ է: Ամենքը ժողովեցան միասին եւ ասում էին. «եկէ՛ք, լինճակ գրցենք, որ իմանանք, թէ ո՞վ է պատճառն այս պատուհասին, որ ամենուս սպառնում է»: Սատուած այնպէս կարգեց, որ լինճակն ընկաւ Յովնանին: Այն ժամանակ ամենքը սկսան նրան հարցնել. «ասա՛ ո՞վ ես դու, ո՞ւր կամենում էիր դու երթալ եւ ինչո՞ւ Սատուած պատժում է մեզ քեզ համար»: Յովնան պատասխանեց. «ես Խորայէյացի եմ եւ երկրպագութիւն եմ տալիս Ամենազօր Սատճուն, որ ստեղծեց երկինքը, ջրերն եւ ցամաքը»: Յովնան չի ծածկեց, որ ինքը կամենում էր Սատուծոյ հրամաններից փախչել: Այն ժամանակ ամենքը տեսան, որ նա մեղանչել է եւ փախենալով ասում էին նրան. «ինչո՞ւ փախում ես դու քո Սատուծոյ երեսից: Ի՞նչ անենք ուրեմն մենք այժմ, որ դադարեցնենք մրրիկը»: Յովնան պատասխանեց. «գցեցէ՛ք ինձ ծովն՝ ես գիտեմ որ մրրիկը իմ պատճառովս է կացել»:

Բայց ծովագնացները մարգասէր մարդիկ էին, նորա կամենում էին Յովնանին ափը հանել, աշխատում էին մտնենալ ցամաքին եւ երկար ժամանակ կռւում էին մրրիկ հետ բայց ալիքն անգազար նրանց հեռացնում էր, այնպէս որ վերջապէս գօրութիւնից ընկան: Տեսնելով, որ իրենց ամեն աշխատանքները ի զուրբ են, սկսան աղօթք անել, ասելով նոյն ժամանակ յետագայ խօսքերն էլ. «Տէր, մի կորցնիր մեզ ամենուս այս մի մարդու անօրէնութեան համար եւ սորա մահը մեզ մեզք մի համարիր, մենք կատարում ենք Քո կամքդ»: Նորա վեր առան Յովնանին եւ գցեցին ծովը: Մրրիկը այն բոլորէին դադարեցաւ:

Նաւի վերայ բոլոր գանուղները զօրազան կենդանի հաւատով Սատուծոյ եւ ջերմեռանդութեամբ: Նորա զօհբերին Ամենաբարձրեալ Սատճուն եւ խոստացան սրահել նորա պատուիրանները:

Գլ. Թ. Խ. ԶԳ.

Յովնան կէտ ձկան փորում:

Այն բոլորէին, երբ Յովնանին ծովը գցեցին, Սատուած հրամայեց մեծ ձկան, որ նրան կուլ տայ. բայց կէտի փորումն էլ պահպանեց Սատուած նորա կեանքը: Յովնան մնաց անվնաս երեք օր եւ երեք գիշեր ձկան փորում:

Այս Յովնան մարգարէի անցքն էր օրինակ մեր Տիրոջ՝ Յիսուսի Քրիստոսի երեքօրեան թաղման եւ յարութեան: Եւ աղօթքը, որ Յովնան կէտի փորում ասաց, պարունակում է իր մէջ շատ մարգարէութիւն:

Սատուած լսեց Յովնանի աղօթքն եւ հրամայեց կէտին. որ նրան ցամաքը գուրս գցէ:

Սատուած երկրորդ անգամ հրամայեց Յովնանին երթալ Նինուէ եւ նորա ընակիչներին ապաշխարութիւն քարոզել. նա անյապաղ ընկաւ ձանապարհ: Նինուէն Ատորեստանի թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր եւ այնպէս ընդարձակ էր, որ Յովնան բոլոր օր գնում էր մի ծայրից

մինչև միւս ծայրը, անդադար ձայն տալով. «կանցնի էլի երեք օր—եւ Նինուէն կ'կործանվի»: Նինուէի բնակիչները, վախենալով այս սպառնալիքներից, ապաշխարեցին. պահք դրին իրենց, հագան քուրձ եւ նստան մոխրի վերայ ամենքը, թագաւորից սկսած մինչև վերջին մարդը, թողին իրենց ամեն գործերն եւ մեծ ջերմեռանդութեամբ աղօթք էին անում Աստուած տեսնելով նոցա սրտանց զղջումն, ներեց նրանց:

Յովնան դուրս եկաւ քաղաքից եւ փոքր ինչ հեռու նստաւ նորա հանգէպ եւ սպասում էր, թէ ինչ կպատահի քաղաքին: Այս ժամանակ Աստուծոյ հրամանով դուրս ելաւ այն տեղումը, ուր Յովնան էր, գգմենի, որ իւր լայն տերեւներով պահպանում էր նրան օրվան շոքից: Այնտեղ նստաւ նա եւ քաղաքին նայելով սպասում էր իր մարգարէութեան կատարվելուն: Բայց տեսնելով որ Նինուէն անվնաս կեցած է: նա սկսաւ տրտմել. որ իր մարգարէութիւնը չկատարվեցաւ: Նա մինչև անգամ մահ էլ խնդրեց իրեն Աստուծմէ եւ ասում էր, ահա ի՞նչու ես չեի ուզում Նինուէ երթալ. ես գիտեմ: Տէր որ Դու երկայնամիտ ես եւ բազմադորմ եւ թողութիւն ես տալի զղջացած մեղաւորներին: Այժմ, խնդրում եմ Քեզ Տէ՛ր, առ իմ կեանքս, ես աւելի կամենում եմ մեռնիլ, քան թէ ապրիլ:»:

Միւս օր էլ չկար գգմենին, ճիճուն կերաւ նրան եւ նա թառամեցաւ արեգակի տաքութիւնից: Յովնան աւելի տրխրեցաւ: Նա էլի սկսաւ կանչել մահն, որովհետեւ Աստուած իւրեց նրանից գգմենու շուաքը: Այն ժամանակ Աստուած ասաց նրան. «Յովնան, դու չես տնկել գգմենին, հոգս չես քաշել նորա մեծանալու վերայ, բայց տրտմում ես նորա կորուստի համար: Նա դուրս եկաւ մի գիշերում եւ մի գիշերումն էլ թառամեցաւ: Դու զաւում ես նորա վերայ եւ ուզում ես, որ ես ջնջեմ մեծ քաղաքն, որի

մէջ հազարներով մարդիկ են կենում, ուր 120000 էջ աւելի մարդիկ կան, որոնք չեն կարող դու բարին չարից զանազանել եւ շատ էլ անասուններ:

ԳԼՈՒԽ ԶԴ.
 Իսրայէլի թագաւորութեան ընկնիլը:

Ասորիներն եւ Եբրայեցոց միւս գրացիները քանիցս անգամ յախշտակեցին Իսրայէլի գեղեցիկ երկիրը: Իսրայէլացիները դու կարողանում էին ընդդիմանալ գրացիներին եւ պաշտպանել իրենց նոցա յարձակումներէց: Բայց վեր կացաւ Ասորեստանցոց ազգն եւ բոլորովին նուաճեց Իսրայէլի թագաւորութիւնը: Ովսէ թագաւորը անհաւատարմութեամբ վարվեցաւ Ասորեստանի թագաւորի հետ եւ այն պատճառով զրկվեցաւ թագաւորութիւնից եւ եղաւ Իսրայէլի վերջին թագաւորը:

Ասորեստանցոց բազմաթիւ զօրքը տիրեց Սամարիային: Ովսէ թագաւորը, գրեթէ բոլոր իր հպատակներով, գերի գնաց: Այնուհետեւ Իսրայէլի թագաւորութիւնը բոլորովին վերջացաւ: Դարգակ տեղերում բնակվեցան կռապաշտներն, որոնց հետ միացան մնացած փոքրաթիւ Իսրայէլացիներն էլ եւ սկսան այնուհետեւ Սամարացիք կոչվել:

Այսպէս ընկաւ Իսրայէլի՝ Հրէից տասն ցեղերի թագաւորութիւնն Ասորեստանի Սաղամանասար թագաւորի ձեռքով 722 տարի Քրիստոսի ծննդից առաջ:

ԳԼՈՒԽ ԶԵ.
 Իսրայէլի թագաւորութեան ընկնիլը:

ԳԼՈՒԽ ԶԵ.
Սուրբ մարգարէները.

Սուրբ մարգարէները.

**Ահա այն մարգարէների անունները, որոնց
գրուածքը գրած են Աստուածաշնչի մէջ:**

Յսայի, Ամոսի որդին, բնակում էր Յուդայի երկրում և Ողիայի Յուդաիստի, Աբազի եւ Եգեկիայի թագաւորութեանց ժամանակ: Ինչքան որոմեցնում էին նրան չար թագաւորների անաստուածութիւնն եւ մեղքերն, ընդ հակառակ այնքան էլ աւելի ուրախացնում էին բարի թագաւորների առաքինութիւններն եւ բարեպաշտութիւնը: Եգեկիան Յուդայի թագաւորների լաւերից մէկն էր: Նորա թագաւորութեան ժամանակ Ասորեստանացիք պատերազմ բաց արին Յուդայի հետ եւ շատ յաղթութիւններ արին, այնպէս որ Եգեկիան սպասում էր, որ իր թագաւորութիւնը կ'քանդվի. բայց Յսայի մարգարէն խոստացաւ նրան Աստուծոյ մերձակայ եւ շուտ օգնութիւնն, որ եւ ճշմարտիւ կատարվեցաւ: Նմանապէս Եգեկիայի ծանր հիւանդութեան ժամանակ, Յսայի խոստացաւ նորան բժշկութիւն եւ հաւատացրեց այն նրան հրաշքով. նա արեգակի ստուերը աասն աստիճան յետ դարձրեց: Յսային լցեալ էր Աստուծոյ Հոգով. նա վառ զգացմամբ խօսում է Աստուծոյ վերայ եւ նոցա երջանկութեան վերայ, որոնք երկրպագութիւն են տալիս նրան հաւատով. նա յայտնի մարգարէանում է Դաւթի այն զաւակի վերայ, որ կ'ծնի Ադայից, մարգոց փրկելու համար. նա խօսում է նմանապէս այն չարչարանքների վերայ, որոնց նա կ'տանէ մարգիային ազգի համար. Մարգարէներից ոչ մէկը այսպէս պարզ չէր գուշակում Մեսիայի՝ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդը, չարչար-

քանքներն եւ փառքը: Այս պատճառով մի քանի Սուրբ Հայրերը Սուրբ Յսային անուանում են Հին ուխտի աւետարանիչ:

Երեմիա մարգարէն ուրիշների պէս մարգարէանում էր Մեսիայի գալուստն: Եւ յորդորում էր Աստուծոյ ժողովրդին ապաշխարելու եւ գուշակեց Երուսաղէմի քանդուիլը եւ ինքն էլ տեսաւ իր գուշակութեան կատարումն:

Իսայիէլ մարգարէին վերայ աւելի ընդարձակ կ'խօսենք յետոյ:

Մարգարէներն Եգեկիէլ, Ուիլէ, Յովէլ, Ամոս, Աբազի, Յուլիան, Միքիա, Նաւում, Ամբակում, Սոփոնիա, Անգէ, Չաբարիա եւ Մեղաբիա մարգարէացան նոյնպէս Մեսիայի եւ Յուդայի թագաւորութեան ու ուրիշ ազգերի զանազան վիճակների վերայ:

ԳԼՈՒԽ ԶԶ.

Տովբիթ:

Այն Խորայէլացիների մէջ, որոնց Ասորեստանցիք գերի տարան, կար մի բարեպաշտ մարդ Տովբիթ անունով: Նրան բերին Նինուէ՝ Ասորեստանի մայրաքաղաքն իր կնոջ եւ միակ որդու հետ միասին: Բայց օտար երկրումն էլ հաստատ մնաց նա իր հաւատին եւ կատարում էր Աստուծոյ պատուիրաններն: Սաղմանաօտար, Ասորեստանի թագաւորը, սիրում էր այս բարեպաշտ մարդուն եւ հրամայում էր նրան ազատ ման գալ իր բոլոր աէրութեան մէջ: Տովբիթ այս հրամանը գործ էր գնում: որ մխիթարէ իր գերի եղբայրներուն. օգնէ նրանց իր կարողութեան չափ եւ նրանց օգտակար խորհուրդներ: Նա ամեն տարի գնում էր իր ազգականների եւ ծանոթների մօտ նրանց էլ մասն էր հանում ամենից, ինչ որ ունէր: Տովբիթ վաճառականութեամբ շահեցաւ տասն տա-

դանդ արծաթ. Այս փողերն որ հաւաքեց, գնաց Մարտա-
տանի Հռափա քաղաքն, որ այնտեղ էլ թեթեւացնէ գերի
Խորայէլացիների վիճակը:

Եւստ որանից յետոյ մեռաւ Սաղմանասար եւ նրանից
յետ թագաւորեց նորա որդին Սենեքերիմը: Սա խտու-
թեամբ էր վարվում Խորայէլացիները հետ եւ ատում էր
նրանց: Այս ազգի թշուառութիւնը սարսափելի էր. նորա
մեծ մասը չուներ ոչ օրվան հաց եւ ոչ շոր, շատերը սպան-
վեցան եւ դիերը գցվեցան քաղաքի պատերից դուրս, որ
վայրի գազաններին եւ պատառոզ թռչուններին կերակուր
լինեն: Այս թշուառ ժամանակները Տովբիթի ողորմածու-
թիւնն առաւել աւելացաւ, նա կերակրում էր քաղցած-
ներուն. հագցնում էր մերկերուն եւ թաղում էր մեռած-
ներուն:

Նորա այսպիսի անխոնջ բարեգործութեան համբաւը
հասաւ թագաւորին: Սենեքերիմ բարկացաւ. հրամայեց
խլել Տովբիթից նորա բոլոր ստացուածը եւ իրեն սպանել:
Թշուառականը, ամեն բանից զրկած, փախաւ: Նրան թագ-
ցնում էին բարեկամներն, որովհետեւ իր առաքինութիւն-
ներով շատ բարեկամներ գտել էր:

Տովբիթի փախուստից յետ յիսուն օր հազիւ անցել
էր, որ Սենեքերիմ սպանվեցաւ իր հարազատ որդիներից:
Նրանից յետոյ թագաւորեց Ասորեստան նորա որդին, որի
մօտ Տովբիթի ազգականներից մէկն էր երեւի իշխան: Սա
խնդրեց Տովբիթին համար թաղութիւն, եւ նա յետ ստա-
ցաւ կրկին իր կնոջ, որդուն, իր տունն եւ բոլոր ստաց-
ուածը: Նա առաջվան պէս սկսաւ բնակել Նինուէում իր
ընտանիքով:

Սկաւ եօթներորդ շաբաթը. Սենուէկոստէի տօնը: Տով-
բիթի տանը պատրաստվեցաւ մեծ ճաշ: Տովբիթ, տեսնելով
կերակուրների առատութիւնն, ասաց իր որդուն «գնա՛
կանչիր ինձ մօտ իմ ազքատ եղբայրներիցս մի քանիսին,

որոնք պահում են Աստուծոյ օրէնքներն եւ թող տօնեն
այս մեծ օրը. ես քեզ ճաշի կ'սպասեմ»: Նորա որդի Տու-
բիան, երբ յետ դարձաւ, պատմեց, թէ տեսաւ փողոցում
մի սպանած Խորայէլացիի մարմին: Տովբիթ սեղանից վեր
կացաւ եւ թագուն մեռելին բերաւ իր տուն, որ արեգա-
կի մտնելից յետ թաղէ: Իրացիները նախատում էին նրան
ասելով, «չա՞տ ժամանակ է, որ թագաւորը քեզ կամենում
էր սպանել մեռեալները թաղելուդ համար: Հազիւ ազատ-
վեցաւ մահուան վճռից եւ էլի մի եւ նոյնն են անում»: Բայց
Տովբիթ թաղեց սպանածի մարմինը:

Պիշերով, թաղումից յետ դառնալով, չմտաւ իր տուն.
այլ պարկեցաւ տան պատի մօտ եւ չնակատեց, որ ուղիղ
իր գլխի վերայ կար ծախ բոյն: Այս բունից ընկաւ նորա
աչքի մէջ ծիրա, որից եկաւ աչքի վրան փառ: Տովբիթ
գնաց բժիշկների մօտ, միայն նոքա ոչինչ օգնութիւն չառ-
ուին նրան եւ նա բոլորովին կուրացաւ: Բայց այս թշուա-
ռութեան էլ տանում էր նա համբերութեամբ:

Սենան, Տովբիթի կինը, անխոնջ աշխատում էր, որ
կերակրէ իր ընտանիքը. նա մանում էր բուրգ: Մի անգամ
նա, երբ տարաւ տիրոջ իրեն յանձնված աշխատանքը,
ստացաւ բացի իր վարձից մի ուլ էլ ընծայ: Տովբիթ, որ
լսեց նորա ձայնը, չէր իմանում, թէ այն ինչ է նշանա-
կում: Տես ասաց նա իր կնոջ, գողացած չէ՞ արդեօք ուլը.
յետ տնւր այն տիրոջը, գողունի բան ուտելն մեղք է»: Կինը
շատ բարկացաւ նորա այս կասկածանքի համար: Նա
ասաց նրան շատ աւելորդ խօսքեր: Տովբիթը լուսթեամբ
համբերում էր նորա հայհոյանքներին եւ յանդիմանու-
թիւններին, նա հոգոց էր հանում եւ իր սրտում խնդրում
էր Աստուծոյ, սր կամ թեթեւացնէ իր վիճակն եւ կամ
խրկէ իրեն մահ:

Աստուած լսեց նրա ազօթքն եւ խրկեց նորան օգ-
նա թիւն իր Աստուծոյ հրեշտակին:

ԳԼՈՒԽ ԶԷ.

Տուրբիթի իր որդուն տուած խրատները:

Տուրբիթը հաւատում էր, որ Աստուած յսել է իր ազօթքն եւ շուտ կ'խրկէ իրեն մահ եւ այս պատճառով կանչեց իր որդուն եւ ասաց նրան յետագայ խօսքերն. «որդեակ, լսի՛ քո հօրդ եւ պինդ պահիր իմ խօսքերս սրտումդ»:

Երբ Աստուած կ'կանչէ իր մօտ իմ հօգիս, թաղիր իմ մարմինս»:

Պատուիր մօրդ, մի մոռանար երբէք, ինչոր նա քաշի է քեզ համար: Եւ երբ նա կ'մեռնի, թաղիր նրան էլ ինձ մօտ մի գերեզմանում»:

Աստուծուն միշտ աչքիդ առջեւ ունեցիր, կատարիր նորա պատուիրաններն, եւ փախիր մեղքից:

«Ողորմութիւն արա՛ քո կարողութեանդ համեմատ եւ երբէք երեսօղ մի գարձնիր աղքատից. այն ժամանակ Աստուած էլ քեզնից չի դարձնիլ իր երեսը»:

«Օգնիր ամենին, ինչքան կարող ես: Եթէ դու հարուստ կ'լինես, տո՛ւր շատ. եթէ դու աղքատ կ'մնաս, տո՛ւր փոքր, միայն բարի սրտով: Այսպէսով կ'հաւաքես մեծ գանձ թշուառութեան ժամանակի համար: Ողորմութիւնը փրկում է մահից եւ չէ թողնում մարդուս խաւարն երթալ»:

«Եղիր ողջախոհ, հեռացիր զեղի մարդոց հասարակութիւնից եւ մի առնիր քեզ կին կապաշտ, այլ ընտրիր մեր ազգից»:

Փախիր հպարտութիւնից, նա չպէտք է տեղ ունենայ սրտումդ: Հպարտութիւնն եւ փառամտութիւնը մարդուս ամեն բարի որպիսութիւնները խախտում են եւ գցում են նրան ամեն մեղքի մէջ»:

«Տնոր վարձ արգարութեամբ ամենին, որով քեզ համար կ'աշխատէ եւ մի պահիր մօտդ վարձկանի աշխատանայ գինը»:

«Մի անիր ուրիշին այն, ինչ որ չես ուզում, որ քեզ անեն»:

Մի խմիր գինի այնքան, որ հառքես»:

«Բաժանիր հացդ կարօտեալների հետ եւ հազցրո՛ւ մերկերին քո շորերդ»:

«Հարցրո՛ւ խորհուրդ միշտ իմաստուն մարդերից»:

Աննացդ ամեն դիպուածներում փառաբանիր Աստուծուն եւ խնդրի նրան, որ կառայարէ ամեն քո գործքերդ եւ խորհուրդներդ: Արօշհետեւ Աստուծո՛ւ է ամեն բարին: Նա բարձրացնում է եւ խոնարհեցնում է, ու՛մ որ կամենում է»:

«Արիացիր, որդեակ, մենք ազրատ ենք բայց եթէ կը կենանք Աստուծոյ կամաց համար եւ կ'փախչենք մեղքից, այն էլ, ինչ որ ունենք, բաւական կ'լինի մեզ»:

Երիտասարդ Տուրբիթի սիրտը շարժեցաւ այս խօսքերից: Նա ասաց իր հօրը. «Հայր իմ, ես կ'կատարեմ բոլոր քո հրամաններդ», եւ պահեց իր խօսքը:

ԳԼՈՒԽ ԶԷ.

Երիտասարդ Տուրբիթի ճանապարհորդութիւնը:

Իր խրատները փերջացնելից յետոյ, Տուրբիթ ասաց իր որդուն, «ես քեզ պէտք է էլի յայտնեմ, որ քո մանկութեան ժամանակ Մարաստանի Հաագա քաղաքում Գաբայէի մօտ պահ տուել եմ տասն տաղանդ արծաթ. գնա՛ նորա մօտ որդեակ: Բայց առաջ գտիր քեզ ընկեր, որ առաջնորդէ քեզ Հաագա եւ էլի յետ արի ինձ մօտ: Ատարիր այս իմ մահիցս առաջ»:

Երիտասարդ Տուրբիթն գնաց իրեն ընկեր փնտռելու եւ պատահեցաւ մի երիտասարդի, որ շատ գեղեցիկ էր տեսքով: Այս երիտասարդն էր Հաափայէլ հրեշտակը. նա հազած էր ճանապարհի շորեր: Տուրբիթն, չիմանալով, թէ ո՞վ է նա, մտեցաւ հրեշտակին, ողջունեց եւ ասաց. չգիտե՞ս արդեօք Մարաստանի Հաագա քաղաքի ճանապարհը: — Քիտեմ, պատասխանեց հրեշտակը, ես այնտեղ քանիցս անգամ եղել եմ մեր եղբոր՝ Գաբայէի մօտ: Տուրբիթն ասաց. «պատիւ ինձ այստեղ, մինչեւ ես այդ յայտնեմ հօրս»: Հայրը զարմացաւ, տեսնելով, որ Տուրբիթն այնպէս շուտ գտաւ իրեն ուղեկից եւ հրամայեց որդուն իմ մօտ կանչել երիտասարդին: «Վ'համաձայնես դու իմ որդուս Հաագա Գաբայէի մօտ առաջնորդելու»:

Հարցրեց Տովբիթ: Երբ դու կ'դառնաս նորա հետ միասին, մենք քեզ կ'տանք աշխատանացդ վարձն», աւելացրեց նա: «Ուրախութեամբ պատասխանեց երիտասարդը. «ես կ'տանեմ որդուդ Հոագա եւ յետ կ'դարձնեմ նրան էլի»: Ուրեմն», ասաց Տովբիթ, գնացէք, Աստուած ձեզ հետ լինի, Աստուած թձղ խրկէ ձեզ ուղեկից իր հրեշտակին»:

Երիտասարդ Տուբիան պատրաստեցաւ ճանապարհի, հրաժարական ողջոյն տուեց իր հօր եւ մօր, առաւ նոցա օրհնութիւնն եւ գնաց երիտասարդի հետ»:

Ճանապարհորդութեան առաջին օրը նոքա հասան մինչեւ Տիգրիս գետը: Տուբիան գնաց գետում լողնալու: Յանկարծ մի մեծ ձուկը դուրս եկաւ ջրից եւ կամենում էր կուլ տալ նրան: Տուբիան վախեցաւ, պինդ գոռաց եւ օգնութիւն կանչեց իր ընկերօջը: Հրեշտակն ասաց. «բռնիր այդ ձկան եւ հանիր ջրից»:—Տուբիան հանեց ձկան ցամաք. «Այժմ», ասաց Հրեշտակը, ճեղքի՛ր փորը: սիրտը, լեղին եւ լիարդը պահիր. դոքա գեղ են»: Տուբիան կատարեց ինչ որ իրեն հրամայվեցաւ: Այս ձկնից մի քանի կտոր նա խորովեց ընթրիքի համար:

Յետոյ գնացին առաջ եւ եկան Եգիպտոսնա քաղաքը: «Ո՛ւր իջեւանենք մենք», Հարցրեց Տուբիան Հրեշտակին: «Այս տեղ կենում է մի մարդ Հոագուէլ անունով, ասաց Հրեշտակը. նա քեզ ազգական է եւ բացի մի աղջկից, որի անունը Սառա է, չունէ ուրիշ զուակ: Նա գեղեցիկ է, խելօք եւ բարեբարոյ: Ես կ'խօսեմ քեզ վերայ նորա հօր, հետ նա կ'համաձայնի նրան քեզ տալ. դու ես նորա ստացուածների օրինակոր ժառանգը: «Ես լսել եմ դորա համար». պատասխանեց Տուբիան. Ասում են, թէ նա չար գեւել իշխանութեան տակն է, թէ նա եօթն անգամ ամուսնացել է եւ թէ նորա ամեն եօթն մարդերն էլ ամուսնութիւնից յետ առաջին գիշերը մեռել են: Ես վախենում եմ, որ ինձ հետ էլ մի եւ նոյնը չպատահի: Եթէ ես մեռնեմ, ո՞ր Հոգս կ'քաշէ ծնողացս վերայ: Ես եմ նոցա միակ նեցուկը: Տրամութիւնը նրանց գերեզման կ'իջեցնէ»:

«Մի վախիր, ասաց Հրեշտակը. չար ոգին քեզ վնաս չի տալ. միայն ջերմեռանգութեամբ աղօթք արէք ամենաբարձրեալ Աստծուն եւ նա կ'ազատէ ձեզ եւ կ'ողորմի:

Տուբիայի ամուսնութիւնը:

Տուբիան հրեշտակի ուղեկցութեամբ եկաւ Հոագուէլի մօտ եւ Սառան ընդունեց նրան: Հոագուէլ, Տուբիային նայելով, ասաց իր կնոջ Հեգնային. «նայիր թնջպէս նման է այս երիտասարդը մեր ազգականին՝ Տովբիթին»: Յետոյ, դառնալով ճանապարհորդներին, Հարցրեց նա, «որտեղից էք գալիս, սիրելի եղբայրներ»: Մենք գերի Խորայէլացիներից ենք, Նեփթաղիմի ցեղից, որ Նինուէումն են». պատասխանեցին նոքա: «Չէք ճանաչում արդեօք այնտեղ իմ ազգական Տովբիթին», Հարցրեց Հոագուէլ «ճանաչում ենք». պատասխանեցին նոքա: «Նա իմ հայրս է», ասաց Տուբիան: Այն ժամանակ Հոագուէլ գրկեց Տուբիային եւ լաց եղաւ ուրախութիւնից: «Օրհնում եմ քեզ, սրդեակս, ասաց նա. դու ունես առաքինի եւ բարեպաշտ հայր». Հեգնան Հոագուէլի կինը եւ Սառան, նորա աղջիկը, ուրախութեամբ բարևեցին Տուբիային, բայց ամենքն էլ շատ տխրեցան, երբ լսեցին, որ ծերունի Տովբիթը գրկվել է աչքից:

Հոագուէլ հրամայեց մեծ ճաշ պատրաստել եւ խնդրեց իր հիւրերուն, որ նստեն: Բայց Տուբիան ասաց. «ես ոչ կ'ուտեմ եւ ոչ կ'իմեմ, մինչև չես համաձայնիլ իմ խնդիրքս կատարելու: Տուր ինձ կին քո աղջկանդ Սառային»: Հոագուէլ վախեցաւ. այսպիսի առաջարկութիւնից մտածելով, թէ արդէն իր աղջկան եօթն ամուսիններն մեռան, նա վախենում էր, որ նոյն վիճակը Տուբիային էլ չհասնի. բայց Հրեշտակը ասաց նրան. «մի վախիր, սա բարեպաշտ մարդ է եւ Աստուած ինքը նշանակել է նրան քո աղջկանդ համար. ահա ինչու մինչև հիմիկ ոչ ոք չէր կարողանում տիրել նրան»: Այն ժամանակ Հոագուէլ միացրեց Տուբիայի եւ Սառայի ձեռներն, ասելով. «Աստուած տեսաւ իմ արտասուէքներս եւ լսեց

իմ աղօթքս: Տալիս եմ նրան քեզ: Աբրահամի, Իսահակի և Յակովբի Աստուածը օրհնէ ձեր պսակը»:

Կէս գիշերից լետ Ղուազուէլ կանչեց իր ծառաներուն և գնաց նոցա հետ միասին պարտեզ, որ զերեզման փորէ իր աղջկան նոր մարդուն համար: Երբ զերեզմանը պատրաստեց, նա դարձաւ իր կնոջ մօտ և ասաց նրան. «Խրկիր քո աղախիններից մէկին, չէ՛ մեռել արդեօք Տուբիան, որ մենք կարողանանք նրան թաղել արեգակի ծագելից առաջ և այսպէսով ծածկենք նորա մահը»: Աղախինը դարձաւ և համբաւ բերեց, որ երկու նոր ամուսնացածներն էլ ողջ և առողջ են: Տուբիան: Հրեշտակի հրամանով, իր համար պատրաստած սենեակը ծխեց նրտովը և լեարդովը, որ հանեց իր քնած ձրկնից, և Սառայի հետ միասին երեք օր աղօթքով անցկացրեց: Աստուած ողորմեց նրանց. Ղուազուէլ հրամայեց իր ծառաներին ծածկել փորած զերեզմանն. իսկ ինքն և իր կինը աղօթք էին անում և շնորհակալ լինում Աստուծոյ: Եւ ետ

Երկու շաբաթից լետոյ Ղուազուէլն ասաց Տուբիային. «մնա իմ մօտ մի քանի ժամանակ. ես կ'խրկեմ քս հօրդ մօտ մարդ ասելու, որ դու առողջ ես»:— «Չէ». պատասխանեց Տուբիան. «ես գիտեմ, որ իմ ծնողքս համարում են այժմ ամեն բոպէն և իմ բացակայութիւնս անհանգստացնում է նրանց»: Թէև շատ խնդրեց Ղուազուէլ նրան, բայց Տուբիան ոչ մի կերպով չհամաձայնեցաւ մնալ: Ուստի Ղուազուէլ տուեց նրան իր աղջկան Սառային, իր բոլոր խաշների կէսն, իր փողերի կէսը, տուեց նրան ծառաներ, աղախիններ և ցանկալով նրանց բարի ճանապարհ, ասաց նրանց. «Աստուծոյ սուրբ Հրեշտակը սղեկից լինի՛ ձեզ և հասցնէ ձեզ յազուութեամբ ձեր տուն: Աստուած տայ, որ ծնողացք առողջ գտնես և ես իմ մահիցս առաջ արժանանամ ձեր որդոցը տեսնել»: Ղուազուէլ և Հեզնան գրկեցին իրենց փեղային և աղջկան ու համբուրելով հրամայեցին Սառային, որ սիրէ իր մարդուն և պատուէ իր սկեսուրին և սկեսրային և պահէ իրեն այնպէս, որ ոչ մի լանդիմանութեան չարժանանայ: Սառան, արտասուք թափելով, խոստացաւ, որ երբէք չի մոռանալ իր ծնողաց խրատները: Յետոյ նոքա բաժանվեցան: Իսկ ծերունի Տովբիթ և նորա կինը շատ անհանգստանում էին իրենց որդու վերայ, որ փոքր ինչ ուշացաւ հարսանիքի խնջոյքի պատճառով: «Ի՞նչ բան կարող էր պատահել մեր որդուն», ասում էր նա իր կնոջը: Գուցէ Գաբայէլը մեռել է և նա չգիտէ ումնից ստանալ փողերը»: Տուբիթ և Աննան ժամից ժամ աւելի անհանգստանում էին: Նոքա լաց էին լինում, տեսնելով, որ իրենց որդին նշանակած ժամանակը լետ չէ դառնում: Մայրը չէր դադարում արտմելից. «Ո՛հ որդեակ իմ, որդեակ իմ». ասում էր նա. «ինչու՞ խըրկեցինք մենք քեզ օտար երկիր—դու մեր աչքի լսար, մեր ծերութեան անցուկը, մեր կեանքի մխիթարութիւնը, մեր ցեղի զոյսը: Միթէ՞ մենք բաւական հարուստ չէինք, երբ քեզ ունէինք»: Տովբիթ մխիթարում էր նրան, ստելով, «բա-

Տուբիայի դարձը:

Եւ ետ
-ում մատակ
-ա բայց
դ կիցիս
Գեզա
Հուազուէլ պատրաստեց հարսանիքի խնջոյք, որ հրաւիրեց ամեն իր բարեկամներուն և դրացիներուն: Եւ խնդրեց իր փեղայինց, որ մնալ իր մօտ էլի երկու շաբաթ: Տուբիան, չըկարողանալով բացատրել իր անխրոջ և մի և նոյն ժամանակ վախենալով իր երկարժամանակեաց բացակայութեամբ իր ծնողաց անհանգստութիւն պատճառել, խնդրեց Հրեշտակին, որ իրեն Ազարիա էր անուանում, որ «զնայ՛ առանց իրեն Հռնգա՛ Գաբայէլի մօտ և ձեռագրի՛ գօրութեամբ՛ ստանայ նրանից փողն և իրեն էլ հրաւիրէ հարսանիքի խնջոյքը»: Հրեշտակը կտտարեց Տուբիայի յանձնարարութիւնը: Գաբայէլ տուեց բոլոր արծաթն, որ քան պարտք էր և ինքն էլ ուրախութեամբ եկաւ Տուբիայի հարսանիքը:

ւական է, մի՛ տխրի՛ր. յայտնի բան է, որ մեր որդին առաջ է ընկերն, որ նորա հետ գնաց, արգար և հաւատարիմ մարդ է: Բայց Աննան չէր կարողանում մխիթարվել և ամեն օր գնում էր այն ճանապարհն, որով սէտք է նորա որդին դառնար: Այս տեղ բարձրութեան վերայ նստած նալում էր հեռուն: Աերջնայէս հեռուից տեսաւ ճանապարհորդներ, որոնք գալիս էին այն ճանապարհով և նրանցից մէկին ճանաչեց, որ իր որդին էր: Աննան ուրախացած վազեց իր մարդուն մօտ աղաղակելով. «որդիդ գալիս է»: —

Տուբիան Ղուսիպէլի հետ միասին գնաց առաջ որ շուտով տեսնվի ծնողաց հետ, իսկ Սառային բոլոր ծանաներով և խաշներով չեա թողին. սա կամաց կամաց հետևում էր նրանց: Զրեշտակը ասաց Տուբիային. «վեր առ հետդ լեզին, որ ձկնից հանեցիր և քո իրան հօրդ աչքին. այսպէսով կ'ըբժշկես նորա աչքերը»:

Ծերունի կոյրը՝ Տովբիթ, շտապելով իր որդուն առաջը դուրս գալ, գլորվեցաւ և որդին շուտ գնաց նրան բարձրացրեց: Հայրն և մայրը գրկեցին իրենց սիրելիին և ամենքը միասին շնորհակալ եղան Աստուծոյ և ջերմեանդու թեամբ աղօթք արին: Երբ փոքրինչ հանգստացան, ուրախութեան առաջին րոպէներէից յետոյ, Տուբիան առաւ ձկան լեզիով լիք ամանն և օծեց նրանով իր հօր աչքերը: Նոյն րոպէին փառք աչքերի բիւրից հեռացաւ և Տովբիթ սկսաւ տեսնել: Ամենքը փառաւորեցին Աստուծոն: Ծերունի Տովբիթ ասաց ուրախութեամբ. «Տէր Աստուած Բնութիւնի, շնորհակալ եմ Բեզնից. Գու՛ղատեցիր ինձ: Բայց դու էլ ողորմեցար. ես էլի տեսնում եմ իմ որդուն Տուբիային»:

Տուբիայի ամուսինը յարմարեց Տովբիթի առաջին խօսքերն, աչքերի բացվելից յետ, էին շնորհակալութեան աղօթքը Աստուծոյ: Եւ նա դիտէր, որ ամեն ուրախութիւն Աստուծոյ պարգև է և պատմեց ամեն մէջ տեսնում էր նա Աստուծոյ բարութիւնը:

Տովբիթ ուրախ սրտով գնաց իր հարսի առաջը և ի-

նուէի դուներիցը դուրս. ով նրան ճանաչում էր, զարմանում էր, որ նա առանց առաջնորդի գնում է, իսկ Տովբիթ ամենի առջևը փառաւորում էր Աստուծոյ, որ դարձրեց նրան աչքի լույսը: Տովբիթի բոլոր ազգականներն ուրախանում էին և եօթն օր տօնում էին Տուբիայի պսակը: Խնջուքի օրերը անցնելից յետ, երկուսն էլ, հայրն և որդին, խնդրեցին ծրար տեսլ Ազարիային, որ իբրև շնորհակալութեան նշան ընդունէ իրենց բոլոր ստացուածի կէսը. բայց հրեշտակն ասաց նրանց. «փառաւորեցէք Աստուծն ամենի առջև. նա իրկեց ձեզ մեծ ողորմութիւններ. թագաւորի գաղտնիքը պահել հարկաւոր է. իսկ Աստուծոյ գործքերը յայտնելը բարի է: Պահք, աղօթք, և ողորմութիւնը ամեն դարձերից լաւ են: Լաւ է քիչը արդարութեամբ, քան թէ շատը անարդարութեամբ: Ողորմութիւնը փրկում է մահից և սրբում է մեղքերն, ողորմութիւն և արդարութիւն անողները կենսք կըստանան. խոտասիրտ մեղաւորն իր հոգւոյ թշնամին է: Ես չեմ ծածկել ձեզնից մեծ գաղտնիքը: Այն ժամանակ», ասաց Զրեշտակը Տովբիթին, «երբ դու աղօթք էիր անում և քո հարսդ Սառան էլ աղօթք էր անում ես տանում էի ձեր աղօթքն Ամենաբարձրեալի առաջ: Երբ դու թաղում էիր մեռածներուն և այս բարի գործի համար չծուլացար սեղանից էլ վեր կենալ և թողնել քո ճաշդ, ես քեզ հետ էի այն ժամանակ. ես այն բոլորը տեսայ: Աստուած իրկեց ինձ, որ պսակեմ քեզ և քո հարսիդ Սառային: Ես Ղուսիպէլն եմ, մէկը այն եօթն սուրբ հրեշտակներից, որոնք տանում են սուրբերի աղօթքն և կանգնում են Ամենաբարձրեալի աթոռի առջևը: Երբ որ լսեցին Տովբիթ և իր որդին, զողացին և յարգութեամբ ընկան Զրեշտակի առջևը: Եւ նա խոսեց ինչպէս ըստ «Խաղաղութիւն ձեզ», շարունակեց նա, «մի՛ վախենաք ոչնչից, ես ոչ թէ իմ կամքովս, այլ Աստուծոյ հրամանով եկայ ձեզ մօտ և բնակեցայ ձեր մէջ: Փառաւորեցէք Նրան,

աղօթք արէք Նրան, այժմ ես դառնում եմ Նորա մօտ, Այ ինձ խնայեց: յայտնեցէք մարդոց և գրեցէք հրաշքներն, որոնք ձեզ պատահեցան»:

Այս ասելից լեռ Հռափայել Հրեշտակը անհետացաւ: Տոբիթի և իր որդին ընկան գետին, փառաւորեցին Աստուծոն և ամենին պատմում էին իրենց պատահած հրաշքները:

Սրանից յետոյ ծերունի Տոբիթի ասրեցաւ էլի վաթսուներկու տարի յաջողութեամբ և տեսաւ իր թոռներուն: Եր մահից առաջ նա նախագուշակեց որդոցն, որ Նինուէն շուտ կը քանդվի և Եսրայէլացիները կ'դառնան իրենց հայրենիք: Տոբիթ մեռաւ խորին ծերութեան մէջ հարիւր չիտուն ութը տարեկան և պատուով թաղվեցաւ: Տուբիա, նորա որդին, կեցաւ իր մօր մօտ մինչև նորա մեռնիլն և յետոյ տեղափոխեցաւ Ակրատանայ իր աներոջը՝ Հռազուէլի մօտ և պատվում էր նրան և նորա կնոջ Հեզնային ինչպէս իրեն ծնողներուն: Նա փակեց նոցա աչքերը: Տուբիան կեցաւ երկրիս երեսին հարիւր քսան եօթն տարի և հանդիստ վախճանեցաւ արդարների մահով:

ՅԼՈՒԹ ԶԱ.

Յուդիթ:

Բարեկրօնի թագաւորը, Սարգստոստոսը, պատերազմ էր առլիս Մարտոյ Արփաքդատ թագաւորի դէմ: Նա խրեց ամեն գրացի ազգերին մօտ օգնութիւն խնդրելու, միայն ամենքն էլ բացասեցին: Երբ յաջողութեամբ վերջացրեց պատերազմը Աեդացւոց թագաւորի դէմ, Սարգստոստոսը միտքը դրեց վրէժ հանել նրանից, սրոնք օգնութիւն չտուին իրեն: Այս բանի համար խրկեց նա իր Հողեփեռնէս զօրավարին բազմաթիւ զօրքով նոցա գէմ: Այս զօրավարը սրով և կրակով ջնջում էր ամեն իրեն խնդրիմացողներուն: Յուդայի

բնակիչները, սրոնք նմանապէս նրանցից էին, որ բացասեցին Սարգստոստոսին օգնութիւն, սպասում էին նոն վիճակը: Նորա պահք կարգեցին և վճռեցին մինչև վերջին զօրութիւնը պաշտպանել իրենց: Հողեփեռնէս զարմացաւ նոցա այսպիսի հաստատամտութեան վերայ: Նա պաշարեց Բեատուղիս բերդը, կարեց ջրի աղբիւրներն և քաղաքի բնակիչները քաշում էին ջրի մեծ պահասութիւն: Թշուառութիւնը Բեատուղիսի մէջ սարսափելի էր և շատերը կամենում էին վերջապէս անձնատուր լինել: քան թէ մեռնիլ ծարաւից: Աճռեցն էլի հինգ օր սպասել և եթէ այս միջոցումն Աստուած իրենց օգնութիւն չի տալ, մատնել բերդը թշնամեաց ձեռքը:

Բեատուղիս քաղաքում բնակում էր մի բարեպաշտ և գեղեցիկ այրի կին, Յուդիթ անունով, որ միտք դրեց փրկել քաղաքը: Նա ոչ սքին չչայտնեց իր խորհուրդը. բաց միայն խնդրեց իր քաղաքացիներուն, որ աւելի ջերմեռանդութեամբ աղօթք անեն իրեն համար Աստուծոն: Յետոյ հանեց իր սոգոյ շորերն, որ իր մարդու մահուան պատճառով հագած ունէր, զարգարվեցաւ ճիւղութեամբ և գնաց թշնամեաց բանակը: Նրան տարան Հողեփեռնէսի մօտ, որին նա ասաց, թէ ինքը կարող է գտնիլ միջոց հեշտութեամբ քաղաքին տիրելու, յետոյ նա խնդրեց միայն, որ իրեն և իր հետ եկած աղախնին հրաման տալ ամեն առաւօտ և երեկոյ բանակից դուրս գնալ աղօթք անելու համար:

Հողեփեռնէսը շատ բաւական մնաց այս առաջարկութեամբ և հրամայեց պահապանին, որ շարգելէ Յուդիթին և նորա աղախնին բանակից դուրս գալու առաւօտներն և երեկոյները: Նա սիրահարեցաւ Յուդիթի գեղեցկութեան և խոհեմութեան վերայ: Նորա զալուստի չորրորդ օրը հրաւրեց նորան իր սեղանի մօտ նստել: Երբ նա վրանը մտաւ, Հողեփեռնէս ասաց. նիստ՝ մեզ հետ, կեր խմիր, և ուրախացիր»: «Ո՛հ», յայտնի բան է, ես ուրախ կ'լինեմ», պա-

տասխանեց Յուզիթ, «ինձ դեռ ոչ ոք երբէք այսպիսի լար-
 քանք չէ ցոյց տուել: Հողեփեռնէս, Յուզիթի ներկայու-
 թեամբն ուրախացած, խմում էր սովորականից աւելի, նոյն-
 պէս էլ նորա սպասաւորները: Սեղանից չետոյ ամենքը հե-
 ռացան մէկ մէկից, ով որ կողմն կամեցաւ. վրանում ոչ ոք
 չմնացին. բացի Յուզիթից և Հողեփեռնէսից, որ այնպէս
 հարբեցաւ, որ պառկած էր անկողնի վերայ առանց զգացո-
 ղութեան: Յուզիթ, նրան մօտենալով, ասաց արտասուքով.
 «Տէր Աստուած. Իսրայէլի, զօրացրո՛ւ ինձ այս ժամիս»: Յե-
 տոյ նա վեր առաւ Հողեփեռնէսի սուրը, որ կախած էր նո-
 րա գլխի վերայ, և կտրեց նորա գլուխը: Յուզիթի աղա-
 խինը Հողեփեռնէսի գլուխը դրաւ պարկի մէջ:

Առաւօտը իրենց սովորութեամբ գուրս գնացին նոքա
 բանակից իրենց աղօթքը կատարելու. բայց էլի բանակը
 դառնալու փոխարէն նոքա մտան քաղաքը:

Երբ քաղաքի ծերերը ժողովեցան հրապարակում, Յու-
 ղիթ ցոյց տուեց նրանց Հողեփեռնէսի գլուխը: Բետուղի-
 այում ամենքն ուրախացան շատ և նոյն ժամին վճռեցին
 դուրս գալ քաղաքից և լարձակել թշնամեաց վերայ: Թշնա-
 միները, դեռ չիմանալով իրենց զօրավարի մահը, ծաղրում
 էին Յուզայիներուն. նոքա ժողովեցան Հողեփեռնէսի վրանի
 չորս կողմը, կարծելով, որ նա դեռ քնում է, բայց տեսնե-
 լով, որ նոցա զօրավարը շատ ուշ է զարթում, մի քանիսը
 յանձն առան վրանը մտնելու և գտան այնտեղ Հողեփեռ-
 նէսի գլխատած մարմինը: Զօրավարի մահուան համբաւը մեծ
 խռովութիւն գցեց բանակի մէջ: Զօրքը բանակը թողնելով
 փախաւ և Բետուղիայի բնակիչները մտան բանակ և գտան
 այնտեղ մեծ աւար, որ երեսուն օրվան մէջ հազիւ կար-
 ղացան քաղաք տանել: Յուզիթը երգեց գովասանական երգ
 Աստուծուն:

— այս մ. յովնով զմի ամբ քնն ասոյս քառաւ ստեմփմբո՛ւ
 — այս քննմով ի պապս սմ ի մայ Կեռուս քալիս քաղաքով

Բարբելունի դրութիւնը. Գանիէլ:

Բարբելուն տարած գերի երբայցեցիների մէջ կային շա-
 տերը թագաւորական ցեղից և մեծամեծների սրգիքը: Նա-
 բաւգոգոնոսոր հրամայեց այս ընտանիքներից ընտրել խելօք
 և գեղեցիկ երեխաներուն: Նա նշանակեց նրանց իրեն ծա-
 ռայելու համար, հրամայեց սովորցնել նրանց ամեն գիտու-
 թիւններ և արհեստներ, պահել լաւ, տալ նրանց կերակուր
 և գինի իր սեղանից:

Այս երեխաների անուններն էին Գանիէլ, Անանիա,
 Ագարիա և Միսայէլ: Նոքա մտքերը դրին չգործածելու նո-
 ցա բերած ոչ քաղցրահամ կերակուրները և ոչ թանգագին
 գինիները: Չնայելով իրենց մատաղ և փափուկ հասակին,
 Երբայցի երեխաները էին բարեխառն. նոքա ոչինչ էին հա-
 մարում ամեն երկրային բարութիւններն, և ոչինչ ուրիշ
 բանի վերայ չէին մտածում, բայց միայն որ կատարեն Աս-
 տուծոյ պատուիրանները: Նոքա գիտէին, որ թագաւորի սե-
 ղանում գտնվում են շատ այնպիսի կերակուրներ, որոնք
 Մովսէսի օրէնքներով արգելված են, և վախենալով, որ նը-
 րանցից չամնցնեն, նախադասելի համարեցին բաւականանալ
 հացով, կանանչգէնով և ջրով: Երբայցի մանուկների վե-
 րակացուն, որ թագաւորի առաջին պաշտօնեաներից մէկն էր,
 լայնում էր Գանիէլին և նորա ընկերներին, որ իր վերայ
 կ'ըսրկանայ թագաւորն, եթէ կ'իմացվի, որ նոքա չեն կե-
 րակրվում արքունի սեղանից բերած կերակուրներով և եթէ
 թագաւորը կ'տեսնէ նոցա երեսները գեղնած և ախուր. բայց
 Գանիէլ խնդրեց նրան, որ միայն տասնօրեայ փորձ անէ և
 եթէ այս միջոցումն կ'նկատէ, որ իրենք վատանում են կամ
 զեղնում, նա խոստացաւ ուտել այն, ինչ որ կ'հրամայեն:
 Վերակացուն համաձայնեցաւ: Նրանց սկսան ուտելու տալ

միայն ունեց, հաց և ջուր խմելու համար: Նշանակած տասն-
օրեայ ժամանակից յետ, նոքա աւելի առողջ և զուարթ ե-
րևում էին, քան թէ այն երեխանց երեսները, որոնք ու-
տում էին թագաւորի սեղանի կերակուրներից: Այս տեսնե-
լով, վերակայուն հրամայեց նրանց գործածել այն կերա-
կուրն, ինչ որ կ'ըարեհաճեն իրենք: Աստուած վարձատրեց
այս բարեպաշտ և բարեխառն երեխաներուն, տալով ընդու-
նակութիւն գիտութիւններ սովորելու: Նոքա մեծ լաւաջա-
դիմութիւններ արին և գիտութեամբ անցան ամեն Բաբե-
լացի ուսնալներից և իմաստուններից, նրանց լանձնեցին ե-
րևելի գործքեր Բարելանի երկրում (Դան. Գ. 12):

Ամենազօր Աստուածը, որին մենք երկրպագու-
թիւն ենք տալիս, կարող է փրկել մեզ քրոնիքից և հը-
նոցի բարեքեալ կրակից. բայց եթէ նա էլ չի բարեհաճի
մեզ փրկել էլի այն ժամանակն էլ, այս լալտնի լինի քեզ,
մենք քս շատուածներիդ և կուռքիդ, որ դու կանգնեցիր,
երկրպագութիւն չենք տալ»:

Թագաւորը, զայրացած, հրամայեց, որչափ կարելի է,
սաստիկ բորբոքել հնոցն և գցել նորա մէջ երեք մանուկ-
ներուն, պինդ կապած: Ամեն բան նաբուզողոսնոսորի հրա-
մանին համեմատ կատարվեցաւ: Հնոցը այնպէս տաքացրած
էր, որ սարսաւորներուն, որոնք մանուկներուն գցեցին մէջը,
այրում էր: Բայց կապած մանուկները, որոնք ընկան այս
սարսափելի բոցի մէջ, մնացին անվնաս: Աստուծմէ խրկած
Հրեշտակը մեզմացրեց կրակի սաստկութիւնն և զովացրեց
նրանց ինչպէս զովարար ցօղով: Կրակը նրանց չէր հասնում:
Նոքա, կրակի մէջ կանգնած, երգում էին Աստուծուն երգ: Նաբուզողոսնոսոր, երեք մանուկներուն անվնաս տեսնե-
լով, զարմոցաւ վեր կացաւ իր տեղից և հարցրեց իր պա-
լապականներուն. «մենք երեք մարդոց կապած չգցեցի՞նք
բորբոքեալ հնոցի մէջ: Նալեցէք, նոքա ազատ են. անվնաս
նրանց պատող մեռցի մէջ և նրանց հետ միասին էլի չոր-
բորբոք, գեղեցիկ երկնային ոգի պէս»: Նա մօտեցաւ հնո-
ցին և կանչեց. «Ինչքա բարձրեալ Աստուծոյ ծածայք, զուրս
եկէք բոցից և մօտեցէք ինձ»: Նոքա մօտեցան թագաւորին:
Ոչ մի մաշ նոցա գլխի վերայ չէր խանձվել. նոցա շորերը
անվնաս մնացել էին. չէր երևում կրակի ոչ մի հետքը և
ոչ էլ կրակի հասը կար: Միայն շղթաները, որով կապած
էին, թուլացել էին և քակվել: Այն ժամանակ նաբուզողո-
սնոսոր երկրպանութիւն տուեց ճշմարիտ Աստուծուն և ասաց.
«Օրհնեալ է ձեր Աստուածը, որ խրկեց իր հրեշտակին փրկ-
կելու իրեն վերայ չուսացողներուն: Եթէ իմ հպատակներիցս
մէկը կ'համարձակվի հայհոյել Աստուծուն, որին երկրպագում են

խանեցին. «Ամենազօր Աստուածը, որին մենք երկրպագու-
թիւն ենք տալիս, կարող է փրկել մեզ քրոնիքից և հը-
նոցի բարեքեալ կրակից. բայց եթէ նա էլ չի բարեհաճի
մեզ փրկել էլի այն ժամանակն էլ, այս լալտնի լինի քեզ,
մենք քս շատուածներիդ և կուռքիդ, որ դու կանգնեցիր,
երկրպագութիւն չենք տալ»:

Թագաւորը, զայրացած, հրամայեց, որչափ կարելի է,
սաստիկ բորբոքել հնոցն և գցել նորա մէջ երեք մանուկ-
ներուն, պինդ կապած: Ամեն բան նաբուզողոսնոսորի հրա-
մանին համեմատ կատարվեցաւ: Հնոցը այնպէս տաքացրած
էր, որ սարսաւորներուն, որոնք մանուկներուն գցեցին մէջը,
այրում էր: Բայց կապած մանուկները, որոնք ընկան այս
սարսափելի բոցի մէջ, մնացին անվնաս: Աստուծմէ խրկած
Հրեշտակը մեզմացրեց կրակի սաստկութիւնն և զովացրեց
նրանց ինչպէս զովարար ցօղով: Կրակը նրանց չէր հասնում:
Նոքա, կրակի մէջ կանգնած, երգում էին Աստուծուն երգ: Նաբուզողոսնոսոր, երեք մանուկներուն անվնաս տեսնե-
լով, զարմոցաւ վեր կացաւ իր տեղից և հարցրեց իր պա-
լապականներուն. «մենք երեք մարդոց կապած չգցեցի՞նք
բորբոքեալ հնոցի մէջ: Նալեցէք, նոքա ազատ են. անվնաս
նրանց պատող մեռցի մէջ և նրանց հետ միասին էլի չոր-
բորբոք, գեղեցիկ երկնային ոգի պէս»: Նա մօտեցաւ հնո-
ցին և կանչեց. «Ինչքա բարձրեալ Աստուծոյ ծածայք, զուրս
եկէք բոցից և մօտեցէք ինձ»: Նոքա մօտեցան թագաւորին:
Ոչ մի մաշ նոցա գլխի վերայ չէր խանձվել. նոցա շորերը
անվնաս մնացել էին. չէր երևում կրակի ոչ մի հետքը և
ոչ էլ կրակի հասը կար: Միայն շղթաները, որով կապած
էին, թուլացել էին և քակվել: Այն ժամանակ նաբուզողո-
սնոսոր երկրպանութիւն տուեց ճշմարիտ Աստուծուն և ասաց.
«Օրհնեալ է ձեր Աստուածը, որ խրկեց իր հրեշտակին փրկ-
կելու իրեն վերայ չուսացողներուն: Եթէ իմ հպատակներիցս
մէկը կ'համարձակվի հայհոյել Աստուծուն, որին երկրպագում են

այս Յուդացիները, մահով կ'մեռնին: որովհետև չկայ ուրիշ Աստուած, որ կարողանայ այսպիսի հրաշք գործել»: Թագաւորի հրամանով Սեդրաք, Միսաք և Աբեղնազով (այսպէս անուանվեցան Բաբելոնում Անանիա, Ազարիա և Միսայէլ) ստացան բարձր պաշտօններ տէրութեան մէջ:

Ռանիէլ մարդարէ:

Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը միանգամ տեսաւ երազ, որ մեծ անհանգստութեան մէջ զգեց նրան: Նա մոռացաւ երազի մանրամասն հանգամանքները. բայց զգում էր ահ և ոչինչ ուրիշ բանի վերայ չէր կարողանում մտածել, բայց միայն նորա վերայ թէ ինքը տեսել է մէկ սարսափելի բան: Աերջպպէս կամենալով հանգստանալ այս երազից, կանչեց իր թագաւորութեան բոլոր զիտուն մարդոց, մանաւանդ՝ երազահաններուն և քուրմերուն, որոնք պարապում էին անպագայն զգուշակելով: Ամենքը ասում էին, որ առանց երազն իմանալու, նոքա չեն կարող մեկնել նրան: Թագաւորը կամենում էր, որ վանպատճառ պատմեն և մեկնեն իրեն այն երազն, որ ինքը մոռացել էր: Նա սովորեցում էր սպանել նրանց, որոնք չեն իմանալ նորա երազն, և քանզի նոցա տները: Այդու ասում էին նորան, թէ այն մարդկային մտաց զօրութիւնից վեր բան է, թագաւորը հրամայեց սպանել իր թագաւորութեան մէջ եղած բոլոր զիտնականներուն, որովհետև նոքա չկարողացան մեկնել նորան այն, ինչ որ ինքն չէր իմանում: Այն թշուառների մէջ, որոնք պէտք է մեռնէին անարդար հրամանով, էր Ռանիէլն և նորա ընկերներն էլ, ինչպէս զիտութիւններով պարապող անձներ: Մոքա ամենքն էլ չէին իմանում թէ ի՞նչ է պատահել թագաւորին: Սպան-

նող վտանգն որ իմացաւ, Ռանիէլ գնաց այն պաշտօնատարի մօտ, որ, պէտք է, կատարէր թագաւորի հրամանը: Արիովք (այսպէս էր պաշտօնատարի անունը) պատմեց նորան Նաբուգոդոնոսորի բարկութեան պատճառն ամեն իմաստունների վերայ: Ռանիէլ, լիքը կենդանի յոյսով Ամենազօր Աստուծոյ վերայ, պահպանեց նրան բոլոր կեանքում, խնդրեց, որ իրեն տանեն թագաւորի առջև, որից խնդրեց, որ ժամանակ տալ դատապարտածներին, մինչև ինքը կ'իմանայ երազն և մեկնութիւնն էլ կ'ասէ: Թագաւորը համաձայնեցաւ ժամանակ տալ: Ռանիէլ կանչեց իր մօտ իրեն ընկերներուն Անանիային, Ազարիային և Միսայէլին. պատմեց նրանց, թէ ի՞նչ է պահանջում թագաւորն և խնդրեց նրանց, որ իրեն հետ միասին աղօթք անեն Աստուծուն, որ Նա բարեհաճի յայտնել իրենց գաղտնիքն, այնքան անմեղ մարդոց փրկութեան համար: Սոքա ամենքը սկսան ջերմեղանդութեամբ աղօթք անել: Աստուած լսեց նոցա աղօթքն և գիշերը տեսիլքում յայտնեց Ռանիէլին, ինչ որ հարկաւոր էր նրան գիտենալ: Առաւօտը վեր կացաւ, շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ, և յետոյ գնաց թագաւորի պալատն և խնդրեց, որ իրեն Նաբուգոդոնոսորի առջև տանեն:

Արիովք յայտնեց թագաւորին Ռանիէլի գալուստն և ներս մտցրեց նրան: Ռանիէլ ասաց Նաբուգոդոնոսորին, թէ զիտութիւններով ոչ ոք չէր կարող մեկնել այն երազն, որ Աստուած իրեն բաց արաւ: Ռանիէլ և Ռանիէլ պատմում էր Նաբուգոդոնոսորին նորա տեսած երազը. թագաւորը իր միտը բերում էր ամեն պարագաներն, և մեկնելով երազը, Ռանիէլ ասաց, որ Աստուած կամենում էր նորա ձեռքով յայտնել այն մեծ անցքերի գաղտնիքը, որոնք երկրիս երեսին, պէտք է, կատարվին: Լսելով մեկնութիւնն, որ բոլորովին համաձայն էր երազի ամեն մանրամասն հանգամանքներին, Նաբուգոդոնոսոր վեր ընկաւ Աստուծոյ առջև, աղաղակելով. «Ճշմարտիւ բաց ՚ի յաւիտենական, Ամենազօր,

Աստուծո՞մէ, ոչ ոք չէր կարող յայտնել այդպիսի տերեւի զազանիք»։ Նաբոլզոդոնոսոր թանգագին ընծաներ տուեց Ռանիէլին և բարձրացրեց նրան իր թագաւորութեան առաջին աստիճանի պաշտօնատարներին կարգը։ Ռանիէլ խնդրեց իր բարեկամներին՝ Անանիայի, Աղարիայի և Միսայէլի մասին և նրանց յանձնվեցան Բաբելոնի երկրի գործերի վառավարութիւնը։ Ռանիէլ մարգարէն պալատում թագաւորի սիրելին լինելով, միջոց առնեցաւ շատ բարեգործութիւններ անելու իր հայրենակից Հրէաներին։

Նաբոլզոդոնոսոր տեսաւ ուրիշ երազ էլ և երբ հրամայեց մեկնել այն, Ռանիէլ յայտնեց նրան, որ Աստուած կամենում է կոտորել նորա հպարտութիւնն և թէ նա մի քանի ժամանակ կ'զրկվի խելքից և աթոռից կ'ընկնի, մարդոց հասարակութիւնից կ'հեռանայ, կ'ստպվի թափառել անապատներում և վայրենի զազանների պէս կերակրվել արօտով, մինչև այն ժամանակ, երբ կ'հաւատայ, որ մի է Ամենագոր Աստուածն և որ զՍա միայն տալիս է իշխանութիւն և թագաւորութիւն, ու՛մ կամենում է։ Ամեն զուշակածը կատարվեցաւ. Նաբոլզոդոնոսոր իր հպարտութեան և վրառասիրութեան համար զրկվեցաւ մտքից և վայրենի զազանների հետ եղաւ նորա ընակութիւնը։

Նիւնպէս մեկնեց Ռանիէլ Նաբոլզոդոնոսորի սրդուն և ժառանգին՝ Բաղդասարին իջնա մի հրաշալի երևոյթ։ Բաղդասարը առաջ էր մեծ խնջոյք, ուր հրաւիրեց իր թագաւորութեան ամեն մեծամեծներուն, մտա հազար հոգիք էին ամենքի։ Սա հրամայեց բերել սուրբ ամաններն, որ յնորա հայրը՝ Նաբոլզոդոնոսոր առել էր Երուսաղէմի տաճարից։ Այս ամաններով լիւնում էին լիւնի, զ և ամեծացանում էին ոսկեղէն, արծաթեղէն, սպընձի, երկաթի, քարեղէն և փայտեղէն կաքերուն, բայց ոչ ոք չէր մտածում փառաւորելու Մի, Յաւիտենական և Ամենագոր Աստուծուն։ Յանկարծ երևեցաւ մի ձեռք, որ գրում էր բամբին անծանօթ բառերը՝

Մանէ, Թէկէզ, Փարէս»։ Թագաւորը, սարսափած, տեսնում էր վառ լապտերների լուսով գրող ձեռքն և մատներն, որ շարժում էին, բոլոր հիւրերը տեսան այն նմանապէս։ Ելի կանչեցին ամեն գիտուններուն. բայց ոչ ոք չկարողացաւ ոչ կարդալ անծանօթ գրերն և ոչ մեկնել այն բառերի միտքն, ոչ ոք չկարողացաւ բաց ՚ի Ռանիէլից, որ ասաց թէ այն բառերը նշանակում են, չափեցի, կշռեցի, բաժանեցի և թէ Բաղդասարի թագաւորութիւնը կ'բաժանվի և կ'նուաճվի Մեզացիներից և Պարսիկներից։ Նոյն գիշերն իսկ Բաղդասարին սպանեցին և նորա թագաւորութեանը տիրեց Մարաց Վարէհ թագաւորը։

ԳԼՈՒԽ ԳԵ.

Շուշան։

Բաբելոնում բնակվում էր մի անուանի և հարուստ Հրէայ, Յովակիմ անունով, որի կնոջ անունը Շուշան էր։ Յովակիմի մօտ հաւաքվում էին ամենից անուանի Հրէաներն և նա նոցա մէջ առաջինը համարվում էր։ Մանականը երկուսը Հրէաների դատաւորներից ամեն օր այցելութիւն էին անում նորան։ Նորա ծերունի էին և ամենքի առաջ պատուելի, բայց նոցա արտերն էին չար և արատաւոր։ Նոքր զբարտեցին Շուշանին, մի մեծ յանցանքում, որի համար Սովսէսի օրէնքով յանցաւորը մահու պէտք է դատապարտվէր։ Ատեանը, ծերունիների վկայութիւնը չարգելով, Շուշանին յանցաւոր հանեց։ Նրան տանում էին արդէն դատապարտութեան տեղը, բայց Աստուած լսեց անմեղի աղօթքը։ Նա լքեցրեց իր հոգով Ռանիէլին, որ զայտնվեցաւ դատաւորների առջև և պահանջեց, որ նորա նորից քննեն Շուշանի գործը։ Գրու զդատաւորները, դատապարտածը և զբարտեղչները դարձան դատարանը։ Ռանիէլ հրամայեց զբարտեղչներուն զա-

նազան սենեակներ բաժանել և հարցնել նրանց մէկ մէկ: Իրենց պատասխաններում անամօթ ծերունիները հակառակաբանեցին միմեանց: Այն ժամանակ ամենքը տեսան Շուշանի անմեղութիւնն և փառաւորում էին Աստծուն, որ փրկուում է իր վերայ լոյս գնողներուն: Երկու զրպարտիչներն էլ ստացան իրենց արժանի հատուցումն. նոքա մահու գտտապարտվեցան, որ պատրաստում էին անմեղ Շուշանին:

ԳԼՈՒԽ ԳՅ.

Բէլի կռքի կործանումն:

Բաբելոնի բազիններից մէկի մէջ կանգնած էր Բէլայ կուռքը, որ Բաբելոնում առաջին Աստուածն էր համարվում: Նրան բերում էին ամէն օր զոհ քառասուն ոչխար, տասներկու արդու նաշիհ և վեց մար գինի: Թագաւորը ինքն ամէն օր գնում էր տաճար կռքին երկրպագութիւն տալու: Ամենքը հաւատում էին, որ Բէլը կենդանի էակ է, ուտում է բոլոր իրեն բերած զոհերը, ամենքը աղօթք էին անում նրբան, ամենքը պաշտում էին նրան— ամենքը բաց չի Վանիէլից և Երիշտատու ճապաշտ Հրեաներից: Մի անգամ թագաւորը հարցրեց Վանիէլից. «Ինչո՞ւ զոհ չես ուզում երկրպագութիւնս տալ Բէլին: Այն պատճառով», պատասխանեց Վանիէլը «որ ես չեմ պաշտում կռքեր, որոնք մարդու ձեռքով շինած բաներ են: Ես երկրպագում եմ ճշմարիտ Մի Աստրծուն. երկրի և երկնքի Արարչին, որ տիրում է ամեն արարածներին»: — «Մի՞թէ զոհ կարծում ես, որ Բէլը կենդանի Աստուած չէ», հարցրեց թագաւորը. «մի՞թէ չես տեսնում, ինչքան շատ ուտում է նա և խմում է ամեն օր»: — «Թագաւոր, մի մտորվիլ Բէլը արձան է, մէջից հող է և զրնից պղնձ է», անսերբէք ոչ կերել է և ոչ խմել»: Թագաւորը չարացաւ և հրամայեց կանչել Բէլի ամեն քուրմերուն, որոնց

թիւն եօթանասուն էր, չհամարելով կանանց և երեխանց: Նա ասաց նրանց. «Եթէ չէք ասել ինձ, ո՞վ է ուտում զոհը, որ ամեն օր բերվում է Բէլին, ամենքդ մահի կ'արժանանաք. բայց եթէ զուք կ'ապացուցանէք, որ ինքը Բէլն է ուտում, ես կ'հրամայեմ Գանիէլին սպանել, որովհետեւ նա հայհոյեց Աստծուն»: Գանիէլ պատասխանեց. «Թագաւոր, թող լինի, ինչպէս ասացիր»:

Թագաւորը մտաւ բազին Վանիէլի հետ միասին, քուրմերը ասացին. «Թագաւոր, մենք ամենքս կ'երթանք այստեղից. դիր ինքդ կերակուր և գինի, լետոյ փակիր դուռը և կնքի՛ր քո կնքովը և եթէ եզուց առաւօտը պատրաստ կերակուրդ անվնաս մնացած կ'լինի, թող մեզ սպանեն, բայց եթէ կ'գտնես, որ Բէլը կերել է նրան, այն ժամանակ, պէտք է, սպանվի Գանիէլ, որ զրպարտում է մեզ»: Քուրմերը զուրս գնացին և թագաւորն ինքը դրեց բերած կերակուրները սեղանի վերայ: Իսկ Գանիէլ այս միջոցին հրամայեց իր ծառաներին բերել մոխիր և ցանել այն, թագաւորի ներկայութեան ժամանակ, տաճարի բոլոր լատակի վերայ: «Յետոյ, տաճարից զուրս գալով, թագաւորը փակեց դուռն և կնքեց իր մատանիի կնքովը: Գիշերի մէջ քուրմերն, իրենց կանանց և որդոց հետ միասին, մտան տաճարն և վեր առան ամենն, ինչ որ թագաւորը դրել էր Բէլի կռքի առջև: Միւս օր առաւօտը վաղ թագաւորը Վանիէլի հետ եկաւ տաճարի դրան մօտ: «Գանիէլ, ասաց թագաւորը, տես լաւ. ո՞ղջ է կնիքը»: «Այո, թագաւոր», ասաց Գանիէլ, «ո՞ղջ է կնիքը»: Գուռը բաց անելով թագաւորը նախեցաւ զոհի սեղանին և աղաղակեց. «Ո՞վ Բէլ, մե՞ծ ես զու: Այստեղ ոչ մի խաբեբայութիւն չէր կարող լինել»: Գանիէլ կանգնացրեց թագաւորին, որ նստմտէ տաճար, որ նոր հետքեր չլծողնէ փռած մոխրի վերայ, «Թագաւոր, նախի՛ր տաճարի լատակին, ասաց Գանիէլ, չես տեսնում արդե՞ք ոչ մի հետք», — «Ես տեսնում եմ, պատասխանեց թագաւորը, մարդոց, կանանց և

երեխանց ոտների հետքեր»։ Այս հետքերը թողել էին քուրմերը, նոցա կանայք և երեխաները։ Որչափ խորամանկ էր խաբեբայու թիւնը, բայց էլի բացվեցաւ։ Բտան գաղանի դուռը, որով մտնում էին քուրմերն իրենց ընտանիքներով, որ ուտեն գիշերով ամեն բան, ինչ որ կռքին զոհ էին բերում։ Թագաւորը հրամայեց բոլոր քուրմերուն սպանել իբրև չար խաբեբաներու, իսկ կուռքը տուեց Դանիէլին, որ քանդեց նրան էլ, նորա տաճարն էլ։

ԳԼՈՒԽ ԶԵ.

Դանիէլն առիւծների փոսում։

Այն մարդիկ, որոնք հաւատի աստուածատեւի ուսումն չունին, ընդունակ են ամեն մոլորութեանց մէջ ընկնելու։ Բաբելոնում կար մի մեծ օձ, որին ժողովուրդը պաշտում էր։ Մի անգամ թագաւորն ասաց Դանիէլին. «այս Աստուծոյ վերայ չես ասիլ, գիտեմ, թէ կենդանի չէ, դու տեսնում ես ինքդ, ինչպէս նա ուտում է և խմում է, ուրեմն երկրպագիր դրան»։ Դանիէլ պատասխանեց. «ես երկրպագում եմ Տէր Աստուծուն, նա միայն է կենդանի Աստուած»։ Տուր ինձ հրաման, արքայ, ես կ'սպանեմ այդ կենդանուն, որին ժողովուրդը ընդունում է Աստուած, և ես կ'սպանեմ նաև նոցա և գալագան գործածելու։ Թագաւորը հրաման տուեց։ Դանիէլ առաւ ձիւթ, ճարպ և մազ, եփեց ամենը միասին և գցեց օձի առջև, որ կերաւ այս պատրաստած խոտնուածքը և տրաքեցաւ։ «Տեսնում էք, դժն էք պաշտում դուք»։ ասաց Դանիէլ ժողովրդին։ մեզ բողոք դէ մոլորութեանց խորքերը այս համբաւը տարածվեցաւ, ազգը սկսաւ տրոյնջել թագաւորի վերայ պատեցին նորա պալատն և գոռում էին. «Թագաւորը Հրէայ է գառել և նա քանդեց Իէլին, դատաւարտեց նորա քուրմերուն և սպանեց օձին»։ Ապստամբ-

ների խուճրդ մտաւ թագաւորի պալատը ներս և ասում էր թագաւորին. «Տուր մեզ Դանիէլին կամ թէ չէ, կ'սպանենք քեզ էլ, բոլոր ընտանիքդ էլ»։ Թագաւորը ստիպվեցաւ Դանիէլին նոցաձեռքը մատնել։ Ժողովուրդը գցեց նրան փոսն, ուր կային եօթն առիւծներ։ Ամեն օր նրանց կերակրում էին, տալով նրանց երկու մարգու մարմին և երկու գառը. բայց Դանիէլին գցելից լետոյ վեց օր ոչինչ կերակուր չտուին, որ սովից շուտ պատուեն նրան։

Աստուած այստեղ էլ չթողեց Դանիէլին։ Առիւծներն ոչինչ վնաս չտուին նրան։ Բայց Դանիէլ ինքը զգում էր սով։ Այս ժամանակ ընակում էր Հրէաստանում Ամբակում մարգարէն։ Նա եփեց կերակուր իր հնձոզների համար, կողովի մէջ դրեց հաց և պատրաստած կերակուրի հետ միասին տարաւ արտը իր մշակների մօտ։ Աստուծոյ հրեշտակն երևեցաւ Ամբակումին ճանապարհում և ասաց. «տնար այդ ճաշը Բաբելոն Դանիէլին, որ առիւծների փոսի մէջ է»։ Տէր, սրբասխանեց Ամբակում, ես երբէք Բաբելոնում չեմ եղած և չգիտեմ էլ, ուր է առիւծների փոսը»։ Այն ժամանակ հրեշտակը բարձրացրեց նրան, տարաւ, ինչպէս ամբակ, օդի միջով և դրեց Բաբելոնում առիւծների փոսի մօտ։ Ամբակում կանչեց. «Դանիէլ, ծանալից Աստուծոյ, ազայս կերակուրն, որ Աստուած խրկում է քեզ»։ Աստուած իմ», ասաց Դանիէլ. «Բու չմոռացար ինձ։ Բու երբէք չես թողնում նրան, ով քեզ սիրում է»։ Նա վեր կացաւ և կուշտ կերաւ, իսկ հրեշտակը տարաւ Ամբակումին իր առաջվան տեղը։ դուրմի զգիմնելու բառն զբարձրաց ուղիով ազ զեօթներորդ օրը թագաւորը քնաց առիւծների փոսի մօտ, որ լաց լինի Դանիէլի մահն, որով հետև նրան մեղած էր կարծում. բայց Դանիէլին անվնաս և առողջ տեսնելով բարձր ձայնով աղաղակեց. «ով Աստուած Աստուած Դանիէլի Բու մեծ ես և չկայ որիչ Աստուած, բացի Բեղնից միայն։ և նա հրամայեց հանել Դանիէլին առիւծների փոսից և գցել այն-

ամբարտանով թիւնն արդարացաւ: Երկու զաւանճաններն էլ կախվեցան, իսկ անցքը գրվեցաւ արքունի լիշատակաց գրքի մէջ: Եւ մի քանի օր անց զիստ մեզ յիշատակ արգիւնս արգիւնս:

Արտաշէսի առաջին նախարարն էր Համան: Թագաւորը նրան իր թագաւորութեան ամեն իշխաններից վեր բարձրացրեց: Կամենքք, պէտք է, ծուներ իջնէին նորա առջև. բայց Մուրթբէոս չէր կամենում Համանի առաջին ծուներ իջնել, ուստի սաշատ ատեց նրան: Համան գոհ չէր լինում միայն նրանից վրէժ հանելով գիտենալով, որ Մուրթբէոս Հրէայ է, միտը դրեց Համան, Արտաշէսի տէրութեան մէջ եղած բոլոր Հրէաներուն ջնջել: Նա խօսում էր թագաւորի առաջին նոցա վերայ, իբրև մի ազգի վերայ, որ միշտ պատրաստ է անդատմբութիւն անելու: Աերջասկէ հանեց հրովարտակ, թագաւորի ստորագրութեամբ, ամեն Հրէաներուն կոտորելու համար: Չար ուրախութեամբ լցած, Համան շտապեց թագաւորի հրամանը հրատարակելու: Ազար ամսի տասնչորսը նըշանակած էր Արտաշէսի թագաւորութեան մէջ եղած բոլոր Հրէաներուն ջնջելու օր: Ինչ քան իր ժամը վերջուց արեւմտեաց Մուրթբէոս սարսափեցաւ, երբ լսեց այսպիսի տմարդի հրամանը: Նա ջերմեռանդութեամբ աղօթք էր անում Աստուծոյ, որ փրկէ իր թշուառ ազգին: Աստուծոյ օգնութեան վերայ յուսալով, նա մտածում էր Հրէաներուն փրկելու միջոցների վերայ: Այս մտածմանց մէջ նա խրկեց Եսթերին թագաւորի հրամանից մի օրինակ և խնդրեց, որ թագաւորից մի ողորմութիւն հանէ: Եսթեր հրամայեց իր հօրեղբոր որդուն ասել, որ բոլոր տէրութեան մէջ յայտնի է այն օրէնքն, որ հրամայում է ամենուն, ով որ անանց կանչելու կ'համարձակվի թագաւորի մօտ մտնել, սպանել, ով էլ լինի, թէ մարդ և թէ կին: «Ես չեմ համարձակվում», ասաց Եսթերը, «զնալ թագաւորի մօտ ահա արդէն երեսուն օր է, նա ինձ չէ հարցրել: Մուրթբէոս հրամայեց ասել նրան. «մի կարծիր, որ քեզ կ'խնայեն Հրէաների» ընդհանուր կո-

տորածի ժամանակ, այն պատճառով միայն, որ դու թագաւորի տանն ես. չէ, չեն խնայիլ, դու էլ կ'կորչես»: քո հայրենակիցներիդ հետ, քո ազգիդ հետ միասին: Խնչ կարծեսք, արգեօք Աստուած քեզ այդ բարձրաստիճանը չբարձրացրեց, որ դու լինեպ գործիք Հրէից ազգի փրկութեան»: Եւ այս աստիճանով Եսթերի սիրտը շարժեցաւ Մուրթբէոսի խօսքերից, հրաժարեց նրան ասել. «զնա, ժողովի քեզ մօտ Սիսիւ քաղաքում գտնուող բոլոր Հրէաներուն, պահք պահեցէք երեք օր և երեք գիշեր և ամենքդ միասին աղօթք արէք ինձ համար: Ես իմ աղախիկներովս նմանապէս երեք օր կ'անցկացնեմ պահով և աղօթքով: Իետոյ, չնայելով արքունի արգելման, կ'երթամ նորա մօտ անկոչ, եթէ մինչև մահ անգամ ստանալու լինիմ այս գործի համար»:

Եսթերի սիրտը շարժեցաւ Մուրթբէոսի խօսքերից, հրաժարեց նրան ասել. «զնա, ժողովի քեզ մօտ Սիսիւ քաղաքում գտնուող բոլոր Հրէաներուն, պահք պահեցէք երեք օր և երեք գիշեր և ամենքդ միասին աղօթք արէք ինձ համար: Ես իմ աղախիկներովս նմանապէս երեք օր կ'անցկացնեմ պահով և աղօթքով: Իետոյ, չնայելով արքունի արգելման, կ'երթամ նորա մօտ անկոչ, եթէ մինչև մահ անգամ ստանալու լինիմ այս գործի համար»:

Եսթերը յայտնվում է թագաւորի առաջը:

Ոչ մի բանի չպէտք է ձեռք խփել առանց Աստուծոյ օգնութիւն խնդրելու: Եսթեր գիտէր այս և աղօթք էր անում ասելով. «Աստուած, Տէր տիեզերաց, ես ամենից թողած եմ, չունեմ ոչ պաշտպան և ոչ հովանաւոր, օգնի՛ր ինձ, օգնի՛ր Քո ազգիդ, նորա թշուառութեան օրն, ողորմիր մեզ, ասիւր ինձ համարձակութիւն և դիր բերնումս այնպիսի խօսքեր, որոնք կարողանան ազդել թագաւորի սրտին վերայ: Ո՛հ Ամենագէտ Տէր, դու կարգում ես իմ սրտումս եղածը. Դու գիտես, որ ոչ թագաւորական թագն, ոչ էլ ինձ պատող մեծութեան փառքը չեն ուրախացնում իմ սիրտս, Դու գիտես, որ իմ բոլոր մխիթարութիւնս, իմ բոլոր ուրախութիւններս Դու միայն էիր: Ո՛վ Տէր, Աստուած Աբրահամու, Լսի՛ր Քո ծառայներիդ աղօթքն, որպէք իրենց բոլոր

յոյսը Քեզ վերայ են դրել, վերկիր նրանց սպանիչներին ձեռքից և ազատի՛ր ինձ իմ վտանգիցս»։
 «... Երբ արօթքի երեք օրերը վերջացան, Եսթեր Հագաւ իր ճոխ թագաւորական զարդը և զնայ թագաւորի մօտ, երկու աղախիններին հետ միասին։ Նա թեք ընկած էր մէկի վերայ, իսկ միւսը բարձրացրած ունէր նորա երկար ծիրանիի քղանցը։ Նստ սենեակներ անցնելից յետ, մտաւ նա վերջապէս այն սենեակն, ուր էր թագաւորը։ Նա նստած էր դահի վերայ, նորա շորքով փայլում էր սովոր և թանգազին քարերով։ Արտաշէս նայեցաւ Եսթերին — և բարկութիւնը փայլեցաւ նորա երեսին։ Թագուհին գեղնեցաւ և անզգայ ընկաւ մի աղախին ձեռքի վերայ։ Բայց Աստուած զսպեց թագաւորի բարկութիւնը. նա դահից փջաւ ինքը բռնած լուսէր անզգայ Եսթերին, մինչև որ սա խելքի եկաւ և վերջապէս քաղցրութեամբ սասց նրան. «Եսթեր, դու չես մեռնիլ. դու բացառութիւն կ'լինես հասարակաց օրէնքից, որ դատապարտում է մեռնել ամենին, ով որ առանց իմ հրամանին կը համարձակվի իմ առջև լաշտնվել»։ Տեսնելով, որ նա բոլորովին կազդուրեցաւ. Արտաշէս շարունակեց. «Թագուհի, ի՞նչ ես կամենում դու։ Խնդրի՛ր համարձակ ես պատրաստ եմ քեզ տալ մինչև թագաւորութեան կէսն անգամ»։
 Եսթեր խնդրեց, որ թագաւորը Համանի հետ միասին գալ իր մօտ ճաշին։ «Այն ժամանակ», պատասխանեց նա, «ես կ'լաշտնեմ քեզ թագաւոր իմ խնդիրքս»։ Թագաւորը հրամայեց անել Համանին, որ թագուհիի կամքը անպատճառ կատարվի։
 «... Երբ արօթքի երեք օրերը վերջացան, Եսթեր Հագաւ իր ճոխ թագաւորական զարդը և զնայ թագաւորի մօտ, երկու աղախիններին հետ միասին։ Նա թեք ընկած էր մէկի վերայ, իսկ միւսը բարձրացրած ունէր նորա երկար ծիրանիի քղանցը։ Նստ սենեակներ անցնելից յետ, մտաւ նա վերջապէս այն սենեակն, ուր էր թագաւորը։ Նա նստած էր դահի վերայ, նորա շորքով փայլում էր սովոր և թանգազին քարերով։ Արտաշէս նայեցաւ Եսթերին — և բարկութիւնը փայլեցաւ նորա երեսին։ Թագուհին գեղնեցաւ և անզգայ ընկաւ մի աղախին ձեռքի վերայ։ Բայց Աստուած զսպեց թագաւորի բարկութիւնը. նա դահից փջաւ ինքը բռնած լուսէր անզգայ Եսթերին, մինչև որ սա խելքի եկաւ և վերջապէս քաղցրութեամբ սասց նրան. «Եսթեր, դու չես մեռնիլ. դու բացառութիւն կ'լինես հասարակաց օրէնքից, որ դատապարտում է մեռնել ամենին, ով որ առանց իմ հրամանին կը համարձակվի իմ առջև լաշտնվել»։ Տեսնելով, որ նա բոլորովին կազդուրեցաւ. Արտաշէս շարունակեց. «Թագուհի, ի՞նչ ես կամենում դու։ Խնդրի՛ր համարձակ ես պատրաստ եմ քեզ տալ մինչև թագաւորութեան կէսն անգամ»։
 Եսթեր խնդրեց, որ թագաւորը Համանի հետ միասին գալ իր մօտ ճաշին։ «Այն ժամանակ», պատասխանեց նա, «ես կ'լաշտնեմ քեզ թագաւոր իմ խնդիրքս»։ Թագաւորը հրամայեց անել Համանին, որ թագուհիի կամքը անպատճառ կատարվի։

Մուրթբէսի յաղթանակը.

Համանի հետ միասին ճաշ կերաւ Եսթերի մօտ, միւս օր էլ ի խնդրեց նա թագաւորին իր մօտ ճաշի

զալ Համանի հետ և խոստացաւ երրորդ օրը լաշտնել իր խնդիրքը։ Համան տուն գնալիս գոհ լինելով այն պատուովը որ իրեն տուին, շատ ուրախ էր։ Բայց չար մարդու սրտի ուրախութիւնն երկրասեւ չէ լինում։ Մտաւ Մուրթբէսին, որ նստած էր թագաւորի պալատի դրան մօտ։ Մուրթբէսը նորա առաջին վեր չկացաւ։ Այս միայն բաւական էր Հարանի բոլոր ուրախութիւնը թուեաւորելու, նորա ուրախութիւնն այն բողբոջի պարաւ։ Նա, շատ անգացաց, եկաւ տուն և իր բարեկամաց ու կնոջ առաջին համարում էր ամեն շնորհքներն, որ ինքը ստացել էր։ «Ես, ասում էր նա, բարձրացաւ թագաւորի ձեռքով նորա թագաւորութեան ամեն իշխաններից և նախարարներից վեր։ Ունիմ այն թիւ հարստութիւն. թագուհին բացի ինձնից ոչ ոքին չկանչեց ճաշի իր մօտ թագաւորի հետ միասին։ Նա եզուցվաւ ճաշին էլ կանչեց ինձ։ Բայց շարունակեց նա, «այս ամենը չէ ուրախացնում ինձ. երբ տեսնում եմ Մուրթբէսին թագաւորի պալատում»։
 «... Երբ արօթքի երեք օրերը վերջացան, Եսթեր Հագաւ իր ճոխ թագաւորական զարդը և զնայ թագաւորի մօտ, երկու աղախիններին հետ միասին։ Նա թեք ընկած էր մէկի վերայ, իսկ միւսը բարձրացրած ունէր նորա երկար ծիրանիի քղանցը։ Նստ սենեակներ անցնելից յետ, մտաւ նա վերջապէս այն սենեակն, ուր էր թագաւորը։ Նա նստած էր դահի վերայ, նորա շորքով փայլում էր սովոր և թանգազին քարերով։ Արտաշէս նայեցաւ Եսթերին — և բարկութիւնը փայլեցաւ նորա երեսին։ Թագուհին գեղնեցաւ և անզգայ ընկաւ մի աղախին ձեռքի վերայ։ Բայց Աստուած զսպեց թագաւորի բարկութիւնը. նա դահից փջաւ ինքը բռնած լուսէր անզգայ Եսթերին, մինչև որ սա խելքի եկաւ և վերջապէս քաղցրութեամբ սասց նրան. «Եսթեր, դու չես մեռնիլ. դու բացառութիւն կ'լինես հասարակաց օրէնքից, որ դատապարտում է մեռնել ամենին, ով որ առանց իմ հրամանին կը համարձակվի իմ առջև լաշտնվել»։ Տեսնելով, որ նա բոլորովին կազդուրեցաւ. Արտաշէս շարունակեց. «Թագուհի, ի՞նչ ես կամենում դու։ Խնդրի՛ր համարձակ ես պատրաստ եմ քեզ տալ մինչև թագաւորութեան կէսն անգամ»։
 Եսթեր խնդրեց, որ թագաւորը Համանի հետ միասին գալ իր մօտ ճաշին։ «Այն ժամանակ», պատասխանեց նա, «ես կ'լաշտնեմ քեզ թագաւոր իմ խնդիրքս»։ Թագաւորը հրամայեց անել Համանին, որ թագուհիի կամքը անպատճառ կատարվի։

«Ինչո՞վ է վարձատրված Մուրթքէոսի հաւատարմութիւնը»։
 Հարցրեց թագաւորը։ «Ոչնչով, թագաւոր», պատասխանեց
 կարգացողը։ «Թագաւորը ամաչեցաւ այս պատասխանից և
 միտը դրեց միւս օրն իսկ վարձատրել Մուրթքէոսին։
 «Տես, ասաց թագաւորը կարգացողին, չկա՞յ արդեօք մի
 մարդ միւս սենեակում։ — «Այնտեղ կանգնած է Համանը»,
 պատասխանեց կարգացողը։ «Կանչիր նրան այստեղ», ասաց
 թագաւորը։ Համան մտաւ թագաւորի մօտ։ Նա եկել էր ա-
 ռաւօտը վաղ, որ խնդրէ հրաման թագաւորից Մուրթքէո-
 սին կախելու համար։ Թագաւորը հարցրեց Համանին. «Ի՞նչ
 պէտք է անեմ այն մարդուն, որին կամենում եմ տալ մեծա-
 մեծ պատիւը։ Փառասէր և մեծամիտ Համանը կարծեց, թէ
 թագաւորը կամենում է իրեն տալ այս պատիւն և այն պատ-
 ճառով պատասխանեց. նա, ում թագաւորը կամենում է
 տալ ամենամեծ պատիւը, պէտք է հազնէ այն շորն, որ
 գործածում է թագաւորը, նստէ այն ձիու վերայ, որի վե-
 րայ հեծնում է ինքը թագաւորը, թագաւորի նախարարնե-
 րից առաջինը թո՞ղ բռնէ ձին և յայտէս անցնելով բոլոր
 քաղաքի միջով թո՞ղ գօչէ, այսպէս յարգվում է, ով որ հա-
 ւատարմութեամբ ծառայում է թագաւորին»։ «Եւրի է, ա-
 սաց թագաւորը. «գնա՛ ուրեմն, պատրաստիր ամենը, ինչ-
 պէս գնե՛ ասացիր»։ Ինչք իբրև առաջին նախարար ման
 կ'ածես բոլոր քաղաքի միջով Մուրթքէոսին, այն Հրէային,
 որ միշտ նստում է իմ արքունիքիս գրան մօտ, բայց միայն
 տես, ոչինչ չ'չմոռանաս»։ Համան գնաց նա, պէտք է հազգ-
 նէր Մուրթքէոսին թագաւորի շորերը, նստեցնէր նրան ձոխ
 զարդարած արքունի ձիու վերայ՝ պատեցնէր այս ձին Սի-
 սիս քաղաքի ամեն փողոցներում և աղաղակէր. «Վահա՛ այս-
 պէս յարգվում է նա, ով որ հաւատարմութեամբ ծառայում
 է թագաւորին»։ Պարտի դրան մօտ Մուրթքէոս իջաւ ձիից,
 հանեց իր զարդերն և նստաւ որ սովորական տեղում։ Իսկ
 Համան, զլուր և կորացրած, նեղութեամբ և ամօթով դար-
 ձաւ տուն։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Համանի մահը։

Հազիւ կարողացաւ Համան պտտել իր կնոջ և բարե-
 կամներին ամեն պատահածներն, եկան թագաւորից մար-
 դիկ, որ կանչեցին նրան ճաշի թագուհիի մօտ։ Նա գնաց
 նորա մօտ թագաւորի հետ միասին։ Թագաւորը ճաշի ժա-
 մանակ ուրախ էր շատ և ասաց. «Յսթեր, այժմ ասա՛ ինձ
 քո խնդիրքը։ Ես կ'կատարեմ այն, եթէ մինչև իմ թագա-
 ւորութեանս կէսն էլ անգամ խնդրես»։ Եսթեր պատասխա-
 նեց, «Թագաւոր, եթէ զտալ շնորհք քո առաջիկ, խնդրում
 եմ քեզ, ընծայի՛ր կեանք ինձ և իմ ազգիս. որովհետև մենք
 ամենքս դատապարտված ենք 'ի մահ, մեզ ամենուս կամե-
 նում են ոչնչացնել, ջնջել։ Գոնէ, եթէ մեզ իբրև սարուկ-
 ներու ծախէին, մեր թշուառութիւնն էլի՞ տանելի կ'լինի,
 այն ժամանակ ես լուսթեամբ կըթափէի արտասուք. բայց
 մեր թշնամին խտտախրտ է և անողոքելի, նա վճռեց մեզ
 ամենուս զրկել կեանքից, ո՞վ թագաւոր. նա արժանի չէ քո
 պալատիդ»։ Ո՞վ է դա, այդ յանդուգը, աղաղակեց Արտա-
 շէս։ «Այդ չար թշնամին է»։ Երանց զգ իմաստով զգնակար
 «Այժմ յայտնվեցաւ, որ Եսթեր պատկանում էր այն ազ-
 գին որին Համան դատապարտեց ջնջել։ Համան կանգնած էր,
 սարսափած, չհամարձակելով բարձրացնել աչք ոչ թագաւո-
 րին և ոչ թագուհիի վերայ։ Արտաշէս զայլացած՝ դուրս
 գնաց պարտէզ, Համան ընկաւ Եսթերի ոտները, խնդրում էր,
 որ խնայիր իր կեանքը և վախից այնքան մոռացաւ թագու-
 հիին, պատշաճաւոր պատիւն, որ մինչև համարձակեցաւ
 փաթաթվել նորա ծնկներին։ Այս բոլորին թագաւորը զար-
 ձաւ պարտէզից, տեսնելով Համանին Եսթերի ծնկները բռ-
 նած, արաւել բարկացաւ։ Թագաւորի տունը նշանով կապե-
 ցին Համանի աչքերը, դատապարտեալ յանցաւորի պէս վե-

գուրս հանեցին Թագուհիի սենեակներից: Արտաշէսի ծառաներից մէկը ասաց. «Համան իր բախում կանգնել տուեց կախաղան լիսուն կանգուն բարձրութեամբ այն Հրէային համար, որ փրկեց թագաւորի կեանքը»: Թող նոյն կախաղանի վերայ կախեն իրեն Համանին». ասաց թագաւորը:

Համան կախվեցաւ այն կախաղանի վերայ, որ պատրաստել էր Մուրթքէոսի համար. իսկ Մուրթքէոսը Արտաշէսի պալատումն բռնեց Համանի տեղը: Թագաւորը նրան կարգեց պահապան իր կնիքի և յետ առաւ իր ամարգի հրամանը, Հրէից ազգը ջնջելու մասին: Հրէաները այս դիպուածին համար կարգեցին տօն, որ մինչև այժմ էլ կատարում են ամեն տարի:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Դարձը գերութիւնից:

Տաճարի նորոգումն:

Աստուած գեռ շատ ժամանակ առաջ յայտնել էր մարգարէների բերանով իր ընտրեալ ազգին՝ ոչ միայն բարեկենսական գերութիւնն, այլ և նորա վերջանալու ժամանակն էլ: Հրէաները եօթնամասուն տարի չարչարվեցան գերութեան մէջ:

Կիւրոս, Պարսից թագաւորը, նուաճեց Բաբելոնի և Ասորեստանի թագաւորութիւններն, ուր գերի էին Իսրայէլացւոց բոլոր ցեղերը: Իմանալով, որ Եբրայեցւոց սրբք գրքերում շատ ժամանակ առաջ արդէն իր անունն էլ յիշած էլ և նշանակած է ինքը, Հրէաների ազատիչ գերութիւնից, Երուսաղէմի և Աստուծոյ տաճարի նորոգիչ լինել, Կիւրոս, առաջին տարի իր թագաւորութեան Բաբելոնի վերայ, հրամայեց հրատարակել յետագայ հրամանը: «Այսպէս է ասում

Կիւրոսը, Պարսից թագաւորը. «Ամենաբարձրեալ Աստուածն՝ երկնքի և երկրի Տէրը, որ իմ ձեռս տուեց երկրիս՝ ամեն թագաւորութիւնները, հրամայեց ինձ՝ Իրեն տաճար կանգնել Երուսաղէմում: Ով որ իմ հպատակներիցս՝ պատկանում է Իսրայէլացւոց ազգին, թող երթայ Երուսաղէմ և կանգնէ Իսրայէլի Աստուծուն տաճար և Աստուած ինքն ուղեկից կլլինի՝ նրան»:

Ազգի առաջնորդները, քահանաները, ղետացիներն և Ժողովրդեան մեծ բազմութիւն հաւաքվեցան ճանապարհ ընկնելու: ճանապարհ ընկնողների զլիսաւոր առաջնորդն էր Սուրբ Իււթի ցեղից Զորաբաբէլ: Բացի կամաւոր նուէրներից տաճարի շինութեան համար, նրանց տուին շատ արծաթ և ոսկի, նոյնպէս ամեն պիտույք ճանապարհի համար: Կիւրոս հրամայեց յետ տալ ամեն ոսկի և արծաթի սկիհներն, որ Նաբուգոդոնոսար առել էր Երուսաղէմի տաճարից: Այսպէս Հրէաները դարձան կրկին Իսրայէլացւոց երկիր, առաջվան իրենց հայրերի թողած բնակութիւններն և հաւաքվեցան Երուսաղէմում: Սկսան տաճարը կանգնել. ամենից առաջ շինեցին սեղան և զոհ բերին Աստուծոյ. Բահանաները փող էին ածում և աղաղակում էին. «Փովեցէք Աստուծուն, Նա բարի է և Նորա ողորմութիւնը մշանջենաւոր»: Բոլոր ազգը աղաղակում էր մի և նոյն ուրախութեան ձայներն և զղջման արտասուքները խառնվում էին միասին:

Սամարիայի և մերձակայ քաղաքների բնակիչները, կաւապաշտ ազգեր, սրոնք բնակել էին քարտուրված Իսրայէլացիների աներում և ունէին մի քանի թերի հասկացողութիւն ճշմարիտ Աստուծոյ վերայ, լսելով Երուսաղէմի տաճարի նորոգվիլն, եկան Իսրայէլացւոց առաջնորդների մօտ և ասացին. «մենք էլ կամենում ենք օգնել ձեզ տաճարի շինութեան մէջ, որովհետև մենք պաշտում ենք ձեր Աստուծուն և Նրան զոհ ենք բերում»: Բայց նրանք պատասխանեցին. «մեզ պատեհ չէ ալլազգիներին թողնել տաճար շինելու.

մենք մէնակ կ'կանգնենք Աստուծոյ տունը»։ Սամարացիք, դայրացած այսպիսի բացասութեան վերայ, ամեն կերպով աշխատում էին արգելք լինել տաճարի շինութեանը, բայց ամենը ՚ի զուր եղաւ, տաճարը շինվեցաւ։ Յետոյ Սամարացիք շինեցին իրենց համար Սիւքեմի մօտ Գարիգին լեւան վերայ տաճար, բայց Հրէաները քանգեցին այն։ Այս պատճառով ծագեցաւ այս երկու ազգերի մէջ մշտնջենաւոր պատերազմ։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Նրուսաղէմի նորոգվելը։

Տաճարի շինութիւնից լետոյ էլ, Նրուսաղէմ քաղաքն էր դեռ քարերի շէղջ։ Պատերը քանդած էին, քաղաքի դռներն այրած։ Հրէաները (անուն հասարակ Իսրայէլի ամեն ցեղերի համար) բնակում էին աղքատութեան մէջ և արհամարհած էին ամեն դրացի ազգերից։

Այս ժամանակներս Շօշ քաղաքում, սլարսից Աբտաշէս երկայնաբազուկ թագաւորի դրանը, էր մի առաքինի Իսրայէլացի, Նէեմի անունով։ Սա էր թագաւորի տակաւապետը։ Սորա բարեկամներից մէկը, Անանիա անունով, եկաւ Շօշ իր հայրենիքից, և Նէեմիին տեսութիւն գնալով պատմեց նրան, որ թէև տաճարը կանգնած է, բայց Նրուսաղէմ քաղաքը էլի դեռ ողբալի դրութեան մէջ է, նորա պատերը քանդած են, դռները այրած, մարդիկն անտուն, ժողովուրդը աղքատ, արհամարհած ամեն դրացիներից, Նէեմին չէր համարձակվում թագաւորին խնդրել, որ օգնութիւն տայ իր թշուառ եղբայրներին, այլ լաց էր լինում և աղօթքով դարձաւ դէպի Աստուած և Աստուած լսեց նորա աղօթքը։

Միանգամ ճաշի ժամանակ նա սովորութեամբ տալիս էր բաժակը խմիչքով թագաւորին, որ նայելով նորա երե-

սին, հարցրեց. «Քեզ ի՞նչ է պատահել, Նէեմի, դու շատ ախուր ես»։ Ոհ թագաւոր, պատասխանեց Նէեմին, «կարելի՞ է արգեօք, որ ես ախուր չլինեմ, երբ քաղաքն, ուր իմ հայրեքս բնակում էին, ամայացած է, նորա պատերը քանդած են և նորա դռները մոխիր դարձած»։— «Ի՞նչ ես ուրեմն խնդրում դու ինձնից»։ Հարցրեց թագաւորը։ Նէեմին մտքումը ջերմեռանդութեամբ աղօթք արաւ Աստուծոյ և պատասխանեց. «Թագաւոր, եթէ քս առաջևդ գտայ շնորհք, խրկի՛ր ինձ Երուսաղէմ և հրաման տո՛ւր ինձ այն նորոգելու»։— Թագաւորն և նորա մօտ նստած թագուհին հարցրեցին երկուսն էլ. «երկո՞ր արգեօք կ'տեւէ քս ճանապարհորդութիւնդ։ Ե՞րբ դու էլի լետ կ'գառնաս մեզ մօտ»։ Նէեմին նշանակեց իր բացակայութեան և դարձի ժամանակ. թագաւորը համաձայնեցաւ այս ժամադրեալ ժամանակին, քաղցրութեամբ թողեց նրան և ճանապարհորդութեան ժամանակ նրան պաշտպանելու համար, խրկեց նորա հետ մի գունդ ձիաւորներ էլ։

Երուսաղէմ հասնելից լետոյ, Նէեմին քննեց քաղաքն և ամեն այնտեղ եղած Հրէաներուն հաւաքելով. սկսաւ շինել քաղաքն աշխատութեամբ։ Նա աշխատում էր ազգի հետ, հաւասարապէս քաղաքի շինութեան և աղքատներուն կերակրելու համար, ծախեց բոլոր իր ստացուածքը և ամենին վերայ նայում էր արթնութեամբ։ Սամարացաց առաջնորդները ծիծաղում էին այս աշխատութեանց վերայ, բայց Հրէաները նոցա ծաղրը բանի տեղ չէին դնում և շարունակում էին անխնջ աշխատել։ Շուտ պատերը բարձրացան մինչև կէսը. այն ժամանակ դրացի ազգերը մտքերը դրին յանկարծ Հրէաների վերայ յարձակել և քանդել նոցա աշխատանքները։ Բայց մի քանի բարեպաշտ Հրէաներ, որոնք բնակում էին այս ազգերի մէջ, յայտնեցին իրենց հայրենակիցներին նոցա միտքը։ Հրէաները զինաւորվեցան և շարունակում էին աշխատել զէնքը ձեռներին։ Թշնամիները այս խմանալով չհա-

մարձախօսեցան յարձակելու նոցա վերայ. բայց իմանալով, որ Նէեմիին է Հրէից ազգի հոգին, նոքա վճռեցին խորամանկութեամբ բերել նրան իրենց մօտ և սպանել: Սամարացոց զլիսաւոր իշխանը կանչեց նրան իր մօտ խորհուրդի համար, բայց Նէեմիին չգնաց և այսպէս ոչնչացան նոցա ամեն չար խորհուրդները: Հրէաները յաջողութեամբ վերջացրին Երուսաղէմի շինութիւնն և նորա պատերն, օրհնեցին նորոգած քաղաքը սաղմոսերգութեամբ, թմբուկի և փողի ձայներով, շնորհակալութեան աղօթքներով, զոհեր բերելով և ուրախութեան աղաղակներ արձակելով:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Նշխար:

Հրէաները մի քանի ժամանակ բնակում էին իրենց երկրում հանգստութեամբ և երկրպագում էին ճշմարիտ Աստուծոյ, բայց կամաց կամաց սկսան անցնել Նորա պատուիրանքներից և ընկղմել մեղքերի և անօրէնութիւնների մէջ: Աստուած էլի մատնեց նրանց թշնամիների ձեռքը: Ամենից խտասիրող սոցանից, Ասորոց թագաւորը, Անտիոք (Եպիփան) էր: Նա առաւ Երուսաղէմ, յափշտակեց տաճարի սուրբ սկիհներն, յաստուածապաշտութեան համար հարկաւոր ուրիշ բաները, սպանում էր այլ մարդոց. կանանց և երեխանց ծախում էր իբրև սարուկներու, ստիպում էր ազգին կռքերին երկրպագութիւն տալ և ամենքին հրամայում էր ուտել կռքերին զոհ բերած խոզի միսը — կերակուրը, որ Վովսէսի օրէնքով արգելիւած էր Հրէաներին ուտել:

Նշխար, ուսեալ Հրէաներից մէկը, էր պատուելի ծերունի, սպիտակ մազերով և բարի դէմքով: Նրան բռնութեամբ ստիպում էին ուտել կռքին զոհած խոզի միսը. բայց նա չէր ընդունում և նախագասելի համարեց աւելի մեռ-

նել փառքով, քան թէ վարել անկարգ կեանք: Նշխարի փոքրոգի բարեկամներից ոմանք ասում էին նրան, «մենք կ'ըբերենք քեզ զոհած մսից, միայն դու ձևացի՛ր, իբրև թէ ուտում ես այն թագաւորի կամքը կատարելու համար, դու կ'փրկես այսպէս քո կեանքը»: «Չէ», պատասխանեց Նշխար, «ես չեմ ուզում այսպիսի դարշելի կեղծաւորութեամբ գնել կեանքիս քանի մի օրերն, որ մնում են ինձ այս երկրումս, այդ անվայել է իմ ալիքներին» Այսպիսի երեսպաշտութիւնը կ'գալթակղէ մատաղ մարդոց, երբ նոքա կ'իմանան, որ ինչսուն տարեկան Նշխարն անցել է կռապաշտների կողմը, այդ կ'անպատուէ իմ ծերութիւնս: Իսկ ինձ էլ ի՞նչ օգուտ դրանից: Եթէ ես ազատվեմ էլ մարդոց տանջանքից, Ամենաբարձրեալի ձեռից չեմ կարող փախչել, թէ կենդանի լինեմ և թէ մեռած: Ես արիութեամբ կ'երթամ մահի դէմ, կ'վարվիմ, ինչպէս վայել է իմ ալիքներին և օրինակ կ'դառնամ երիտասարդներին, թէ ինչպէս պէտք է յօժարութեամբ և քաջութեամբ մեռնել Աստուծոյ սուրբ օրէնքի համար»:

Այս ասելով, արդար ծերունին քաջութեամբ գնաց տանջանքը ընդունելու: Նրան ճանապարհ գոյողները դադարեցին նորա վերայ ցաւիլ, կարծելով, որ միայն հպարտութիւնը ստիպեց նրան այսպէս խօսիլ: Մինչև ՚ի մահ չարչարեցին նրան: Իր հոգին աւանդելից առաջ Նշխարն ասաց. «ամենագէտ Աստուծոյ յայանի է, որ ես, ունենալով միջոց փրկութեան, տանում եմ մարմնովս չարաչար տանջանքներ. բայց հոգւով ուրախանում եմ, որ այս ամենը Նորա համար եմ քաշում»:

Այլ նորա վերջին խօսքերն էին. նա վախճանեցաւ, թողնելով մեզ օրինակ, թէ ինչպէս հաստատութեամբ պէտք է կատարենք մեր պարտաւորութիւններն, որ մեզ վերայ գնում է Հաւատք:

ԳԼՈՒԽ ԶԶ.

Եթովպացի եղբայրք և նոցա մայրը Համուռնէ:

Անտիոքոսի առջև տարան նմանապէս մի Կամուռնէ անուն կնոջ, իր եթովպացի որդոց հետ միասին, որոնց հրամայեց ծեծել խարազանով և եզան ջիւերով, որ կարողանայ ստիպել օրէնքով արգելած կերակուրն ուտելու:

Ենձ որդին ասաց. «ինչու էք այդքան երկար մեզ հարցնում և յորդորում: Ենք կամենում ենք աւելի շուտով մեռնել, քան թէ անցնել օրէնքից, որ մեր հայրերի տուած է»: Անտիոքոսը զայրացաւ շատ, հրամայեց կտրել այս թշուառականին լեզուն, կաշին հանել, կտրել ոտներն և ձեռքերը, յետոյ դեռ կենդանի դնել ջեռուցած տապակի վերայ ու խո-

րովել: Մայրն և միւս եղբայրները, պէտք է նայէին այս նահատակի տանջանաց վերայ. բայց նոքա, մինչև որ նրան տանջում էին, աշխատում էին մէկ մէկու քաջալերել և իրենք էլ պատրաստվում էին նոյնպէս չարաչար մահուան համար:

Յետոյ տարան տանջելու երկրորդ եղբորը: Կաշին հանելից լետ, հարցրին նորան. «համաձայնում է արդեօք խոզի միս ուտել, աւելցնելով, որ եթէ չէ, էլի կ'տանջեն նրան» — «Աերջին շնչառութեան ժամանակ ասաց նա Անտիոքոսին. «դու խտասիրտ, դու խլում ես մեր ժամանակաւոր կեանքը, բայց երկնաւոր թագաւորը յարութիւն կ'տայ մեզ յաւիտենական կեանքի համար»:

Երրորդը յոժարութեամբ գնաց տանջվելու, և երբ տանջողները հարցրին. արդեօք կամենում է կատարել թագաւորի հրամանը, նա պատասխանեց. «Աստուծմէ ստացայ կեանքս: Նորա օրէնքը կատարելու համար գոհում եմ նրան և յոյս ունեմ որ նրանից էլի կ'ստանամ նրան»: Նա այնպիսի քաջութեամբ համբերեց ամեն սարսափելի տանջանքներին և մահուան, որ զարմացրեց թագաւորին և սրան պատողներուն:

Չորրորդը տանջվեցաւ իր եղբայրների պէս, մահուան բոլորում ասաց թագաւորին. «լաւ է մարդոց ձեռքով սպանվել. բայց յոյսով, որ Աստուած կ'տայ յարութիւն յաւիտենական կեանքի համար. իսկ դու այդ յոյսից զուրկ ես»:

Հինգերորդը, տանջանքի ժամանակ թագաւորին վերայ նայելով, ասաց. «այժմ կարող ես անել, ինչ որ ուզում ես, բայց դու էլ այնպիսի մարդ ես, որպիսի մենք ենք. մի կարծիր, որ Աստուած թողել է մեր ազգին: Սպասիր և կ'տեսնես, ինչպէս ամենակարող է Աստուած, երբ քեզ և քո զաւակներուդ կ'մատնէ Նա տանջանաց:

Վեցերորդը մեռնելիս ասաց թագաւորին. «մենք տանջվում ենք ոչ թէ այն պատճառով, որ դու ուզում ես, այլ

որովհետև Աստուած կամենում է մեզ պատժել մեր մեղքերի համար: Բայց չ'կարծես, որ դու կ'ազատվիս պատժից. Աստուած կ'հատուցանէ քեզ փոխարէնն, որ դու զինաւորվեցար նորա դէմ»:

Մնում էր եօթներորդ եղբայրը ամենից կրտսերը, դեռ երեխայական հասկում: Թաղաւորը կանչեց նրան իր մօտ և քաղցրութեամբ յորդորում էր թողնել իր հայրերի օրէնքն, և երգումով խոստանում էր նրան ամեն կերպի բարերարութիւններ: Բայց երեխան մնաց անշարժելի: Թաղաւորը հրամայեց կանչել մօրն և հրամայեց նրան իր որդուն յորդորել, որ կարողանայ գոնեա իր մի որդուն պահել կենդանի:

Մայրը, մօտենալով երեխային, ասաց, սիրելի որդեակ, դու, որին ես գրկուած սնուցի, դու, որին ես մեծ աշխատութեամբ և կարիքով հասուցի մինչև այս օրս, խնդրում եմ քեզ, ողորմիր ինձ, նայիր երկնքին, երկրիս, մարդկութեանս ազգին, և ամեն գեղեցիկ արարածների վերայ, այս ամենը ամենազօր Աստուծոյ ստեղծածներն են, Արին մենք երկրպագութիւն ենք տալիս: Մի ուրանար նրան, մի վախենար ոչ տանջանքից և ոչ տանջողներից, այլ մեռիր իբրև արժանի եղբայր, որ ես կարողանամ մի անգամ ձեզ ամենուն սիրով հանդիպել»:

Մայրը հազիւ կարողացաւ վերջացնել իր խօսքերը, երեխան արդէն, զգունալով զէպի տանջողները, ասաց. «ինչո՞ւ էք սպառնում դուք, մի՞թէ կարծում էք դուք, որ կ'ուրանամ իմ հաւատս: Ես երբէք չեմ անցնիլ այն պատուիրանքներից, որ Աստուած մեզ տուեց: Մովսէս ժարգարէի ձեռքով: Բայց դու, ով արքայ, որ այդքան շարիք հասուցիր մեր ազգին, չես ազատվիլ Աստուծոյ դատաստանից: Այժմ, կարճատև տանջանքից յետոյ, իմ եղբայրներս ստացան լաւիտեանական կեանք իսկ քեզ Աստուած կ'պատժէ քո հաւարտութեանդ, խստասրտութեանդ համար: Ես, իմ եղ-

բայրների պէս, կամենում եմ դնել իմ մարմինս էլ, հազիւ էլ հայրենի օրինացս վերայ և խնդրում եմ Աստուծն, որ նա ողորմի իր ազգին: Իսկ դու, ամենասաստիկ տանջանաց մէջ, վերջապէս կ'հաւատաս, որ նա միայն է Աստուած տիեզերքի»:

Այս խօսքերը շատ զայրացրին Անտիոքոսին. նա մասնեց այս դեռահաս նահատակին ամենից շատ տանջանքների: Վերջապէս նահատակեցին նոցա արդար մօրը՝ Շամունէին էլ:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Մատաթի և նորա որդիքը:

Այս հալածանաց ժամանակ, Մատաթի քահանան իր սրբոց հետ հեռացաւ մի փոքրիկ քաղաք, որ Վովգիիմ էր կոչվում: Անտիոք իրկեց նորա մօտ աստիճանաւորներ, որոնց հրամայած էր ասել նրան. «դու այս երկրումս ամենից երևելի մարդն ես, դու ունես շատ սրբիք և ազգականներ, որոնք քեզ պատվում են: Երուսաղէմ և բոլոր Հրէաստան հպատակեցան թագաւորին, հպատակիր նրան դու էլ, այն ժամանակ թագաւորը քեզ, քո որդոցդ և քո ազգականներուդ իր բարեկամաց թիւը կ'մտցնէ և կ'տայ ձեզ պատիւներ և հարստութիւն»:

Մատաթին համարձակ պատասխանեց Անտիոքոսի պատգամաւորներին, «եթէ Անտիոքոս տիքէր բոլոր տիեզերքին, և երկրիս ամեն ազգերին ստիպէր ուրանալ իրենց հաւատն, այն ժամանակն էլ ոչ ես, ոչ իմ որդիքս և ոչ իմ ազգականներս չէինք երկրպագութիւն տալ կռքերին»:

Յետոյ դուրս գալով քաղաքի հրապարակը, Մատաթին ազաղակեց բարձր ձայնով. «ով որ օրինաց վրէժը կամենում է հանել և հաւատարիմ մնալ ուխտին, որ Աստուած գրել է մեր հայրերի հետ, նա թող գայ իմ ետևից»: Նա և նորա որդիք թողնելով բոլոր իրենց ստացուածքը գնացին լեռ-

ներք: Շատ բարեպաշտ մարդիկ, որ հաւատարիմ մնացին Մովսէսի օրէնքին, հետեւեցին նրանց իրենց կանանց, երեխաների հետ և անասուններովը: Նոքա կենում էին անպատ լեռներում և կերակրվում էին արօտով և արմատներով: Իսրայէլացիներից ամենից քաջերը, որոնք պատրաստ էին թափել իրենց արիւնը հաւատի համար, ժողովեցան Մատաթին մօտ, այսպէս հաւաքվեցաւ զօրք, որ կարող էր ընդդէմ կենալ Անտիոքոսին:

Մատաթին էր արդէն շատ ծեր և զգում էր իր մահուան ժամի մօտենալը: Նա կանչեց որդոց իր մահճին մօտ և ասաց նրանց. «Այժմ իշխում է անօրէնութիւնն. եկել է թշուառութեան, աւերածութեանց և սաստիկ հալածանաց ժամանակը: Ուրեմն որդիք, զինաւորվեցէք Աստուծոյ անունով մեր հաւատի համար. մեր հայրերի հաւատի համար: Յիշեցէք ձեր հայրերի գործքերը. հետեւեցէք նրանց և ժառանգեցէք նոցա փառքը: Աբրահամն էլ փորձեցաւ. բայց մնաց հաւատարիմ Աստուծոյ և նորա հաւատը համարվեցաւ իրեն արգարութիւն. Յովսէփ թշուառութեանց մէջ էլ հաստատ մնաց իր հաւատին, և Աստուած կարգեց նրան առաջին իշխան Եգիպտոսումը: Յեսու Նաւեան կատարում էր Աստուծոյ պատուիրաններն—և դառաւ Իսրայէլացւոց ազգի առաջնորդ: Քաղէք վիպեց ճշմարտութեան և մտաւ աւետեաց երկիր: Դաւիթ հեզ էր և ողորմած—և այսպէս ստացաւ թագաւորի գահը, Եղիան, նախանձայուզութեամբ Աստուծոյ համար, բարձրացաւ երկինք. Անտիան, Ագարիան և Միսայէլը մնացին հաւատարիմ Աստուծոյ, չնայելով թագաւորի սպառնալիքներին և մնացին անվնաս բոցի միջում: Դանիէլի բարեպաշտութիւնը պահեց նրան առիւծների կատաղութիւնից: Բնեցեցէք մեր ազգի բոլոր պատմութիւնն և ամեն տեղ կ'գտնէք, որ Աստուած պահպանում է չարից և թշուառութիւնից նրանց, ով որ նորա վերայ դնում է իր յոյսը: Մի վախենաք չարագործերի սպառնալիքներից, որով-

հետև անօրինաց իշխանութիւնը կարճատև է, այսօր յաղթող են հանդիսանում, և եզուց հող են դառնում, նոցա հետ միասին կորչում են նոցա ամեն խորհուրդներն էլ: Զօրացէք, հաստատ պահեցէք մեր հաւատը: Ձեր եղբայր Շմաւոնը իմաստուն և խորհրդական մարդ է. լսեցէք նորա խորհուրդները, հպատակեցէք նրան, նա կ'լինի ձեզ հայր: Ձեր եղբայր Յուզան, մականունով Մակաբէ, էր քաջ իր մանկութիւնից, ուստի 'և նա կ'առաջնորդէ ձեզ պատերազմում: Պաշտպանեցէք ձեր հաւատն. եղէք համաձայն միմեանց հետ, ընդդէմ կացէք նեղութեանց, որոնց մէջ զցում են ձեր հայրենակիցներուն, պահեցէք Մովսէսի օրինաց ամեն հրամանները:

Այս ասելով Մատաթին օրհնեց իր որդոց և վախճանեցաւ խաղաղութեամբ: Որդիքը թաղեցին նրան, կատարեցին ամեն նորա հրամաններն և Իսրայէլացւոց բոլոր ազգը ողբաց նորա մահը:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Անտիոքոսի մահը:

Անտիոքոս գնաց Պարսկաստան այն դիտաւորութեամբ որ տիրէ այս թագաւորութեան Պերսեպոլիս մայրաքաղաքին և աւար առնէ նրան, իսկ Հրէաստանում թողեց իր երևելի զօրավարներից մէկին: Բայց Պարսկաստանում Անտիոքոս ջարդվեցաւ և ստիպվեցաւ ամօթով լետ դառնալ: Նոյնպէս էլ Հրէաստանում, Յուդա Մակաբէն շատ պատերազմերում ջարդեց նորա զօրքերուն: Յուդան առաւ Երուսաղէմ, քանդեց կուռքերն, որ Անտիոքոսի հրամանով դրել էին ճշմարիտ Աստուծոյ տաճարում: Տաճարը մաքրվեցաւ և սրբվեցաւ:

Այս համբաւը շատ զայրացրեց Անտիոքոսին: Նա կամենում էր թագցնել իր ամօթալի փախուստը Պարսկաստա-

նից և Հրէացիներնից հասնել վրէժ ամեն վնասներն համար, որ ստացաւ այս անյաջող պատերազմում: Իր ձեռնարկութիւններն անյաջողութիւնն այնպէս շատ տրտմեցրին նրան, որ նա հիւանդացաւ և ստիպվեցաւ մտնել անկողին: Երկարատե հիւանդութիւնն աւելի մեծացրեց նորա տրտմութիւնը: Նա կանչեց իր մօտ իր բարեկամներուն և ասում էր նրանց. «քունս փախչում է աչքերիցս, սրանից առաջ ինչպէս ուրախ էի ես և ամենին սիրելի. իսկ այժմ նեղութիւններ ամեն կողմից հաւաքվում են գլխիս, տխուր մտքերն ինձ չեն թողնում, թշուառութիւններն, որ ես հասցրի Երուսաղէմին, աչքիս առաջն են միշտ. ես յափշտակեցի Երուսաղէմի տաճարն և շատ անմեղ Հրէաներն արիւնը թափեցի: Ես խոստովանում եմ, որ իմ խստութիւնս է թշուառութեանս պատճառը: Ահա մեռնում եմ ես տրտմութիւններից և նեղութիւնից օտար երկրում»:

Նորա հիւանդութիւնն օրից օր սաստկանում էր. նա զգում էր սաստիկ ցաւ բոլոր մարմնում և դեռ կենդանի ստում էին նրան որդերը, վէրքերի հոտը անտանելի էր և Անտիոքոս, որ դեռ փոքր ժամանակ առաջ իր հպարտութեամբ, իրեն Աստուծոյ հաւասար էր համարում, գառաւ որդերին կերակուր, և ամենքը թողին նրան: Նա ինքը իրեն էլ անգամ ծանրութիւն էր: Վերջապէս Անտիոքոս, զրպեղով իր հպարտութիւնն, պէտք է, խոստովանէր իր ուղիւն, նա աղօթք էր անում Աստծուն, զանազան ուխտեր էր գնում և խոստովանվում էր ոչ միայն Երուսաղէմի տաճարից յափշտակածը յետ դարձնել, այլ և զարդարել այն նոր ընծայներով, ընդունել Հրէից հաւատն և տարածել այն բոլոր իրեն հպատակ երկրներում: Բայց ամենը ՚ի զուր էր. Աստուած չընդունեց նորա ուխտն, որովհետեւ նա էլ նրան չընդունեց իր բոլոր կեանքում: Անտիոքոս, որ շատ թրշուառներու հեռացրեց իր անից և հայրենիքից, քչեց նրան անսպասներ և չարչարեց նրանց անգթութեամբ, այս Ան-

տիոքոսը ստիպվեցաւ վերջացնել իր կեանքն օտար երկրում, անսպասում, սարսափելի տանջանաց մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԶԹ.

Քանի մի խօսք Սիրաքայ Յեսու որդոյ վերայ:

Յուդայի թագաւորութեան վերջին ողբալի ժամանակները կենում էր մի արժանաշիշտակ մարդ, Սիրաքայ որդի Յեսու անունով: Սա գրեց մի գիրք, որ տեղաւորած է Աստուածաշնչի մէջ մակագրութեամբ, «գիրք իմաստութեան Յեսուայ, որդւոյ Սիրաքայ կամ միայն գիրք Սիրաքայ»: Այս գիրքը լիքն է գեղեցիկ կանոններով և մտքերով: Այս արժանաշիշտակ մարդու կեանքի մանրամասն հանգամանքներից միայն այն յայտնի է, որ նա իր բոլոր կեանքն անցուցել է սուրբ գիրքը սովորելով:

ԳԼՈՒԽ Մ.

Փրկչի ակնկալութիւնը:

Մակարէեանք յաջորդաբար կառավարում էին մի քանի ժամանակ Հրէից թագաւորութիւնը. լետոյ Հրէաները դառան Հռովմայ հարկատու և հպատակ Հերովդէսի (Նեղմէացի), որ ջնջեց Մակարէեանց ցեղը: Հռովմայեցիք. հզօր, պատերազմասէր ազգ, որ նուաճեց զրեթէ բոլոր այն ժամանակուան ծանօթ երկիրները, նուաճեցին նմանապէս Հրէաներուն էլ: Պաղէստինէն բաժանած էր չորս մասն՝ Հրէաստան, Սամարիա, Գալիլիա և Պերէա կամ երկիր յայնկոյս Յորդանանու: Հռովմայեցիք տիրում էին Պաղէստինէի այս ամեն մասերին էլ, բայց թող էին տալիս Հերովդէսին Հրէից թագաւոր անուանվել:

Այս թշուառ ժամանակներն էլ չէին յայտնվում Խորայէլացւոց մէջ մարգարէներ: Նոքա չէին լսում ոչ մի միսի-թարական խօսք. բայց գիտէին, որ մարգարէների խօսքերի կատարման ժամանակը մօտենում է, որովհետեւ իշխանութիւնը վերացել էր Յուդայի ցեղից: Խորայէլացւոց ցեղերը տանջվում էին կռապաշտնրրի ծառայութեան լծի տակ: Խորայէլացիները թշուառ էին. բայց նոցա մէջն էր միայն ճշմարիտ աստուածգիտութիւնը. իսկ բոլոր երկիրս ընկղմած էր կռապաշտութեան խաւարի մէջ: Միայն Խորայէլացիներին չէր հարկաւոր փրկչի դալուտան, այլ ամեն մարդիկ զգում էին աշխարհիս փրկչի և լուսաւորչի կարօտութիւնը:

Մեր նախահայրերի մեղքի մէջ ընկնելից յետ, Աստուած ասաց օձին. «Կնոջ զաւակը կ'ըջաղջախէ քո գլուխը»: Այն օձն, որ խաբեց Եւային, հասարակ օձ չէր, այլ սատանայ, այսինքն, չար ոգի, որ կամենում էր ծառայեցնել և ջնջել բոլոր մարդկութիւնը: Աստուած այն ժամանակ արդէն խոստացաւ փրկել մարդոց սատանայի իշխանութիւնից փրկչի ձեռով, որ, պէտք է, ծնէր անայր Կնոջից, այսինքն Կոյսից:

Աստուած խօստացաւ Աբրահամին բազմացնել նորա ցեղն ինչպէս երկնքի աստղերն և նորա զաւակներից մէկի ձեռքով օրհնել երկրիս բոլոր ազգերուն:

Այս խոստումն աւելի բաց հաստատվեցաւ Յակովբին. նորա տաներկու որդիներից յայտնվեցաւ այն, որի զաւակից, պէտք է, ծնէր Փրկիչը: Յակովբ մեռնելիս, մարգարէական հոգևով լցված, իր մահուան բողբոջին ասաց, «Յուդան, քեզ կ'զձվին քո եղբայրներդ, չի առնվիլ Յուդայի գաւազանը և օրէնստու նորա զաւակից, մինչև կ'գայ Խաղաղարան, ամեն ազգերի Յոյսը:

Աստուած կրկնեց իր խոստումն ամեն Խորայէլացւոց առաջին Մովսէսի բերանով, որ իր մահից առաջ ասաց ժողոված Խորայէլացիներին. «ձեր միջից, ձեր եղբայրների մի-

ջից, կ'կանգնեցնէ Աստուած մի ուրիշ ինձ նման Մարգարէ: Նրան լսեցէք»:

Արքայ—Մարգարէն Գաւթի, գիտէր Սուրբ Հոգւոյ ազդեցութեամբ, որ իր զաւակից կ'ծնի Խոստացեալը՝ Յաւիտեական թագաւորը, իր սուրբ ուրախութեան մէջ նա անուանում էր Նրան Տէր, Մեսիայ, Որդի Աստուծոյ:

Վերջապէս ամեն մարգարէներն էլ բնց գուշակում էին այն Խոստացեալի, Գաւթի որդու Մեսիայի, Քրիստոսի, (այսինքն օձեալի), այն Մարդոյ Որդոյ վերայ, որին Գանիէլ մարգարէն տեսաւ ամպերի մէջ, այն փրկչի, այն ազատչի՝ Աստուծոյ վերայ: Ժամանակ եկաւ. որքան որ թանձրանում էր երկրիս վերայ խաւարն, այնչափ աւելի մօտենում էր փրկութեան արշալոյսը:

Անմիտ Հրէաները կարծում էին, որ Խոստացեալը կ'դայ երկրային մեծութեամբ ծածկած, կ'քանդէ Հռովմայեցւոց իշխանութիւնն և փառքով կ'նստի իր հօր՝ Գաւթի աթոռը. բայց Աստուած իր իմաստութեամբ այսպէս չէր կարգել:

Եկաւ այս փրկիչը, բայց ոչ երկրային մեծութեան փառքով: Նա յայտնվեցաւ աշխարհիս վերայ հեզ և խոնարհ, սուրբ սիրով վառված մարգկութեան համար: Այս հին կտակարանում խոստացեալ Մեսիան է մեր Տէրը Յիսուս Քրիս-

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

1848

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0835146

